

การจัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

นางสาววิลาสินี น้อยครบุรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

EVENT MANAGEMENT OF “PHANOMRUNG MAHATEWALAI”, LIGHT AND SOUND PRODUCT

ION

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2017

Copyright of Chulalongkorn University

วิลาสินี น้อยครบุรี : การจัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” (EVENT MANAGEMENT OF “PHANOMRUNG MAHATEWALAI”, LIGHT AND SOUND PRODUCTION) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. สวภา เวชสุรักษ์, 355 หน้า.

วิทยานิพนธ์เรื่อง การจัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ปี พ.ศ. 2559 การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วารสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

ผลการศึกษาพบว่า การแสดงแสง เสียง ในประเทศไทยเกิดจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว จัดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2519 โดยกรมศิลปากรร่วมกับกองทัพเรือที่วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร กระทบการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดการแสดงแสง เสียง ชุด “รุ่งอรุณแห่งความสุข” ขึ้นที่จังหวัดสุโขทัย กิจกรรมดังกล่าวจึงได้รับความนิยมและเป็นที่แพร่หลาย รวมถึงจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งในขณะนั้นนายพร อุดมพงษ์ (ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์) มีความคิดริเริ่มให้จัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งขึ้นส่งผลให้เกิดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2534 จัดแสดง ณ สถานที่จริง เนื้อเรื่องอิงประวัติศาสตร์ความเป็นมาการสร้างปราสาทพนมรุ้งด้วยวิธีประพันธ์บทละครขึ้นใหม่ผ่านการแสดงของตัวละครโดยใช้กระบวนการท่าที่มีลักษณะการเคลื่อนไหวอย่างธรรมชาติ (กำแบ) และกระบวนการรำที่นำท่ารำมาตรฐานแบบหลวงผสมผสานกับท่าที่เลียนแบบจากภาพจำหลัก และการใช้ลิปซิง (Lip - synch) ในการเล่าเรื่องราว รวมถึงดนตรี เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สื่อถึงเชื้อชาติและวัฒนธรรมอีสานใต้ รูปแบบการเข้า – ออก มีทั้งการทำท่าในตำแหน่งของตนและการเคลื่อนที่เข้า – ออก จากเวที นอกจากนี้ยังมีระบำในการแสดงจำนวน 2 ชุด และการรำเดี่ยวอีก 2 ชุด ประกอบการนำนวัตกรรมแสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษเข้ามาในการแสดงทุกฉาก เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 1) ตลอดจนได้รับความอนุเคราะห์จากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ปัจจุบันคุณจร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการจัดการแสดงโดยจัดตั้งเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายเข้ามาดำเนินงาน จึงถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สำคัญในประเพณีประจำจังหวัดและดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

ภาควิชา นาฏยศิลป์ ปลายมือเขียนิต
 สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย ปลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2560

5986607435 : MAJOR THAI DANCE

KEYWORDS: EVENT MANAGEMENT OF “PHANOMRUNG MAHATEWALAI”, LIGHT AND SOUND PRODUCTION

WILASINEE NOIKHONBURI: EVENT MANAGEMENT OF “PHANOMRUNG MAHATEWALAI”, LIGHT AND SOUND PRODUCTION. ADVISOR: ASSOC. PROF. SAVAPARR VECHSURUCK, Ph.D., 355 pp.

This study aimed to investigate the format and the process of an event organized during the Phanomrung Mountain Festival in Buriram Province in 2016. The methodology included literature review, interviews and observations.

The findings revealed that the light and sound production was first introduced in Thailand according to the tourism promotion policy. Co-hosted by the Department of Fine Arts and the Royal Thai Navy, it was staged at the Temple of Dawn in 1976. Later, the Tourism Authority of Thailand organized such event called ‘Dawn of Happiness’ in Sukhothai Province and it has become popular since then. Mr. Porn Udompong, the then Governor of Buriram Province, organized the Phanomrung Mountain Festival, leading to the organization of ‘Phanomrung Mahatewalai’ in 1991 at Phanomrung Historical Park. The show was about the construction of the shrine. Its drama script was rewritten and the dances with natural movements and gestures were combined with the royal dances based on the base relief on the walls of Phanomrung shrine as well as lip-synch. The music, clothing and accessories represented the cultures of those living in Southern E-san. Regarding the show, the dancers had to stay in their designated position on the stage, move towards and leave the stage. There were 2 sets of group dances and 2 sets of solo dances. Each scene was accompanied by innovative production of light and sound. Phanomrung Mahatewalai was jointly organized by the provincial government offices, Phanomrung Historical Park, the Tourism Authority of Thailand (Northeastern Area 1) and the provincial private sectors. Presently, Mr. Charae Satyaruk and Ms. Tharana Kochaseni have been commissioned to organize this event with the support from various sectors. Since this event is an important event, it is assigned as one of the annual events of the province.

Department: Dance

Student's Signature

Field of Study: Thai Dance

Advisor's Signature

Academic Year: 2017

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจากความกรุณาและความเมตตาให้การช่วยเหลือของรองศาสตราจารย์ ดร.สวภา เวชสุรกีษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการดำเนินงานวิจัย อีกทั้งยังทุ่มเทและเอาใจใส่เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (ราชบัณฑิต) ผู้จุดประกายความคิดและมอบความรู้ทางด้านวิชาการ ตลอดจนชี้แนะแนวทางและคอยให้กำลังใจเสมอมา

กราบขอบพระคุณอาจารย์นพรัตน์ศุภากร หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรนสุขสมบุรณ์ หัวหน้าภาควิชานาฏยศิลป์ ที่เมตตาให้ความรู้ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาในทุกๆ ด้านตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อมรา กล้าเจริญ และรองศาสตราจารย์สุภาวดี โพธิเวชกุล ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจทานและให้คำแนะนำในการปรับแก้วิทยานิพนธ์เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง

กราบขอบพระคุณคณาจารย์และภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้เข้ามาศึกษาความรู้และได้รับประสบการณ์อันมีค่า

กราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. สรเชต วรคามวิชัย อาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ คุณจเร สัตยารักษ์ อาจารย์ฐิตารีย์ ผลเจริญ อาจารย์นฤมล จิตต์หาญ และอาจารย์ ดร.หฤทัย นัยโมกษ์ ที่สนับสนุนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ อันได้แก่ บิดา มารดา พี่ น้อง และเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้คำแนะนำคอยช่วยเหลือและให้กำลังใจ กระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ความดีและประโยชน์อันพึงมีจากงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ ผู้มีพระคุณ และเพื่อนๆ ทุกคน ที่สนับสนุนเป็นกำลังใจสำคัญให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	1
สารบัญภาพ	1
สารบัญแผนผัง	12
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	8
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.5 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย.....	16
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	17
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
2.1 การแสดงแสง เสียง	21
2.1.1 ความหมายของการแสดงแสง เสียง	21
2.1.2 ลักษณะสำคัญของการแสดงแสง เสียง.....	24
2.1.3 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย	25
2.1.4 การแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย	29
2.2 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	68

2.2.1	วัฒนธรรมการสร้างปราสาทขอมในดินแดนไทย – เขมร	68
2.2.2	การสร้างปราสาทพนมรุ้ง	71
2.2.2.1	สถาปัตยกรรม	79
2.2.2.2	ประติมากรรม	83
2.2.3	การบูรณะปราสาทพนมรุ้ง	93
2.2.4	ปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์	108
2.2.5	ความสำคัญของปราสาทพนมรุ้งต่อชุมชนเขมรถิ่นไทย จังหวัดบุรีรัมย์	111
2.2.5.1	ปราสาทพนมรุ้งในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์	112
2.2.5.2	ปราสาทพนมรุ้งในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	113
2.3	การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์	113
2.3.1	ความเป็นมาของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง	113
2.3.2	ความเป็นมาของโครงการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประเพณีประจำจังหวัด	116
2.3.2.1	แผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	116
2.3.2.2	นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์	118
2.3.3	การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประเพณีประจำจังหวัด	126
2.3.4	กิจกรรมการท่องเที่ยวในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง	130
2.3.4.1	พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้งและบัวแปดกลีบ	131
2.3.4.2	ขบวนแห่พระนางอุปดิทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสี่	134
2.3.4.3	การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเวทาลัย”	138
2.4	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	141
2.4.1	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงแสง เสียง	141
2.4.2	งานวิจัยที่เกี่ยวกับจารึกที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง	143

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง.....	144
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	159
3.1 แผนการดำเนินการวิจัย.....	160
3.2 แหล่งข้อมูล	161
3.2.1 สํารวจข้อมูลจากเอกสาร	161
3.2.2 สํารวจข้อมูลจากการสัมภาษณ์	161
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	162
3.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	162
3.3.2 การสัมภาษณ์	165
3.3.3 การสังเกตการณ์.....	167
3.3.4 ข้อมูลออนไลน์.....	168
3.4 วิเคราะห์ข้อมูล.....	172
3.4.1 ภาคทฤษฎี.....	172
3.4.2 ภาคสนาม.....	172
บทที่ 4 บทวิเคราะห์.....	174
4.1 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”	176
4.1.1 พัฒนาการของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”	177
4.1.2 พัฒนาการขององค์ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”	183
4.2 รูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559.....	192
4.2.1 โอกาสในการแสดง	192
4.2.2 บทละคร.....	192
4.2.3 ตัวละคร.....	211
4.2.4 ฉากประกอบการแสดง	212

4.2.5 เพลงประกอบการแสดง.....	213
4.2.6 เครื่องแต่งกาย.....	214
4.2.7 อุปกรณ์ประกอบการแสดง.....	218
4.2.8 กระบวนการท่า (การแสดง) และกลวิธีในการแสดง.....	219
4.2.9 เทคนิคแสง สี และเสียง ในการแสดง.....	223
4.3 กระบวนการประกอบสร้างการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”.....	239
4.3.1 การทำงานของฝ่ายผู้กำกับการแสดง.....	241
4.3.2 การทำงานของฝ่ายสถานที่การแสดง.....	245
4.3.3 การทำงานของฝ่ายบทละคร.....	248
4.3.4 การทำงานของฝ่ายเพลงประกอบการแสดง.....	252
4.3.5 การจัดสร้างฉาก และอุปกรณ์การแสดง.....	253
4.3.6 การคัดเลือกนักแสดง และฝึกซ้อมนักแสดง.....	255
4.3.7 การทำงานของฝ่ายออกแบบกระบวนการท่าที่ใช้ในการแสดง.....	258
4.3.8 การทำงานของฝ่ายเครื่องแต่งกาย และแต่งหน้า.....	260
4.3.9 การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง และบันทึกการแสดง.....	266
4.3.10 การทำงานของฝ่ายสวัสดิการ.....	268
4.3.11 การจัดการฝ่ายงบประมาณ.....	269
4.3.12 การทำงานของฝ่ายประชาสัมพันธ์.....	269
4.3.13 การจัดจำหน่ายบัตรเข้าชมการแสดง.....	271
4.3.14 ฝึกซ้อมการแสดงจริง.....	272
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	284
บทส่งท้าย.....	295
รายการอ้างอิง.....	297

ภาคผนวก.....	299
ภาคผนวก ก.....	300
ภาคผนวก ข.....	322
ภาคผนวก ค.....	336
ภาคผนวก ง.....	340
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	355

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	ตารางแสดงการจัดการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย	151
ตารางที่ 2	ตารางแสดงแผนการดำเนินการวิจัย	160
ตารางที่ 3	ข้อมูลแปลจากจารึกที่นำมาเป็นแรงบันดาลใจในการประพันธ์บทละคร.....	249
ตารางที่ 4	ตารางแสดงผู้รับผิดชอบหน้าที่ในแต่ละฝ่าย.....	276

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1	การแสดงแสง เสียง ที่พิระมิดแห่งกิซา ประเทศอียิปต์.....	22
ภาพที่ 2	การแสดงในงานมหรสพสมโภชฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2525	27
ภาพที่ 3	การแสดงแสง เสียง ชุด “ยอยศยั้งฟ้า มหาราชแห่งแผ่นดิน” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและกาชาดพิชฌุโลก.....	31
ภาพที่ 4	การแสดงแสง เสียง ชุด “กฤษณาภินิหาร สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ในงานอนุสรณ์ดอนเจดีย์และงานกาชาด จังหวัดสุพรรณบุรี.....	32
ภาพที่ 5	การแสดงแสง เสียง ชุด “พระนารายณ์ราชจอมสยาม” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี.....	33
ภาพที่ 6	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พุทธบารมีหลวงพ่อใหญ่ นฤบดีเกริกฟ้า” ในงานประเพณี ปิดทองพระพุทธรูปมงคล จังหวัดพิจิตร.....	34
ภาพที่ 7	การแสดงแสง เสียง ชุด “พระบรมมหาราชนักษัตรี พระบารมีเกริกฟ้า” ในงานเทิดพระเกียรติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกและงานกาชาด จังหวัดอุทัยธานี....	36
ภาพที่ 8	การแสดงแสง เสียง ชุด “ธ ดุจแสงตะวันฉาย แสงประกายแห่งหวังนำสยาม” ในงาน 120 ปี รำลึกวิฤตการณ์ รศ. 112 จังหวัดสมุทรปราการ.....	37
ภาพที่ 9	การแสดงแสง สี เสียงและสื่อผสม ชุด “ปาฏิหาริย์ ตำนานเมืองอ่างทอง” ในงานปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง.....	38
ภาพที่ 10	การแสดงแสง เสียง ชุด “ศรัทธารักประเพณี พุทธบารมีปกป้อง สรรเสริญซ่องบูชา” ในประเพณีอุ้มพระดำน้ำ จังหวัดเพชรบูรณ์	39
ภาพที่ 11	การแสดงแสง เสียง ชุด “ความรู้เรื่องของอาณาจักรสุโขทัย” ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย.....	41
ภาพที่ 12	การแสดงแสง เสียง ชุด “คนดีศรีอยุธยา” งานยอยศยั้งฟ้า อยุธยาอมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	42

ภาพที่ 13 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “อุ่ทองอุ่ออารยธรรมสุวรรณภูมิ” งานอุ่ทองอุ่ออารยธรรมสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี.....	43
ภาพที่ 14 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ” ในงานเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมระดับผู้นำด้านน้ำแห่งภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก จังหวัดเชียงใหม่.....	45
ภาพที่ 15 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นเรศวรวีรภักษัตราเกริกฟ้า” ในงานน้อมรำลึก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง	46
ภาพที่ 16 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พระธาตุเจ้าหริภุญชัยภายใต้ร่มพระบารมี” ในงานแอ่ว ลำพูน เมืองวัฒนธรรม เมืองลำไย เมืองแห่งความสุข จังหวัดลำพูน.....	47
ภาพที่ 17 การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาราชมั่งราย นกมิตร” ในงานสมโภช 777 ปี ชาตกาลพญาเมืองมหาราช จังหวัดเชียงราย	48
ภาพที่ 18 การแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีรสตรีศรีถกลาง ท้าวเทพกระษัตรี - ท้าวศรีสุนทร จังหวัดภูเก็ต	50
ภาพที่ 19 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “มิ่งมงคลหลอมศรัทธา เบิกฟ้านครศรีธรรมราช” ในโครงการย้อนรอยอารยธรรมศรีวิชัยสู่อาเซียน จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	51
ภาพที่ 20 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “สืบสานตำนานพระนางมัสซูรี” ในงาน Halal Food Hillal Town จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายประสิทธิ์ พรหมมาศ	53
ภาพที่ 21 การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “เกิดที่ชาติขอเป็นคนราชบุรี” ในงานมหัศจรรย์ ลอยกระทงราชบุรี ประเพณี 8 ชาติพันธุ์ จังหวัดราชบุรี	54
ภาพที่ 22 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เปลวไฟแห่งศรัทธา ห้วงเวลาแห่งสันติ” ในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควและงานกาชาด จังหวัดกาญจนบุรี.....	55
ภาพที่ 23 การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ในงานตากสินมหาราชานุสรณ์ ประจำปี 2555 - 2556 จังหวัดตาก.....	57
ภาพที่ 24 การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “ตราดรำลึก” ในงานวันตราดรำลึก จังหวัดตราด .	58

ภาพที่ 25	การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมศึกกู่ชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช” ในงานวันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชรำลึกและกาชาด จังหวัดจันทบุรี....	59
ภาพที่ 26	การแสดงแสง เสียง ชุด “ตำนานสงครามปราบฮ่อ” ในงานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาด จังหวัดหนองคาย.....	60
ภาพที่ 27	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง” ในงานเล่าขาน ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	61
ภาพที่ 28	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นครพนมเมืองงาม ชมสามที่สุด” ในงานประเพณีไหลเรือ ไฟและงานกาชาด จังหวัดนครพนม.....	62
ภาพที่ 29	การแสดงแสง เสียง ชุด “วิมาயปุระ แดนเทวนฤมิตร” ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย จังหวัดนครราชสีมา.....	63
ภาพที่ 30	การแสดงแสง เสียง ชุด “มหาศิวนาฏราช คีตศาสตร์เทวา ศรีศิขรินทราลัย” ในงานสืบสานตำนานพันปีปราสาทศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์	64
ภาพที่ 31	การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัด บุรีรัมย์.....	65
ภาพที่ 32	ภาพจากมุมสูงของปราสาทพนมรุ้งที่ตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้ง ซึ่งเป็นเสมือนเป็นวิมาน ของพระศิวะที่สถิตบนยอดเขาไกรลาส (ไม่ปรากฏปีที่ถ่าย).....	72
ภาพที่ 33	จารึกพนมรุ้ง 4.....	74
ภาพที่ 34	แผนผังองค์ประกอบภายในปราสาทพนมรุ้ง.....	81
ภาพที่ 35	ทับหลังสลักภาพพิธีอภิเษกนเรนทราทิตย์	87
ภาพที่ 36	ภาพฤษีห้าตน ชุ่มบัญชรบนชั้นเชิงบาตรชั้นที่สามด้านทิศตะวันออกของปราสาท ประธาน.....	88
ภาพที่ 37	ภาพโยคชกัษิณามูรติ	89
ภาพที่ 38	สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประทับแรม อำเภอนางรอง ไปทอดพระเนตรปราสาทหินพนมรุ้ง วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2472	95

ภาพที่ 39 สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงเปลี่ยนจากรถยนต์เป็นทรงช้าง เมื่อเสด็จถึง เชิงเขาปราสาทหินพนมรุ้ง	96
ภาพที่ 40 สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงช้างเสด็จขึ้นเขาพนมรุ้ง เพื่อทอดพระเนตร ปราสาทหิน	97
ภาพที่ 41 สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงถ่ายภาพบนปราสาทพนมรุ้ง	100
ภาพที่ 42 สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพประทับนั่งบนกองศิลาบริเวณปราสาทพนมรุ้ง	101
ภาพที่ 43 ซากปรักหักพังของมณฑปปราสาทประธาน ปราสาทพนมรุ้ง ขณะที่ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพเสด็จประพาสปราสาทพนมรุ้ง ระหว่างวันที่ 21 มกราคม - 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2472	102
ภาพที่ 44 การจัดทำผังรูปแบบ บันทึกสภาพของโบราณสถานที่เหลืออยู่อย่างละเอียดทั้งผังพื้น รูปด้านตั้งของโบราณสถานทั้ง 4 ด้าน ซึ่งนำมาใช้ในการวิเคราะห์รูปดั้งเดิมก่อน พังทลาย	102
ภาพที่ 45 การถอดชิ้นส่วนของโบราณสถาน เมื่อกำหนดลงรหัสเสร็จจึงรื้อหินยกออก.....	103
ภาพที่ 46 การปรับปรุงรากฐานและเสริมความมั่นคง โดยบดอัดหินให้แน่นแล้วเทด้วยคอนกรีต เสริมเหล็ก	103
ภาพที่ 47 การเรียงหินกลับที่เดิม.....	104
ภาพที่ 48 คณะสำรวจซากปรักหักพังบริเวณปราสาทพนมรุ้ง	104
ภาพที่ 49 ปราสาทพนมรุ้ง เมื่อกรมศิลปากรบูรณะแล้ว ถ่ายเมื่อปี พ.ศ. 2531.....	105
ภาพที่ 50 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์อุปถัมภ์มูลนิธิ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ และหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2531	106
ภาพที่ 51 บริเวณพื้นที่ปราสาทพนมรุ้งและพื้นที่ในความดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง...	107
ภาพที่ 52 แสงอาทิตย์จากทางทิศตะวันตกส่องลอดช่องประตูปราสาทพนมรุ้ง	110
ภาพที่ 53 ผังแสดงจุดจัดกิจกรรมของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งทั้ง 3 กิจกรรม	131

ภาพที่ 54 การประกอบพิธีบวงสรวงพระศิวะมหาเทพ โดย คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ เป็นผู้นำประกอบพิธี บริเวณลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง	134
ภาพที่ 55 ขบวนแห่เทพพาหนะทั้งสิบมุ่งหน้าสู่เขาพนมรุ้ง โดยมีเหล่านางกำนัลยื่นโปรยดอกไม้ ตลอดทางเดินระหว่างช่องเสานางเรียงไปจนถึงบันไดนาคราชเพื่อต้อนรับขบวนเสด็จ. 135	135
ภาพที่ 56 ขบวนของเหล่านางอัปสรที่เคลื่อนมาลงมาจากปราสาทพนมรุ้ง ทำการร่ายรำอัปสร บริเวณบันไดนาคราชไปจนถึงลานบัวแปดกลีบ ซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางของจักรวาล.. 136	136
ภาพที่ 57 การร่ายรำของเหล่านางอัปสร หรือที่เรียกว่า “ระบำอัปสร” ตลอดเสานางเรียง ไปจนถึงบริเวณบันไดทางขึ้นปราสาท	137
ภาพที่ 58 ขบวนพระนางภูปตินทรลักษมีเทวี โดย คุณสรวงสุดา ลาวัณย์ประเสริฐ (น้ำฝน)	138
ภาพที่ 59 การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปี พ.ศ. 2559 บริเวณด้านหน้าองค์ปราสาทประธาน	139
ภาพที่ 60 ตัวอย่างลักษณะการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งสมัยแรกเริ่ม ซึ่งเป็น เพียงการใช้เทคนิคแสง สี สาดส่องไปยังองค์ปราสาทประกอบคำบรรยายที่กล่าวถึง ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งเพียงเท่านั้น	177
ภาพที่ 61 เครื่องแต่งกายของพระนางภูปตินทรลักษมีขณะเสด็จไปหาเรนทรทิตย์ ในการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปี พ.ศ. 2546 ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง 188	188
ภาพที่ 62 เครื่องแต่งกายของพระนางภูปตินทรลักษมี นำแสดงโดย คุณธรรณา คชเสนี เป็นการนุ่งผ้าด้วยวิธีการชักชายผ้าให้ยาวเป็นพิเศษ โดยหน้านางเฉียงพับอ้อม มาลงฝั่งซ้ายมือ (ผู้นุ่ง).....	189
ภาพที่ 63 องค์ที่ 1 วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของคนบริเวณเขาพนมรุ้ง	193
ภาพที่ 64 องค์ที่ 1 การพึ่งพาอาศัยกันของคนบริเวณเขาพนมรุ้ง	194
ภาพที่ 65 องค์ที่ 2 มนุษย์อ่อนไหวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ	194
ภาพที่ 66 องค์ที่ 2 พระศิวะเทพทรงเรียกพระนารายณ์และพระพรหมเพื่อฟังพระราชโองการ.....	195
ภาพที่ 67 องค์ที่ 3 การกล่าวถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งโดยมีพราหมณ์ปุโรหิตเป็นผู้เล่า	195

ภาพที่ 68	องค์ที่ 4 นเรนทรลักษมีเทวีเล่าถึงเมื่อครั้งที่ผู้คนต่างศรัทธาและบูชาองค์พระศิวะ มหาเทพ	196
ภาพที่ 69	องค์ที่ 4 นเรนทรอาทิตย์ผู้สร้างความเป็นปึกแผ่นในพระราชอาณาจักร.....	197
ภาพที่ 70	องค์ที่ 5 การแสดงของเหล่านางระบำอัปสรถวายหน้าพระที่นั่ง.....	198
ภาพที่ 71	องค์ที่ 5 นเรนทรอาทิตย์และพระมหาลีขณะทรงทอดพระเนตรนางระบำ	198
ภาพที่ 72	องค์ที่ 5 นเรนทรอาทิตย์ทรงแสดงพระปรีชาสามารถในการปิดตายิงธนู.....	199
ภาพที่ 73	องค์ที่ 6 พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 รับใส่ให้จัดพิธีเทวสักการะประพรหมน้ำเทวมนตรา.....	200
ภาพที่ 74	องค์ที่ 7 กองทัพทางฝ่ายมหารปุระโดยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ได้เข้าโจมตี เมืองโยโสธรปุระของฝ่ายนเรนทรอาทิตย์	201
ภาพที่ 75	องค์ที่ 8 นเรนทรอาทิตย์และหิรัณยะพาทหารส่วนหนึ่งหาที่สงบเพื่อหลบภัยสงคราม และตัดสินใจออกบวชเป็นนักพรต.....	202
ภาพที่ 76	องค์ที่ 9 เหล่าทหารรีพลช่วยกันสร้างที่พำนัก.....	203
ภาพที่ 77	องค์ที่ 9 ปราสาทพนมรุ้ง เป็นการจำลองวิมานเทพบนสรวงสวรรค์ เพื่ออัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์.....	204
ภาพที่ 78	องค์ที่ 10 การบำเพ็ญตบะของมหาโยคี.....	205
ภาพที่ 79	องค์ที่ 10 ลำแสงแห่งเทพ แห่งดวงสุริยะ แห่งดวงจันทร์รา พวยพุ่งมาจากทิวสารทิศ มุ่งตรงมายังร่างที่ขัดสมาธิของมหาโยคี	205
ภาพที่ 80	องค์ที่ 10 พลังการบำเพ็ญตบะของมหาโยคีและพลังอำนาจของดวงอาทิตย์ก่อให้เกิด ปรากฏการณ์อันน่าอัศจรรย์ขึ้น.....	206
ภาพที่ 81	องค์ที่ 11 การบูชาศิวะลึงค์ม (ศิวลึงค์) ตัวแทนแห่งพระศิวะเทพ ในวันศิวะราตรี.....	207
ภาพที่ 82	องค์ที่ 12 พระนางกูปตินทรลักษมีเทวีเสด็จมากระทำพิธีบวงสรวงองค์ศิวะมหาเทพ ในคืนศิวะราตรี	208
ภาพที่ 83	องค์ที่ 12 แม่นางสุรพิราย่ำรำสักการะพระศิวะมหาเทพ	208

ภาพที่ 84	องค์ที่ 13 พระนางอุปตินทรลักษณมีเทวีเชิญพราหมณ์น้อยรายรำเพื่อถวายทวยเทพ ด้วย “ตระนาฏราช”	209
ภาพที่ 85	องค์ที่ 13 นเรนทราทิตย์กล่าวลาหิรัญยะและนเรนทรเทวี จากนั้นจึงเสด็จกลับพร้อม พระนางอุปตินทรลักษณมีเทวี	210
ภาพที่ 86	วงมโหรีอีสานใต้ คณะแม่พลอย ราชประโคน	214
ภาพที่ 87	ลักษณะการแต่งกายของนางระบำอัปสร่า ที่นิยมสวมเกะอก และนุ่งผ้าขึ้นตีนแดง ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยชกชายผ้าให้ยาวลักษณะหางไหลทางด้าน ขวาของนางระบำ	216
ภาพที่ 88	ลักษณะการแต่งกายของนเรนทราทิตย์และนเรนทรลักษมี	216
ภาพที่ 89	ลักษณะการแต่งกายของพระนางอุปตินทรลักษมีเทวี และเหล่าทหาร	217
ภาพที่ 90	ลักษณะเครื่องแต่งกายของดวงวิญญาณนเรนทรลักษมี แต่งกายด้วยชุดสีขาวปักเลื่อม ติดเพชร สวมเสื้อรัดรูป นุ่งผ้าโจงป่อยชายจับจีบหน้านางเกล้าผมมวยตรงท้ายทอย และสวมเครื่องประดับสีเงิน	218
ภาพที่ 91	ตัวอย่างอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประกอบไปด้วย ฉัตร บังแทรก กลด บังสุริย์ พัดโบกปลายมน และธงทิว	219
ภาพที่ 92	ภาพพระบำนางอัปสร่าที่นำรูปแบบมาจากภาพจำหลักนางอัปสร ในสมัยลพบุรี จากการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559	220
ภาพที่ 93	ภาพพระบามหิธรปุระ ที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพจำหลัก สร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดย อาจารย์ฐิตารีย์ ผลเจริญ	221
ภาพที่ 94	ภาพสลักขบวนแห่ของชาวสยามบนระเบียงประวัติศาสตร์ เมื่อราว ปี พ.ศ. 1650	253
ภาพที่ 95	ภาพหน้าบันอุมาเมศวร บนหน้าบันชั้นที่หนึ่งด้านทิศใต้ของมณฑป เป็นภาพ พระศิวะพระนางอุมา พระชายาประทับอยู่บนหลังโคนนที (พาหนะของพระองค์) แวดล้อมด้วยเหล่าข้าทาสบริวาร	254
ภาพที่ 96	ภาพทับหลังพระกฤษณะประทับนั่งท่ามกลางพวกปาลณฑป	254

ภาพที่ 97	อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”	255
ภาพที่ 98	ภาพขณะทำการซ้อมใหญ่การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”	257
ภาพที่ 99	ภาพขณะทำการซ้อมใหญ่การแสดงระบำหิธรปุระ	257
ภาพที่ 100	ภาพจำหลักนางอัปสร เป็นศิลปะที่คล้ายคลึงกับปราสาทนครวัด ในสมัยลพบุรี	259
ภาพที่ 101	ภาพพระبانางอัปสรที่นำรูปแบบมาจากภาพจำหลักนางอัปสร ในสมัยลพบุรี จากการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559	259
ภาพที่ 102	ภาพจำหลักนางอัปสร ในศิลปะสมัยลพบุรี	261
ภาพที่ 103	ภาพจำหลักสตรีที่สลักบนหน้าบันโคปุระ	261
ภาพที่ 104	ลักษณะการแต่งกายของผู้แสดงหญิง ที่อิงมาจากศิลปะในสมัยลพบุรี และภาพจำหลักสตรีที่สลักบนหน้าบันโคปุระ	262
ภาพที่ 105	ลักษณะการแต่งกายของนางระบำอัปสร ในปี พ.ศ. 2559 นุ่งแบบซักชายพก 2 ผืน คลี่ออกลักษณะพัด โดยเครื่องแต่งกายนั้นได้รับการพัฒนาให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น จากแต่ก่อน หากแต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ คือ นียมนุ่งผ้าขึ้นตีนแดง ที่เป็นผ้า ใหม่ขึ้นชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์ไว้ดังเดิม	263
ภาพที่ 106	รูปพระศิวะ (สัมฤทธิ์)	265
ภาพที่ 107	รูปพระพรหม ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมหาวีรวงศ์	265
ภาพที่ 108	ลักษณะการแต่งกายของขุนนางที่สวมใส่เพียงโจงลักษณะปล่อยชายลงด้านหน้า และสวมเครื่องประดับ ส่วนพราหมณ์จะแต่งกายด้วยชุดสีขาวและเกล้ามวยผมไว้ ด้านหลัง	266
ภาพที่ 109	ป้ายการประชาสัมพันธ์งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง พร้อมทั้งคำอธิบายรายละเอียด กิจกรรมภายในงาน	270
ภาพที่ 110	การแถลงข่าวการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และการประชาสัมพันธ์การแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปี พ.ศ. 2559	271
ภาพที่ 111	บัตรเข้าชมการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปี พ.ศ. 2559	272

- ภาพที่ 112 งานแถลงข่าวประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง นำโดยนายเสรี ศรีหะไตร (ผู้ว่าราชการจังหวัด) พร้อมด้วยข้าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ จัดขึ้นที่ปราสาทพนมรุ้ง ในวันที่ 6 มีนาคม 2559 337
- ภาพที่ 113 รายงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 ที่ออกแบบโดยที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ 337
- ภาพที่ 114 ป้ายประชาสัมพันธ์ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 โดยความร่วมมือระหว่างที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 1) 338
- ภาพที่ 115 ป้ายประชาสัมพันธ์ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 มีการประชาสัมพันธ์ทั้งภาษาไทยและภาษาเขมร 338
- ภาพที่ 116 ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ซึ่งนอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์โรงแรมของตนเองแล้ว ยังเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้กับจังหวัดอีกด้วย 339
- ภาพที่ 117 พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง โดย คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ เป็นผู้นำประกอบพิธี บริเวณลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง พิธีบวงสรวงเริ่มเวลา 09.00 น. 341
- ภาพที่ 118 เครื่องบวงสรวงพระศิวะมหาเทพ และเครื่องถวายสักการะบูรพกษัตริย์ จัดขึ้นบริเวณลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้งในปะรำพิธี หันหน้าสู่ทิศตะวันออก 341
- ภาพที่ 119 ขบวนที่ 1 ขบวนหงส์ (มีนามว่า หงส์สวาทน) พาหนะพระพรหม เทพประจำทิศเบื้องบน รับผิดชอบโดย อำเภอลำทะเมนชัย สถานที่ค้นพบ คือ ด้านในของประตูระเบียงด้านทิศเหนือของปราสาทพนมรุ้ง 342
- ภาพที่ 120 ขบวนที่ 2 ขบวนช้าง (มีนามว่า ช้างเอราวัณ) พาหนะพระอินทร์ เทพประจำทิศตะวันออก รับผิดชอบโดย อำเภอลำทะเมนชัย สถานที่ค้นพบ คือ อยู่ทางทิศตะวันออกของปราสาทประธาน 343

- ภาพที่ 121** ขบวนที่ 3 ขบวนโค (มีนามว่า นนทิ อุศุภราช นันทิราช)
พาหนะพระอิสาน (อิศวร) เทพประจำทิศตะวันออกเฉียงเหนือ รับผิดชอบโดย
อำเภอบ้านกรวด สถานที่ค้นพบ คือ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของปราสาทประธาน..... 344
- ภาพที่ 122** ขบวนที่ 4 ขบวนระมادت (แรด)
พาหนะพระอัคนี เทพประจำทิศตะวันออกเฉียงใต้ รับผิดชอบโดย อำเภอบ้านกรวด
สถานที่ค้นพบ คือ ใกล้มุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ของปราสาทประธาน..... 345
- ภาพที่ 123** ขบวนที่ 5 ขบวนคชสีห์
พาหนะพระกัเวร เทพประจำทิศเหนือ รับผิดชอบโดย อำเภอนางรอง
สถานที่ค้นพบ คือ ทิศตะวันตกของปราสาทประธาน..... 346
- ภาพที่ 124** ขบวนที่ 6 ขบวนนกยูง (มีนามว่า ปรวาลี)
พาหนะพระขันตกุมาร เทพประจำทิศใต้ รับผิดชอบโดย อำเภอนางรอง
สถานที่ค้นพบ คือ ยังไม่มีการค้นพบบนปราสาทพนมรุ้ง..... 347
- ภาพที่ 125** ขบวนที่ 7 ขบวนนาค
พาหนะพระวรุณ เทพประจำทิศตะวันตก รับผิดชอบโดย อำเภอละหานทราย
สถานที่ค้นพบ คือ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของปราสาทประธาน..... 348
- ภาพที่ 126** ขบวนที่ 8 ขบวนม้า (มีนามว่า อาชาไนย)
พาหนะพระพาย เทพประจำทิศตะวันตกเฉียงเหนือ รับผิดชอบโดย
อำเภอละหานทราย สถานที่ค้นพบ คือ ยังไม่มีการค้นพบบนปราสาทพนมรุ้ง..... 349
- ภาพที่ 127** ขบวนที่ 9 ขบวนรากษส
พาหนะพระนิรฤติ เทพประจำทิศตะวันตกเฉียงใต้ รับผิดชอบโดย อำเภอนองกี่
สถานที่ค้นพบ คือ ยังไม่มีการค้นพบบนปราสาทพนมรุ้ง..... 350
- ภาพที่ 128** ขบวนที่ 10 ขบวนกระบือ
พาหนะพระยม เทพประจำทิศเบื้องล่าง รับผิดชอบโดย อำเภอนองกี่
สถานที่ค้นพบ คือ ยังไม่มีการค้นพบบนปราสาทพนมรุ้ง..... 351
- ภาพที่ 129** ขบวนที่ 11 ขบวนพระนางอุปตินทรลักษมีเทวี
โดยในปี 2559 ผู้ที่ได้รับบทเป็นพระนางอุปตินทรลักษมีเทวี คือ คุณสรวงสุดา
ลาวัลย์ประเสริฐ (น้ำฝน) นางสาวไทย ประจำปี 2540 (คนที่ 34)..... 352

- ภาพที่ 130** ผู้แสดงเป็นพระนางภูปตินทรลักษมีเทวี (แถวบนคนที่ 3 นับจากซ้ายมือ) และผู้แสดงเป็นวิญญานของพระนางภูปตินทรลักษมีเทวี (แถวบนคนที่ 3 นับจากขวามือ) รับบทโดย ผู้ประกาศข่าว(ช่อง 5) พร้อมด้วยนางระบำ ซึ่งเป็นนักเรียนจากโรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2542..... 353
- ภาพที่ 131** นางระบำในฉากท้องพระโรงของกษัตริย์นเรนทราทิตย์ (นักแสดงแถวบน) และระบำมโหรีปุระ ในฉากอุทยานของสุริยวรมัน (นักแสดงแถวล่าง) แสดงโดยนักเรียน โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม ในปี พ.ศ. 2542..... 354
- ภาพที่ 132** พระนางภูปตินทรลักษมีเทวี รับบทโดย คุณจินตหรา สุขพัฒน์ (หม่อม) พร้อมกับนางระบำอัปสรานัมรุงและนางระบำมโหรีปุระ และอาจารย์ฐิตาธิ์ย์ ผลเจริญ ผู้ควบคุมฝึกซ้อมการแสดง ในปี พ.ศ. 2556..... 354

สารบัญแผนผัง

หน้า

แผนผังที่ 1 พัฒนาการประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในจังหวัดบุรีรัมย์.....	125
แผนผังที่ 2 แผนผังการเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์.....	157
แผนผังที่ 3 แผนผังพัฒนาการการแสดงแสง สี เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”.....	181
แผนผังที่ 4 แผนผังความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ในการจัดการแสดงแสง สี เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”.....	240

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแสดงประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & Sound show) เป็นการนำเทคโนโลยีด้านแสงและเสียงมาประยุกต์ใช้ในการแสดงเพื่อประกอบการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านการแสดงบทบาทสมมติของตัวละคร โดยมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบของฉากหลัง อาทิ โบราณสถาน อนุสาวรีย์ ตลอดจนซากปรักหักพังของก้อนอิฐ และศิลาแลง เป็นต้น โดยเฉพาะในเวลากลางคืน การใช้แสง สี และเสียง จะช่วยขับเน้นให้เกิดความยิ่งใหญ่ ตระการตา รวมทั้งคำบรรยายต่างๆ สามารถสื่อให้ผู้ชมเกิดความคิดจินตนาการไปถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาจากตำนาน พงศาวดาร เรื่องราวจากนวนิยาย หรือวรรณคดีที่อิงประวัติศาสตร์บางส่วน วัตถุประสงค์ในการจัดการแสดงแสง เสียง จึงไม่ใช่เพียงเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากแต่เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจพัฒนาการของสังคมในอดีตโดยได้นำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล สถานที่ หรือชุมชน จากความเชื่อ ความศรัทธาของคนในชุมชนนำมาถ่ายทอดเรื่องราวผ่านรูปแบบการแสดงแสง เสียง ทำให้ได้รับความนิยมนิยมอย่างแพร่หลาย เกิดเป็นประเพณีที่ยึดถือและก่อเกิดเป็นงานประจำปี ซึ่งการแสดงประกอบแสงและเสียงที่ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยถูกจัดขึ้นที่วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร โดยศิลปากรร่วมกับกองทัพเรือ กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังจึงเกิดการแสดงประกอบแสงและเสียงซึ่งเป็นการแสดงนาฏกรรมเชิงละครอย่างเต็มรูปแบบในชื่อชุด วิมานนาฏการ ลักษณะการแสดงดังกล่าวจึงได้รับความนิยมและแพร่หลายในเวลาต่อมา

ปัจจุบันมีการจัดการแสดงแสง เสียง ขึ้นในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจจากงานเอกสารและสังเกตการณ์ในเบื้องต้นพบว่า ประเทศไทยมีการจัดการแสดงแสง เสียง ประจำปีรวมทั้งสิ้น 18 แห่ง นอกจากนี้ยังมีจัดการแสดงแสง เสียง ในลักษณะการแสดงเฉพาะกิจที่จัดขึ้นในวาระพิเศษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำจังหวัดจำนวน 9 แห่ง สามารถแบ่งตามภูมิภาค ได้ดังนี้

ภาคกลาง

1. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “ยอยศยงฟ้า มหาราชแห่งแผ่นดิน” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและกาชาด จังหวัดพิษณุโลก จัดขึ้นในเดือนมกราคมของทุกปี

2. การแสดงแสง เสียง ชุด “กฤษฎาภินิหาร สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ในงานอนุสรณ์ดอนเจดีย์และงานกาชาด จังหวัดสุพรรณบุรี จัดขึ้นในเดือนมกราคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

3. การแสดงแสง เสียง ชุด “พระนารายณ์ราชจอมสยาม” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี จัดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

4. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พุทธบารมีหลวงพ่อใหญ่ นฤบดีเกริกฟ้า” ในงานประเพณีปิดทองพระพุทธรูปมงคล จังหวัดพิจิตร จัดขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์

5. การแสดงแสง เสียง ชุด “พระบรมมหาชนกจักรี พระบารมีเกริกฟ้า” ในงานเทิดพระเกียรติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกและงานกาชาด จังหวัดอุทัยธานี จัดขึ้นในเดือนเมษายน

6. การแสดงแสง เสียง ชุด “ธ ดุจแสงตะวันฉาย แสงประกายแห่งห้วงน้ำสยาม” ในงาน 120 ปี รำลึกวิฤตการณ์ รศ. 112 จังหวัดสมุทรปราการ จัดขึ้นในเดือนกรกฎาคม

7. การแสดงแสง สี เสียงและสื่อผสม ชุด “ปาฏิหาริย์ ตำนานเมืองอ่างทอง” ในงานปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง จัดขึ้นในเดือนกรกฎาคม

8. การแสดงแสง เสียง ชุด “ศรัทธารักประเพณี พุทธบารมีปกป้อง สรรเสริญซ้องบูชา” ในประเพณีอุ้มพระดำน้ำ จังหวัดเพชรบูรณ์ จัดขึ้นในเดือนตุลาคม

9. การแสดงแสง เสียง ชุด “ความรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัย” ในงานประเพณีลอยกระทง เมาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย จัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

10. การแสดงแสง เสียง ชุด “คนดีศรีอยุธยา” งานยอยศยั้งฟ้า อยุธยามรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดขึ้นในเดือนธันวาคมของทุกปี

11. การแสดงแสง เสียง ชุด “อุ่ทองอุ่ออารยธรรมสุวรรณภูมิ” งานอุ่ทองอุ่ออารยธรรมสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี จัดขึ้นในเดือนธันวาคมของทุกปี

ภาคเหนือ

1. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ” ในงานเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมระดับผู้นำด้านน้ำแห่งภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก จังหวัดเชียงใหม่ จัดขึ้นในเดือนมกราคมของทุกปี
2. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นเรศวรวีรกษัตราเกริกฟ้า” ในงานน้อมรำลึก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง จัดขึ้นในเดือนมกราคมของทุกปี
3. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พระธาตุเจ้าหริภุญชัยภายใต้ร่มพระบารมี” ในงาน แอ่วลำพูน เมืองวัฒนธรรม เมืองลำไย เมืองแห่งความสุข จังหวัดลำพูน จัดขึ้นในเดือนเมษายนถึงต้น เดือนพฤษภาคม
4. การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “มหाराชมังราย นฤมิตร” ในงานสมโภช 777 ปี ชาตกาลพญามังรายมหาราช จังหวัดเชียงใหม่ จัดขึ้นในเดือนตุลาคม

ภาคใต้

1. การแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีรสตรีศรีถกลาง ท้าวเทพกระษัตรี - ท้าวศรีสุนทร จังหวัดภูเก็ต จัดขึ้นในเดือนมีนาคมของทุกปี
2. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “มิ่งมงคลหลอมศรัทธา เบิกฟ้านครศรีธรรมราช” ใน โครงการย้อนรอยอารยธรรมศรีวิชัยสู่อาเซียน จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดขึ้นในเดือนพฤษภาคม
3. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “สืบสานตำนานพระนางมัสซูรี” ในงาน Halal Food Hillal Town จังหวัดภูเก็ต จัดขึ้นในเดือนกรกฎาคมถึงต้นเดือนสิงหาคมของทุกปี

ภาคตะวันตก

1. การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “เกิดที่ชาติขอเป็นคนราชบุรี” ในงาน มหัทศจรรย์ลอยกระทงราชบุรี ประเพณี 8 ชาติพันธุ์ จังหวัดราชบุรี จัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

2. การแสดงแสง เสียง ชุด “เปลวไฟแห่งศรัทธา ห้วงเวลาแห่งสันติ” ในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควและงานกาชาด จังหวัดกาญจนบุรี จัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคมของทุกปี

3. การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ในงานตากสินมหาราชานุสรณ์ จังหวัดตาก จัดขึ้นในเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคมของทุกปี

ภาคตะวันออก

1. การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “ตราดรำลึก” ในงานวันตราดรำลึก จังหวัดตราด จัดขึ้นในเดือนมีนาคมของทุกปี

2. การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมศึกกู่ชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ในงานวันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชรำลึกและกาชาด จังหวัดจันทบุรี จัดขึ้นในเดือนธันวาคมของทุกปี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. การแสดงแสง เสียง ชุด “ตำนานสงครามปราบฮ่อ” ในงานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาด จังหวัดหนองคาย จัดขึ้นในเดือนมีนาคมของทุกปี

2. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง” ในงานเล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ จัดขึ้นในเดือนพฤษภาคมของทุกปี

3. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นครพนมเมืองงาม ชมสามที่สวย” ในงานประเพณีไหลเรือไฟและงานกาชาด จังหวัดนครพนม จัดขึ้นในเดือนตุลาคม

4. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “วิมายปุระ แดนเทวนฤมิตร” ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

5. การแสดงแสง เสียง ชุด “มหาศิวนาฏราช คีตศาสตร์เทวา ศรีศิขรินทราลัย” ในงานสืบสานตำนานพันปีปราสาทศิขรินภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

6. การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ จัดขึ้นในต้นเดือนเมษายนของทุกปี

ผู้วิจัยจะขอนำเสนอการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นสำคัญ เนื่องด้วยปราสาทพนมรุ้ง (วน รุ่ง) เป็นโบราณสถานขอมเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยที่ตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นโบราณสถานศิลปะในสมัยลพบุรี สร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อของศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย ที่นับถือพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด ซึ่งสมมุติให้เทวาลัยประหนึ่งเป็นวิมานแห่งพระศิวะเทพซึ่งสถิตอยู่บนยอดเขาไกรลาส จึงมีการสร้างศาสนสถานแห่งนี้ขึ้นเพื่อประดิษฐานรูปเคารพแทนองค์พระศิวะเทพเป็นสำคัญ ต่อมาเมื่อมีการถูกตัดแปลงเป็นพุทธสถานในสมัยหลังระหว่างที่ถูกทิ้งร้างอยู่ได้มีการนำรอยพระพุทธรูปบาทจำลองไปประดิษฐานไว้ภายในปราสาทปรangkน้อย ต่อมาจึงเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ประกอบกับในช่วงการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งจะตรงกับเกิดการเกิดปรากฏการณ์ที่ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ส่องแสงลอดผ่านช่องประตูทั้ง 15 ช่อง ของปราสาทพนมรุ้งโดยผ่านศิวิลิ่งค์ที่อยู่กลางปราสาทองค์ประธาน ถือเป็นสัญลักษณ์ของศูนย์กลางจักรวาล ปราสาทพนมรุ้งจึงเป็นศูนย์รวมความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชน ประชาชนจึงต่างพากันมาชมปรากฏการณ์ที่น่าอัศจรรย์ทางธรรมชาติและรับพลังแสงอาทิตย์เพื่อเสริมสิริมงคลแก่ชีวิต จากความเชื่อและความศรัทธาจึงทำให้มีการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งขึ้นเป็นประจำทุกปี

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2481 จากความคิดริเริ่มของพระครูโสภาสธรรมญาณ วัดท่าประสิทธิ์ จังหวัดสุรินทร์ ได้รุดงค์มาบนเขาพนมรุ้งเพื่อปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีทางขึ้นสู่ตัวปราสาท ท่านพระครูโสภาสธรรมญาณจึงได้ชักชวนญาติโยมซึ่งเป็นชาวบ้านจากบ้านบุ ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย ช่วยกันลากถาดทางขึ้นสู่ปราสาทพนมรุ้ง โดยใช้เวลาดำเนิน 3 เดือน ในการตัดทางขึ้นสู่ตัวปราสาทและถาดถาดบริเวณหน้าปราสาทพนมรุ้งให้เป็นลานกว้างสำหรับจัดงานเฉลิมฉลอง โดยจัดขึ้นครั้งแรกในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 พ.ศ. 2485 จึงกลายเป็นประเพณีของชาวบ้านแถบอำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอใกล้เคียงต่างพากันเดินขึ้นเขาพนมรุ้ง เพื่อทำบุญปิดทองพระพุทธรูปบาทจำลองและทำบุญตักบาตรสงกรานต์เป็นประจำทุกปี ประกอบกับการรับพลังแสงอาทิตย์ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลต่อตนเองจากปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ต่อมาเมื่อกรมศิลปากรได้บูรณะปราสาทพนมรุ้งเสร็จสมบูรณ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรและทรงศึกษาศิลาที่ค้นพบ ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งด้วยพระองค์เอง ต่อมาจึงได้เปิดเป็นอุทยาน

ประวัติศาสตร์พนมรุ้ง โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน เป็นองค์ประธาน ในปี พ.ศ. 2531 ซึ่งในขณะนั้นยังมีการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งแบบเดิมเรื่อยมา

กระทั่งที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร่วมมือกับอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กรมศิลปากร (กระทรวงวัฒนธรรม) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) ปรับเปลี่ยนประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งให้เป็นงานประจำปีและสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2534 ซึ่งวัตถุประสงค์หลักในการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งยังคงเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิม และได้กำหนดวันจัดงานเพิ่มเป็น 2 - 3 วัน ในช่วงเมษายนของทุกปี โดยองค์ประกอบหลักในการจัดงานมีทั้งหมด 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ในช่วงเช้าจะเป็นพิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง ส่วนที่ 2 เป็นการแสดงขบวนแห่ที่จำลองขบวนราชประเพณีขอมโบราณของพระนางกบดินทร์ลักษมีเทวีโดยมีนางจริยาและนางกำนัลตามเสด็จพร้อมด้วยขบวนเทพาหนะทั้ง 10 เพื่อเป็นเทวเสกกระแด่เทพทั่วไปในจักรวาล และส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นจุดเด่นของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งคือ ในช่วงกลางคืนจะมีการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการแสดงเล่าเรื่องประวัติศาสตร์การสร้างปราสาทพนมรุ้งผ่านรูปแบบการแสดง แสง เสียง โดยมีข้อสันนิษฐานมาจากตำนานความเชื่อและหลักฐานที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้งเกี่ยวกับกษัตริย์นเรนทราทิตย์ผู้สร้างปราสาทพนมรุ้งมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราว

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เกิดขึ้นจากการดำเนินการของที่ทำการจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดให้มีการแสดงแสง เสียง ขึ้นในช่วงต้นเดือนเมษายนของทุกปี เพื่อให้สัมพันธ์กับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงเวลานั้น ต่อมาจึงได้มอบหมายให้ คุณจเร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี เป็นผู้ดำเนินการจัดการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างดี โดยมีทีมงานบริหารจัดการการแสดง ผู้ที่เกี่ยวข้อง และนักแสดง จำนวน 300 คน มีระยะเวลาจัดเตรียมการทั้งสิ้น 1 เดือน และเนื้อเรื่องที่น่ามาสร้างสรรค์การแสดงนั้นได้นำข้อมูลมาจากประวัติศาสตร์ ศิลปิน วัฒนธรรมพื้นบ้าน และจากการสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้คนในท้องถิ่น ผสมผสานกับการนำวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งล้วนแต่มีความเป็นมา มีศิลปวัฒนธรรมและการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ โดยได้นำผลิตภัณฑ์ชุมชนสินค้า OTOP ที่ขึ้นชื่อในท้องถิ่นคือ ผ้าขึ้นดินแดง มาผูกเป็นเรื่องราวถ่ายทอดผ่านตัวละครและองค์ประกอบในการแสดงเพื่อแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ คณะผู้จัดสร้างได้นำความรู้ทางวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้การแสดงนั้นมีความแปลกใหม่ ตลอดจนได้นำเสนอเรื่องราว สารความรู้ ในโครงเรื่องที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงการสร้างปราสาทพนมรุ้งซึ่งมีการ

สอดแทรกกระบี่กระบอง ละคร ดนตรี และศิลปะแขนงอื่น ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ สอดแทรกไว้ในเรื่องราว ซึ่งการแสดงประกอบด้วย 13 องค์ ทำการแสดงทั้งสิ้นจำนวน 3 รอบ ใช้ระยะเวลาทำการแสดง 1 ชั่วโมง 30 นาที¹

กล่าวได้ว่า การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักและทราบถึงความเป็นมาของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เพื่อจูงใจให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจและเห็นถึงคุณค่าของปราสาทพนมรุ้ง ส่งผลให้เกิดความรักความหวงแหนศิลปวัฒนธรรมประเพณีในจังหวัดของตน ตลอดจนสร้างความสามัคคี สร้างความภาคภูมิใจในความเป็นจังหวัดบุรีรัมย์ และเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นอีกด้วย

จากการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 มีคุณจรูญ สัตยารักษ์ เป็นผู้กำกับการแสดงภายใต้ความร่วมมือของที่ทำกรปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นการแสดงถึงประวัติศาสตร์ของปราสาทพนมรุ้งผ่านรูปแบบการแสดงของตัวละคร โดยมีองค์ปราสาทพนมรุ้งเป็นฉากหลัง ซึ่งเป็นปราสาทขอมโบราณที่ตั้งตระหง่านอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับลงแล้ว นอกจากนี้ยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวของศิวิลิสต์ซึ่งเป็นตัวแทนของการบูชาพระศิวะเทพ และภาพจำหลักเรื่องราวนเรนทราทิตย์ผู้สร้างปราสาทพนมรุ้ง รวมทั้งการนำเทคนิคแสง สี และเสียงมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความยิ่งใหญ่ ตลอดจนมีองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้การแสดงเกิดความสมจริงและสมบูรณ์ ซึ่งสิ่งสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” อีกประการ คือ การนำราชประเพณีขอมโบราณมาถ่ายทอดผ่านขบวนเสด็จพระนางภูปตินทรลักษมี การนำผลิตภัณฑ์สินค้าขึ้นชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์ คือ ผ้าซิ่นตีนแดง มาสวมใส่เป็นเครื่องแต่งกาย รวมถึงกลวิธีการนำเสนอที่ผู้แสดงทุกคนสามารถรู้คิวการเข้าออกและตำแหน่งของตนเองเป็นอย่างดี กล่าวได้ว่า การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการแสดงที่แฝงด้วยความรู้ ความบันเทิง แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ ตลอดจนได้สอดแทรกการสร้างจิตสำนึกรักในท้องถิ่นอีกด้วย ประกอบกับความน่าสนใจในช่วงประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งจะตรงกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ โดยแสงจะสอดส่องผ่านศิวิลิสต์ที่อยู่กลางองค์ปราสาทประธานและทะลุผ่านประตูทั้ง 15 ช่อง ถือเป็นศูนย์กลางของจักรวาลและเป็นสิ่งมหัศจรรย์หนึ่งเดียวในโลก

¹ (จเร สัตยารักษ์, 2559a)

จากความเชื่อความศรัทธาจึงเกิดเป็นความร่วมมือร่วมใจให้มีการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และได้สอดแทรกกิจกรรมสำคัญคือการแสดงประกอบแสง เสียง อย่างยิ่งใหญ่ แสดงถึงความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรวมทั้งเป็นการสร้างจิตสำนึกรักในท้องถิ่น และเป็นการเพิ่มศักยภาพของ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งให้มีพลังด้านการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยเป็นการสนองและสอดคล้องกับ นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยตระหนักถึงคุณค่าด้าน ศิลปกรรมที่ยังประโยชน์ในด้านการสืบทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าของจังหวัด บุรีรัมย์ ทั้งยังเป็นการสืบทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของ จังหวัดบุรีรัมย์ ตลอดจนกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ที่ได้ ดำเนินงานสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลา 25 ปี จึงเห็นควรที่จะศึกษาความเป็นมาของการ แสดง ตลอดจนรูปแบบและกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ซึ่งเป็น กิจกรรมสำคัญในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เพื่อให้ทราบถึงองค์ความรู้ใหม่ และเป็นแนวทางด้านการ จัดการแสดงให้กับผู้ที่มีความสนใจ ตลอดจนเพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม เชิดชูเกียรติประวัติศาสตร์ และให้ อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของบรรพชน รวมทั้งฟื้นฟูแหล่งประวัติศาสตร์ให้เป็น สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้น เขาพนมรุ้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้น เขาพนมรุ้ง ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ในปี พ.ศ. 2559 โดยมีคุณจร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี เป็นผู้ดำเนินการ

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1.4.1 แหล่งข้อมูลในการค้นคว้า

- หอสมุดแห่งชาติ
- สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์
- ศูนย์บริการข้อมูลอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

1.4.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ที่ส่งผลให้เกิดการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ดังนี้

1.4.2.1 กรมศิลปากร, ปราสาทพนมรุ้ง. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2531.

กรมศิลปากร, ปราสาทพนมรุ้ง. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2531.

ข้อมูลที่ศึกษา : ข้อความในจารึกที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง และการเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน

1.4.2.2 กรมศิลปากร, อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ. นครราชสีมา: โรงพิมพ์โจเซฟ, 2557.

ข้อมูลที่ศึกษา : วิธีการบูรณะปราสาทพนมรุ้งโดยวิธีอนัสติโลซิส (Anastylosis)

1.4.2.3 กริธากร สังขกุล. ประเพณีขึ้นพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

ข้อมูลที่ศึกษา : วิธีการคิดสร้างสรรค์ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง (ในรูปแบบใหม่)

1.4.2.4 จิรัฏฐ์ ธนพงษ์พรธนา. เอกสารเสริมความรู้เรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง. ม.ป.ท., ม.ป.ป.. (อัตสำเนา)

ข้อมูลที่ศึกษา : ตำนานและความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งที่ก่อเกิดเป็นประเพณีประจำท้องถิ่น

1.4.2.5 บุษกร บิณฑสันต์ และอำคม พรประสิทธิ์, มโหรีอีสานใต้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

ข้อมูลที่ศึกษา : เครื่องดนตรีในวงดนตรีอีสานใต้และวัฒนธรรมการบรรเลงมโหรีอีสานใต้

1.4.2.6 พัชรีย์ ธาณี. FACTORS CONTRIBUTING THE SUCCESS OF CULTURAL EVENT MANAGEMENT A CASE STUDY : THE PHANOM RUNG FESTIVAL ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดงานทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ข้อมูลที่ศึกษา : ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

1.4.2.7 พีรพงศ์ เสนไสย. การแสดงแสงสีเสียง : การสร้างสรรค์วัฒนธรรมบันเทิง การบริการวิชาการและศิลปวัฒนธรรมเพื่อสังคม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.

ข้อมูลที่ศึกษา : พัฒนาการการเกิดการแสดงแสง สีเสียง ในประเทศไทย

1.4.2.8 ภูมิจิต เรืองเดช, วรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : ร้านเอกสาร ซีพี, 2542.

ข้อมูลที่ศึกษา : วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์

1.4.2.9 วิศปต์ย์ ชัยช่วย. ความสำคัญของบทรการแสดงประกอบแสงและเสียง. วารสารดำรงวิชาการคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร 7 (มกราคม - มิถุนายน 2551): 83.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความสำคัญของบทรการแสดงประกอบแสงและเสียง ตลอดจนความสำคัญของแสงและเสียง

1.4.2.10 ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, สมบัติอีสานใต้ ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2527.

ข้อมูลที่ศึกษา : ประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ การท่องเที่ยว และประเพณีในจังหวัดบุรีรัมย์

1.4.2.11 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, มูลนิธิและหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม, ดิศกุล. จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 พิมพ์เนื่องในวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ 21 มิถุนายน 2531. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2531.

ข้อมูลที่ศึกษา : การเสด็จตรวจโบราณวัตถุสถาน ณ ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ในปี พ.ศ. 2472

1.4.2.12 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง. งานวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521.

ข้อมูลที่ศึกษา : ข้อความที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง

1.4.2.13 สรเชต วรคามวิชัย. ปราสาทหินพนมรุ้ง. บุรีรัมย์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์, 2528.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง

1.4.2.14 สรเชต วรคามวิชัย, ปราสาทเมืองต่ำ. บุรีรัมย์: เรวัตการพิมพ์, 2529.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งที่ปรากฏบนจารึกต่างๆ

1.4.2.15 สุจิตต์ วงษ์เทศ. บุรีรัมย์มาจากไหน? กรุงเทพฯ: แม่คำฝาง, 2553.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาและพัฒนาการของจังหวัดบุรีรัมย์

1.4.2.16 สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, หม่อมราชวงศ์. พนมรุ้ง ปราสาทหินสีชมพูบนยอดภูเขาไฟ ทัพยวิมานฝีมือมนุษย์นฤมิตแห่งเดียวในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2531.

ข้อมูลที่ศึกษา : อารยธรรมเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง วัสดุและเทคนิคการก่อสร้าง รวมไปถึงสถาปัตยกรรมและประติมากรรมของปราสาทพนมรุ้ง

1.4.2.17 หฤทัย นัยโมกษ์. ศิลปกรรมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์กับความเป็ลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2556.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย รวมถึงวิธีคิดในการนำเอกลักษณ์ของจังหวัดนั้นๆ มาสร้างสรรค์เป็นผลงาน ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดนั้นๆ

1.4.2.18 อภิวันท์ อุดลยพิเชษฐ, นำเที่ยว 7 ปราสาทหินแห่งอีสานใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2546.

ข้อมูลที่ศึกษา : ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของปราสาทหินพนมรุ้งในวัฒนธรรมขอมในเขตอีสานใต้

1.4.2.19 อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, ทิพยนินายจากปราสาท. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, 2555.

ข้อมูลที่ศึกษา : แนวความคิดที่เกี่ยวกับหลักการความเชื่อของศาสนาฮินดู

1.4.2.20 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง. ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งทางด้านประวัติศาสตร์. ม.ป.ท., ม.ป.ป.. (อัดสำเนา)

ข้อมูลที่ศึกษา : ลำดับเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ปราสาทพนมรุ้ง

1.4.2.21 เบญจวรรณ นาราจักร, “ประวัติศาสตร์ทางการของปราสาทพนมรุ้งที่คนท้องถิ่นไม่รู้,” วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง 11 (มกราคม - เมษายน 2558): 116.

ข้อมูลที่ศึกษา : ประวัติศาสตร์ของปราสาทพนมรุ้ง

1.4.3 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการและทางด้านการแสดง โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ต้องเป็นบุคคลและหน่วยงานที่อยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ และมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นสำคัญ ซึ่งมีรายนามดังต่อไปนี้

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรเชต วรคามวิชัย อายุ 79 ปี ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

- อาจารย์นพรัตน์ศุภากร หวังในธรรม อายุ 80 ปี ศิลปินแห่งชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- อาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ อายุ 71 ปี ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

- คุณจเร สัตยารักษ์ อายุ 61 ปี ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สพป.บุรีรัมย์ เขต 1

- คุณธรรมา คชเสนี อายุ 59 ปี ที่ปรึกษาสำนักงานโครงการกองทุนการศึกษา

- อาจารย์ฐิตารีย์ ผลเจริญ อายุ 54 ปี ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม

- อาจารย์นฤมล จิตต์หาญ อายุ 45 ปี หัวหน้าสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

- ดร.หฤทัย นัยโมกข์ อายุ 42 ปี ครูชำนาญการ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา

1.4.4 ลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

1.4.5 ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อออนไลน์

1.4.6 นำข้อมูลมาจำแนกเป็นหมวดหมู่และดำเนินการแบ่งบท ซึ่งเรียบเรียงเป็นหัวข้อ ดังนี้ บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การแสดงแสง เสียง

2.1.1 ความหมายของการแสดงแสง เสียง

2.1.2 ลักษณะสำคัญของการแสดงแสง เสียง

2.1.3 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย

2.1.4 การแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย

2.2 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

2.2.1 วัฒนธรรมการสร้างปราสาทขอมในดินแดนไทย – เขมร

2.2.2 การสร้างปราสาทพนมรุ้ง

2.2.2.1 สถาปัตยกรรม

2.2.2.2 ประติมากรรม

2.2.3 การบูรณะปราสาทพนมรุ้ง

2.2.4 ปราบกฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์

2.2.5 ความสำคัญของปราสาทพนมรุ้งต่อชุมชนเขมรถิ่นไทย จังหวัดบุรีรัมย์

2.2.5.1 ปราสาทพนมรุ้งในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

2.2.5.2 ปราสาทพนมรุ้งในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.3 การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

2.3.1 ความเป็นมาของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

2.3.2 ความเป็นมาของโครงการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประเพณี

ประจำจังหวัด

2.3.2.1 แผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.3.2.2 นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์

2.3.3 การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประเพณีประจำจังหวัด

2.3.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

2.3.4.1 พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้งและบัวแปด

กลีบ

2.3.4.2 ขบวนแห่พระนางภูปตินทรลักษมีและเทพพาหะทั้งสิบ

2.3.4.3 การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงแสง เสียง

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจารึกที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวข้องกับประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

3.2 แหล่งข้อมูล

3.2.1 สืบค้นข้อมูลจากเอกสาร

3.2.2 สืบค้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.2 การสัมภาษณ์

3.3.3 การสังเกตการณ์

3.3.4 ข้อมูลออนไลน์

3.4 วิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 ภาคทฤษฎี

3.4.2 ภาคสนามมหาวิทยาลัย

บทที่ 4 บทวิเคราะห์

4.1 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

4.1.1 พัฒนาการของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

4.1.2 พัฒนาการขององค์ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

4.2 รูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559

4.2.1 โอกาสในการแสดง

4.2.2 บทละคร

4.2.3 ตัวละคร

4.2.4 ฉากประกอบการแสดง

4.2.5 เพลงประกอบการแสดง

4.2.6 เครื่องแต่งกาย

4.2.7 อุปกรณ์ประกอบการแสดง

4.2.8 กระบวนการทำ (การแสดง) และกลวิธีในการแสดง

4.2.9 เทคนิคแสง สี และเสียง ในการแสดง

4.3 กระบวนการจัดการแสดงแสง สี เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

4.3.1 การทำงานของฝ่ายผู้กำกับการแสดง

4.3.2 การทำงานของฝ่ายสถานที่การแสดง

4.3.3 การทำงานของฝ่ายบทละคร

4.3.4 การทำงานของฝ่ายเพลงประกอบการแสดง

4.3.5 การจัดสร้างฉาก และอุปกรณ์การแสดง

4.3.6 การคัดเลือกนักแสดง และฝึกซ้อมนักแสดง

4.3.7 การทำงานของฝ่ายออกแบบกระบวนการที่ใช้ในการแสดง

4.3.8 การทำงานของฝ่ายเครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง

4.3.9 การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง และบันทึกการแสดง

4.3.10 การทำงานของฝ่ายสวัสดิการ

4.3.11 การจัดการฝ่ายงบประมาณ

4.3.12 การทำงานของฝ่ายประชาสัมพันธ์

4.3.13 การจัดทำหน่วยบัตรเข้าชมการแสดง

4.3.14 ฝึกซ้อมการแสดงจริง

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

1.4.6 วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

1.4.7 นำเสนอผลงานวิจัยโดยจัดทำเป็นรูปเล่ม

1.5 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2559

ผู้วิจัยเริ่มศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากนั้นจึงทำการคัดเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์และจัดทำโครงร่างเพื่อนำเสนอหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์

เดือนกันยายน 2559

ค้นหาข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร สื่อออนไลน์ การสังเกตการณ์ ลงพื้นที่ และสัมภาษณ์ จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลและดำเนินการจัดทำบทที่ 1 - 2 เพื่อส่งอาจารย์ที่ปรึกษารายวิชา

เดือนตุลาคม 2559

ปรับแก้บทที่ 1 - 2 และส่งอาจารย์ที่ปรึกษารายวิชาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นจึงดำเนินการจัดทำบทที่ 3

เดือนพฤศจิกายน 2559

ส่งวิทยานิพนธ์บทที่ 3 กับอาจารย์ที่ปรึกษารายวิชาและทำการปรับแก้ให้สมบูรณ์ จากนั้นจึงนำเสนอบทที่ 1 - 3 ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อนร่วมชั้นในห้องเรียน

เดือนธันวาคม 2559

ส่งงานวิทยานิพนธ์ฉบับที่ปรับแก้โดยสมบูรณ์บทที่ 1 - 3

เดือนมกราคม 2560

นำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ต่อคณะกรรมการในภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เดือนกุมภาพันธ์ - กรกฎาคม 2560

ผู้วิจัยพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อทำการปรับแก้วิทยานิพนธ์

เดือนสิงหาคม 2560

เรียนเชิญกรรมการและส่งเอกสารเพื่อเตรียมสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์

เดือนกันยายน 2560

ดำเนินการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์

เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2560

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสาร สื่อออนไลน์ การลงพื้นที่สัมภาษณ์ ข้อมูลและสังเกตการณ์

เดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2561

ตีพิมพ์บทความวิทยานิพนธ์

เดือนมีนาคม – เมษายน 2561

ส่งวิทยานิพนธ์บทที่ 1 - 5 กับอาจารย์ที่ปรึกษารายวิชาและทำการปรับแก้ให้สมบูรณ์

เดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม 2561

สอบวิทยานิพนธ์นิสิตระดับปริญญาโทภาคปีการศึกษาปลาย 2560 จากนั้นจึงปรับแก้เล่มตามคำแนะนำของกรรมการ และจัดทำเป็นรูปเล่มอย่างสมบูรณ์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของการแสดงแสง เสียง ในประเพณีอีสาน
2. ได้รูปแบบด้านกลวิธีการจัดการแสดงแสง เสียง ในประเพณีอีสาน
3. เป็นแนวทางในการนำไปใช้อ้างอิงสำหรับการสอน การแสดง การวิจัย และการสร้างสรรค์ การแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การแสดงแสง เสียง หมายถึง การนำเทคโนโลยีด้านแสง สี และเสียง มาประยุกต์ใช้ในการแสดงเพื่อประกอบการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นองค์ประกอบฉากหลัง

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” หมายถึง การแสดงนาฏกรรมที่นำเสนอเรื่องราวของนเรนทราทิตย์ผู้สร้างปราสาทพนมรุ้ง ประกอบเทคนิคระบบแสง สี และเสียง ประพันธ์บทละครโดย คุณธรรณา คชเสนี และกำกับการแสดงโดย คุณจเร สัตยารักษ์ จัดแสดง ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

กระบวนการจัดการแสดง หมายถึง ขั้นตอนในการประกอบสร้างการแสดงตั้งแต่เริ่มต้นจนประสบความสำเร็จ ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีขั้นตอนในการจัดการแสดงทั้งสิ้นจำนวน 13 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การทำงานของฝ่ายผู้กำกับไปจนถึงการดำเนินการฝึกซ้อมการแสดงจริงและนำเสนอต่อสาธารณชน ถือเป็นจัดการที่มีการพัฒนารูปแบบมาอย่างยาวนานกระทั่งเกิดเป็นระบบการจัดการที่มั่นคง ทำให้การแสดงประสบความสำเร็จซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่มีนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ได้แก่ วัฒนธรรมการสร้างปราสาทขอมในดินแดนไทย – เขมร เพื่อแสดงให้เห็นถึงที่มาของการสร้างปราสาทพนมรุ้ง และความสำคัญของปราสาทพนมรุ้งในฐานะศาสนสถานในชุมชนเขมรถิ่นไทยและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นภาพรวมเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อยู่อาศัยบริเวณรอบเขาพนมรุ้ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงจำแนกเนื้อหาออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

2.1 การแสดงแสง เสียง

2.1.1 ความหมายของการแสดงแสง เสียง

2.1.2 ลักษณะสำคัญของการแสดงแสง เสียง

2.1.3 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย

2.1.4 การแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย

2.2 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

2.2.1 วัฒนธรรมการสร้างปราสาทขอมในดินแดนไทย – เขมร

2.2.2 การสร้างปราสาทพนมรุ้ง

2.2.2.1 สถาปัตยกรรม

2.2.2.2 ประติมากรรม

2.2.3 การบูรณะปราสาทพนมรุ้ง

2.2.4 ปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์

2.2.5 ความสำคัญของปราสาทพนมรุ้งต่อชุมชนเขมรถิ่นไทย จังหวัดบุรีรัมย์

2.2.5.1 ปราสาทพนมรุ้งในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

2.2.5.2 ปราสาทพนมรุ้งในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.3 การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

2.3.1 ความเป็นมาของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

2.3.2 ความเป็นมาของโครงการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประเพณีประจำจังหวัด

2.3.2.1 แผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.3.2.2 นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์

2.3.3 การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประเพณีประจำจังหวัด

2.3.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

2.3.4.1 พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้งและบัวแปดกลีบ

2.3.4.2 ขบวนแห่พระนางภูปตินทรลักษมีและเทพาหนะทั้งสิบ

2.3.4.3 การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงแสง เสียง

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจารึกที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวข้องกับประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

2.1 การแสดงแสง เสียง

2.1.1 ความหมายของการแสดงแสง เสียง

การแสดงแสง เสียง ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส เรียกว่า “Son et lumiere” หมายถึง การแสดงแสงและเสียง (light & sound Show) เป็นรูปแบบของความบันเทิง ยามค่ำคืน นิยมนำเสนอในสถานที่กลางแจ้งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ผ่านระบบเทคนิคแสง สี เสียง พลุ และเทคนิคการฉายภาพให้เกิดมิติ โดยจะฉายลงบนหน้าอาคารหรือสถานที่ที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ ประกอบคำบรรยาย และการบรรเลงดนตรีสดหรือเทปเสียงที่บันทึกไว้ ถ่ายทอด เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของสถานที่นั้นๆ โดยการแสดงแสง เสียง ในรูปแบบนี้จะไม่มียกแสดงเข้า มามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นเพียงแต่การเล่าเรื่องราวที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ของอาคารผ่านรูปแบบการ แสดงแสง เสียง เท่านั้น

ผู้ริเริ่มคือ พอล โรเบิร์ต ฮูดีน (Paul Robert – Houdin) ซึ่งเป็นหัวหน้าผู้ดูแล พิพิธภัณฑสถาน ได้สร้างการแสดงแสง เสียง ขึ้นครั้งแรกในวันที่ 30 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1952 ที่ปราสาท ของเมืองลัวร์ ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งถือเป็นแหล่งกำเนิดแห่งแรกในทวีปยุโรป ต่อมาในปี ค.ศ. 1956 การแสดงแสง เสียง ได้แพร่หลายไปยังกรุงโรมและที่วิหารพาร์เธนอน (Paethenon) เมืองเอเธนส์ ประเทศกรีซ และเมื่อต้นทศวรรษที่ 1960 การแสดงแสง เสียง ได้รับความนิยมเป็น อย่างมากจึงได้นำมาจัดแสดงที่พีระมิดแห่งกิซา (Giza) กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ เป็นการนำเสนอการ ใช้เทคนิคแสง สี เสียง ประกอบดนตรีและคำบรรยายให้ผู้ชมเกิดจินตภาพ ถึงเรื่องราวความเป็นมา ของพีระมิด ต่อมาการแสดงแสง เสียง ได้รับความนิยมแพร่หลายมายังทวีปเอเชีย ในปี พ.ศ. 2508 จัดขึ้นโดย บริษัทท่องเที่ยวอินเดีย ในกรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย จากนั้นการแสดงแสง เสียง จึงได้รับ ความสำเร็จและแพร่หลายไปยังหลายทวีปโดยเฉพาะทวีปเอเชีย ถือเป็นการแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรม รวมทั้งความงดงามของศิลปวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมและแสดงถึงความเป็นมา ของโบราณสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของแต่ละสถานที่

ภาพที่ 1 การแสดงแสง เสียง ที่พีระมิดแห่งกิซา ประเทศอียิปต์

ที่มา : Theater Studies and News

วิศปต์ย์ ชัยช่วย ได้กล่าวถึงความหมายและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ไว้ในวารสาร เรื่อง ความสำคัญของบทบาทการประกอบแสงและเสียง ดังนี้

การแสดงประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & sound show) เป็นรูปแบบการแสดงนาฏกรรม ที่มีการนำเอาเทคโนโลยีด้านแสงและเสียงมาประยุกต์เพื่อใช้ในการแสดงประกอบ ณ สถานที่สำคัญต่างๆ กลางแจ้ง เช่น โบราณสถาน อนุสาวรีย์ หรือลานกิจกรรมกลางแจ้ง โดยเฉพาะในเวลากลางคืน การใช้แสงสีต่างๆ และเสียงรวมทั้งคำบรรยายร่วม จะเป็นสื่อช่วยให้ผู้ชมเกิดความคิดจินตนาการไปได้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตำนานพงศาวดาร หรือเรื่องราวจากวรรณคดี นวนิยายที่อิงประวัติศาสตร์บางส่วน การแสดงลักษณะนี้มีพัฒนาการต่อเนื่องมาจากการแสดงแสงและเสียงแบบมาตรฐานในโบราณสถาน (Standard light & sound show) ที่มีมานานแล้วในหลายประเทศ เช่น อียิปต์ กรีซ ฝรั่งเศส จากเดิมที่ใช้เพียงแสงสีสด

ส่งไปยังโบราณสถานกับเสียงบรรยายและเสียงประกอบ (Sound effect) เพื่อให้เกิดจินตภาพแก่ผู้รับชม มาเป็นการแสดงนาฏกรรมเชิงละครร่วมสมัย²

นอกจากนี้ หฤทัย นัยโมกษ์ ได้กล่าวถึงความหมายของการแสดงแสง สี เสียง ในวิทยานิพนธ์เรื่อง ศิลปกรรมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์กับความเป็นลพบุรี ไว้ดังนี้

การแสดงแสงและเสียง เป็นศิลปะการแสดงรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นโดยการผสมผสานศาสตร์และศิลป์หลากหลายสาขาทั้งนาฏกรรม การละคร เทคนิคระบบแสง สี เสียง เป็นการแสดงที่เน้นความตระการตาของระบบแสง สี ดนตรีและเสียงที่ใช้เทคนิคพิเศษ ประกอบเพื่อบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ณ บริเวณสถานที่จริง ทั้งนี้ต้องอาศัยความเข้าใจถึงเหตุการณ์และพื้นฐานในความเป็นมาของเรื่องราวจึงจะนำเสนอ โดยใช้เสียงบรรยายเพื่อบอกเล่าเรื่องราว ใช้เสียงเพลง และเสียงประกอบเพื่อสร้างอารมณ์ร่วม หรือทำให้การถ่ายทอดดังกล่าวมีอรรถรสมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการใช้แสงสีต่างๆ ตามบรรยากาศเพื่อให้ผู้ชมสร้างจินตภาพ ทำให้เกิดความคิด ความรู้สึก เสมือนอยู่ในเหตุการณ์นั้น เป็นการผสมผสานเรื่องราวจากความเป็นจริงสู่จินตนาการในเรื่องราวแห่งอดีตกาลแห่งโบราณสถาน หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยกลายเป็นพื้นที่สำหรับการจัดการแสดง แสง สี เสียง ในวาระและโอกาสต่างๆ เพื่อนำเสนอ บอกเล่าเรื่องราว หรือเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ผสมผสานกับเทคนิคด้านการแสดงและการใช้เทคโนโลยีในรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้รับชมการแสดงได้เรียนรู้ถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ถ่ายทอดผ่านการแสดง³

พิรพงษ์ เสนไสย กล่าวถึง ความหมายของการแสดงแสง สี เสียง ในบทความวิจัย เรื่อง การแสดง สี เสียง : การสร้างสรรค์วัฒนธรรมบันเทิง การบริการวิชาการ การบริการศิลปวัฒนธรรมเพื่อสังคม ดังนี้

การแสดงแสง สี เสียง เป็นการแสดงซึ่งเน้นความตระการตาของระบบแสงสี และดนตรี เสียงประกอบให้สอดผสานกับสถานที่ๆ สำคัญต่างๆ ในประเทศ โดยอาศัยบทประพันธ์และมีผู้บรรยาย ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงความจริงผสานกับความฝันและจินตนาการจากอดีตกาลได้อย่างมี

² (วิศปัติย์ ชัยช่วย, 2551)

³ (หฤทัย นัยโมกษ์, 2556)

อรรถรส ต่อมาการแสดงแสง สี เสียง ได้เกิดเป็นวัฒนธรรมบันเทิงอย่างหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งส่วนมาก มุ่งเน้นการนำเสนอประวัติศาสตร์ ภาพลักษณ์ วัฒนธรรมวิถีความเป็นอยู่ และประเพณีของชุมชน นั้นๆ เป็นหลัก และมีพัฒนาการรูปแบบการแสดงอย่างต่อเนื่อง⁴

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นกล่าวได้ว่า การแสดงแสงและเสียง หรือการแสดง ประกอบแสงและเสียง เป็นศิลปะการแสดงที่ผสมผสานศาสตร์และศิลป์ทางด้านศิลปกรรมเข้าไว้ด้วยกัน ประกอบกับการผสมผสานเทคนิคและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางด้านแสง สี และเสียง ซึ่งเกิดขึ้น ในรูปแบบของการจัดการแสดงแสงและเสียง ณ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เพื่อบอกเล่า เรื่องราวเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตลอดจนสะท้อนภาพวิถีชีวิตของคนและชุมชนในอดีต เพื่อให้ ผู้ชมเกิดจินตภาพ มีความคิด ความรู้สึก เสมือนอยู่ในเหตุการณ์นั้น โดยในวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจะขอใช้ คำว่า “การแสดงแสง เสียง” ซึ่งมีความหมายรวมถึงการแสดงประกอบแสงและเสียง หรือการแสดง ละครประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & sound show)

2.1.2 ลักษณะสำคัญของการแสดงแสง เสียง

วิศปต์ย์ ชัยช่วย กล่าวในวารสารเรื่อง ความสำคัญของการแสดงประกอบแสง และเสียง ถึงการแสดงประกอบแสง เสียง เป็นการแสดงที่ผสมผสานหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น เป็นด้านนาฏยศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ประกอบกับการนำเทคนิคแสง สี เสียง มาใช้ ในการแสดง โดยมีลักษณะสำคัญของการแสดงแสง เสียง ดังนี้

1. เป็นการแสดงกลางแจ้ง
2. เป็นการแสดงสด
3. เป็นการแสดงนาฏกรรม ที่ต้องผสมผสานกับวิทยาการด้านการให้แสง และการ ออกแบบเสียงให้สื่อความหมายสัมพันธ์กับการแสดง
4. เป็นการผสมผสานศิลปะการแสดงหลายๆ ด้าน เช่น ดุริยางค์ไทย ดุริยางค์สากล นาฏยศิลป์ไทย นาฏยศิลป์สากล การละคร ฯลฯ เข้าไว้ด้วยกัน

⁴ (พีรพงศ์ เสนไสย, 2550)

5. เป็นการแสดงที่โดยมากจะอิงประวัติศาสตร์ ตำนาน หรือเป็นการแสดงให้เห็นถึง ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

6. เป็นการแสดงที่มีความยาวประมาณ 45 นาที - 1 ชั่วโมง⁵

จากบทความข้างต้นสรุปได้ว่าลักษณะสำคัญของการแสดงแสง เสียง ประกอบด้วย การแสดงแสง เสียง นั้นต้องจัดแสดงกลางแจ้ง เป็นการแสดงสดและเป็นการแสดงนาฏกรรมที่นำการใช้แสงและเสียงสื่อความหมายร่วมกับการแสดง ตลอดจนผสมผสานกับศิลปะแขนงต่างๆ โดยมักจะอิงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์หรือแสดงถึงวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น ใช้เวลาในการแสดงทั้งสิ้น 45 นาที - 1 ชั่วโมง

2.1.3 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย

วิศปัติย์ ชัยช่วย กล่าวถึง จุดกำเนิดของการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย ไว้ในบทความ เรื่อง ความสำคัญของบทร้องประกอบแสงและเสียง จากวารสารดำรงวิชาการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ดังนี้

จุดกำเนิดของการแสดงประกอบการแสงและเสียงในประเทศไทยนั้น เกิดจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจุดขายให้กับสถานที่ท่องเที่ยวหรืองานเทศกาลประเพณีต่างๆ มีขึ้นครั้งแรกเมื่อราวปี พ.ศ. 2519 โดยกรมศิลปากรร่วมกับกองทัพเรือ จัดขึ้นที่วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 กรมศิลปากรได้จัดการแสดงขึ้นในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่พระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางนัก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นปีการท่องเที่ยวไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หรือองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ในขณะนั้น ได้จัดการแสดง ชุดสะพานข้ามแม่น้ำแคว ขึ้นในสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี และประสบความสำเร็จจนเป็นที่กล่าวถึงในวงกว้าง แต่ในครั้งนั้นยังเป็นการแสดงแสงและเสียงแบบมาตรฐาน (Standard light & sound show) ที่ยังไม่มีนาฏกรรมเชิงละครประกอบ จนกระทั่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดการแสดงชุดรุ่งอรุณแห่งความสุขขึ้น ที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

⁵ (วิศปัติย์ ชัยช่วย, 2551)

และได้นำนักแสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยมาร่วมแสดงด้วยในบางตอนที่ต้องการเน้นเนื้อหาให้ชัดเจนและประทับใจยิ่งขึ้น เช่น ขบวนแห่ การลอยกระทงสมัยสุโขทัย จึงเกิดเป็นการแสดงที่เรียกว่า การแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ (Imaginary light and sound show)⁶

นอกจากนี้ หฤทัย นัยโมกข์ ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการแสดงแสง เสียง ในวิทยานิพนธ์เรื่อง ศิลปกรรมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์กับความเป็นลพบุรี ไว้ดังนี้

การจัดการแสดงแสง เสียง ที่นับได้ว่าเป็นการจัดการแสดงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ ได้แก่ การจัดงานมหรศพสมโภชฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2525 โดยจัดให้มีการแสดง แสง เสียงภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม สมัยนายเดโช สวานานนท์ ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมศิลปากร และเป็นผู้จัดทำบทร้องประกอบการแสดง มี ดร.ศศิธรา พิชัยชาญณรงค์ เป็นผู้ลำดับเรื่องราว เรียงลำดับเนื้อหา กำหนดคิว และมีนายองอาจ อยู่โพธิ์ เป็นผู้วางแผน ผู้ออกแบบการแสดงซึ่งนับเป็นศิลปะการแสดงผ่านวิทยาคารทางวิทยาศาสตร์มิติใหม่มาถ่ายทอดให้คนไทย ได้รู้จักในรูปแบบของศิลปะการแสดง แสง เสียงซึ่งเป็นการแสดงที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมตะวันตก⁷

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁶ (วิศปัติย์ ชัยช่วย, 2551)

⁷ (หฤทัย นัยโมกข์, 2556)

ภาพที่ 2 การแสดงในงานมหรสพสมโภชฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2525

ที่มา : พิพิธภัณฑ์ ธงชาติไทย

วิศปต์ย์ ชัยช่วย กล่าวถึง พัฒนาการของการจัดการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2533 ในบทความ เรื่อง ความสำคัญของบทการแสดงประกอบแสงและเสียง จากวารสาร ดำรงวิชาการคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ดังนี้

พัฒนาการครั้งสำคัญของการแสดงประกอบแสงเสียงในไทย เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2533 เมื่อ ททท. จัดการแสดงชุดวิมาณานาฏการขึ้นที่ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนั้นเป็นการแสดงนาฏกรรมเชิงละครอย่างเต็มรูปแบบตลอดทั้งเรื่อง โดยผสมผสานการแสดงละคร นาฏศิลป์พื้นเมือง นาฏศิลป์ไทยเข้าไว้ด้วยกัน จึงเรียกว่า การแสดงประกอบแสงเสียง หรือการแสดงละครประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & sound show) หลังจากความสำเร็จของการแสดงชุดวิมาณานาฏการ กิจกรรมลักษณะดังกล่าวเป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้นและมีการจัดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน⁸

⁸ (วิศปต์ย์ ชัยช่วย, 2551)

พีรพงศ์ เสนไสย กล่าวถึง พัฒนาการของการแสดงแสง เสียง เพิ่มเติม จากบทความ เรื่อง การแสดง สี เสียง : การสร้างสรรค์วัฒนธรรมบันเทิง การบริการวิชาการ การบริการ ศิลปวัฒนธรรมเพื่อสังคม ดังนี้

ปี พ.ศ. 2535 ได้เกิดรูปแบบการแสดงแสง สี เสียง ที่นำเสนอในรูปแบบใหม่เกิดขึ้น โดยอาศัยการผสมผสานความหลากหลายทางศาสตร์แห่งงานการละคร และนาฏกรรมผสมผสานเทคนิคระบบ แสงสี และระบบเสียง ซึ่งเรียกว่า การแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อถวายหน้า พระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เรื่อง คนดีศรีอยุธยา โดยกองทัพบก ธนาทหารไทย และคณะศิลปกรรม ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นองค์กรหลักในการผลิต ซึ่งการจัดงานครั้งนั้นมี อาจารย์จรรยา นง แสงวิเชียร คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำรงตำแหน่ง เป็นผู้อำนวยการผลิตการแสดง ซึ่งการแสดงดังกล่าวได้จัดให้มีขึ้น ณ วัดไชยวัฒนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี อาจารย์ประจำภาควิชา นาฏศิลป์ตะวันตก คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้กำกับการแสดง จาก รูปแบบเดิมที่อาศัยเพียงเทคนิคทางด้านแสง สี และระบบเสียงประกอบคำบรรยายเล่าพรรณนาความ เป็นมาของสถานที่สำคัญของชุมชน เกิดเป็นการนำเสนอนาฏกรรมและการละคร จนในที่สุดการแสดง แสงเสียงประกอบจินตภาพก็กลายเป็นวัฒนธรรมบันเทิงที่ได้รับความนิยมดำเนินกันอย่างต่อเนื่องของ หลายองค์กรในประเทศ เสมือนหนึ่งเป็นเป็นสื่อบันเทิงที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว⁹

จากรูปแบบการแสดงแสง เสียง แบบเดิมที่อาศัยเพียงเทคนิคจากทางด้านแสง สี และระบบเสียงประกอบคำบรรยายเล่าถึงความเป็นมาของสถานที่สำคัญของชุมชนหรือบุคคลเกิดเป็น การนำเสนอนาฏกรรมกระทั่งในที่สุดได้พัฒนามาเป็นการแสดงแสง เสียง ประกอบจินตภาพ จึง กลายเป็นวัฒนธรรมบันเทิงที่ได้รับความนิยมและดำเนินกันมาอย่างต่อเนื่องของหลายองค์กรตาม วาระและโอกาสต่างๆ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เสมือนเป็นสื่อบันเทิงที่เอื้อประโยชน์ต่อ ชุมชน เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จึงนับเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้

⁹ (พีรพงศ์ เสนไสย, 2550)

เกิดการจัดการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ ณ โบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย ส่งผลให้บางสถานที่ได้รับความนิยมและถูกจัดให้เป็นการแสดงประจำปีที่มีการกำหนดระยะเวลาในการจัดแสดงเป็นประจำทุกปี

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการแสดงแสง เสียง ประกอบจินตภาพได้รับความนิยมประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านแสงและเสียง จึงเกิดการจัดตั้งบริษัทหรือกลุ่มผู้จัดการแสดง (Organizer) คณะต่างๆ ซึ่งส่วนมากล้วนเป็นผู้ที่เคยมีโอกาสร่วมงานการแสดงประกอบการแสดงแสง เสียง ในยุคแรกมาก่อนแล้วได้นำเอาประสบการณ์นั้นมาสร้างสรรค์การแสดงในท้องถิ่นของตน ประกอบกับการลดทอนส่วนต่างๆ ในการแสดงประกอบแสง เสียง ขนาดใหญ่ เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณ จำนวนคน ระยะเวลา และข้อจำกัดต่างๆ จึงปรับรูปแบบการแสดงเป็นการแสดงประกอบแสง เสียง ขนาดเล็ก (Mini light & sound show) แทนการแสดงขนาดใหญ่ในรูปแบบเดิม ส่งผลให้หน่วยงานในท้องถิ่นจัดการแสดงประกอบแสง เสียง กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันโดยเฉพาะในงานประเพณีหรืองานเฉลิมฉลองต่างๆ ถือได้ว่าเป็นจุดสนใจ (High light) ของการจัดงานประจำปีที่มีการกำหนดระยะเวลาในการจัดแสดงเป็นประจำทุกปี

2.1.4 การแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย

การจัดการแสดงแสง เสียง ได้รับความนิยมต่อเนื่องมาอย่างแพร่หลาย เห็นได้จากในปัจจุบัน ตามโบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทยมีการจัดการแสดงแสง เสียง ในวาระและโอกาสต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นการแสดงประจำปีที่มีการกำหนดระยะเวลาในการจัดแสดงเป็นประจำทุกปี

โดยในงานวิจัยเรื่อง การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ผู้วิจัยจะขอเสนอการนำเสนอแสง เสียง ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีภายในประเทศไทย จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากงานเอกสาร งานวิจัย สื่อออนไลน์ และสังเกตการณ์ เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ พบว่าการจัดการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทยลักษณะประจำปีมีจำนวนทั้งสิ้น 18 แห่ง 20 ชุดการแสดง และการแสดงแสง เสียง ในลักษณะเฉพาะกิจที่จัดขึ้นในวาระพิเศษจำนวน 9 แห่ง 9 ชุดการแสดง โดยจำแนกตามภูมิภาคได้ดังนี้

ภาคกลาง

1. การแสดงแสง เสียง ชุด “ยอยศยงฟ้า มหาราชแห่งแผ่นดิน” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและกาชาด จังหวัดพิษณุโลก

จัดขึ้นในช่วง เดือนมกราคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ บริเวณศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระราชวังจันทน์ จังหวัดพิษณุโลก

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “ยอยศยงฟ้า มหาราชแห่งแผ่นดิน” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและกาชาด จังหวัดพิษณุโลก เป็นการแสดงย้อนรอยประวัติศาสตร์ชาติไทยเมื่อครั้งที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือพระองค์ดำ ได้ทรงสร้างวีรกรรมวีรไทยอันยิ่งใหญ่ ด้วยทรงห่มเทและเสียสละเพื่อปกป้องอิสรภาพของชนชาติไทยให้พ้นมือจากพม่าจนเกียรติก้องระบือไกลเป็นตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมา การแสดงมีทั้งหมด 9 องค์กร ประกอบด้วย องค์กรที่ 1 ศรีทธาพระบารมี สดุดีมหาราชชาตินักสู้ องค์กรที่ 2 ประสูติกาลหนอนรา จอมราชันย์แห่งแผ่นดิน องค์กรที่ 3 วิปโยคแห่ง นครา องค์กรที่ 4 ออย่าหมื่นเลือดกษัตริย์ องค์กรที่ 5 วีรกรรมสถิตหล้า ท้าวธานี องค์กรที่ 6 พระแสงดาบคาบ ค่าย นำชัยเหนือศัตรู องค์กรที่ 7 ดาวพรางพรู สถิตฟ้าจารึกดิน องค์กรที่ 8 ยุทธหัตถิเรืองธรณิน ลือระบิล พระมหาวีรกรรม และองค์กรที่ 9 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จอมราชันย์คู่แผ่นดิน โดยมีการจัดสร้าง ฉากประกอบการแสดง

ภาพที่ 3 การแสดงแสง เสียง ชุด “ยอยศยงฟ้า มหาราชแห่งแผ่นดิน”
ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและกาชาดพิชฌุโลก
ที่มา : สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพิชฌุโลก, งานแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

[ออนไลน์], 15 มกราคม 2558. แหล่งที่มา

http://pr.prd.go.th/phitsanulok/ewt_news.php?nid=7850&filename=index

2. การแสดงแสง เสียง ชุด “กฤษฎาภินิหาร สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ในงานอนุสรณ์
ดอนเจดีย์และงานกาชาด จังหวัดสุพรรณบุรี

จัดขึ้นในช่วง เดือนมกราคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ ณ บริเวณพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์
จังหวัดสุพรรณบุรี

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “กฤษฎาภินิหาร สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ในงาน
อนุสรณ์ดอนเจดีย์และงานกาชาด จังหวัดสุพรรณบุรี จัดขึ้นเพื่อเชิดชูวีรกรรมอันยิ่งใหญ่และร่วมรำลึก
ถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยที่

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสามารถกอบกู้เอกราชให้ชาติไทยมีความเป็นอิสระมาจนทุกวันนี้ ซึ่งการแสดงแสง เสียง ชุด “กฤษฎาภินิหาร สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ในปี 2559 ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ทั้งหมด ซึ่งเป็นการนำเสนอเทคนิคแสง เสียง ร่วมกับการใช้เทคนิคสมัยใหม่ในระบบ Multi Dimensions กล่าวคือ มีทั้งการแสดงของนักแสดงจริงร่วมกับจอภาพ LED ขนาดใหญ่และสร้างภาพบนจอด้วยเทคนิค 3D Animation โดยใช้เทคนิค Computer Graphics ทำให้ดูเสมือนจริงแบบในภาพยนตร์

ภาพที่ 4 การแสดงแสง เสียง ชุด “กฤษฎาภินิหาร สมเด็จพระนเรศวรมหาราช”

ในงานอนุสรณ์ดอนเจดีย์และงานกาชาด จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่มา : Suphan, งานอนุสรณ์ดอนเจดีย์และงานกาชาด [ออนไลน์], 25 มกราคม 2559. แหล่งที่มา

<http://www.suphan.biz/donjaedeelightandsound.htm>

3. การแสดงแสง เสียง ชุด “พระนารายณ์ราชจอมสยาม” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี

จัดขึ้นในช่วง เดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “พระนารายณ์ราชจอมสยาม” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี เป็นการแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ประกอบเทคนิคการใช้แสงและเสียงจำลองเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ มีการจัดสร้างฉากประกอบการแสดง เนื้อเรื่องกล่าวถึงองค์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้สร้างความสำเร็จให้กับเมืองลพบุรี ตลอดจนแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในครั้งอดีตของพระนารายณ์ราชินีเวศน์ เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อแผ่นดินลพบุรีและประเทศชาติ

ภาพที่ 5 การแสดงแสง เสียง ชุด “พระนารายณ์ราชจอมสยาม”

ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี

ที่มา : S! travel, งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช [ออนไลน์], 14 มกราคม 2556.

แหล่งที่มา <http://travel.sanook.com/1181608/>

4. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พุทธบารมีหลวงพ่อใหญ่ นฤบดีกริกฟ้า” ในงานประเพณีปิดทองพระพุทธรูปมณฑล จังหวัดพิจิตร

จัดขึ้นในช่วง เดือนกุมภาพันธ์

สถานที่จัดงาน คือ วัดเทวประสาท อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พุทธบารมีหลวงพ่อใหญ่ นฤบดีเกริกฟ้า” จัดขึ้น โดยเฉพาะในงานประเพณีปิดทองพระพุทธรูปมณฑล จังหวัดพิจิตร โดยมีบริษัทสตาร์ไลท์ แอนด์ซาวด์ จำกัด เป็นผู้สนับสนุนด้านการแสดง นำเสนอถึงประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ 8 หรือ พระเจ้าเสือพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีถิ่นกำเนิดที่จังหวัดพิจิตร รวมถึงการแสดงในชุด สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ที่กอบกู้เอกราชเหนือชาติพม่า จัดแสดง ณ สถานที่จริง และเพิ่มฉากประกอบการแสดงร่วมกับจอภาพ LED ขนาดใหญ่ ซึ่งสร้างภาพบนจอด้วยเทคนิค 3D Animation โดยใช้เทคนิค Computer Graphics ทำให้ดูเสมือนจริง

ภาพที่ 6 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พุทธบารมีหลวงพ่อใหญ่ นฤบดีเกริกฟ้า” ในงานประเพณี ปิดทองพระพุทธรูปมณฑล จังหวัดพิจิตร

ที่มา : จังหวัดพิจิตร, งานประเพณีปิดทองพระพุทธรูปมณฑล [ออนไลน์], 4 มีนาคม 2559.

แหล่งที่มา

<http://www.phichit.go.th/phichit/index.php/phichit-today-all/5349-2016-02-12-07-17->

5. การแสดงแสง เสียง ชุด “พระบรมมหาชนกจักรี พระบารมีเกริกฟ้า” ในงาน
เทิดพระเกียรติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกและงานกาชาด จังหวัดอุทัยธานี

จัดขึ้นในช่วง เดือนเมษายน

สถานที่จัดงาน คือ สนามกีฬากลาง จังหวัดอุทัยธานี

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “พระบรมมหาชนกจักรี พระบารมีเกริกฟ้า” ในงาน
เทิดพระเกียรติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกและงานกาชาดประจำปี 2559 เกิดขึ้นจากผู้ว่าราชการ
จังหวัดอุทัยธานีร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนจังหวัดอุทัยธานี ได้นำเสนอการแสดง
แสง เสียง เพื่อเล่าขานตำนานสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกและสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ที่ได้
ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองและจังหวัดอุทัยธานี มีการจำลองวิถีชีวิต
ของชาวเมืองอุไทย เมื่อสมัย 3,000 กว่าปี บริเวณเขาปลาร้า อำเภอหนองฉาง ก่อนจะย้ายเมืองมาอยู่
ลุ่มน้ำสะแกกรังในปัจจุบัน รวมถึงการจำลองวิถีชีวิตของคนในชุมชนชาวแพในแม่น้ำสะแกกรังและ
เหตุที่ชาวแพแห่งนี้ได้รับการอนุรักษ์ให้เป็นมรดกของเมืองอุทัย นอกจากนี้ยังจำลองการกรีธาทัพสมัย
โบราณด้วยช้าง ม้า วัว ควาย และบรรดาขุนศึกต่างๆ อย่างสมจริง โดยได้มอบหมายให้ อาจารย์พร
ชัย ประมวลสุข ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดแสดงแสง สี เสียง เป็นผู้อำนวยการจัดการแสดงตลอด
ระยะเวลาการจัดงาน

ภาพที่ 7 การแสดงแสง เสียง ชุด “พระบรมมหาชนกจักรี พระบารมีเกริกฟ้า”

ในงานเทิดพระเกียรติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกและงานกาชาด จังหวัดอุทัยธานี

ที่มา : จังหวัดอุทัยธานี, งานเทิดพระเกียรติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก [ออนไลน์],

3 เมษายน 2559. แหล่งที่มา http://www.uthaithani.go.th/info_executive/april/03-04-59-2/index.html

6. การแสดงแสง เสียง ชุด “ธ ดุจแสงตะวันฉาย แสงประกายแห่งหวังนำสยาม” ในงาน 120 ปี รำลึกวิฤตการณ์ รศ. 112 จังหวัดสมุทรปราการ

จัดขึ้นในช่วง เดือนกรกฎาคม

สถานที่จัดงาน คือ ป้อมพระจุลจอมเกล้า จังหวัดสมุทรปราการ

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “ธ ดุจแสงตะวันฉาย แสงประกายแห่งหวังนำสยาม” ในงาน 120 ปี รำลึกวิฤตการณ์ รศ. 112 จังหวัดสมุทรปราการ นำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในอดีตถึงเรื่องราวของชาวปากน้ำและเหล่าทหารอาสาแห่งกองทัพเรือไทย พร้อมสภาอนุโลมแดงอันเป็นที่มาของเหล่าสภากาชาดไทย โดยจัดแสดง ณ สถานที่จริง ซึ่งเคยเป็น

ชัยภูมิที่เหมาะสมหากมีเรือรบของข้าศึกบุกเข้ามาทางปากน้ำ โดยเฉพาะเพื่อป้องกันการรุกรานจาก อังกฤษและฝรั่งเศส ฉากด้านหลังจึงเป็นเรือรบขนาดใหญ่ประกอบการใช้ระบบแสง สี เสียง พร้อมกับ เทคนิคพิเศษ เพื่อให้การแสดงมีความสมจริงมากที่สุด

ภาพที่ 8 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “ธ ดุจแสงตะวันฉาย แสงประกายแห่งวังน้ำสยาม”

ในงาน 120 ปี ราลึทวิฤตการณ์ รศ. 112 จังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา : Chaokhong Channel, งาน 120 ปี ราลึทวิฤตการณ์ รศ. 112 [ออนไลน์], 30 กรกฎาคม 2557. แหล่งที่มา www.chaokhong.com

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

7. การแสดงแสง สี เสียงและสื่อผสม ชุด “ปาฏิหาริย์ ตำนานเมืองอ่างทอง” ในงาน ปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

จัดขึ้นในช่วง เดือนกรกฎาคม

สถานที่จัดงาน คือ บริเวณหน้าองค์พระใหญ่วัดม่วง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียงและสื่อผสม ชุด “ปาฏิหาริย์ ตำนานเมืองอ่างทอง” ในงาน ปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง นำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม เกษตรกรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอู่ข้าวอู่น้ำสำคัญมาแต่โบราณและแหล่งท่องเที่ยวทาง

พระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าทางจิตใจของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอ่างทองที่รักหวงแหนผืนแผ่นดินซึ่งผูกพันกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และความสุขสงบร่มเย็นใต้ฟ้าพระบารมีองค์พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น 9 องค์ ประกอบเทคนิคสมัยใหม่ อาทิ ระบบการฉายภาพบนม่านน้ำ (Water Screen) ระบบเลเซอร์ (Laser) และระบบไพโรเทคนิค (Pyro Technic)

ภาพที่ 9 การแสดงแสง สี เสียงและสื่อผสม ชุด “ปาฏิหาริย์ ตำนานเมืองอ่างทอง”
ในงานปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

ที่มา : We love to go, งานปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง [ออนไลน์], 25 มกราคม 2559.
แหล่งที่มา <https://welovetogo.com>

8. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “ศรัทธารักประเพณี พุทธบารมีปกป้อง สรรเสริญฮ่องบงูชา” ใน
ประเพณีอัฐมพระดำน้ำ จังหวัดเพชรบูรณ์

จัดขึ้นในช่วง เดือนตุลาคม

สถานที่จัดงาน คือ เวทีกลางน้ำพุธอุทยานเพชชะบุระ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “ศรัทธารักประเพณี พุทธบารมีปกป้อง สรรเสริญช้องบูชา” ในประเพณีอุ้มพระดำน้ำ จังหวัดเพชรบูรณ์ นำเสนอถึงตำนาน ประวัติความเป็นมาของประเพณีอุ้มพระดำน้ำที่ชาวเพชรบูรณ์ได้ปฏิบัติสืบทอดมายาวนาน แสดงถึงความศรัทธาของคนเพชรบูรณ์ที่มีต่อพระพุทธมหาธรรมราชา พร้อมด้วยวิถีการดำรงชีวิตของคนเพชรบูรณ์ที่เกี่ยวข้องกับพลังเหนือธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธมหาธรรมราชา พระพุทธรูปคู่บ้านคูเมือง มีความเชื่อว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงและมีสถานที่แห่งการเกิดตำนานในดินแดนเพชรบูรณ์ตั้งแต่ครั้งประวัติศาสตร์ และสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และมีการจัดสร้างฉากเพิ่มเติมประกอบกับระบบแสง สี เสียง เทคนิคมัลติมีเดีย (Multimedia) และม่านน้ำแบบ Water Screen ที่ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ พร้อมด้วยนักแสดงจำนวน 200 ชีวิต จากนักศึกษาศาสนาบ้านการพลศึกษาวิทยาเขตเพชรบูรณ์ นักเรียนจากโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย และประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพที่ 10 การแสดงแสง เสียง ชุด “ศรัทธารักประเพณี พุทธบารมีปกป้อง สรรเสริญช้องบูชา” ในประเพณีอุ้มพระดำน้ำ จังหวัดเพชรบูรณ์
ที่มา : AKARUT NEWS, งานประเพณีอุ้มพระดำน้ำ [ออนไลน์], 8 ตุลาคม 2558. แหล่งที่มา

<http://akaratnews.com/?p=4779>

9. การแสดงแสง เสียง ชุด “ความรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัย” ในงานประเพณี
ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย

จัดขึ้นในช่วง เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “ความรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัย” ในงานประเพณีลอย
กระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย เป็นการแสดงในรูปแบบ Mini Light & Sound Show ณ
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ซึ่งมีทั้งโบราณสถานเก่าแก่อันทรงคุณค่าและคูคลองที่เอื้อต่อการแสดง
ทำให้การแสดงเกิดความยิ่งใหญ่สร้างอารมณ์และความสมจริง ด้วยเนื้อเรื่องเป็นการจำลองลำดับ
เหตุการณ์ความเป็นมาในอดีตของเมืองสุโขทัยตั้งแต่แรกเริ่มตั้งเป็นราชธานี ราชวงศ์สุโขทัยที่ปกครอง
ประชาราษฎร์ด้วยความเที่ยงธรรม ตลอดจนการแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียม
ประเพณีอันงดงามของชาวสุโขทัยในอดีต ซึ่งจะทำให้ผู้ชมรู้จักและเกิดความหวงแหนกรุงสุโขทัยยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 11 การแสดงแสง เสียง ชุด “ความรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัย”

ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย

ที่มา : Painaidii, งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ [ออนไลน์], 9 กันยายน 2559.

แหล่งที่มา <http://www.painaidii.com/event/event-detail/1712/lang/th/>

10. การแสดงแสง เสียง ชุด “คนดีศรีอยุธยา” งานยอยยอชิงฟ้า อยุธยามรดกโลก จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

จัดขึ้นในช่วง เดือนธันวาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “คนดีศรีอยุธยา” งานยอยยอชิงฟ้า อยุธยามรดกโลก จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา เป็นการแสดงจินตนาภาพประกอบการแสดง สี่ เสียง ในเรื่องราวทาง
ประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและผ่านไปถึงอนาคต โดยแบ่งการแสดง
ออกเป็น 4 องค์กร องค์กรที่ 1 สร้างบ้านแปงเมือง ขบวนสักการะเพื่อบูชาด้วยศรัทธาในพระบารมีและพระ
ปรีชาของสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา องค์กรที่ 2 ความเจริญรุ่งเรืองสืบมาเป็น

เวลาช้านานหลายยุคหลายสมัย มีปรากฏให้เห็นทั้งในด้านศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และด้านการค้าจนได้รับการขนานนามว่า “มหานครแห่งเอเชียอาคเนย์” องค์กรที่ 3 สถิติในใจประชา และองค์กรที่ 4 เมืองหลวงเก่าของประเทศซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนานจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าเวลาไม่อาจพลิกย้อนให้กลับคืนสู่อดีตแต่ความยิ่งใหญ่ของอยุธยายังปรากฏให้เห็นจนได้รับการยกย่องว่าเป็นเมืองมรดกโลก

ภาพที่ 12 การแสดงแสง เสียง ชุด “คนดีศรีอยุธยา” งานยอดเยี่ยมฟ้า อยุธยา มรดกโลก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : Amazing Thailand, งานยอดเยี่ยมฟ้า อยุธยา มรดกโลก [ออนไลน์], 9 กันยายน 2559.

แหล่งที่มา <http://thai.tourismthailand.org>

11. การแสดงแสง เสียง ชุด “อุ้มทองอุ้มอารยธรรมสุวรรณภูมิ” งานอุ้มทองอุ้มอารยธรรม
สุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี

จัดขึ้นในช่วง เดือนธันวาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ หมู่บ้านสุวรรณภูมิ สนามหน้าอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “อุทุมพรอุทุมพรสุวรรณภูมิ” งานอุทุมพรอุทุมพรสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้การประกอบสร้างฉากผสมผสานเทคนิคแสง สี และเสียง แสดงถึงเมืองโบราณอุทุมพร ที่เป็นโบราณสถานอันเก่าแก่ของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมในสมัยสุวรรณภูมิที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศไทย

เมืองโบราณอุทุมพรเป็นต้นกำเนิดประวัติศาสตร์และอารยธรรมแห่งสุวรรณภูมิ อีกทั้งยังเป็นเมืองท่า เมืองศูนย์กลางการค้าของอาณาจักรทวารวดีรวมไปถึงเป็นจุดที่พระพุทธศาสนาเดินทางเข้ามาประดิษฐานเป็นแห่งแรกของเมืองไทย

ภาพที่ 13 การแสดงแสง เสียง ชุด “อุทุมพรอุทุมพรสุวรรณภูมิ”

งานอุทุมพรอุทุมพรสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุพรรณบุรี, งานอุทุมพรอุทุมพรสุวรรณภูมิ

[ออนไลน์], 9 กันยายน 2559. แหล่งที่มา <http://www.tatsuphan.net/Sactivity11.html>

ภาคเหนือ

1. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ” ในงานเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมระดับผู้นำด้านน้ำแห่งภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก จังหวัดเชียงใหม่

จัดขึ้นในช่วง เดือนมกราคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ ณ บริเวณวัดอีกก้าง โบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ” ในงานเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมระดับผู้นำด้านน้ำแห่งภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการแสดงถึงประวัติศาสตร์และโบราณสถานอันล้ำค่าของราชธานีแห่งแรกของล้านนา ประกอบการใช้เทคนิคแสง สี เสียง ร่วมกับโบราณสถานเวียงกุมกาม เนื้อเรื่องกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของเวียงกุมกามเป็นชุมชนโบราณที่ตั้งขนานไปตามลำน้ำปิงห่าง ซึ่งเป็นแม่น้ำปิงที่ถูกทิ้งร้าง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำจึงทำให้เกิดน้ำท่วมเวียงกุมกามครั้งใหญ่ วัดวาอารามจมอยู่ใต้ดินทราย จนเวียงกุมกามล่มสลายและกลายเป็นเมืองร้างในที่สุด กระทั่งกรมศิลปากรที่ 4 ได้ค้นพบร่องรอยและทำการบูรณะถือว่าเป็นการฟื้นฟูให้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของล้านนากลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง

ภาพที่ 14 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ”
ในงานเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมระดับผู้นำด้านน้ำแห่งภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : ทำเนียบรัฐบาลไทยคู่ฟ้า, งานเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมระดับผู้นำด้านน้ำแห่งภูมิภาค

เอเชีย - แปซิฟิก [ออนไลน์], 19 พฤษภาคม 2556. แหล่งที่มา

<https://www.youtube.com/watch?v=jv836tUvSck>

2. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นเรศวรวีรกษัตราเกริกฟ้า” ในงานน้อมรำลึก
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง

จัดขึ้นในช่วง เดือนมกราคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ ลานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชนครลำปาง
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นเรศวรวีรกษัตราเกริกฟ้า” ในงานน้อมรำลึก
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง นำเสนอถึงตำนานวีรกรรมสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและรอยแห่งพระบารมีอันเกริกฟ้าของสมเด็จพระ
นเรศวรมหาราชที่พระองค์ทรงมีต่อปวงชนชาวไทย โดยแบ่งการแสดงเป็น 6 องค์กร ดังนี้ องค์กรที่ 1

เขลางค์นครลัมภาค์ องค์กรที่ 2 นบอัษฎางค์สมเด็จพะนเรศวรมหาราช องค์กรที่ 3 ทรงประกาศอิสรภาพ
ความเป็นไทย องค์กรที่ 4 ชนะชัยยุทธหัตถี องค์กรที่ 5 สิ้นคนดีศรีอยุธยา และองค์กรที่ 6 พระเดชพระผ่าน
ฟ้า แผ่นปกปกไทย ผสมผสานด้วยระบบเทคนิคแสง สี เสียง และสื่อผสม ที่จะสร้างบรรยากาศให้เกิด
ความยิ่งใหญ่และเพิ่มความอารมณ์ของการแสดงให้ผู้ชมได้มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 15 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นเรศวรวีรกษัตราเกริกฟ้า” ในงานน้อมรำลึก
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดลำปาง

ที่มา : ชุมชนข่าว ชาวลำปาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พระธาตุเจ้าหริภุญชัยภายใต้ร่มพระบารมี” ในงานแอมว่ลำพูน
เมืองวัฒนธรรม เมืองลำไย เมืองแห่งความสุข จังหวัดลำพูน

จัดขึ้นในช่วง เดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤษภาคม

สถานที่จัดงาน คือ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร อำเภอเมืองลำพูน

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พระธาตุเจ้าหริภุญชัยภายใต้ร่มพระบารมี” ในงานแ่ววลำพูน เมืองวัฒนธรรม เมืองลำไย เมืองแห่งความสุข จังหวัดลำพูน นำเสนอเรื่องราวขององค์พระธาตุเจ้าหริภุญชัยและการเกิดเมืองลำพูนยุคของพญาอาทิตยราช การเกิดพระธาตุหริภุญชัยยุคของพญา ยีบาและเข้าเป็นส่วนหนึ่งของล้านนา กระทั่งถึงยุคที่อยู่ใต้อำนาจของพม่า จบลงด้วยการเข้าสู่ภายใต้ ราชอาณาจักรสยามร่วมโพธิ์ร่มไทรของราชวงศ์จักรี การนำเสนอจะเป็นรูปแบบ สื่อผสม การแสดง นาฏกรรมผสมผสานเทคนิคพิเศษโดยคอมพิวเตอร์ทั้งหมดยกเว้นเทคนิคพิเศษบางอย่างที่ต้องควบคุม ด้วยคน โดยการพัฒนาค้นคว้าโดยทีมงานจิตอาสาพัฒนาวัดพระธาตุซึ่งเป็นคนลำพูน ทั้งนี้เพื่อให้เกิด ความยั่งยืน ต่อเนื่อง เพิ่มมูลค่างานในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและนับได้ว่าเป็นการนำ ตำนาน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีเสนอเรื่องราวผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่

ภาพที่ 16 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พระธาตุเจ้าหริภุญชัยภายใต้ร่มพระบารมี” ในงานแ่ววลำพูน

เมืองวัฒนธรรม เมืองลำไย เมืองแห่งความสุข จังหวัดลำพูน

ที่มา : สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 เชียงใหม่, ในงานแ่ววลำพูน เมืองวัฒนธรรม เมืองลำไย

เมืองแห่งความสุข [ออนไลน์], 5 เมษายน 2558. แหล่งที่มา

<http://region3.prd.go.th/ct/news/viewnews.php?ID=150405203029>

4. การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาราชมังราย นฤมิตร” ในงานสมโภช 777 ปี
ชาตกาลพญามังรายมหาราช จังหวัดเชียงราย

จัดขึ้นในช่วง เดือนตุลาคม

สถานที่จัดงาน คือ ลานธรรมพญามังรายมหาราช จังหวัดเชียงราย

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาราชมังราย นฤมิตร” ในงานสมโภช 777 ปี ชาตกาลพญามังรายมหาราช จังหวัดเชียงราย เป็นการขับร้องสื่อเชื่อมโยงเรื่องราวนับตั้งแต่การสร้างอาณาจักรล้านนาเมื่อครั้งอดีตต่อเนื่องมาถึงความเจริญรุ่งเรืองในยุคปัจจุบัน เชื่อมโยงสู่ประเทศอาเซียน เป็นการแสดงความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณต่อพญามังรายมหาราช กษัตริย์ผู้สร้างเมืองเชียงราย จัดแสดง ณ สถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ ผสมการใช้เทคนิคแสง สี เสียง และสื่อผสม เพื่อให้การแสดงเกิดความยิ่งใหญ่และมีความสมจริงมากที่สุด

ภาพที่ 17 การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาราชมังราย นฤมิตร” ในงานสมโภช 777 ปี
ชาตกาลพญามังรายมหาราช จังหวัดเชียงราย

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเชียงราย

ภาคใต้

1. การแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีรสตรีศรีถกลาง ท้าวเทพกระษัตรี -
ท้าวศรีสุนทร จังหวัดภูเก็ต

จัดขึ้นในช่วง เดือนมีนาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ ณ บริเวณอนุสรณ์สถานกลางชนะศึก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีรสตรีศรีถกลาง ท้าวเทพกระษัตรี -
ท้าวศรีสุนทร เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวถึงวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของบรรพชน คือ ท้าวเทพกระษัตรี และ
ท้าวศรีสุนทร ที่ได้เสียสละเลือดเนื้อและชีวิตในการปกป้องและรักษาแผ่นดินไว้ให้ลูกหลานชาวภูเก็ต
สืบมา โดยผ่านรูปแบบการแสดงละครประกอบการนำเทคนิคแสง สี และเสียง ตลอดจนมีการ
ออกแบบและสร้างฉากเพื่อใช้ประกอบการแสดง ซึ่งจะเน้นฉากกลยุทธ์การทำสงครามเอาชนะทัพ
พม่า เป็นการแสดงถึงความอัจฉริยภาพของสองวีรสตรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 18 การแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีรสตรีศรีถาง

ท้าวเทพกระษัตรี - ท้าวศรีสุนทร จังหวัดภูเก็ต

ที่มา : มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, งานแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีรสตรีศรีถาง

ท้าวเทพกระษัตรี - ท้าวศรีสุนทร [ออนไลน์], 14 มีนาคม 2559. แหล่งที่มา

<http://www.pkru.ac.th/th/news/news/35-breaking-news/thao-thepkasattri-thao-sri-suntorn-festival>

2. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “มิ่งมงคลหลอมศรัทธา เบิกฟ้านครศรีธรรมราช” ในโครงการ
ย้อนรอยอารยธรรมศรีวิชัยสู่อาเซียน จังหวัดนครศรีธรรมราช

จัดขึ้นในช่วง เดือนพฤษภาคม

สถานที่จัดงาน คือ ศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “มิ่งมงคลหลอมศรัทธา เบิกฟ้านครศรีธรรมราช” ใน
โครงการย้อนรอยอารยธรรมศรีวิชัยสู่อาเซียน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการแสดงแสง สี เสียง ใน
ระบบ Mapping 3 มิติ นำเสนอเรื่องราวความเป็นมาของจังหวัดนครศรีธรรมราชและอาณาจักรศรี
วิชัย ซึ่งมีทั้งหมด 6 องค์กร คือ องค์กรที่ 1 มโนน้อมนัมสการ นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ความศรัทธาของชาวนครศรีธรรมราชต่อพุทธศาสนา และตำนานแห่งวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร องค์ที่ 2 เบิกตำนานพันตธาตุ นำเสนอเรื่องราวของพระบรมธาตุเจดีย์ องค์ที่ 3 อัจฉรย์หาตทราย แก้วที่เชื่อมโยงถึงความศรัทธาทางพุทธศาสนา องค์ที่ 4 เพรศแพรวนครศรีธรรมราช นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช องค์ที่ 5 ประกาศความยิ่งใหญ่แห่งแผ่นดิน นำเสนอความยิ่งใหญ่ของเมืองนครศรีธรรมราชโดยการเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัย และองค์ที่ 6 หลอมชีวินบุชาจอมราชัน เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีอิทธิพลต่อพสกนิกรชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 19 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “มิ่งมงคลหลอมศรัทธา เบิกฟ้าานครศรีธรรมราช” ในโครงการ
ย้อนรอยอารยธรรมศรีวิชัยสู่อาเซียน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : มติชน, งานย้อนรอยอารยธรรมศรีวิชัยสู่อาเซียน [ออนไลน์], 18 พฤษภาคม 2559.

แหล่งที่มา https://www.matichon.co.th/region/news_139754

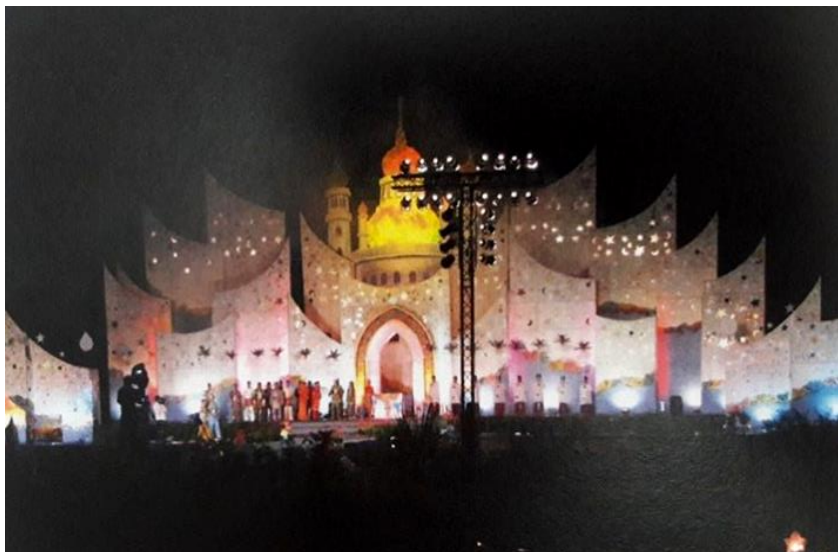
3. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “สืบสานตำนานพระนางมัสซูรี” ในงาน Halal Food Hillal Town จังหวัดภูเก็ต

จัดขึ้นในช่วง เดือนกรกฎาคมถึงต้นเดือนสิงหาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ จังหวัดภูเก็ต

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “สืบสานตำนานพระนางมัสซูรี” ในงาน Halal Food Hillal Town จังหวัดภูเก็ต เป็นการแสดงเรื่องราวตำนานของพระนางมัสซูรีผสมผสานกับเทคนิคแสง และเสียง ประกอบการสร้างฉากเพื่อใช้เป็นฉากในการแสดง กล่าวถึง พระนางมัสซูรี เป็นหญิงสาวที่งดงามได้สมรสกับอนุชาของค้สุลต่าน แห่งลังกาวิ ต่อมาได้เกิดสงครามและมีเหตุให้พระอนุชาขององค์สุลต่านซึ่งเป็นพระสวามีของพระนางต้องเดินทางออกรบ เป็นโอกาสที่ผู้คิดปองร้ายและอิจฉาริษยานางต่างหาเรื่องสร้างสถานการณ์ว่า พระนางมัสซูรีมีชู้ทำให้องค์สุลต่านตัดสินใจประหารชีวิตพระนางด้วยกริช ก่อนเสียชีวิตพระนางได้อธิษฐานว่า หากนางไม่มีความผิดขอให้โลหิตที่หลั่งออกมากลายเป็นสีขาวเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของนาง และขอให้เกาะลังกาวิ ไร้ความเจริญไป 7 ชั่วโมง หากแต่คมกริชประหารกลับไม่ระคายผิวนางเลย พระนางจึงบอกกับเพชรฆาตให้กลับไปนำกริชพิเศษของต้นตระกูลจากบ้านของนางมา ขณะที่คมกริชจกลงไปบนคอ โลหิตสีขาวก็พวยพุ่งขึ้นข้างบน แสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของนาง จึงเป็นที่มาของตำนาน พระนางเลือดขาว

ภาพที่ 20 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “สืบสานตำนานพระนางมัสซูรี”

ในงาน Halal Food Hillal Town จังหวัดภูเก็ต

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายประสิทธิ์ พรหมมาศ

ภาคตะวันตก

1. การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “เกิดก็ชาติขอเป็นคนราชบุรี” ในงานมหัศจรรย์ลอยกระทงราชบุรี ประเพณี 8 ชาติพันธุ์ จังหวัดราชบุรี

จัดขึ้นในช่วง เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ ลำน้ำแม่กลอง บริเวณริมเขื่อนรัฐประชาพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “เกิดก็ชาติขอเป็นคนราชบุรี” ในงานมหัศจรรย์ลอยกระทงราชบุรี ประเพณี 8 ชาติพันธุ์ จังหวัดราชบุรี จัดขึ้นจากความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองราชบุรี

เพื่อเทิดพระเกียรติบูรพมหากษัตริย์ไทย ที่มีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวไทยและชาวราชบุรี จัดแสดงบนเวทีกลางลำน้ำแม่กลอง ประกอบการใช้เทคนิคแสง สี เสียง และสื่อผสม

ภาพที่ 21 การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “เกิดก็ชาติขอเป็นคนราชบุรี” ในงานมหัศจรรย์ลอยกระทงราชบุรี ประเพณี 8 ชาติพันธุ์ จังหวัดราชบุรี
 ที่มา : เที้ยวราชบุรี, งานมหัศจรรย์ลอยกระทงราชบุรี ประเพณี 8 ชาติพันธุ์ [ออนไลน์],
 6 ธันวาคม 2559. แหล่งที่มา <http://www.เที้ยวราชบุรี.com>

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

2. การแสดงแสง เสียง ชุด “เปลวไฟแห่งศรัทธา ห้วงเวลาแห่งสันติ” ในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควและงานกาชาด จังหวัดกาญจนบุรี

จัดขึ้นในช่วง เดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “เปลวไฟแห่งศรัทธา ห้วงเวลาแห่งสันติ” ในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควและงานกาชาด จังหวัดกาญจนบุรี จัดแสดง ณ สถานที่จริงในประวัติศาสตร์ เป็นการแสดงที่ใช้ตัวละครมาประกอบการดำเนินเรื่อง ซึ่งในการแสดงแสง เสียง ชุด “เปลวไฟแห่งศรัทธา ห้วงเวลาแห่งสันติ” นี้ ได้นำภาษาสำหรับใช้ในการประกอบเรื่องทั้งหมด 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาญี่ปุ่น มีฉากการแสดงทั้งสิ้น 9 องค์กร โดยทางบริษัท วิชาร์ดโปรดักชั่น จำกัด ซึ่งเป็นผู้จัดงานและเคยจัดงานสงคราม 9 ท้าพ ได้นำเสนอการแสดงฉากต่อสู้ระหว่างเชลยศึกกับทหารญี่ปุ่น นำแสดงโดยนักแสดงในฉากโลดโผนซึ่งเคยร่วมงานภาพยนตร์ฮอลลีวูดตลอดจนฉากที่ระเบิด ซึ่งสามารถสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับประชาชนและสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 22 การแสดงแสง เสียง ชุด “เปลวไฟแห่งศรัทธา ห้วงเวลาแห่งสันติ”
ในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควและงานกาชาด จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : Maticchon Online, งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควและงานกาชาด [ออนไลน์],

6 ธันวาคม 2555. แหล่งที่มา

http://www.maticchon.co.th/news_detail.php?newsid=1354770792

3. การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

ในงานตากสินมหาราชานุสรณ์ จังหวัดตาก

จัดขึ้นในช่วง เดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ บริเวณศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดตาก

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ในงานตากสินมหาราชานุสรณ์ จังหวัดตาก เป็นการแสดงที่ใช้เทคนิคแสง เสียง และสื่อผสม มาประกอบในการแสดง มีการจัดสร้างฉากประกอบเพื่อเล่าเรื่องเกี่ยวกับพระราชประวัติและการเทิดทูลพระราชกรณียกิจต่างๆ ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โดยเฉพาะพระราชกรณียกิจในการกอบกู้เอกราชได้ภายในระยะเวลาอันสั้น และการรวบรวมคนไทยเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนเราสามารถเป็นชาติไทยมาได้ในปัจจุบัน เพื่อน้อมระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านที่มีต่อบ้านเมืองในอดีต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 23 การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวิกรมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

ในงานตากสินมหาราชานุสรณ์ ประจำปี 2555 - 2556 จังหวัดตาก

ที่มา : อีเว้นท์ 77 จังหวัด, งานตากสินมหาราชานุสรณ์ [ออนไลน์], 13 ธันวาคม 2555.

แหล่งที่มา <http://www.thailandexhibition.com/Event-77/6089>

ภาคตะวันออก

1. การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “ตราดรำลึก” ในงานวันตราดรำลึก จังหวัดตราด

จัดขึ้นในช่วง เดือนมีนาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
อำเภอเมือง จังหวัดตราด

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “ตราดรำลึก” ในงานวันตราดรำลึก จังหวัดตราด เป็นการแสดงละครย้อนยุคประวัติศาสตร์ของเมืองตราด การแสดงแบ่งออกเป็น 9 องก์ เรื่องราวสื่อถึงการได้เมืองตราดกลับคืนมาจากฝรั่งเศส การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “ตราดรำลึก” จึงเป็นการเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)

และเป็นการร่วมน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ท่านทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ใหญ่หลวงแก่ปวงชาวไทย โดยเฉพาะทางจังหวัดตราดซึ่งพระองค์ทรงดำเนินวิเทโศบายทางการเมืองระหว่างประเทศด้วยพระปรีชาสามารถ จึงทำให้จังหวัดตราดรอดพ้นจากการถูกปกครองของฝรั่งเศส

ภาพที่ 24 การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “ตราดรำลึก” ในงานวันตราดรำลึก จังหวัดตราด
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากช่างชาวทีวี

2. การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมศึกกู่ชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ในงานวันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชรำลึกและกาชาด จังหวัดจันทบุรี

จัดขึ้นในช่วง เดือนธันวาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ สนามกีฬาากลางจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมศึกกู่ชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ในงานวันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชรำลึกและกาชาด จังหวัดจันทบุรี ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นทั้งข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 1,000 คน ร่วมในการแสดงซึ่งนำเสนอเรื่องราวมหาวีรกรรมในการกู่ชาติ กู้

แผ่นดิน ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประกอบการนำเทคนิคแสง สี เสียง รวมทั้งระบบ Mapping 3 มิติ เพื่อเทิดพระเกียรติฯ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9

ภาพที่ 25 การแสดงแสง สี และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมศึกกู้ชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ในงานวันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชรำลึกและกาชาด จังหวัดจันทบุรี
ที่มา : สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดจันทบุรี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1. การแสดงแสง สี ชุด “ตำนานสงครามปราบฮ่อ” ในงานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาด จังหวัดหนองคาย

จัดขึ้นในช่วง เดือนมีนาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ ลานหน้าอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี ชุด “ตำนานสงครามปราบฮ่อ” ในงานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาดจังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองคาย เป็นการเล่าถึงตำนานความกล้าหาญของทหาร

ไทยที่ทำศึกสงครามปราบกบฏฮ่อ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประกอบการใช้เทคนิคแสง เสียง และเอฟเฟค (Effect) ประกอบฉาก ทั้งฉากการต่อสู้แบบประชิดตัว การจุดพลุและดอกไม้ไฟเป็นระยะ เพื่อสร้างความตื่นตาให้แก่ผู้ชม เนื้อเรื่องกล่าวถึง การเกิดกบฏชาวจีนฮ่อ หรือไท่ผิง ในสมัยพระนางซุสีไทเฮา กระจัดกระจายจากประเทศจีนไปตามหัวเมืองต่างๆ และได้ประพตติตัวเป็นกองโจรมาตีเมืองเชียงขวางและทุ่งเชียงคำ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของพระบาง เมืองเวียงจันทน์ และเตรียมยกทัพมาตีเมืองหนองคาย ซึ่งขณะนั้นเจ้าเมืองหนองคายไม่อยู่ผู้ที่รักษาเมืองแทนกลับปล่อยทิ้งราษฎรหลบหนีเอาตัวรอด ทำให้พวกฮ่อยกกองทัพเข้าเมืองหนองคายได้ เมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงทราบข่าวจึงทรงมีพระบรมราชโองการให้พระยามหาอำมาตย์ ซึ่งได้รับมอบหมายให้ไปปราบฮ่อ ที่เมืองอุบลราชธานีอยู่แล้วยกกองทัพเข้าเมืองหนองคายเพื่อปราบพวกฮ่อ จนพวกฮ่อสู้ไม่ได้จึงถอยหนีไป กองทัพจึงได้ยกกองทัพกลับเมืองหนองคาย เมื่อเหตุการณ์สงบลงกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมจึงโปรดให้สร้างอนุสาวรีย์ปราบฮ่อขึ้นที่เมืองหนองคาย เพื่อบรรจุอัฐิทหารจากกรมกองต่างๆ ที่เสียสละชีพเพื่อชาติในครั้งนั้น และมีการจัดการแสดงแสง เสียง เพื่อรำถึงถึงวีรกรรมอันกล้าหาญของวีรชนในการทำศึกสงครามปราบปรามกบฏฮ่อ

ภาพที่ 26 การแสดงแสง เสียง ชุด “ตำนานสงครามปราบฮ่อ”

ในงานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาด จังหวัดหนองคาย

ที่มา : องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย, งานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาด

[ออนไลน์], 7 มีนาคม 2557. แหล่งที่มา <http://www.nongkhai-pao.org/catalog.php?idp=141>

2. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง” ในงานเล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์

จัดขึ้นในช่วง เดือนพฤษภาคม ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ องค์พระธาตุยาคู ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง” ในงานเล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ประชาชน นักเรียน และนักศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งสิ้น 250 คน เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวความรักที่ไม่สมหวังของท้าวเชียงโสมและธิดาฟ้าหยาด แบ่งการแสดงออกเป็น 6 องค์กร ดังนี้ องค์กรที่ 1 เป็นการเล่าตำนานเรื่องฟ้าแดดเมืองแห่งอารยะ องค์กรที่ 2 ตั้งสัจจะเสียดอกไม้ เป็นการเสียดอกไม้ นำพาไปสู่ความรักระหว่างท้าวเชียงโสมและธิดาฟ้าหยาด องค์กรที่ 3 นามระบือไกลเจ้าเมืองเชียงโสม กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของเจ้าเมืองเชียงโสม องค์กรที่ 4 ได้ชื่นชมรักแล้วพลัดพราก กล่าวถึงความเจ็บปวดของความรัก องค์กรที่ 5 กล่าวถึง ความสูญเสียจากสงคราม และองค์กรที่ 6 พุทธบูชา กล่าวถึงตำนานจากเมืองฟ้าแดดถึงอำเภอกมลาไสย ไตรัมพระบารมี ซึ่งในครั้งนี้เป็นการแสดงแสง สี เสียง ประกอบละครเพลง

ภาพที่ 27 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง” ในงานเล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่มา : สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์

3. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นครพนมเมืองงาม ชมสามที่สุด” ในงานประเพณีไหลเรือไฟ และงานกาชาด จังหวัดนครพนม

จัดขึ้นในช่วง เดือนตุลาคม

สถานที่จัดงาน คือ ริมฝั่งแม่น้ำโขง เขตเทศบาลเมืองนครพนม

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “ตำนานนครพนมและตำนานเรือไฟ” ในงานประเพณีออกพรรษา ไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม มีการแสดงทั้งหมด 5 องค์กร ดังนี้ องค์กรที่ 1 นครพนมเมืองงาม องค์กรที่ 2 เขตคามความศักดิ์สิทธิ์ องค์กรที่ 3 ที่สถิตยพิญาศรีสัตตนาคราช องค์กรที่ 4 งามระดับชาติไหลเรือไฟ นครพนม และองค์กรที่ 5 ชื่นชมสามที่สุด โดยได้จัดสร้างฉากขึ้นใหม่เพื่อประกอบการแสดงผสมผสานการนำเทคนิคแสง สี เสียง และฉายจอภาพ LED ประกอบการแสดง พร้อมด้วยนักแสดงซึ่งมีทั้งนักเรียนและนักศึกษาจากสถานศึกษาต่างๆ จำนวน 300 คน ร่วมแสดงในครั้งนี้ด้วย

ภาพที่ 28 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นครพนมเมืองงาม ชมสามที่สุด” ในงานประเพณีไหลเรือไฟ และงานกาชาด จังหวัดนครพนม

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนครพนม

4. การแสดงแสง สี เสียง ชุด “วิมาয়ปุระ แดนเทวนฤมิตร” ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

จัดขึ้นในช่วง เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จังหวัดนครราชสีมา

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง สี เสียง ชุด “วิมาয়ปุระ แดนเทวนฤมิตร” ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการแสดงประกอบ แสง สี เสียง ซึ่งมีฉากหลังเป็นปราสาทหินพิมาย การแสดงแบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ การกำเนิดขึ้นของปราสาทหินพิมาย การดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นวิวัฒนาการ การรุ่งเรืองในยุคสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เมื่อครั้งอดีตกาลของ เมืองพิมายและอารยธรรมขอมโบราณ และยุคเสื่อมสลายของปราสาทหินพิมาย โดยได้นำเสนอผ่าน ท่วงท่าการร่ายรำที่นำมาจากภาพจำหลัก ตลอดจนมีการนำเทคนิคต่างๆ มาใช้เพิ่มเติมไม่ว่าจะเป็น ระบบเทคนิคพิเศษ (Video Mapping) การสร้างน้ำพุ และการจุดดอกไม้ไฟประกอบการแสดง เพื่อให้ การแสดงมีความสวยงามและมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 29 การแสดงแสง สี เสียง ชุด “วิมาয়ปุระ แดนเทวนฤมิตร”

ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ธงชัย นิยมสุข

5. การแสดงแสง เสียง ชุด “มหาศิวนาฏราช คีตศาสตร์เทวา ศรีศิขรินทราลัย” ในงาน
สัปดาห์งานตำนานพันปีปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

จัดขึ้นในช่วง เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ บริเวณองค์ปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “มหาศิวนาฏราช คีตศาสตร์เทวา ศรีศิขรินทราลัย”
ในงานสัปดาห์งานตำนานพันปีปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ กล่าวถึงตำนานการสร้างองค์ปราสาท
ศีขรภูมิ และการจำลองการแสดงจากภาพทับหลังปราสาทประธานที่มีความสวยงามและสมบูรณ์ที่สุด
ชิ้นหนึ่งของเมืองไทย ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องราวประกอบการใช้เทคนิคแสง สี และเสียง ร่วมกับการใช้
ปราสาทศีขรภูมิเป็นฉากหลัง

ภาพที่ 30 การแสดงแสง เสียง ชุด “มหาศิวนาฏราช คีตศาสตร์เทวา ศรีศิขรินทราลัย”

ในงานสัปดาห์งานตำนานพันปีปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : TLC, งานสัปดาห์งานตำนานพันปีปราสาทศีขรภูมิ [ออนไลน์], 9 กันยายน 2559.

แหล่งที่มา www.tlcthai.com

6. การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

จัดขึ้นในช่วง ต้นเดือนเมษายน ของทุกปี

สถานที่จัดงาน คือ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

รูปแบบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จัดแสดง ณ สถานที่จริง คือ ปราสาทพนมรุ้งซึ่งตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว เป็นการแสดงถึงเรื่องราวความเป็นมาการก่อสร้างปราสาทพนมรุ้ง ผ่านรูปแบบการแสดงประกอบการใช้เทคนิคแสงและเสียง เป็นการเล่าเรื่องราวของนเรนทราทิตย์ที่เชื่อว่าเป็นผู้สร้างปราสาทพนมรุ้ง เริ่มตั้งแต่การก่อร่างสร้างจนเกิดเป็นความยิ่งใหญ่แห่งเทวสถานที่ยังสถิตอยู่บนยอดภูเขาไฟสูงที่ นอกจากนี้ยังเป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้ร่วมสร้างปราสาทพนมรุ้งแห่งนี้ด้วย

ภาพที่ 31 การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
ที่มา : ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง [ออนไลน์],

25 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา

[http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/?transaction=post_view.php&room_no=0
&id_main=1299&star=30](http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/?transaction=post_view.php&room_no=0&id_main=1299&star=30)

จากการศึกษาการจัดการแสดงแสง เสียง ประจำปีในประเทศไทย 14 แห่ง ผู้วิจัยพบว่า แรกเริ่มเป็นการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกับกรมศิลปากรและทางจังหวัด ต่อมาจึงมอบหมายให้จังหวัดนั้นๆ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการต่อมาจึงเป็นการดำเนินงานร่วมกันของทางภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และได้ดำเนินงานโดยแบ่งการทำงานออกเป็นฝ่ายต่างๆ รูปแบบการแสดงเป็นการนำเสนอเพื่อบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีทั้งประวัติศาสตร์สถานที่ ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติศาสตร์ตัวบุคคล ตลอดจนสะท้อนให้เห็นภาพเหตุการณ์จำลองในอดีตรวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนในสถานที่ซึ่งเป็นโบราณสถานหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงนิยมจัดแสดงนอกสถานที่แบบเป็นลานกว้าง โดยใช้สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นฉากจริง และการจัดสร้างฉากประกอบเพิ่มเติมร่วมกับสถานที่จริงในบางชุดการแสดง

ดังที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ หลุทัย นัยโมกษ์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป นครราชสีมา (ฝ่ายวิชาการ) ได้กล่าวถึง พัฒนาการในการจัดการแสดงและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทยช่วงระยะหลัง ดังนี้

การแสดงแสง เสียง คือ ตัวถ่ายทอดเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ทำให้คนรุ่นหลังทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ จึงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากเทศกาลสำคัญของแต่ละจังหวัด ซึ่งนอกจากประชาชนจะได้รับความบันเทิงแล้วยังได้รับความรู้จากภายในงานอีกด้วย โดยแนวความคิดหลัก (Concept) ในการจัดการแสดงจะเปลี่ยนไปตามกลุ่มผู้จัดการแสดง (Organizer) ซึ่งในสมัยที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เข้ามาดำเนินการจะนิยมจัดการแสดงที่อิงตามประวัติศาสตร์ แต่เมื่อให้ทางจังหวัดดำเนินการต่อรวมถึงทางจังหวัดต้องจัดหางบประมาณในการจัดงานเอง จึงได้คิดหาวิธีเพื่อที่จะสามารถจัดหางบประมาณมาได้มากที่สุด จึงได้รับเชิญดารานักแสดงมาร่วมในการแสดงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมและนำเงินเข้าจังหวัด จึงได้ปรับเค้าโครงเรื่องและรูปแบบการแสดงให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น จึงกลายเป็นละครสมัยใหม่ อาทิ ละครร้อง ซึ่งไม่ใช่เป็นการบอกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แต่เป็นการประชาสัมพันธ์จังหวัดเท่านั้น¹⁰

¹⁰ (หลุทัย นัยโมกษ์, 2560)

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า แนวความคิดหลัก (Concept) ในการจัดการแสดงจะเปลี่ยนไปตามกลุ่มผู้จัดการแสดง (Organizer) โดยแรกเริ่มที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เข้ามาดำเนินการจัดการแสดง จะตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ในสถานที่นั้นๆ การแสดงจึงอิงจากประวัติศาสตร์มากที่สุด แต่เมื่อมอบหมายให้ทางจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการจัดการแสดงต่อทั้งนี้รวมถึงต้องจัดหางบประมาณในการจัดงานด้วย ทางจังหวัดจึงปรับเค้าโครงเรื่องและรูปแบบการแสดงให้มีความสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น โดยแนวความคิดหลักในการจัดการแสดงจึงเปลี่ยนไปด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจไม่ตรงกับวัตถุประสงค์หลักในการจัดการแสดงรวมถึงรูปแบบการแสดงที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดนั้นๆ จะถูกเลื่อนหายไป

โดยในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นสำคัญ เนื่องด้วยการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างที่ทำการจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) ซึ่งภายหลังได้มอบหมายให้คุณจเร สัตยารักษ์ ดำเนินการต่อจากทางจังหวัดบุรีรัมย์ หากแต่เค้าโครงเรื่องและรูปแบบการแสดง รวมถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ยังคงเดิม เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์พนมรุ้งที่นำเสนอความเป็นมาของการสร้างปราสาทพนมรุ้ง โดยได้สืบทอดมาเป็นระยะเวลา 25 ปี หลังจากที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ประกอบกับความน่าสนใจของปราสาทพนมรุ้งซึ่งเป็นปราสาทขอมโบราณที่ตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วและในช่วงประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งนั้นจะตรงกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่แสงจะลอดส่องผ่านประตูทั้ง 15 ช่อง นับเป็นสิ่งมหัศจรรย์หนึ่งเดียวในโลก ทำให้ประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตามเชื้อสายและภาษาพูด ได้แก่ ชาวไทยส่วย (กูย) ชาวไทยเขมร ชาวไทยลาว และชาวไทยโคราช ต่างเกิดความเชื่อและความศรัทธาจึงก่อให้เกิดเป็นประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งขึ้นส่งผลให้มีการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในเวลาต่อมา เป็นเหตุให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงความเป็นมาของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ความสำคัญของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่ส่งผลให้เกิดการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” และประเด็นที่สำคัญคือศึกษาถึง

รูปแบบและกระบวนการจัดสร้างการแสดงเสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ซึ่งเป็นจุดเด่นของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่ได้รับความนิยมและจัดแสดงมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ กล่าวถึง ลักษณะของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ในหนังสือเรื่อง สมบัติอีสานใต้ ไว้ดังนี้

เป็นปราสาทหินทราย ก่อด้วยหินทรายค่อนข้างใหญ่โต มีการวางแผนผังอย่างมีระเบียบและสร้างเทวาลัยบนเนินเขา การจัดวางแผนผังลักษณะใกล้เคียงกับปราสาทหินวัดพู ในแขวงจำปาสักทางภาคใต้ของลาว และปราสาทเขาพระวิหารชายแดนไทยในเขตจังหวัดศรีสะเกษ โดยสถาปนิกขอมได้เลือกสรรลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งเป็นเนินเขาที่มีความสูงต่ำลดหลั่นกันเป็นชั้น จนถึงยอดสูงสุดอันเป็นที่ประทับของเทพเจ้า ซึ่งสมมุติเป็นยอดเขาไกรลาส เข้าใจว่าสร้างในสมัยระหว่างพุทธศตวรรษที่ 15 - 18 ติดต่อกันหลายรัชกาล¹¹

ปราสาทพนมรุ้ง ตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วในตำบลตาเป็ก อำเภอนเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของเขมรโบราณซึ่งถือเป็นปราสาทหินที่มีความสำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย กระทั่งเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 ได้มีพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งอย่างเป็นทางการ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระมหากษัตริย์องค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นองค์ประธานในการเปิดพิธี

2.2.1 วัฒนธรรมการสร้างปราสาทขอมในดินแดนไทย - เขมร

สมนึก พานิชกิจ กล่าวถึง ความหมาย ความเป็นมาของการสร้างปราสาทหิน และลักษณะของปราสาทหินแห่งขอม ไว้ในหนังสือเรื่อง ท่องแดนปราสาทหินถิ่นอีสาน ดังนี้

ปราสาทหิน หรือปราสาทขอม ในที่นี้ ปราสาท ไม่ได้หมายถึงพระราชวังหรือพระที่นั่งอันเป็นที่ประทับของกษัตริย์ตามความหมายทั่วไป แต่เป็นศาสนสถานทั้งในศาสนาพุทธ และศาสนาฮินดู แต่ส่วนใหญ่มักสร้างขึ้นสืบเนื่องจากศาสนาฮินดู หรือพราหมณ์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก

¹¹ (ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, 2527)

อินเดีย และแพร่ขยายในดินแดนนี้มาก่อน ตั้งแต่ยุคเจนละและเมืองพระนคร หรือนครธม (ในกัมพูชา ประชาธิปไตยปัจจุบัน) ปราสาทหินบางแห่งแรกสร้างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศาสนาหนึ่ง แต่เมื่อเวลาผ่านไปยุคสมัยของกษัตริย์พระองค์อื่นที่นับถืออีกศาสนาหนึ่งก็อาจปรับเปลี่ยนเป็นสถานที่ประกอบพิธีของศาสนาตามกษัตริย์ผู้ปกครอง มีปราสาทบางแห่งใช้เวลาปลูกสร้างเพิ่มเติมหลายยุคสมัยใช้เวลาเป็นร้อยๆ ปีก็มี¹²

ปราสาทหินศิลปะขอมในอีสานหลายแห่งแม้สร้างด้วยอิฐ หรือมีอิฐผสมกับหินแต่เรียกเป็นปราสาทหินเช่นกัน เพราะส่วนมากที่เห็นมักเป็นหินทรายแดง หินทรายขาวหม่น และศิลาแลง

ปราสาทหินศิลปะขอมเป็นอาคารผังสี่เหลี่ยมประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ฐานรองรับตัวอาคารใช้หินทราย หรือศิลาแลงสูงรองรับตัวปราสาทถือเป็นตัวแทนของพื้นพิภพที่อยู่ของมนุษย์ ปราสาทหินบางแห่งเป็นกลุ่มปราสาทที่ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน
2. เรือนธาตุ (ครรทฤหะ) เป็นกลางของปราสาทเป็นห้องที่ประดิษฐานเคารพสูงสุด จึงเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์มีเฉพาะผู้ได้รับอนุญาตเท่านั้นจึงเข้าไปได้ ส่วนมากเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นสื่อระหว่างเทพกับมนุษย์ ในยุคแรกๆ มักสร้างให้มีประตูเดียวคือด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นทิศที่สำคัญ ทิศแห่งการเริ่มต้น อีกสามด้านเป็นประตูหลอก
3. ส่วนยอดปราสาทหรือชั้นหลังคามักทำเป็นชั้นลดหลั่น ถือเป็นที่สุดของเทพต่างๆ¹³

ปราสาทหินที่เป็นศาสนสถานจะมีองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ ปราสาทประธาน เหตุผลเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพที่มีความสำคัญสูงสุด โดยนิยมตั้งอยู่ในส่วนที่เป็นจุดศูนย์กลางของแผนผังปราสาทซึ่งหมายถึงการเป็นแกนกลางของจักรวาล และรอบปราสาทประธานจะถูกล้อมรอบด้วยระเบียงคด (กำแพง) ตลอดทั้งสี่ด้านและจะมีประตูทางเข้าออกที่ทำเป็นลักษณะห้องรูปกากบาท เรียกว่า *ซุ้มโคปุระ* โดยแต่ละด้านจะตรงกับแกนกลางของปราสาท

¹² (สมนึก พานิชกิจ, 2558)

¹³ (สมนึก พานิชกิจ, 2558)

อภิวัฒน์ อุดลยพิเชษฐ์ กล่าวถึง ลักษณะของปราสาทหินในศิลปะขอมโบราณ จากหนังสือเรื่อง นำเที่ยว 7 ปราสาทหินแห่งอีสานใต้ ไว้ดังนี้

องค์ประกอบอีกอย่างของแผนผังปราสาทหิน คือ *บรรณาลัย* เชื่อว่าเป็นที่สำหรับเก็บคัมภีร์ ส่วนมากก่อด้วยศิลาแลง บรรณาลัย เป็นอาคารที่นิยมสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เนื่องจากในสมัยนั้นมีการซ่อมแซมและต่อเติมศาสนสถานจำนวนมาก

สิ่งสำคัญคู่กับปราสาทหินที่จะขาดเสียมิได้คือ สระน้ำ หรือที่เรียกกันตามภาษาขอมว่า *บาราย* บารายเป็นส่วนประกอบสำคัญของชุมชนตามแบบขอม เป็นแหล่งน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคทั้งสำหรับศาสนสถานและชุมชนรายรอบ บารายของปราสาทหรือชุมชนในแต่ละแห่งจึงมีขนาดใหญ่โตไม่เท่ากัน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงขนาดและความสำคัญของชุมชนในทางหนึ่งด้วย ส่วนบารายขนาดเล็กในศาสนสถานเป็นแหล่งน้ำสำหรับการประกอบพิธีกรรมด้วย¹⁴

สมนึก พานิชกิจ กล่าวถึง ความหมายและการกำหนดระยะเวลาของศิลปะขอมในหนังสือเรื่อง ท่องแดนปราสาทหินถิ่นอีสาน ไว้ดังนี้

เดิมศิลปะขอมในประเทศไทยถูกเรียกว่าศิลปะลพบุรีซึ่งหมายถึง ศิลปะขอมช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 – 18 ต่อเมื่อภายหลังนักโบราณคดีได้ทำการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจังมากขึ้นจึงเรียกศิลปะกลุ่มนี้ว่า ศิลปะขอม หรือศิลปะเขมร ซึ่งจัดลำดับวิวัฒนาการของรูปแบบออกเป็นยุคสมัยมีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 – 18¹⁵

จึงสรุปได้ว่า การสร้างปราสาทหินหรือเทวาลัยเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากขอมอันมีความสัมพันธ์กับลัทธิเทวราชสีบเนื่องมาจากศาสนาฮินดู (พราหมณ์) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียและแพร่ขยายเข้ามาในดินแดนไทย – เขมร ซึ่งมีความเชื่อว่ากษัตริย์หรือเจ้านายเป็นอวตารภาคหนึ่งของเทพเจ้าสำคัญในศาสนาฮินดู สันนิษฐานว่าการสร้างปราสาทหินก็เพื่อเป็นที่สถิตของเทพเจ้า หากแต่ประการสำคัญก็เพื่อเป็นที่สถิตของวิญญาณกษัตริย์ที่สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ปราสาทหินจึงเป็นศาสนสถานที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาใหม่เป็นที่อยู่ของกษัตริย์

¹⁴ (อภิวัฒน์ อุดลยพิเชษฐ์, 2546)

¹⁵ (สมนึก พานิชกิจ, 2558)

ปราสาทหินในศิลปะขอม (พุทธศตวรรษที่ 12 - 18) นิยมนำหินมาใช้ในการสร้างปราสาท ได้แก่ หินทรายแดง (มีสีแดงเป็นหินเนื้อละเอียดจึงนิยมนำมาแกะสลัก) หินทรายขาวหม่น (มีเนื้อหินอ่อน นิยมนำมาแกะสลักเป็นชิ้นส่วนเล็กๆ) และศิลาแลง (เป็นหินที่ทนทานรับน้ำหนักได้มาก จึงนำมาใช้รองพื้นเพื่อช่วยให้อาคารทรงตัวอยู่ได้) ปราสาทหินมีองค์ประกอบสำคัญคือปราสาทประธาน ถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดเนื่องจากเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพสูงสุด จึงตั้งอยู่ในส่วนที่เป็นศูนย์กลางของผังปราสาทและจะตั้งบนฐานยกพื้นสูง มีความหมายเสมือนเป็นแกนกลางของจักรวาล ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมด 3 ส่วน คือส่วนฐาน เรือนธาตุ หรือตัวปราสาท โดยภายในจะมีห้องสำหรับประดิษฐานรูปเคารพที่เรียกว่า ห้องครรภคฤหะ และเครื่องยอดซึ่งเป็นหลังคาของปราสาท และบารายยังทำหน้าที่เป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงคนในชุมชนและใช้ในการประกอบพิธีกรรม กล่าวได้ว่าปราสาทหินจึงไม่ใช่ปราสาทที่เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ หากแต่เป็นศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่ต่างพื้นที่ ต่างชุมชนด้วยระบบความเชื่อเดียวกันอันมีปราสาทหินเป็นศูนย์กลางความศักดิ์สิทธิ์

2.2.2 การสร้างปราสาทพนมรุ้ง

ปราสาทพนมรุ้ง เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว อยู่ใกล้บริเวณปากภูเขาไฟและยังเป็นแอ่งน้ำธรรมชาติอีกด้วย ประการสำคัญของระบบความเชื่อของคนในพื้นที่ถิ่นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ การนับถืออำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่าในธรรมชาติมีวิญญาณที่สามารถดลบันดาลให้เกิดสิ่งที่ดีและไม่ดีแก่มนุษย์ได้ จึงมีการนับถือภูเขา ป่าไม้ และแม่น้ำ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนในอดีต นอกจากนี้การสร้างปราสาทบนภูเขายังสัมพันธ์กับคติความเชื่อในศาสนาฮินดูที่เปรียบปราสาทหินเสมือนดั่งเทวาลัยซึ่งเป็นที่ประทับของเทพเจ้าบนยอดเขาไกรลาส (ซึ่งก็คือแห่งเดียวกันกับเขาพระสุเมรุตามความเชื่อเรื่องจักรวาลของศาสนาพุทธ) ที่เป็นศูนย์กลางของจักรวาลอีกด้วย

ภาพที่ 32 ภาพจากมุมสูงของปราสาทพนมรุ้งที่ตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้ง ซึ่งเป็นเสมือนเป็นวิมานของพระศิวะที่สถิตบนยอดเขาไกรลาส (ไม่ปรากฏปีที่ถ่าย)

ที่มา : กรมศิลปากร, ปราสาทพนมรุ้ง (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., 2531), หน้า 19.

ชื่อ “พนมรุ้ง” มีปรากฏอยู่ในศิลาจารึกอักษรขอมพบที่ปราสาทพนมรุ้งจารึกว่า “ภนุรุ้ง” มาจากภาษาเขมรซึ่งในอักษรจารึกภาษาเขมรได้ปรากฏคำว่า “วุนรุ้ง” แปลว่า ภูเขาอันกว้างใหญ่ ซึ่งตรงกับพระราชวิธานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง” ที่กล่าวถึงพนมรุ้งไว้ดังนี้

“ผู้ที่พูดภาษาเขมรหรือเคยเรียนภาษาเขมรมาอย่างดี มักจะเข้าใจว่า คำว่า พนมรุ้ง น่าจะประกอบขึ้นจากคำเขมร 2 คำ คือ พนม (เขมรเขียน ภนุ) ‘ภูเขา’ และ รุง ‘กว้าง, ใหญ่’ อย่างไรก็ตามยังไม่มีผู้ใดสามารถยุติมาก่อนว่า คำว่าพนมรุ้งนั้นควรจะแปลงอย่างไร ต่อเมื่อข้าพเจ้าได้อ่านและแปลจารึกที่พบที่พนมรุ้งชิ้นใหม่ ทั้งที่เป็นภาษาเขมรและภาษาสันสกฤต แล้วจึงสามารถที่จะตัดสินใจได้ บัดนี้ว่า คำว่าพนมรุ้งนั้นควรจะแปลว่า ‘ภูเขาใหญ่’ ทั้งนี้ โดยศึกษาเปรียบเทียบชื่อของภูเขาในที่ปรากฏในจารึกเขมรและที่ปรากฏในจารึกสันสกฤต”¹⁶

¹⁶ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2521)

นอกจากนี้กรมศิลปากร ได้กล่าวถึง ชื่อพนมรุ้งและกัมมรเตงชคตที่ปรากฏบนหลักศิลาจารึกที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ไว้ในหนังสือเรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เมื่อนักภาษาโบราณได้อ่าน แพล ศักราชและวิเคราะห์รูปอักษรในจารึกภาษาเขมร ทั้ง 4 หลักที่ปรากฏชื่อพนมรุ้งแล้วทำให้ทราบว่า พนมรุ้ง เป็นชื่อเรียกกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 1532 หรือพุทธศตวรรษที่ 16¹⁷

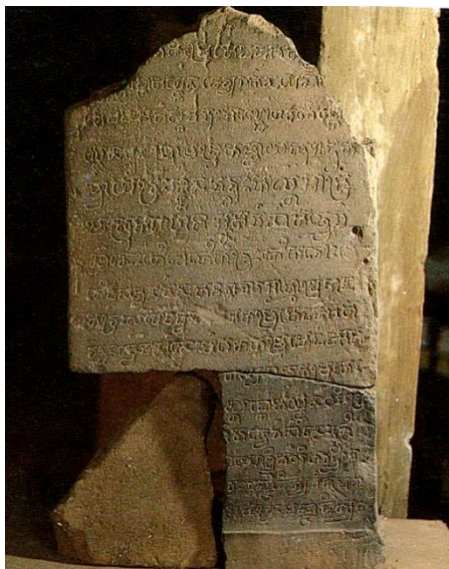
นอกจากนี้ในศิลาจารึกจะปรากฏคำว่า วนรุง แล้วยังปรากฏชื่อผู้สร้างปราสาทคือ “นเรนทราทิตย์” เชื้อสายราชวงศ์มหัทธิธรปุระผู้เกี่ยวข้องเป็นพระญาติกับพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ผู้สร้างปราสาทนครวัดอีกด้วย

ข้อความในหลักศิลาจารึกให้ความหมายยืนยันยิ่งขึ้นว่า พนมรุ้ง เป็นชื่อเทวสถานซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มีที่ดิน หมู่บ้าน และเมือง โดยผู้ปกครองหรือข้าราชการในสมัยนั้นได้จัดทามาถวายในลักษณะที่เป็นกัลปนาของสถาน นอกจากนี้จารึกพนมรุ้ง 4 ยังปรากฏคำว่า “พระกัมมรเตงชคต (แห่ง) พนมรุ้ง และพระกัมมรเตงอัญพนมรุ้ง”

ตามรูปศัพท์ *กัมมรเตง* หรือ *กัมมรเตงอัญ* เป็นภาษาเขมรโบราณ แปลว่า เจ้านาย เจ้ากู ส่วน *ชคต* ก็เป็นภาษาเขมร แปลว่า สัตว์โลก ปวงชน โดยได้มีผู้แปลคำ *กัมมรเตงชคต* ว่าเจ้าเมืองหรือหัวหน้าประชาชนในถิ่นนั้นๆ หรือเจ้าแห่งสัตว์โลกเป็นที่เคารพนับถือของปวงชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁷ (กรมศิลปากร, 2531)

ภาพที่ 33 จารึกพนมรุ้ง 4

ที่มา : กรมศิลปากร, ปราสาทพนมรุ้ง (กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2531), หน้า 77.

แต่เมื่อพิจารณาจากจารึกหลายหลักพบว่า กัมรเตงชคต ไม่ได้นำมาใช้เรียกหรือนำหน้าชื่อตำแหน่งบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่นิยมใช้คำ กัมรเตง หรือกัมรเตงอัญ กับผู้เป็นเชื้อพระวงศ์ นักบวชสำคัญ (ทั้งฝ่ายพุทธและพราหมณ์) ข้าราชการระดับสูง¹⁸

พระกัมรเตงอัญ หรือ กัมรเตงอัญ นั้นเป็นคำที่ใช้เรียกหรือใช้นำหน้า ชื่อเทวรูป หรือรูปเคารพ หรือเทวสถานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองควบคู่กันไป รูปเคารพนี้จะอยู่ในรูปแบบของเทวรูปซึ่งทำรูปลักษณะของเทพเจ้าให้มีลักษณะเหมือนมนุษย์, ศิวลึงค์, พระโพธิสัตว์ รูปเหมือนบรรพบุรุษ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

ดังนั้น พระกัมรเตงอัญพนมรุ้ง เมื่อพิจารณาจากข้อความอื่นๆ ในจารึกประกอบ จึงสันนิษฐานได้ว่า น่าจะหมายถึง เทวสถานซึ่งเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพอันเป็นประธานชื่อเดียวกันนี้ ส่วนคำว่าพระกัมรเตงชคตแห่งพนมรุ้ง นั้นก็คงจะหมายความอย่างเดียวกัน¹⁹

¹⁸ (กรมศิลปากร, 2531)

¹⁹ (กรมศิลปากร, 2531)

จากข้อความข้างต้นจึงสรุปได้ว่า พระกัมรเตงชคต เป็นคำที่นิยมใช้นำหน้าชื่อ เทวสถานและรูปเคารพ ซึ่งให้ความหมายว่า เป็นเทวสถานของพระมหากษัตริย์ หรือเกี่ยวข้องกับ พระราชอำนาจที่เทวราชา หรือพุทธราชาของพระมหากษัตริย์ มากกว่าคำว่า พระกัมรเตงอัญ

หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ กล่าวถึง การเปรียบเทียบข้อความในศิลาจารึกและ คำแปลของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในหนังสือเรื่อง พนมรุ้ง ปราสาทหิน สีสหมูปบนยอดภูเขาไฟ ทัพยวิมานฝีมือมนุษย์นฤมิตแห่งเดียวในประเทศไทย โดยจากศิลาจารึกส่วน แรกพบว่า เรื่องราวที่ปรากฏในศิลาจารึกทั้งสองส่วนนี้มีเนื้อความที่สมบูรณ์และสอดคล้องกัน ทุกประการ ดังนี้

1. ศิลาจารึกส่วนแรกกล่าวถึงพระนามของนเรนทราทิตย์สองแห่ง ซึ่งในศิลาจารึก ส่วนที่สองก็มีการกล่าวถึงพระนามของนเรนทราทิตย์เช่นเดียวกัน

2. ในศิลาจารึกส่วนแรกเริ่มต้นด้วยบทสรรเสริญพระศิวะ และในบทที่ 48 ยังปรากฏ ข้อความกล่าวเป็นนัยถึงกษัตริย์ (หรือเจ้าชาย) พระองค์หนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นนเรนทราทิตย์โดยได้รับ การยกย่องขึ้นเสมอด้วยพระศิวะอัชฌมูรติ นอกจากนี้ในศิลาจารึกส่วนหลังมีการกล่าวถึงลัทธิ ไศวนิกายอยู่ทั่วไปดังเช่นในบทที่ 21 เป็นอาทิ²⁰

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี กล่าวถึง แนวความคิดของศาสนาฮินดูที่เกี่ยวกับหลักการความเชื่อ ในหนังสือเรื่อง ทัพยนิยายจากปราสาทหิน ดังนี้

แนวความคิดของศาสนาฮินดูที่พัฒนามาจากศาสนาพราหมณ์นั้นได้ปรับหลักการที่ เคยเชื่อถือตามคัมภีร์พระเวท รวมทั้งความเชื่อที่ว่า การ “สังเวย” (ยัชญะ) เป็นหนทางเข้าถึงพระผู้ เป็นเจ้า มายึดถือว่าการ “บูชา” เป็นหนทางเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าแทน โดยมีตรีมูรติ ได้แก่ พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ เป็นศูนย์กลางของการเคารพบูชาดังกล่าว²¹

²⁰ (หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, 2531)

²¹ (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2555)

อภิวันทน อุดุลยพิเชษฐ กล่าวถึง ปราสาทหินพนมรุ้งในวัฒนธรรมขอมในเขตอีสานใต้ ในหนังสือเรื่อง นำเที่ยว 7 ปราสาทหินแห่งอีสานใต้ ดังนี้

ปราสาทหินที่ว่านี้มีใช่ปราสาทที่เป็นที่อยู่ของกษัตริย์ หากแต่เป็นศาสนสถานสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การสร้างปราสาทหินเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากขอมอันสัมพันธ์กับลัทธิเทวราชา ซึ่งมีความเชื่อว่ากษัตริย์หรือเจ้านายเป็นอวตารภาคหนึ่งของเทพเจ้าสำคัญในศาสนาฮินดู คือ พระศิวะ พระนารายณ์ และพระพรหม โดยส่วนใหญ่หมายถึงพระศิวะ แต่ก็มีกษัตริย์บางพระองค์ที่นับถือพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าสูงสุด สันนิษฐานว่ามูลเหตุของการสร้างเทวาลัยหรือปราสาทหินก็เพื่อเป็นที่สถิตของเทพเจ้า แต่ประการสำคัญคือการเป็นที่สถิตของวิญญูณกษัตริย์ที่สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ตามความเชื่อที่ว่าเมื่อกษัตริย์สิ้นพระชนม์แล้ววิญญูณของพระองค์จะไปสถิตหลอมรวมกับเทพเจ้าสูงสุดแสดงออกเป็นสัญลักษณ์ในรูปของศิวลึงค์

การสถาปนาลัทธิเทวราชาและการถือว่าศิวลึงค์เป็นสัญลักษณ์สูงสุดนั้น แสดงถึงการที่ขอมผสมผสานอารยธรรมที่ได้รับจากอินเดียในเรื่องเทพเจ้าของฮินดูให้เข้ากับความเชื่อพื้นเมืองที่เกี่ยวกับลัทธิบูชาภูเขาและลัทธิบูชาบรรพบุรุษ ซึ่งแพร่หลายในชนพื้นเมืองหลายกลุ่มในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อเกิดเป็นระบบความเชื่อใหม่ที่จะช่วยเสริมสร้างบารมีและพระราชอำนาจให้แก่กษัตริย์ขอมยิ่งขึ้น²²

กรมศิลปากร ได้กล่าวถึง ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งที่ปรากฏบนจารึกต่างๆ ที่นักวิชาการได้อ่านและแปล ในหนังสือเรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งมีย่อความดังนี้

จากหลักฐานทางด้านศิลาจารึกและงานศิลปกรรมที่ปรากฏกล่าวได้ว่า ปราสาทพนมรุ้งสร้างขึ้นในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย นิกายปศุปัตะ ลัทธิไศวนิกายนี้ เป็นลัทธิที่นับถือพระศิวะ (อิศวร) เป็นเทพสูงสุด พระศิวะมีปรากฏทั้งรูปมนุษย์และศิวลึงค์ ศิลาจารึกพนมรุ้งหลักที่ 7 และหลักที่ 9 มีเนื้อความเริ่มต้นเป็นบทสรรเสริญพระศิวะ ศิลาจารึกบางหลักกล่าวว่าการสร้างศิวลึงค์สร้างรูปทองคำของพระศิวะในท่าพ่อนรำ สร้างรูปทองคำของพระวิษณุขึ้นในเรือนของพระศิวะ

²² (อภิวันทน อุดุลยพิเชษฐ, 2546)

ปราสาทแห่งนี้ สร้างขึ้นเพื่อเป็นเทวาลัยที่ประทับของพระศิวะ พระองค์มีที่ประทับ อยู่บนยอดเขาไกรลาส ดังนั้น การที่ปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นบนยอดเขาพนมรุ้ง จึงเป็นการสะท้อนถึง การนับถือศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกายเป็นอย่างดี

อาคารสิ่งต่างๆ ของปราสาทพนมรุ้ง ไม่ได้สร้างขึ้นมาพร้อมกันหมดในคราวเดียวกัน ได้มีการสร้างศาสนสถานเพื่อเป็นศูนย์กลางทางความเชื่อการนับถือศาสนาของชุมชนขึ้นครั้งแรกราว พุทธศตวรรษที่ 15 ได้แก่ ปราสาทอิฐ 2 หลัง ที่ปัจจุบันอยู่ในสภาพพังทลายเหลือเพียงฐานและกรอบ ประตู หลักจากนั้นได้มีการก่อสร้างต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับ โดยกษัตริย์ของอาณาจักรขอมโบราณ หรือผู้นำที่ปกครองชุมชนอันมีปราสาทพนมรุ้งเป็นศูนย์กลาง

ปราสาทพนมรุ้ง คงมีความสำคัญสืบต่อมาจนถึงสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 (พ.ศ. 1511 - 1544) พระองค์ทรงนับถือศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกาย เช่นเดียวกับพระราชบิดา (พระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 2) นอกจากจะมีพระราชโองการให้สร้างจารึกเพื่อสรรเสริญเกียรติคุณของ พระราชบิดาแล้ว ยังทรงถวายที่ดินให้กับเทวสถานด้วยในสมัยนี้เองเทวสถานบนเขาพนมรุ้งเป็น ศูนย์กลางของชุมชนโดยรอบอย่างแท้จริง ข้อความในจารึกพนมรุ้งบางหลักแม้จะมีเนื้อความขาดหาย แต่ก็ให้ภาพรวมได้ว่าเทวสถานบนเขาพนมรุ้ง เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพ คือ ศิวลึงค์ มีอาณาเขต กว้างขวาง มีที่ดินซึ่งพระเจ้าแผ่นดิน (พระเจ้าชัยวรมันที่ 5) และข้าราชการระดับต่างๆ ถวายหรือซื้อ ถวายให้กับเทวสถานพร้อมกับพระราชโองการให้ปกหลักเขตที่ดินขึ้นกับเทวสถานพนมรุ้ง พร้อมกับการสร้างเมือง สร้างอาคารมให้กับโยคี และนักพรตด้วย

ในราวพุทธศตวรรษที่ 17 ได้มีการก่อสร้างปราสาทประธานขึ้น จากการศึกษาศิลา จารึกพนมรุ้งหลักที่ 7 และหลักที่ 9 กล่าวว่าปราสาทประธานสร้างขึ้นในสมัย “นเรนทราทิตย์” นเรนทราทิตย์เป็นโอรสของพระนางกูปตีนทรลักษมี เป็นผู้มั่งคั่งปัญญาหลักแหลม มีความสามารถในการรบ ได้เข้าร่วมรบกับกองทัพของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ในการรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่นจาก ศักดิ์สงคราม นเรนทราทิตย์คงได้รับความดีความชอบเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ได้รับการแต่งตั้งเป็น ผู้ปกครองเมือง ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของราชวงศ์มหิธรปุระทรงได้ดำเนินการสร้างปราสาทหลังใหญ่ขึ้น ประดิษฐานรูปเคารพ สร้างงานศิลปกรรมปรากฏเป็นงานสลักตามส่วนต่างๆ เช่น หน้าบัน ทับหลัง ที่ ล้วนแต่แสดงให้เห็นว่า มีความประสงค์ที่จะสร้างเทวสถานแห่งนี้เป็นเทวาลัยของพระศิวะ มีศิวลึงค์

เป็นองค์ประธานและยังมีการนับถือเทพองค์อื่นๆ แต่อยู่ในสถานะเทพชั้นรอง นอกจากนี้ข้อความที่ปรากฏขึ้นในจารึกยังแสดงให้เห็นว่า นเรนทราทิตย์ ได้สร้างปราสาทแห่งนี้ เพื่อประดิษฐานรูปของตนเอง เพื่อเตรียมไว้สำหรับการเข้าไปร่วมกับเทพที่ทรงนับถือ หลังจากสิ้นพระชนม์

ความเลื่อมใสศรัทธาอันแรงกล้าต่อศาสนา ทำให้ท่านทรงออกบรรพชาถือองค์เป็นนักพรตจวบจนวาระสุดท้าย ข้อความที่ปรากฏในจารึกพนมรุ้ง ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ท่านคงเป็นนักพรตในลัทธิไศวนิกาย ตามแบบนิกายปศุปัตะที่มีการนับถือกันมาแล้วแต่เดิม โอรสของนเรนทราทิตย์ คือ หิรัณยะ เป็นผู้ที่ให้จารึกเรื่องราวเพื่อสรรเสริญเกียรติคุณของพระบิดาได้ให้ช่างหล่อรูปของนเรนทราทิตย์ด้วยทองคำ²³

กรีธากร สังขกุล กล่าวถึง ความสัมพันธ์ของศาสนาฮินดูที่มีต่อปราสาทพนมรุ้ง จากบทความในหนังสือ อิงอดีตสนองปัจจุบัน คติชนสร้างสรรค์ สังคมร่วมสมัย เรื่อง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย ไว้ดังนี้

ปราสาทพนมรุ้งนอกจากจะเป็นที่ประทับของเทพเจ้าในความหมายของเขาไกรลาสแล้ว ยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นเครื่องส่งเสริมค้ำจุนสถานภาพของชนชั้นปกครอง อันได้แก่ พราหมณ์ ผู้เป็นนักบวช และกษัตริย์ ผู้เป็นนักรบตามสภาพสังคมในสมัยนั้น ปราสาทพนมรุ้งจึงสัมพันธ์กับศาสนาพราหมณ์ (หรือศาสนาฮินดูในเวลาต่อมา) เมื่อมีชุมชนมาอาศัยอยู่บริเวณนี้ ปราสาทพนมรุ้งจึงเปลี่ยนจากศาสนสถานในแบบของศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนสถานในแบบศาสนาพุทธ²⁴

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการศึกษาของนักโบราณคดีจากจารึกที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้งและเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างปราสาทพนมรุ้งสามารถระบุได้ว่า ปราสาทพนมรุ้งสร้างขึ้นตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 15 ถึงพุทธศตวรรษที่ 18 สันนิษฐานว่าเริ่มในสมัยพระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 3 หากแต่ไม่ได้มีความยิ่งใหญ่ ต่อมาในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 ได้ทรงสร้างเพิ่มเติม หากแต่ในจารึกที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้งได้ปรากฏพระนามของนเรนทราทิตย์และหิรัณยะผู้เป็นพระโอรส ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นกษัตริย์ผู้สร้างปราสาทพนมรุ้ง

²³ (กรมศิลปากร, 2557)

²⁴ (กรีธากร สังขกุล, 2560)

ปราสาทพนมรุ้งมีรูปแบบศิลปะขอมโบราณ การเลือกเขาพนมรุ้งเป็นทำเลที่ตั้งบนภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วเสมือนเขาไกรลาสซึ่งเป็นที่ประทับของเทพเจ้า ตลอดจนสร้างแผนผังตามแนวแกนที่มีองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้างเรียงตัวเป็นแนวเส้นตรงพุ่งเข้าหาจุดศูนย์กลาง คือ องค์ปราสาทประธาน เพื่อประดิษฐานรูปเคารพแทนองค์พระศิวะเทพเป็นสำคัญ และประดิษฐานรูปเคารพของเทพองค์อื่นๆ ในตำแหน่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นเทพชั้นรอง ศาสนาฮินดู ลัทธิไสวณิกาย เจริญรุ่งเรืองตลอดมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 17 ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 18 เมื่อพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน เจริญรุ่งเรืองขึ้นและแผ่อิทธิพลครอบคลุมดินแดนแถบนี้อันเป็นผลมาจากอำนาจทางการเมืองในรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ศาสนาฮินดู ลัทธิไสวณิกาย จึงซบเซาลง ปราสาทพนมรุ้งจึงถูกดัดแปลงกลายมาเป็นพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน เช่นเดียวกับปราสาทแห่งอื่นๆ

แสดงให้เห็นว่าชุมชนในแถบนี้เปลี่ยนปราสาทพนมรุ้งให้เป็นพุทธสถานตามศาสนาที่คนในท้องถิ่นนับถือ การเปลี่ยนแปลงศาสนสถานจากศาสนาหนึ่งเป็นอีกศาสนาหนึ่งเป็นลักษณะที่มีมาแต่สมัยพระนคร เป็นการนับถือศาสนาแบบผสม นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงศาสนสถานจึงขึ้นอยู่กับผู้ปกครองในแต่ละรัชสมัยด้วยว่าผู้ปกครองนั้นนับถือศาสนาใด

2.2.2.1 สถาปัตยกรรม

ม.ร.ว.สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ กล่าวถึง สถาปัตยกรรมบริเวณปราสาทพนมรุ้ง จากหนังสือเรื่อง พนมรุ้ง ดังนี้

ปราสาทเขาพนมรุ้ง ประกอบด้วยสถาปัตยกรรมศิลาทรายและศิลาแลงห้าหลังสี่ซาลา หนึ่งทางเดิน ระเบียงคดและกำแพงล้อมรอบ รวมทั้งซากของฐานอาคารก่อด้วยอิฐอีกสองหลัง

องค์ประกอบทั้งหมดของศาสนสถานแห่งนี้ตั้งบนไหล่เขา และบนยอดของภูเขาที่มีชื่อเดียวกับชื่อของปราสาท

จากแผนผังโดยส่วนรวมของปราสาทเขาพนมรุ้ง แสดงถึงการก่อสร้างอาคารเรียงรายเป็นระยะตามลักษณะของแผนผังซึ่งใช้แกนเป็นหลัก ลักษณะแผนผังการก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่ใช้แกนเป็นหลักนี้เป็นที่นิยมกันตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งให้ความสำคัญกับแก

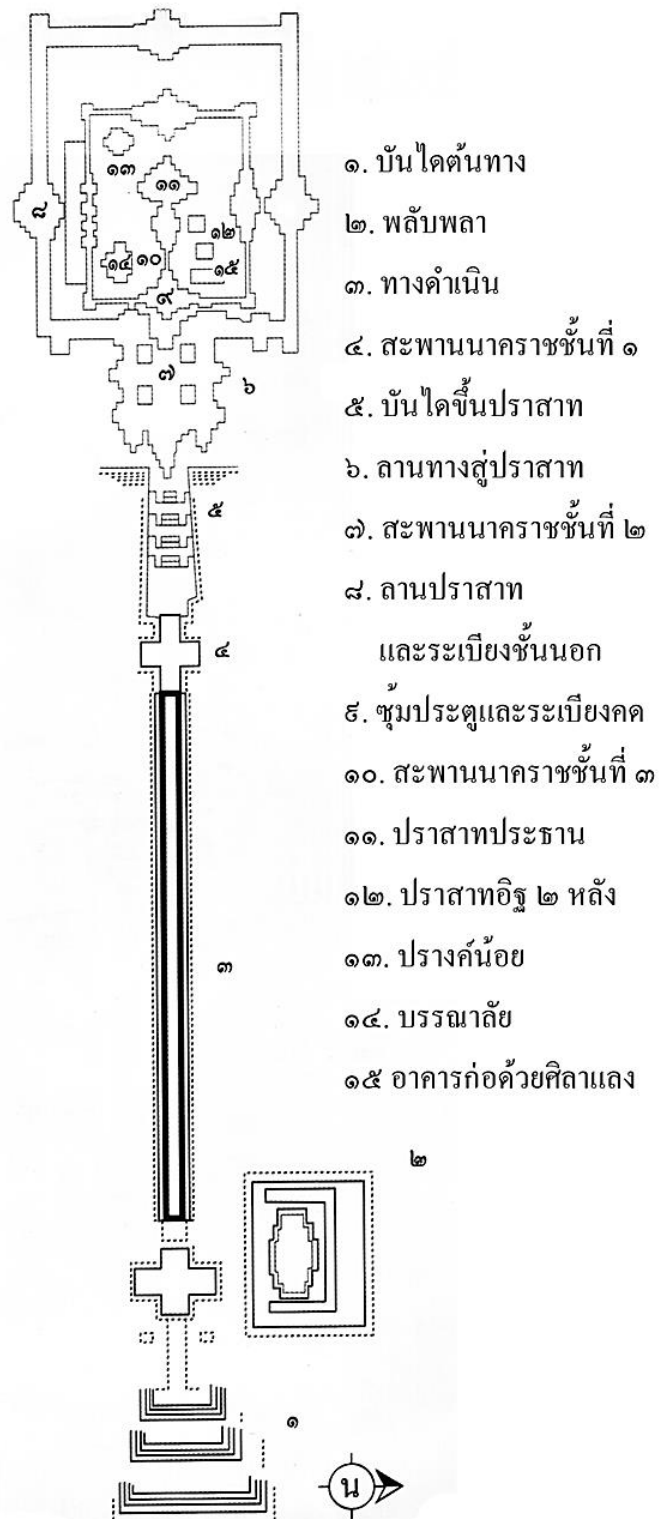
ทางเดินซึ่งมักนำไปสู่การรวมกลุ่มอย่างแท้จริง ทั้งของแผนผังสถาปัตยกรรม ซึ่งมีอาคารเป็นจุดศูนย์กลางและแผนผังสถาปัตยกรรมซึ่งใช้แกนเป็นสำคัญ

นอกจากนี้แผนผังทั้งหมดของปราสาทเขาพนมรุ้งยังหันหน้าไปสู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือเหมือนกับแผนผังของศาสนสถานเขมรโดยทั่วไป ลักษณะของแผนผังปราสาทซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ถือเป็นกฎเกณฑ์เกือบจะแน่นอนสำหรับศาสนสถานเขมรทั้งในประเทศกัมพูชาและในดินแดนประเทศไทย

ในวัฒนธรรมเขมร นิยมการก่อสร้างศาสนสถานบนขาลาซึ่งมักมีความสำคัญ และบางครั้งก็สร้างศาสนสถานบนฐานเป็นชั้นอันแสดงถึงภูเขาศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่ประทับของเทพเจ้า ซึ่งปราสาทเขาพนมรุ้งเป็นศาสนสถานเขมรแห่งหนึ่งซึ่งสนับสนุนข้อสมมุติฐานที่ได้กล่าวถึงนี้ จะเห็นได้ว่าปราสาทเขาพนมรุ้งมีการก่อสร้างอาคารสถานบนไหล่เขา²⁵

ปราสาทพนมรุ้ง ได้รับการออกแบบให้มีองค์ประกอบและแผนผังในแนวที่เน้นความสำคัญให้เข้าหาจุดศูนย์กลาง คือ ปราสาทประธาน ปราสาทองค์แรกที่สร้างขึ้นบนภูเขาพนมรุ้งเป็นปราสาทที่ถูกสร้างด้วยอิฐ หากแต่ในปัจจุบันเหลือหลักฐานเพียงฐานปราสาทอิฐ 2 องค์ สันนิษฐานว่าถูกสร้างขึ้นในศตวรรษที่ 15 ตามข้อความในจารึกพนมรุ้ง ในรัชสมัยของพระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 2 กษัตริย์แห่งกัมพูชา องค์อุปถัมภ์ศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย และเป็นผู้ทรงอำนาจครอบคลุมบริเวณแห่งนี้ด้วย ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 16 จนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 17 ได้มีการสร้างปราสาทด้วยหินทรายขึ้นองค์แรก ปัจจุบันเรียกว่า “ปราสาทน้อย” แล้วจึงสร้างปราสาทประธาน ซุ้มประตู และระเบียงคด ตลอดจนสะพานนาคราช บันไดสู่องค์ปราสาท และมีสิ่งก่อสร้างอื่นๆ มาตามลำดับ สันนิษฐานว่าปราสาทแห่งนี้สร้างโดยราชสกุลวงศ์แห่งมหิธรปุระ ซึ่งทรงอำนาจและอิทธิพลอยู่ ณ บริเวณนี้ และมีเชื้อพระวงศ์ในราชสกุลนี้ถึง 4 พระองค์ ที่ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์กัมพูชา

²⁵ (หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, 2531)

ภาพที่ 34 แผนผังองค์ประกอบภายในปราสาทพนมรุ้ง
 ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กล่าวถึง การจำแนกสิ่งปลูกสร้างบริเวณ
ปราสาทพนมรุ้งที่ปรากฏหลักฐานตามระยะเวลาการสร้าง ในเอกสารเรื่อง ลำดับเหตุการณ์สำคัญ
เกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งทางด้านประวัติศาสตร์ ไว้ดังนี้

พุทธศตวรรษที่ 15 ได้ก่อสร้าง ปราสาทอิฐ (ซึ่งในปัจจุบันปรากฏเหลือเพียง
2 หลัง ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของปราสาทประธาน)

พุทธศตวรรษที่ 16 ได้ก่อสร้าง โรงช้างเผือก พลับพลา ปรางค์น้อย

พุทธศตวรรษที่ 17 ได้ก่อสร้าง ปราสาทประธาน ระเบียงคดด้านทิศ
ตะวันออก ระเบียงคดด้านทิศใต้ ระเบียงคดด้านทิศตะวันตก ซาลารูปกากบาทหน้ามณฑปปราสาท
ประธาน ซาลารูปกากบาทหน้าโคปุระระเบียงด้านตะวันออก ซาลารูปกากบาทระหว่างบันไดทาง
ขึ้นกับทางเดินด้านหน้ากลุ่มโบราณสถาน บันไดทางขึ้น และทางเดินซึ่งประดับด้วยเสานางเรียง

พุทธศตวรรษที่ 18 ได้ก่อสร้าง บรรณาลัย

ภายหลังศตวรรษที่ 18 (หลังปี พ.ศ. 1900) เป็นต้นมา ปราสาทพนมรุ้งถูก
ทอดทิ้งเสื่อมความสำคัญลง ปล่อยให้รกร้างปราศจากการใช้ประโยชน์ ปี พ.ศ. 1982 ตรงกับแผ่นดิน
สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ปรากฏชื่อเมือง “พนมรุ้ง” พระราชพงศาวดารกรุง
ศรีอยุธยาฉบับหอสมุดวชิรญาณระบุว่า เจ้าเมืองพนมรุ้งต้องถวายบังคมอ่อนน้อมต่อพระเจ้าแผ่นดิน
กรุงศรีอยุธยา

“...ครั้งนั้นเจ้าเมืองพิมายและเจ้าเมืองพนมรุ้งต้องถวายบังคมอ่อนน้อม
ต่อพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา...”²⁶

เห็นได้ว่า มิใช่ว่ากษัตริย์ทุกพระองค์จะสามารถสร้างปราสาทหินได้
เนื่องจากการก่อสร้างนั้นจะต้องอาศัยแรงงานจากคนเป็นจำนวนมากประกอบกับระยะเวลาในการ
ก่อสร้าง ยิ่งถ้าสมัยที่บ้านเมืองใดตกอยู่ในภัยสงครามก็ยากที่จะหาเวลาและเกณฑ์แรงงานคนมาสร้าง

²⁶ (อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง)

ให้สำเร็จได้ ดังนั้น การสร้างปราสาทหินจึงเป็นการแสดงถึงบุญญาบารมีของกษัตริย์ผู้สร้างด้วยเช่นเดียวกัน

2.2.2.2 ประติมากรรม

อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ ก่อถึง ปราสาทพนมรุ้งที่ถูกประดับด้วยภาพจำหลักและทับหลังที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของขอม ในหนังสือเรื่อง นำเที่ยว 7 ปราสาทหินแห่งอีสาน ดังนี้

ปราสาทหินขนาดใหญ่โดยทั่วไปจะประดับตกแต่งด้วยภาพจำหลักหินตามส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน้าบันและทับหลังเหนือซุ้มโคปุระและประตูทางเข้าปราสาท เสาประดับกรอบประตู ส่วนฐานอาคาร ส่วนเครื่องยอดของปราสาท ภาพจำหลักหินดังกล่าวเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมอย่างหนึ่งของขอม หากเป็นลวดลายมักจะมีจำหลักเป็นลายต่างๆ เช่น ลายกำมูป ลายประจำยาม หากเป็นรูปก็มักเป็นรูปเทพเจ้าองค์สำคัญ เช่น พระศิวะ พระนารายณ์ พระอินทร์ เทพเจ้าประจำทิศต่างๆ นักประวัติศาสตร์ศิลป์ให้ข้อสังเกตว่า ภาพจำหลักบนหน้าบันหรือทับหลังด้านตะวันออก หรือด้านหลักของปราสาทเป็นเรื่องราวของเทพเจ้าองค์ใด หมายความว่าปราสาทแห่งนั้นสร้างขึ้นเพื่อบูชาเทพเจ้าองค์นั้น นอกจากนี้มีการจำหลักภาพเรื่องราวบางตอนจากวรรณคดีอินเดีย คือมหาภารตะและรามายณะหรือรามเกียรติ์ ภาพจำหลักเหล่านี้มิได้ตกแต่งให้ปราสาทหินมีความงดงามเท่านั้น แต่เป็นการแสดงความหมายแฝงในเชิงสัญลักษณ์ผ่านเรื่องราวการสู้รบจากวรรณคดี แผนการตะที่อาจสะท้อนสถานะของผู้สร้างปราสาท เปรียบดังผู้มีชัยในการรบเหล่านั้น ภาพจำหลักส่วนต่างๆ ของปราสาทหินได้ช่วยเสริมและแปรเปลี่ยนให้ปราสาทหินเป็นดั่งสวรรค์ที่ประทับของเทพเจ้าจริงๆ²⁷

อาณาจักรเขมรโบราณรับอิทธิพลทางศิลปะและวัฒนธรรมมาจากอินเดีย จึงได้มีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมทางศาสนาขึ้นอย่างมากมาย ทั้งที่เกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ โดยมีการจำหลักประติมากรรมรูปเทพเจ้า บุคคลสำคัญ รวมไปถึงภาพเล่าเรื่องราว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อหรือเรื่องราวของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมทางศาสนา ตลอดจนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในช่วงที่มีการก่อสร้างโบราณสถานนั้น สำหรับประติมากรรมที่

²⁷ (อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ, 2546)

ค้นพบบริเวณปราสาทพนมรุ้งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประติมากรรมลอยตัวและ ประติมากรรมนูนต่ำ โดยในวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจะขอก้าวถึงภาพจำหลักบริเวณหน้าบัน ทับหลัง เทพผู้รักษาทิศ และเทพพาหนะ ที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ที่แสดงให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมเขมรที่ นำมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นพนมรุ้ง ดังนี้

ภาพจำหลักบริเวณหน้าบันและทับหลัง

จากการศึกษาหนังสือของ กรมศิลปากร เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์ พนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ และห่อมมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ จากหนังสือเรื่อง พนมรุ้ง ปราสาทหิน สีส้มพูนยอดภูเขาไฟ ทิพย์วิมานฝีมือมนุษย์นฤมิตแห่งเดียวในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาและ จำแนกภาพจำหลัก ออกเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ภาพเล่าเรื่องในลัทธิไศวนิกาย ประกอบด้วย

1. ศิวนาฏราช
2. อุمامเหศวร
3. ศิวะมหาเทพ
4. พระศิวะและพระอุมาประทานพรแก่อสูร

5. อุمامเหศวรอยู่ในวิมานบนยอดเขาไกรลาส

กลุ่มที่ 2 ภาพเล่าเรื่องในลัทธิไวณนิกาย ประกอบด้วย

1. ครุฑพาหนะ
2. พระวิษณุอนันตศायิน – ปัทมนาถะ
3. วาหนาวตาร หรือ วิษณุตรีวิกรม
4. นารายณ์บรรทมสินธุ์
5. รามาวตาร

6. พระรามเดินดง

7. วิวารลักนางสีดา

8. พระรามและพระลักษมณ์รบวิราธ

9. ท้าวราพณ์ลักนางสีดา

10. สุครีพรบพาลี

11. พระรามยกรบ

12. นาคบาทและนางสีดาเสด็จโดยบุษบกมายังสนามรบ

13. กุมภกรรณรบกองทัพวานร

14. พระองค์สตัยะสอนมนต์อาทิത്യแก่พระราม หรือ ท้าวมาลีวราช
ว่าความ

15. พระรามเสด็จกลับเมืองอโยธยา

กลุ่มที่ 3 เรื่องกฤษณาวตาร ประกอบด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1. พระกฤษณะต่อสู้กับนาคกาลิยะ

2. พระกฤษณะต่อสู้กับช้างกัวลยปิณะและราชสีห์

3. พระกฤษณะยกเขาโควธรธนะ

4. พระกฤษณะฆ่าพระยากงส์

กลุ่มที่ 4 เรื่องมหาภารตะ ประกอบด้วย

1. พิธีสวยมพรพระนางเทราปตี

2. พระกฤษณะประทับท่ามกลางพวกปาณฑพ

3. การกรรไกรตัดหญ้า

4. สงครามระหว่างราชวงศ์เการพกับราชวงศ์ปาณฑพ

กลุ่มที่ 5 เรื่องวิถีชีวิตประจำวันของนักบวช

1. การรีดนมโคของฤๅษี

2. การถวายสิ่งของแก่ฤๅษี

3. พิธีหลังทักษิโณทก

4. พิธีเบิกพรหมจรรย์

กลุ่มที่ 6 ชีวิตประวัติของนเรนทราทิตย์

1. พิธีอภิเษกนเรนทราทิตย์

2. ฤๅษีห้าตน

2. โยคทัชฌนามูรติ

พิธีอภิเษกนเรนทราทิตย์ปรากฏบนทับหลังประตูชั้นที่สองมุขด้านทิศใต้ของปราสาท
 ประธาน ภาพนี้สันนิษฐานว่า อาจหมายถึงพิธีอภิเษกนเรนทราทิตย์ ตรงกลางเป็นภาพพระองค์ ทรง
 ฉลองพระองค์แวดล้อมด้วยเหล่าข้าราชการ

ภาพที่ 35 ทับหลังสลักภาพพิธีอภิเษกนเรนทราทิตย์

ที่มา : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2559

หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ ได้กล่าวถึง การตีความของภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณทับหลังของปราสาทพนมรุ้ง จากหนังสือเรื่อง ปราสาทเขาพนมรุ้ง ศาสนบรรพตที่งดงามที่สุดในประเทศไทย โดยได้สันนิษฐานว่ามีความเกี่ยวข้องกับนเรนทราทิตย์ ดังนี้

ประติมานวิทยาประวัติพระฤๅษีนเรนทราทิตย์นั้นเป็นการตีความภาพสลักบางภาพจากข้อความในจารึก ซึ่งภาพสลักดังกล่าวมักจะจำหลักเรื่องราวของพระฤๅษีนเรนทราทิตย์ควบคู่กับประติมานวิทยาในลัทธิไศวนิกาย ด้วยเหตุที่ว่าพระฤๅษีเองนั้นได้รับการยกย่องเสมอด้วยพระศิวะผู้เป็นใหญ่ในลัทธินั้น

ภาพสลักเรื่องพระฤๅษีนเรนทราทิตย์อาจตีความหมายได้สามตอนด้วยกันคือ : ภาพการอภิเษกหรือการทรงพรตของนเรนทราทิตย์เป็นฤๅษี, ภาพฤๅษีห้าตน ซึ่งตนกลางคงหมายถึงพระฤๅษีนเรนทราทิตย์และในขณะเดียวกันก็คงหมายถึงพระศิวะไปพร้อมกัน²⁸

²⁸ (หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, 2549)

ภาพที่ 36 ภาพแกะสลักหิน ชุ่มบัญชรบนชั้นเชิงบาตรชั้นที่สามด้านทิศตะวันออกของปราสาทประธาน
 ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ภาพแกะสลักหินนี้เรียงกันนี้จำหลักอยู่ถึง 4 แห่งบนทับหลังและบน
 ชุ่มบัญชรของปราสาทประธานทางทิศตะวันออกและทางทิศใต้ สำหรับทางทิศตะวันออกนั้นคือเป็น
 ทิศที่สำคัญที่สุด และเป็นทิศที่ศาสนสถานแห่งนี้หันหน้าไปสู่ ส่วนทิศใต้นั้นก็อาจตีความหมายได้ว่า
 เป็นทิศซึ่งหันไปสู่เมืองพระนครหรือโยธยปุระ ซึ่งเป็นราชธานีของเขมรในขณะนั้น และเป็นเมืองที่
 นเรนทราทิตย์เสด็จมานั้นเอง

ภาพที่ 37 ภาพโยคทักษิณามูรติ

ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรຶง

ส่วนภาพสุดท้ายอาจเป็นภาพฤษีเรนทราทิตย์กำลังใช้เวทมนตร์รักษาคนป่วยที่ถูกรุพิษกัดให้รอดชีวิตได้

การบทธรรเสริญพระศิวะซึ่งปรากฏในศิลาจารึกที่ได้ค้นพบ ณ ปราสาทเขาพนมรຶง ซึ่งระบุคำว่า ปาศุปตะ ประกอบกับภาพสลักบนทับหลังชั้นในสุด (ซึ่งมีความสำคัญที่สุด) ของปราสาทประธานซึ่งแสดงภาพฤษี 5 คน โดยฤษีตนกลางคงหมายถึงศิวเทพและเรนทราทิตย์นั้น จึงทำให้ทราบว่าปราสาทเขาพนมรຶงนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกายปาศุปตะอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ประติมากรรมที่สำคัญที่สุดที่ประดิษฐานอยู่ภายในครรภคฤหะของปราสาทประธาน ได้แก่ ศิวลึงค์อันหมายถึงองค์พระศิวะอันมีนามว่า กมรเตง ชคตวนรຶง ผู้เป็นเทพเจ้าสูงสุดประจำศาสนสถานแห่งนี้²⁹

²⁹ (หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, 2549)

จึงสรุปได้ว่า ภาพจำหลักพิธีอภิเษกนเรนทราทิตย์เป็นฤกษ์หลังจากเสด็จจากเมืองพระนครเพื่อมาบำเพ็ญพรต ณ เขาพนมรุ้ง พร้อมด้วยข้าราชการ ภาพจำหลักฤกษ์ห้าตน สันนิษฐานว่าเป็นฤกษ์ในศาสนาฮินดู นิกายปศุปะตะ ซึ่งสันนิษฐานว่าฤชิตกลางคงหมายถึงนเรนทราทิตย์ซึ่งตามคำภีร์กล่าวว่า พระศิวเทพได้เข้ามาสิงอยู่ในร่างของนาคูลิสะ (นเรนทราทิตย์ผู้เป็นปฐมอาจารย์แห่งนิกายปศุปะตะ) ถือเป็นกายอวตารขององค์ศิวเทพเพื่อให้เป็นผู้เผยแพร่คำสอนในนิกายนี้ ตลอดจนภาพจำหลักฤกษ์ห้าตนนี้ได้ปรากฏอยู่ 2 ด้านของปราสาทประธาน อันได้แก่ ทิศตะวันออกอันเป็นที่ตั้งของการตั้งศาสนสถานหากแต่ทิศใต้ถือเป็นกรณียกเว้นซึ่งถือเป็นที่ตั้งของเมืองพระนคร ในประเทศกัมพูชา แสดงให้เห็นความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของปราสาทพนมรุ้งกับเมืองพระนคร อันเป็นที่ที่นเรนทราทิตย์ได้จากมาตามข้อความในศิลาจารึก และภาพจำหลักโยคทักษิณามูรติ ตรงกลางภาพสลักเป็นรูปฤชิตขนาดใหญ่ สันนิษฐานว่าเป็นพระศิวะในภาคโยคทักษิณามูรติ อันหมายถึงปางของพระศิวะผู้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ และขณะเดียวกันก็หมายถึงนเรนทราทิตย์ซึ่งเปรียบเทียบกับตนเองเสมอด้วยพระศิวะ และยังแสดงให้เห็นถึงกรณีกิจของนเรนทราทิตย์ในการรักษาภัยอันตรายด้วยเวทมนต์

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ สรเชต วรคามวิชัย ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กล่าวถึง การนำศาสนาเข้ามาช่วยในการรวบรวมประชาชนให้เป็นปึกแผ่น ดังนี้

เป็นที่ทราบกันว่านเรนทราทิตย์ เป็นผู้บูรณะและก่อสร้างปราสาทพนมรุ้งจนเกิดเป็นเทวสถานที่ยิ่งใหญ่เป็นที่สถิตของพระศิวะเทพตามรูปแบบอารยธรรมขอมโบราณ และเป็นผู้ที่ประชาชนในท้องถิ่นให้ความเคารพยกย่อง เพราะนอกจากจะมีพระปรีชาสามารถในการรบแล้วยังมีวิชาความรู้และเลื่อมใสในศาสนาเป็นอย่างมาก และด้วยความเลื่อมใสในศาสนาจึงให้เกิดพระดำริที่จะก่อสร้างปราสาทพนมรุ้งที่ตั้งอยู่ในบริเวณเขตปกครองให้ยิ่งใหญ่ จึงได้เกณฑ์ผู้คนขึ้นไปทำการบูรณะสิ่งก่อสร้างเดิมที่อดีตกษัตริย์เคยสร้างไว้ ทั้งศิเวลิ่งค์และตัวปราสาทโดยได้ก่อสร้างเพิ่มเติมทั้งหมดจนเกิดความยิ่งใหญ่อย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน ถือเป็น การขยายอำนาจโดยไม่ใช้วิธีการสู้รบ หากแต่เป็นการใช้ศาสนาเข้ามามีส่วนช่วยในการรวบรวมผู้คน สร้างความเป็นปึกแผ่น สร้างความยิ่งใหญ่ และสร้างอำนาจบารมี³⁰

³⁰ (สรเชต วรคามวิชัย, 2560)

เทพประจำทิศและเทพพาหนะ (รูปสัตว์)

รูปสลักเทพประจำทิศที่เก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานด้านหลังปราสาทพนมรุ้ง สันนิษฐานว่าแต่เดิมคงตั้งอยู่รอบองค์ปราสาทประธานตามทิศที่เทวดาประจำอยู่ เป็นภาพสลักนูนเพียงด้านเดียวบนแท่นศิลาทรายแดง ปรากฏเทพประจำทิศจำนวนทั้งสิ้น 6 องค์ ได้แก่ พระอินทร์ พระอัคนี พระวรุณ ท้าวกุเวร พระอีสาน และพระพรหม

สรเชต วรคามวิชัย ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง ปราสาทหินพนมรุ้ง โดยกล่าวถึง เทพประจำทิศที่ค้นพบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ดังนี้

เทพผู้รักษาทิศนอกจาก 6 องค์ ที่ค้นพบแล้ว ตำราของอินเดียและประติมากรรมขอมปรากฏเทพผู้รักษาทิศอีก 4 องค์ คือ พระขันธกุมารทรงนกกยงผู้รักษาทิศใต้ แทนที่พระยมซึ่งเปลี่ยนไปรักษาทิศเบื้องล่าง พระนิรฤติทรงราชรถ ผู้รักษาทิศตะวันตกเฉียงใต้ พระพายทรงกวางหรือม้ารักษาทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และพระยมทรงกระบือ ปกตรักษาทิศใต้ แต่ที่นี้คงรักษาทิศเบื้องต่ำ คือ ยมโลก³¹

นอกจากรูปสลักเทพประจำทิศทั้ง 6 องค์ แล้วยังปรากฏเทพพาหนะของเทพประจำทิศเหล่านี้อีกด้วย ซึ่งประติมากรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สันนิษฐานว่าอยู่สมัยบาปวนตอนปลายและสมัยนครวัดตอนต้น ปรากฏเทพพาหนะ (รูปสัตว์) ดังนี้

1. หงส์ เป็นพาหนะของเทพเจ้าสำคัญในศาสนาฮินดู ได้แก่ พระพรหม (บางครั้งเป็นพาหนะของพระวรุณ ในตำแหน่งของเทพผู้รักษาทิศตะวันตกด้วย)

2. พญานาค ทำหน้าที่เป็นแท่นรองรับให้พระนารายณ์ประทับเวลาที่พระนารายณ์บรรทมสินธุ์ในเกษียรสมุทร และจากตำนานของชาวเขมรถือกันว่าพญานาคเป็นผู้ดูแลรักษาอาณาจักรและเป็นผู้คุ้มครองศาสนสถานอีกด้วย จึงเป็นเหตุที่มาที่ปรากฏรูปของพญานาคอยู่ทั่วไปตามปราสาทหินของเขมร

³¹ (สรเชต วรคามวิชัย, 2528)

3. โคนนทึ เป็นพาหนะของพระศิวะ หรือเป็นอีกรูปหนึ่งของพระศิวะในร่างของโค มีความหมายว่าโชคดีหรือมีความสุข และยังเป็นพาหนะของพระอิสาน เทพผู้รักษาทิศตะวันออกเฉียงเหนือด้วย

4. ช้างเอราวัณ เป็นพาหนะของสั๊กกะ หรือ พระอินทร์ เป็นเทพผู้รักษาทิศตะวันออกเฉียงเหนือ หรือเป็นช้างแห่งจักรวาล คือผู้รักษาทิศ

5. ระมาด เป็นพาหนะของพระอัคนี เทพผู้รักษาทิศตะวันออกเฉียงใต้และเป็นเทพแห่งไฟ

6. กระบือ พาหนะของพระยม เทพผู้รักษาทิศใต้และเทพผู้ตัดสินคดีภายในนรก

7. ม้า เป็นพาหนะของพระวายุ หรือพระพาย เทพผู้รักษาทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พระพายทรงได้รับการนับถือว่าเป็นเทพเจ้าผู้ประสิทธิ์ประสาททางลม

8. คชสีห์ คือ สิ่งที่มีวงเหมือนช้าง มีความสำคัญเป็นอย่างมากในศิลปะเขมร คชสีห์เป็นพาหนะของท้าวภูเวร เทพผู้รักษาทิศเหนือ

9. ครุฑ เป็นพาหนะและผู้รับใช้พระนารายณ์ตามคติของศาสนาฮินดู ลัทธิไวษณพนิกาย และในเรื่องของคติเกี่ยวกับจักรวาลครุฑยังเป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์ และขณะเดียวกันก็เป็นผู้พิทักษ์เขตแดนเชิงเขาพระสุเมรุด้วย

10. สิงห์ เป็นสัตว์ประจำทิศร่วมกับช้าง ม้า และอื่นๆ นอกจากนี้ยังเป็นผู้รองรับโลกและเขาพระสุเมรุร่วมกับช้าง และเป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคง มีอำนาจพิทักษ์รักษาทางขึ้นเชิงเขาพระสุเมรุ สิงห์จึงเป็นสัญลักษณ์ของเขตแดนสวรรค์

ประติมากรรมรูปสัตว์ส่วนใหญ่ คือ พาหนะของเทพผู้รักษาทิศ ซึ่งจากการศึกษาเครื่องประดับตกแต่งแล้วสามารถกำหนดได้ว่า รูปสัตว์เหล่านี้ตรงกับศิลปะแบบนครวัด (ราวครึ่งหลังศตวรรษที่ 17)

2.2.3 การบูรณะปราสาทพนมรุ้ง

ปราสาทพนมรุ้งถูกปล่อยทิ้งร้างมาเป็นเวลานาน กระทั่งในปี พ.ศ. 2428 เอเตียน แอมอนิเยร์ (Etienne Aymonier) ผู้แทนของรัฐในอารักขาของฝรั่งเศส ได้ทำการสำรวจและรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีในประเทศกัมพูชาและประเทศไต้หวัน ได้เดินทางมาสำรวจปราสาทพนมรุ้ง และได้ตีพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งเป็นครั้งแรกในหนังสือเรื่อง “ประเทศกัมพูชา” (Le Cambodge) ปี พ.ศ. 2445 จากนั้นจึงเริ่มมีผู้มาสำรวจปราสาทพนมรุ้งและตีพิมพ์เป็นหนังสือออกเผยแพร่มากยิ่งขึ้น กระทั่งปี พ.ศ. 2449 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ (พระอิสริยยศในสมัยนั้น) เสด็จมายังปราสาทพนมรุ้งเมื่อครั้งเสด็จมายังมณฑลอีสาน และปี พ.ศ. 2472 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้เสด็จมาทอดพระเนตรปราสาทพนมรุ้งอีกครั้งและได้บันทึกภาพซากปรักหักพังบริเวณปราสาทพนมรุ้งซึ่งมีลักษณะเป็นก้อนหิน หากแต่ยังสามารถทราบได้ว่าเป็นปราสาท ซึ่งถือเป็นหลักฐานอีกชิ้นที่สำคัญในการช่วยบูรณะปราสาทพนมรุ้ง

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กล่าวถึง ลำดับเหตุการณ์การค้นพบและดำเนินการด้านโบราณคดี ณ ปราสาทพนมรุ้ง จากเอกสารเรื่อง ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้ง ทางด้านประวัติศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พุทธศักราช 2449 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเสด็จมณฑลอีสาน พระองค์ได้เสด็จมาทอดพระเนตรปราสาทพนมรุ้ง และต่อมาได้ทรงพระนิพนธ์เรื่องราวเกี่ยวกับปราสาทเขาพนมรุ้ง และต่อมาได้ทรงนิพนธ์เรื่องราวเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งในหนังสือนิทานโบราณคดี พิมพ์ครั้งแรกในพุทธศักราช 2463

เดือนมกราคม พุทธศักราช 2472 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นายกราชบัณฑิตยสภาได้เสด็จพร้อมด้วยหม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล หม่อมเจ้าหญิงพิลัยเลขา ดิศกุล หม่อมเจ้าหญิงพัฒนา ยุ ดิศกุล พระธิดา พระยาเพชรดาธิหาวงศ์ สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครราชสีมา ขุนเทพบรรณาทรร ขุนบริบาลบุรีภัณฑ์ ฯลฯ ทอดพระเนตรโบราณวัตถุสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระองค์ได้เสด็จทอดพระเนตรปราสาทเขาพนมรุ้ง เมื่อวันที่ 26 มกราคม พุทธศักราช 2472 ต่อมาบันทึกการเสด็จครั้งนี้ขุนบริบาลบุรีภัณฑ์ได้บันทึกใน “จดหมายเหตุการณ์

เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถาน มณฑลนครราชสีมาของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472” ปรากฏว่าในการเสด็จปราสาทเขาพนมรุ้งในคราวนี้ได้บันทึกภาพทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ ซึ่งตกลงมาจากมณฑปทางทิศตะวันออกของปราสาทประธานและแตกหักเป็นสองส่วน³²

นอกจากนี้ การศึกษา จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถาน มณฑลนครราชสีมาของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 บันทึกโดย ขุนบริบาลบุรีภัณฑ์ ได้บันทึกถึงการเสด็จมาทอดพระเนตรยังปราสาทพนมรุ้ง ดังนี้

วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2472

วันนี้เวลาเช้าเสด็จจากที่ประทับอำเภอนางรองโดยรถยนต์เปนระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตรเศษ ถึงเชิงเขาแล้วเปลี่ยนเปนทรงช้าง เจ้านายและข้าราชการเสด็จและไปโดยพาหนะ ช้างบ้าง ม้าบ้าง เก้าอี้หามบ้าง เปนระยะทาง 3 กิโลเมตรเศษ ถึงปราสาทพนมรุ้ง ทอดพระเนตรปราสาทหินแล้ว ตรัสสั่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดรักษาทินจำหลักลวดลายไว้มิให้เปนอันตรายและมีประกาศห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดมานำเอาไปจากที่เดิม ตรัสสั่งให้นายกรูเต ถ่ายรูปองค์ปราสาทและหินสลักที่มีมือตีๆ เวลาเที่ยงเศษเสด็จกลับลงมาเสวยที่ประทับร้อนใกล้กับเชิงบันไดปราสาทหิน เวลาบ่ายเสด็จทอดพระเนตรบริเวณปราสาทหินครุหนึ่งแล้วเสด็จโดยคานหามจนถึงที่ราบ³³

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³² (อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง)

³³ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2531)

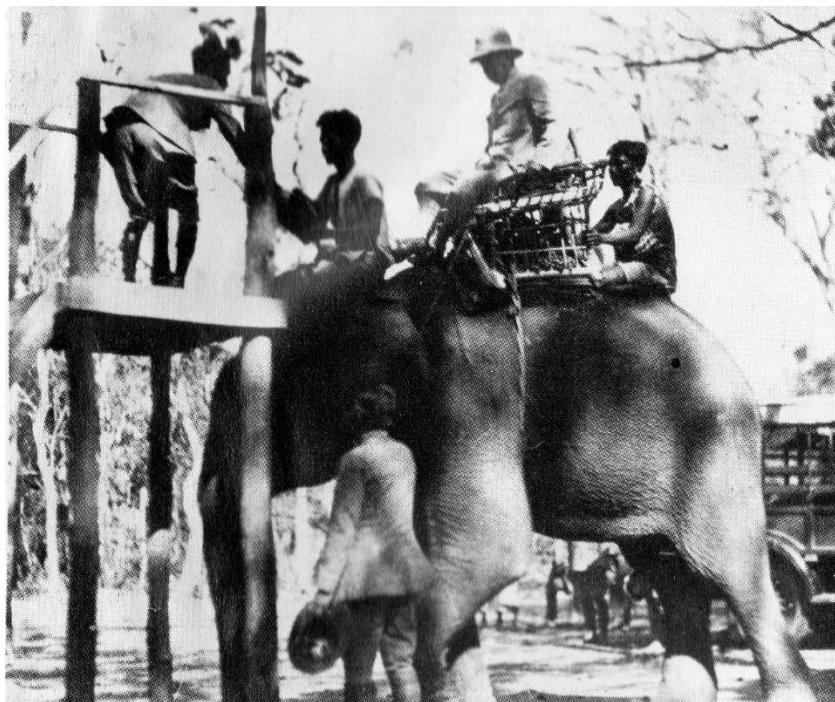

ภาพที่ 38 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จจากที่ประทับแรม อำเภอนางรอง

ไปทอดพระเนตรปราสาทหินพนมรุ้ง วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2472

ที่มา : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, มุลนิธิและหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม,
 ดิศกุล, จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระยา
 ดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2531) หน้า 73.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 39 สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพทรงเปลี่ยนจากรถยนต์เป็นทรงช้าง เมื่อเสด็จถึง
เชิงเขาปราสาทหินพนมรุ้ง

ที่มา : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำรงราชานุภาพ, มูลนิธิและหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม,
ดิศกุล, จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระยา
ตำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2531) หน้า 74.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 40 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงช้างเสด็จขึ้นเขาพนมรุ้ง เพื่อทอดพระเนตร
ปราสาทหิน

ที่มา : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, มุลนิธิและหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม,
ดิศกุล, จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2531) หน้า 75.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ต่อมาเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 กรมศิลปากรได้ดำเนินการอนุรักษ์ปราสาท
พนมรุ้ง โดยประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานปราสาทพนมรุ้ง เป็นโบราณสถานหมายเลข 1 ใน
จังหวัดบุรีรัมย์ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 และได้ดำเนินการบูรณะซ่อมแซมปราสาท
พนมรุ้งในระหว่างปี พ.ศ. 2514 - 2531 และได้ประกาศขอบเขตโบราณสถาน เนื้อที่ 451 ไร่ 11
ตารางวา ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 93 ตอนที่ 141 วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519

จิรัฎฐ์ ชนพงษ์พรธนา เรียบเรียงเอกสารเสริมความรู้เรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง โดยกล่าวถึง การแต่งตั้งตำแหน่งในการบูรณะปราสาทพนมรุ้งโดยใช้วิธีอนัสติโลซิส ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

กรมศิลปากรได้นำวิธีการบูรณะโบราณสถานประเภทหินแบบวิธีอนัสติโลซิส (Anastylosis) มาใช้ในการบูรณะปราสาทพนมรุ้ง ตามมาตรฐานและหลักการบูรณะที่มุ่งหมายสงวนรักษาและแสดงคุณค่าทางสุนทรียะและทางประวัติศาสตร์ โดยยึดถือวัสดุดั้งเดิมและคงไว้ตามรูปลักษณะเดิม กรมศิลปากรส่ง นายมานิต วัลโลดม ตำแหน่ง ภัณฑารักษ์เอก ทำการสำรวจแผนผังและถ่ายภาพปราสาทพนมรุ้ง จัดพิมพ์เป็นรายงานชื่อว่า “รายงานการสำรวจและขุดแต่งโบราณวัตถุสถาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค 2 พ.ศ. 2503 – 2504”³⁴

กรมศิลปากรเริ่มดำเนินการบูรณะปราสาทพนมรุ้ง เมื่อปี พ.ศ. 2514 มีศาสตราจารย์ หม่อมเจ้ายาใจ จิตรพงศ์ เป็นองค์อำนวยการ และนายโกรลิเยร์ (Bernard P. Groussier) และนายปีชาร์ด (Pierre Pichard) ผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสจากยูเนสโก 2 ท่าน ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 นายสัญญา หมายมั่น สถาปนิกกองโบราณคดี กรมศิลปากร ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าโครงการ รับผิดชอบงานสืบต่อจากศาสตราจารย์ หม่อมเจ้ายาใจ จิตรพงศ์ การบูรณะเสร็จสิ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530

กรมศิลปากร กล่าวถึง ความหมายของอนัสติโลซิส (Anastylosis) ในหนังสือเรื่อง ปราสาทเมืองต่ำ ดังนี้

อนัสติโลซิส เป็นวิธีการบูรณะโบราณสถานที่ใช้กันมาเป็นเวลานานกับกลุ่มโบราณสถานในยุโรป ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1931 เป็นต้นมา ได้มีความพยายามให้คำนิยามของคำดังกล่าวนี้จากนักอนุรักษ์ที่ร่วมประชุมในโครงการอนุรักษ์โบราณสถานในกลุ่มอะโครโพลิส เมืองเอเธนส์ ประเทศกรีซ เพื่อกำหนดแนวทางและหลักการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม นิโคลาอสบาลานอส (Nikolaos Balanos) มีแนวคิดที่ว่า “อนัสติโลซิส ชี้ให้เห็นถึงการนำกลับมาอย่างที่เดิมของชิ้นส่วนดั้งเดิมของเสาองค์ประกอบสำคัญในสถาปัตยกรรมกรีกโบราณ โดยมีความหมายคลุมถึงการนำกลับมาตั้งใหม่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารโดยทั่วไป”

³⁴ (จิรัฎฐ์ ชนพงษ์พรธนา)

ต่อมา อนัสตาซิโอส ออแลนโดส (Anastasios Orlandos) ได้เสริมคำนิยามนี้อีกว่า “การอนัสติโลซิสโบราณสถานหลังหนึ่ง ได้แก่การนำวัสดุของแท้กลับมายังที่ตั้งเดิม โดยมีวัสดุใหม่เข้ามาเสริมในปริมาณที่จำกัดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น รวมทั้งอนุรักษ์ให้พ้นจากการเสื่อมสภาพในอนาคตอีกด้วย” นิยามของออแลนโดส ได้รับการสนับสนุนในเวลาต่อมาในการลงนาม Venice Charter 1954 ให้วิธีการอนัสติโลซิสเป็นที่ยอมรับในการปรับปรุงสภาพโบราณสถาน โดยส่วนประกอบเสริมที่เป็นวัสดุใหม่ จะต้องสามารถแยกเน้นออกจากซากโบราณสถานได้เสมอ และยอมรับได้เท่าที่มีความจำเป็นในปริมาณน้อยที่สุด³⁵

ผู้วิจัยได้ศึกษาหนังสือของ กรมศิลปากร เรื่อง ปราสาทเมืองต่ำ และเอกสารเสริมความรู้ที่เรียบเรียงขึ้นโดย จิรัฏฐ์ ธนพงษ์พรธนา เรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง ได้กล่าวถึงวิธีการบูรณะปราสาทพนมรุ้ง โดยวิธีอนัสติโลซิส ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

การบูรณะปราสาทพนมรุ้งโดยใช้หลักการ แนวทาง และเทคนิคปฏิบัติที่มีการประยุกต์วิธีการให้เหมาะสมกับโบราณสถานขอม ดังที่ประสบผลสำเร็จมาแล้วจากการบูรณะปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการบูรณะด้วยวัสดุดั้งเดิม ณ ตำแหน่งเดิม ซึ่งมีวิธีการดังนี้

1. การถอดชิ้นส่วนของโบราณสถาน โดยการศึกษารูปแบบปราสาท ถ่ายภาพ และทำผังหินตก แล้วทำการเคลื่อนย้ายหินของเดิมลงมาโดยทำรหัสหรือหมายเลขกำกับไว้
2. การปรับปรุงรากฐานและเสริมความมั่นคงของฐาน โดยใช้คอนกรีตเสริมเหล็ก พร้อมทั้งการเสริมโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กซ้อนไว้ในผนัง เพื่อช่วยถ่ายแรงและสร้างเสถียรภาพให้กับโบราณสถานในส่วนที่เสี่ยงต่อการพังทลาย
3. ประกอบเรียงหินกลับที่เดิมตามแผนผังที่ทำไว้ โดยจะต้องทดสอบการวางหินและปรับระดับให้ถูกต้องก่อนเทพูนปิดหลังหิน หากหินก้อนใดเสื่อมสภาพจะถูกแทนที่ด้วยหินก้อนใหม่
4. ปรับปรุงภูมิทัศน์ และการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว โดยจะเน้นการรักษาสภาพแวดล้อมดั้งเดิมมากที่สุด

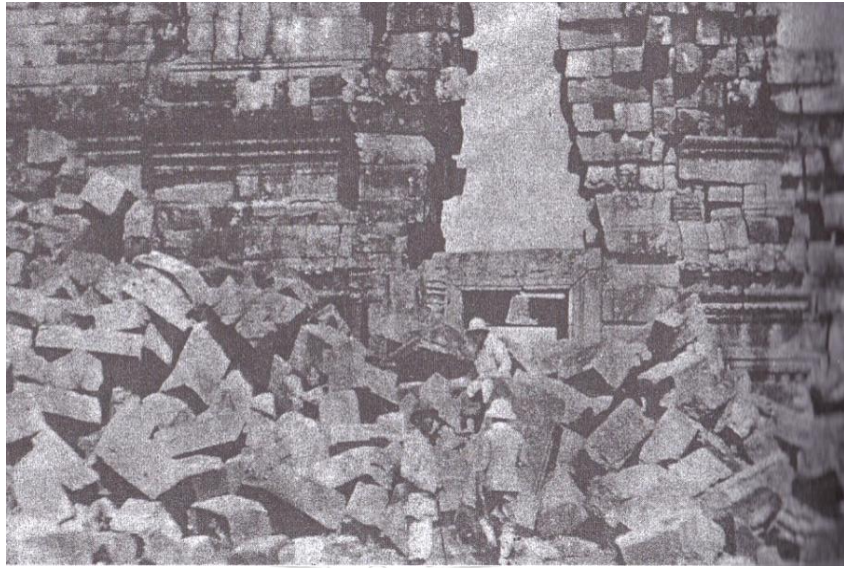
³⁵ (กรมศิลปากร, 2540)

ภาพที่ 41 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงถ่ายภาพบนปราสาทพนมรุ้ง
 ที่มา : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, มูลนิธิและหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม,
 ดิศกุล, จดหมายเหตุการณเสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2531) หน้า 76.

ภาพที่ 42 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพประทับนั่งบนกองศิลาบริเวณปราสาทพนมรุ้ง
 ที่มา : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, มูลนิธิและหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม,
 ดิศกุล, จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2531) หน้า 77.

ภาพที่ 43 ซากปรักหักพังของมณฑลปราสาทประธาน ปราสาทพนมรุ้ง ขณะ
สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จประพาสปราสาทพนมรุ้ง
ระหว่างวันที่ 21 มกราคม - 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2472

ที่มา : สุจิตต์ วงษ์เทศ, บุรีรัมย์มาจากไหน? (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม่คำผาง, 2553), หน้า 190.

ภาพที่ 44 การจัดทำผังรูปแบบ บันทึกสภาพของโบราณสถานที่เหลืออยู่อย่างละเอียดทั้งผังพื้น
รูปด้านตั้งของโบราณสถานทั้ง 4 ด้าน ซึ่งนำมาใช้ในการวิเคราะห์รูปดั้งเดิมก่อนพังทลาย

ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ภาพที่ 45 การถอดชิ้นส่วนของโบราณสถาน เมื่อกำหนดลงรหัสเสร็จจึงรื้อหินยกออก
ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ภาพที่ 46 การปรับปรุงรากฐานและเสริมความมั่นคง โดยบดอัดหินให้แน่นแล้วเทด้วยคอนกรีต
เสริมเหล็ก
ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ภาพที่ 47 การเรียงหินกลับที่เดิม
ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

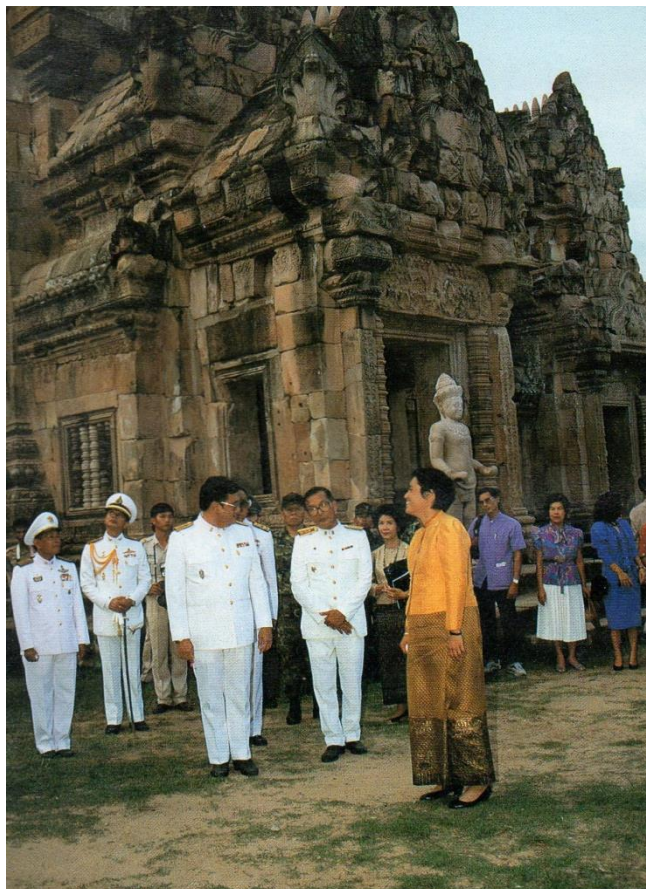
ภาพที่ 48 คณะสำรวจซากปรักหักพังบริเวณปราสาทพนมรุ้ง
ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ภาพที่ 49 ปราสาทพนมรุ้ง เมื่อกรมศิลปากรบูรณะแล้ว ถ่ายเมื่อปี พ.ศ. 2531

ที่มา : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, มูลนิธิและหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม, ดิศกุล, จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2531) หน้า 82.

กรมศิลปากรได้จัดตั้งโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานในการทำหน้าที่ทำนุบำรุง ดูแล และรักษา ตลอดจนให้บริการด้านวิชาการและการท่องเที่ยว ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่บริเวณปราสาทพนมรุ้งและปราสาทเมืองต่ำ โดยมีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 ซึ่งในพิธีเปิดครั้งนั้นได้มีการแสดงชุด “ระบำอัสพรพนมรุ้ง” ซึ่งได้มีการประดิษฐ์ขึ้นไว้ก่อนแล้วในปี พ.ศ. 2529 ผู้ประดิษฐ์ทำรำคือ อาจารย์เฉลย ศุขะวณิช (ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย) โดยได้นำเค้าโครงมาจากภาพจำลองของนางอัปสรที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง อันเป็นศิลปะขอมบาปวนตอนปลาย (พุทธศตวรรษที่ 17) และอาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้ประดิษฐ์ทำนองเพลง โดยได้นำเพลงเขมรกล่อมลูกและเพลงเขมรชมดงมาปรับปรุงขึ้นใหม่ นับเป็นระบำที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของปราสาทพนมรุ้งเป็นอย่างดี ส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์นาฏกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับปราสาทพนมรุ้งต่อมา

ภาพที่ 50 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์อุปถัมภ์มูลนิธิสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ และหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2531
ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

กล่าวได้ว่ากลุ่มของอาคารหลักซึ่งตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟ อันประกอบด้วยปราสาทประธานเป็นจุดศูนย์กลาง ตั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกล้อมรอบด้วยระเบียงคดซึ่งมีโคปุระหรือประตูทางเข้าประกอบทั้งสี่ด้าน จึงเห็นถึงความประณีตและการเอาใจใส่เป็นพิเศษในการก่อสร้างปราสาทพนมรุ้ง ที่มีการวางผังอย่างมีกฎเกณฑ์ ประตูตั้งแต่โคปุระด้านหน้าถึงโคปุระด้านหลังจำนวน 15 ช่อง จะตรงกันทำให้สามารถมองเห็นประตูจากด้านหน้าไปถึงด้านหลังได้ ตลอดจนสามารถเห็นดวงอาทิตย์ที่ขึ้นตรงกลางกรอบประตูด้านหน้าในวันสำคัญช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งก็คือปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ นั่นเอง

2.2.4 ปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 กรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะปราสาทพนมรุ้งแล้วเสร็จ ได้มีการยกหินชั้นหลังคาที่มีการหลุดร่วงลงมานำไปประกอบติดตั้งยังตำแหน่งเดิม ซึ่งเป็นการบูรณะโดยวิธีอนัสติโลซิส คือ การนำชิ้นส่วนคืนสู่สภาพเดิม ถือเป็น การได้ปราสาทพนมรุ้งกลับมาดังเดิมเสมือนเมื่อ 900 ปีที่แล้ว

จรัญญ์ ธนพงษ์พรธนา ได้เรียบเรียงเอกสารเสริมความรู้ เรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งกล่าวถึง การเกิดปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ที่ขึ้นและตกตรง 15 ช่องประตู ณ ปราสาทพนมรุ้ง ดังนี้

ซึ่งในปี พ.ศ. 2526 นักโบราณคดีผู้ควบคุมการบูรณะปราสาทพนมรุ้งได้เห็นดวงอาทิตย์ตรงกลางประตูปราสาทพนมรุ้ง ในตอนเช้าตรู่ของเดือนเมษายน ซึ่งได้กลายเป็นที่เล่าขานกันในหมู่นักโบราณคดีขยายวงไปสู่บุคคลภายนอก และในที่สุดได้มีการเชิญนักดาราศาสตร์มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ดังกล่าว โดยมีผู้สังเกตการณ์พบว่า มีแสงอาทิตย์ลอดผ่านช่องประตูในช่วงอาทิตย์ตกเมื่อเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2543 และการคำนวณปรากฏการณ์เดียวกันที่เกิดขึ้นในช่วงฤดูใบไม้ร่วงเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ เดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2543 และนิตยสารศิลปวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2546 ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ปราสาทพนมรุ้งจึงได้รับการประชาสัมพันธ์ว่ามีปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์เกิดขึ้นถึงปีละ 4 ครั้ง และปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ที่ปราสาทพนมรุ้งนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับดวงจันทร์ด้วย กล่าวคือ ในวันที่ดวงอาทิตย์ตกตรงกับช่องประตูทั้ง 15 ช่องของปราสาทพนมรุ้ง ในช่วงค่ำให้สังเกตตำแหน่งดวงจันทร์บนท้องฟ้าว่าอยู่ใกล้ดาว

ฤกษ์ใดหรืออยู่ในจักรราศีใด จากนั้นต่อมาอีก 4 สัปดาห์ ดวงอาทิตย์จะขึ้นตรงกับช่องประตูของปราสาทพนมรุ้ง และเข้ามิดก่อนดวงอาทิตย์ขึ้นดวงจันทร์จะกลับมาอยู่ตำแหน่งเดิมอีกครั้งหนึ่งจึงควรเรียกว่า ปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ที่พนมรุ้ง³⁶

ปรากฏการณ์ดาราศาสตร์ ดวงอาทิตย์ส่องเข้าไปต้องศิวิลิ่งภายในปราสาทประธาน นั้น คือ 15 วันก่อนและหลังวันวิษุวัตทั้งสองครั้ง ในแต่ละปีจะมีปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ลอดช่องประตู 4 ครั้ง ในแต่ละช่วงจะสามารถมองเห็นดวงอาทิตย์ตรงช่องประตูทั้งหมดได้ในวันก่อนหน้า และวันต่อมาอีกวันหนึ่งด้วย โดยในแต่ละครั้งจะมองเห็นดวงอาทิตย์ประมาณ 8 นาที ช่วงระหว่างปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ก่อนและหลังวันวิษุวัตนั้น จะมีระยะห่างประมาณหนึ่งเดือนจันทรคติ ดังนั้นดวงจันทร์จะอยู่ในนักษัตรเดียวกันทั้งสองครั้ง เมื่อเกิดสุริยุปราคาหรือจันทรุปราคาขึ้นมักจะเกิดขึ้นซ้ำอีกครั้งหนึ่งในระยะเวลาใกล้เคียง กัน ส่วนใหญ่ที่พบมักจะเกิดขึ้นห่างกัน 6 เดือน

กฏตายตัวอย่างหนึ่งของปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ที่ปราสาทพนมรุ้ง คือ จะเกิดขึ้น 14 วัน ก่อนและหลังวันวิษุวัต (Equinoxes) โดยในแต่ละรอบของปรากฏการณ์นี้ จะสามารถมองเห็นดวงอาทิตย์ผ่านช่องประตูทั้ง 15 ช่อง ของปราสาทพนมรุ้งได้ติดต่อกัน 3 วัน โดยวันที่ 2 ดวงอาทิตย์จะอยู่ตรงแนวแกนของปราสาทมากที่สุด³⁷

วันวิษุวัต (Equinox) หมายถึง ช่วงที่ดวงอาทิตย์อยู่ในตำแหน่งฉากกับเส้นศูนย์สูตรของโลกพอดี ซึ่งจะเกิดขึ้นปีละ 2 ครั้ง หรือหนึ่งรอบที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ ความเอียงของแกนโลกจะเลื่อนมาอยู่ในระนาบที่ได้ฉากกับตำแหน่งดวงอาทิตย์ วันนั้นกลางวันจะเท่ากับกลางคืน³⁸

เห็นได้ว่าจากแผนผังการสร้างศาสนสถานเขมรโบราณในศาสนาฮินดู นิยมสร้างโดยหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเพื่อให้แสงอาทิตย์แรกขึ้นสอดส่องตรงเข้าต้ององค์รูปเคารพประธานภายในศาสนสถาน หรือมีแนวแกนหลักของอาคารตามแนวที่ดวงอาทิตย์ขึ้นและตกในช่วงวันวิษุวัตหรือวันวสันตวิษุวัต ซึ่งถือเป็นวันปีใหม่ของพราหมณ์จากจารีกจะระบุวัน เดือน ปี ตามปฏิทินสุริยคติ - จันทรคติ โดยจะเริ่มนับจากข้างขึ้นก่อนหน้าวันวิษุวัต

³⁶ (จิรัฎฐ์ ธนพงษ์พรธนา)

³⁷ (จิรัฎฐ์ ธนพงษ์พรธนา)

³⁸ (จิรัฎฐ์ ธนพงษ์พรธนา)

ภาพที่ 52 แสงอาทิตย์จากทางทิศตะวันตกส่องลอดช่องประตูปราสาทพนมรุ้ง
ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

สรุปได้ว่า ลักษณะพิเศษของปราสาทพนมรุ้งคือ ที่ตั้งอยู่บนยอดภูเขา และกำหนดให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นทิศทางเดียวกันกับศาสนสถานเขมรโบราณอื่น ตลอดจนมีแนวประตูตรงจากทิศตะวันออกไปจนถึงทิศตะวันตก เพื่อให้แสงอาทิตย์แรกขึ้นและตกสาดส่องเข้ามาต้ององค์รูปเคารพ (ศิวลึงค์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์องค์ชาติของพระศิวะ) ภายในปราสาทประธาน กล่าวได้ว่า มีโครงสร้างแนวแกนหลักของอาคารตามแนวที่ดวงอาทิตย์ขึ้นและตกในช่วงวัน ดังนั้น ในแต่ละปีจะสามารถชมปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ได้ทั้งหมด 4 ครั้ง ซึ่งในแต่ละช่วงจะสามารถมองเห็นดวงอาทิตย์ส่องแสงตรงช่องประตูทั้งหมดได้ในวันก่อนหน้าวันวิษุวัตและวันต่อมาอีกวันหนึ่งด้วย โดยสามารถมองเห็นได้ประมาณ 8 นาที จึงถือเป็นปรากฏการณ์ที่อัศจรรย์หนึ่งเดียวในโลกที่สามารถดึงให้คนจากทั่วสารทิศไปเยี่ยมชมความงามที่เกิดจากความลงตัวของโบราณสถานกับธรรมชาติ ตลอดจนการไปเคารพบูชาของผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาของคนสมัยโบราณที่นับถือพระอาทิตย์ ซึ่งถือว่าเป็นการให้พลังกับชีวิตเปรียบเสมือนเป็นพระเจ้า

2.2.5 ความสำคัญของปราสาทพนมรุ้งต่อชุมชนเขมรถิ่นไทย จังหวัดบุรีรัมย์

ปราสาทพนมรุ้งมิได้ตั้งอยู่โดยตัดขาดจากชุมชน มีชุมชนอาศัยอยู่บริเวณรอบเชิงเขา ส่วนใหญ่เป็นชุมชนเขมรถิ่นไทย และเรียกว่า “พนมรุ้ง” มาแต่เดิม แสดงให้เห็นว่าบริเวณภูเขาพนมรุ้งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนต่างๆ มาโดยไม่ขาดสาย

ภูมิจิต เรื่องเดช กล่าวถึง ชนชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ ในหนังสือเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

ดินแดนอีสานใต้ คือ บริเวณลุ่มแม่น้ำมูลไปจรดเขตเทือกเขาพนมดงรักซึ่งเป็นพรมแดนไทย - กัมพูชา เป็นดินแดนที่มีความเก่าแก่ พบร่องรอยการอยู่อาศัยของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่ง ประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์จึงสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตามชาติพันธุ์และภาษาพูด ได้แก่ กลุ่มไทยอีสาน พูดภาษาลาว (ร้อยละ 20) สืบเชื้อสายวัฒนธรรมมาจากอาณาจักรล้านช้าง หรือสาธารณรัฐประชาชนลาวในปัจจุบัน กลุ่มไทยโคราช พูดภาษาไทยโคราช (ร้อยละ 20) สืบสายวัฒนธรรมมาจากภาคกลาง มีลักษณะผสมผสานระหว่างไทยภาคกลางกับไทยภาคอีสาน กลุ่มไทยเขมร พูดภาษาเขมร (ร้อยละ 60) สืบสายวัฒนธรรมมาจากเขมร หรือกัมพูชา และกลุ่มสุดท้ายคือ ไทยส่วย ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก³⁹

เมื่อถึงสมัยประวัติศาสตร์ช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 - 18 อารยธรรมของคนในพื้นที่นี้ก็รุ่งเรืองมากขึ้น ประจักษ์พยานสำคัญ คือ ปราสาทหิน ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะบริเวณปราสาทพนมรุ้งซึ่งเป็นแหล่งที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ครั้งอดีต

กรีธากร สังขกุล ได้กล่าวถึง ความสำคัญของปราสาทพนมรุ้งต่อชุมชนเขมรถิ่นไทย จากวิทยานิพนธ์เรื่อง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัยไว้ดังนี้

ปราสาทพนมรุ้งตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้ง เดิมเป็นเขตพื้นที่ของอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นเขตพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ หลังจากที่มีการตั้งอำเภอใหม่ในปี พ.ศ. 2539 ปราสาทพนมรุ้งมีเส้นทางขึ้น - ลง 2 เส้นทาง คือ ด้านทิศตะวันออกเป็นเส้นทางที่ขึ้นจาก

³⁹ (ภูมิจิต เรื่องเดช, 2542)

อำเภอประโคนชัย และด้านทิศตะวันตกเป็นเส้นทางที่ขึ้นจากอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ทั้ง 2 อำเภอนี้ จึงเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงและมีความสัมพันธ์กับปราสาทพนมรุ้ง⁴⁰

ในปัจจุบันกลุ่มชนต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้มีการกระจายอาศัยอยู่ในทุกพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากดินบริเวณรอบภูเขาไฟของพนมรุ้งมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก จึงเป็นแหล่งอาศัยของคนในชุมชนเขมรถิ่นไทยตลอดจนมีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีซึ่งมีมาแต่โบราณตามความคิดความเชื่อของคนในท้องถิ่น

2.2.5.1 ปราสาทพนมรุ้งในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

คนในชุมชนบริเวณรอบเขาพนมรุ้งได้มีการนับถือความเชื่ออื่นๆ ที่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติเข้ามา อาทิ การนับถือผี เป็นการนับถือบรรพบุรุษที่คนโบราณเชื่อว่าหากสามารถติดต่อระหว่างผู้ตายกับผู้ที่มีชีวิตอยู่ได้นั้นพลังอำนาจของผู้ตายจะมาช่วยเหลือคุ้มครอง และความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่าสิ่งต่างๆ นั้นมีวิญญาณที่เป็นอำนาจธรรมชาติสามารถดลบันดาลให้ความช่วยเหลือมนุษย์ได้ เป็นต้น โดยการนับถือสิ่งเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อต้องการให้เกิดความอุดมสมบูรณ์สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ซึ่งลัทธิเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์นี้จึงมีมาก่อนศาสนาหลัก อาทิ ศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ ที่เข้ามาผสมผสาน

ปราสาทหินที่ปรากฏในเขตอีสานใต้เกิดจากการรับอิทธิพลความเชื่อจากอาณาจักรเขมรโบราณที่นับถือศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธนิกายมหายาน โดยความเชื่อนี้เผยแพร่เข้ามาในภาคอีสานผ่านทางช่องเขาต่างๆ ของเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นเส้นทางติดต่อระหว่างคนอีสานบนที่ราบสูง หรือที่เรียกในสมัยโบราณว่า “เขมรสูง” กับพวกเขมรที่อยู่พื้นราบเบื้องล่าง หรือเรียกว่ากลุ่ม “เขมรด้า” มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองพระนครใกล้ทะเลสาบเขมร นอกจากลัทธิศาสนาแล้วสิ่งที่เข้ามาพร้อมๆ กันก็คือแนวความคิดเรื่องเทวราชา หรือการสถาปนากษัตริย์ให้มีฐานะเปรียบดังเทพเจ้า ต่อมาลัทธิความเชื่อนี้ก็ส่งอิทธิพลให้กับระบบกษัตริย์ของอาณาจักรอยุธยา

ปราสาทพนมรุ้ง หรือ ปราสาทหินพนมรุ้ง สร้างขึ้นในสมัยขอมเรืองอำนาจ (กลางพุทธศตวรรษที่ 15 – 18) ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว สถานที่ตั้งนั้น

⁴⁰ (กรีธากร สังขกุล, 2559)

สอดคล้องกับคติความเชื่อของศาสนาฮินดู ลัทธิไสวณิกาย ซึ่งเป็นลัทธิที่นับถือพระศิวะว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุด จึงได้สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานรูปเคารพแทนองค์พระศิวะเทพเป็นสำคัญ เขาพนมรุ้งและปราสาทบนยอดเขาจึงสมมุติให้เป็นประหนึ่งวิมานแห่งพระศิวะเทพซึ่งสถิตบนยอดเขาไกรลาสและเป็นสัญลักษณ์ของศูนย์กลางจักรวาล ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 18 เทวาลัยแห่งนี้ได้ดัดแปลงกลายมาเป็นพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน

ข้อความข้างต้นกล่าวได้ว่า ปราสาทพนมรุ้งมีความสัมพันธ์กับศาสนาฮินดู (ศาสนาพราหมณ์ในอดีต) ต่อมาเมื่อมีชุมชนมาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้จึงได้เปลี่ยนศาสนสถานในแบบศาสนาฮินดูเป็นแบบศาสนาพุทธตามศาสนาที่คนในท้องถิ่นนับถือ

2.2.5.2 ปราสาทพนมรุ้งในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

หลังจากที่กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะปราสาทพนมรุ้งเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2530 และได้เปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งในปี พ.ศ. 2531 ทางจังหวัดบุรีรัมย์ได้สร้างเส้นทางคมนาคมเพื่อให้สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาเที่ยวชมปราสาทพนมรุ้ง หากแต่ในช่วงแรกยังไม่สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจให้ดีขึ้น จึงได้ประชุมและคิดหาวิธีประชาสัมพันธ์ปราสาทพนมรุ้งให้เป็นที่รู้จักและเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามามากยิ่งขึ้น จึงได้เกิดความร่วมมือระหว่างจังหวัดบุรีรัมย์ร่วมกับกรมศิลปากรและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกันจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในรูปแบบใหม่ขึ้น ประกอบกับการร่วมชมปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ส่งแสงลอดช่องประตูทั้ง 15 ช่อง ณ ปราสาทพนมรุ้ง จึงเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมปราสาทพนมรุ้งได้มากยิ่งขึ้น จึงถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์

2.3 การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

2.3.1 ความเป็นมาของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

จากที่กล่าวในข้างต้น ปราสาทพนมรุ้งเดิมเป็นศาสนสถานของลัทธิพราหมณ์ มีร่องรอยปรากฏว่าถูกดัดแปลงเป็นพุทธสถานในสมัยหลังระหว่างที่ถูกทิ้งร้าง ซึ่งจากบันทึกของแอมอนิเยร์ทำให้ทราบว่าพระภิกษุจากวันสระแก้ว เมืองโคราช ได้นำรอยพระพุทธรูปจำลองจากวัดนมวัน (Vatnomvan) มาประดิษฐานไว้ ณ ปราสาทพนมรุ้ง แห่งนี้ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนี้จึง

ร่วมกันทำพิธีที่พนมรุ้งในวันเพ็ญเดือนเจด (Chet) หมายถึงเดือนห้า หรือเดือนเมษายน จึงถือเป็นที่มาของการเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งและได้สืบเนื่องมาจากประเพณีเล็งพนมของชาวบ้าน

กรีธากร สังขกุล กล่าวถึง ความเป็นมาของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จากบทความในหนังสือ อิงอดีตสนองปัจจุบัน คติชนสร้างสรรค์ สังคมร่วมสมัย เรื่อง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย ไว้ดังนี้

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2437 มีผู้นำรอยพระพุทธบาทไปประดิษฐานไว้ในปราสาทน้อยบนปราสาท เพื่อเป็นสิ่งสักการบูชาทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านบริเวณเชิงเขาพนมรุ้งและชุมชนใกล้เคียงจะเดินทางขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธบาทในช่วงวันสงกรานต์ของทุกปี

การขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธบาทดังกล่าวเป็นประเพณีเล็กๆ ของชุมชน เนื่องจากในช่วงนั้นชุมชนบริเวณเชิงเขายังมีประชากรไม่มากนัก วัฒนธรรมการขึ้นเขาดังกล่าวในแถบอีสานใต้ที่ชุมชนพูดภาษาเขมร เรียกว่า “ประเพณีเล็งพนม” หรือ “ประเพณีขึ้นเขา” เป็นการขึ้นเขาเพื่อทำบุญ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งปรากฏในจังหวัดสุรินทร์เช่นเดียวกัน คือ ประเพณีขึ้นเขาสวาย จัดขึ้นทุกเดือนห้าของปี มีกิจกรรมสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์บนเขาสวาย ประเพณีขึ้นเขาสวายนี้มีส่วนทำให้ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นรูปธรรมมากขึ้น กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2481 เจ้าคุณโอภาสธรรมญาณ จากวัดท่าประสิทธิ์ จังหวัดสุรินทร์ ได้เดินทางมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ปราสาทพนมรุ้ง ในขณะที่กรมศิลปากรยังไม่ได้บูรณะปราสาท ท่านเห็นว่าจังหวัดสุรินทร์มีประเพณีขึ้นเขาสวายในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี และท่านมองว่าเป็นประเพณีที่ดี ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสทำบุญร่วมกัน จึงริเริ่มให้มีการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 พ.ศ. 2485 ชาวบ้านเดินขึ้นมาทำบุญที่วัดเชิงปราสาท⁴¹

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในปี พ.ศ. 2529 รูปแบบกิจกรรมยังคงรูปแบบเดิม คือ การขึ้นไปไหว้พระและปิดทองรอยพระพุทธบาท ปี พ.ศ. 2530 กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะปราสาทพนมรุ้งเสร็จสมบูรณ์ และในปี พ.ศ. 2531 ได้เปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งและชาวบ้านยังคงจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเรื่อยมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2532 มีการเพิ่มกิจกรรมในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง คือ การแสดงสินค้าหัตถกรรม แสดงให้เห็นว่าจังหวัดบุรีรัมย์ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดงาน

⁴¹ (กรีธากร สังขกุล, 2560)

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และในปี พ.ศ. 2533 ได้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้นอีกครั้ง คือ การชมพระอาทิตย์ส่องแสงลอดช่องประตูทั้ง 15 ช่อง หากแต่กิจกรรมการทำบุญที่วัดเชิงปราสาท การปิดทองรอยพระพุทธรูป รวมถึงการแสดงพื้นบ้านยังคงมีดังเดิม

กระทั่งวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2534 จังหวัดบุรีรัมย์ได้เลือกและจัดประเพณีขึ้นในรูปแบบใหม่ใช้ชื่อว่า “ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง” ในป็นี่ถือได้ว่าจังหวัดบุรีรัมย์ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งอย่างเป็นทางการ ซึ่งการร่วมมือกันระหว่างที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) ได้ปรับเปลี่ยนประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งให้เป็นงานประจำปีและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดหลักของการจัดประเพณียังคงเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งภูมิปัญญาที่สะท้อนในจุดมุ่งหมายของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งแสดงถึงการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลเพื่อความสงบสุขมีคุณภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ได้กำหนดวันในการจัดประเพณีเพิ่มขึ้นเป็น 2 – 3 วัน ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี โดยนำข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับบนเรนทราทิตย์กษัตริย์ผู้สร้างปราสาทพนมรุ้งมาร้อยเรียงเป็นเรื่องราวจำลองภาพขบวนเสด็จพระนางอุปดิบทลักษ์มีเทวีพร้อมด้วยนางจรียา นางสนองพระโอษฐ์ และเหล่าบริวารผู้ติดตามขบวนเสด็จเดินจากเมืองพระนครมายังเทวาลัยพนมรุ้ง นอกจากนี้ยังจัดเตรียมเครื่องบูชาและเทพพาหนะทั้ง 10 เพื่อเป็นทวยะสักการะแด่เทพเจ้าผู้พิทักษ์ทั้ง 10 แห่งจักรวาล เพื่อถวายแด่มหาฤาษีเรนทราทิตย์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง พบว่าจากบทความในวารสารสังคมนาโง โดย เบญจวรรณ นาราสาจจ์ กล่าวว่า ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งถูกจัดขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2530 หากแต่ในหนังสือ “Buriram” โดย พร เพ็ญพาส หนังสือ “อิงอดีตสนองปัจจุบัน คติชนสร้างสรรค์ สังคมร่วมสมัย” โดย ศิราพร ณ ถลาง และ ประมินท์ จารูวร และจากเอกสารเสริมความรู้ เรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง โดย จิรัฏฐ์ ธนพงษ์พรธนา กล่าวว่า ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งจัดขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2534 เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารหลายฉบับ ตลอดจนนำมาวิเคราะห์ลำดับการเกิดเหตุการณ์ตามปีพุทธศักราชทำให้ได้ข้อสรุปว่า การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2534 หรือในช่วงปี พ.ศ. 2534 เนื่องจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคล

ที่อาศัยอยู่บริเวณปราสาทพนมรุ้ง ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ปราสาทพนมรุ้ง ตลอดจนบุคคล และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

2.3.2 ความเป็นมาของโครงการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประเพณีประจำจังหวัด

จากข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งดังที่กล่าวในข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ช่วงปี พ.ศ. 2534 ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อทางจังหวัดบุรีรัมย์ได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและมีการปรับกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงความเป็นมาของแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งของจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

2.3.2.1 แผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ธิดิพงษ์ พิรุณ กล่าวถึง แผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง : แนวทางการอนุรักษ์ พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดแนวทางการพัฒนา การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และโครงการ พัฒนาไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันมีเป้าหมายเชิงปริมาณ คือ มีนักท่องเที่ยวและมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และเป้าหมายเชิงคุณภาพ คือ ได้แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพดีมีมาตรฐานและได้รับการยกระดับ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2475 กระทั่งในปี พ.ศ. 2502 รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น จึงได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่ฉบับที่ 4 เป็นต้นมาจนถึงฉบับปัจจุบัน โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวใน

ระยะแรก คือ “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” (อ.ส.ท.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 - 2522 โดยส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเอกชนและหน่วยงานราชการต่างๆ เพื่อจัดปัญหาการท่องเที่ยวที่ขาดคุณภาพ ต่อมาจึงได้ยกฐานะจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็น “การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” (ททท.) ในปี พ.ศ. 2522 - ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมีบทบาทมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในการศึกษาบทความของกรีธากร สังขกุล เรื่อง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย ในหนังสือเรื่อง อิงอดีตสนองปัจจุบัน คติชนสร้างสรรค์ สังคม ร่วมสมัย กล่าวถึง ในปี พ.ศ. 2522 มีการประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2522 รัฐบาลประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่คุ้มครองการท่องเที่ยวและยกฐานะจากองค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีชื่อย่อว่า ททท. มีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนการประกอบอาชีพของคนไทยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
2. เผยแพร่ประเทศไทยในด้านความงามของธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา และวิวัฒนาการของเทคโนโลยี ตลอดจนกิจการอย่างอื่น อันจะเป็นการชักจูงให้มีการเดินทางท่องเที่ยว
3. อำนวยความสะดวกและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมความเข้าใจดีและความเป็นมิตรไมตรีจิตระหว่างประชาชน และระหว่างประเทศ โดยอาศัยการท่องเที่ยว

5. ริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวและเพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว⁴²

นโยบายการท่องเที่ยวไม่ได้มีผลกับการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งตั้งแต่แรกเริ่ม หากแต่มีผลต่อมาในปี พ.ศ. 2520 – 2524 ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึงนโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งส่งผลให้เกิดการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งดังปรากฏในหัวข้อต่อไปนี้

2.3.2.2 นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์

เบญจวรรณ นาราสัจจ์ กล่าวถึง นโยบายของรัฐบาลที่ทำให้เกิดการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จากบทความเรื่อง ประวัติศาสตร์ทางการของปราสาทพนมรุ้ง ที่คนท้องถิ่นไม่รับรู้ ในวารสารเรื่อง วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง ดังนี้

นับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวได้รับการกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐ ในฐานะแหล่งรายได้ที่นำเงินตราต่างประเทศเข้าไทยเป็นลำดับ 3 รองจากการส่งออกยางและข้าว โดยในส่วนของโบราณสถาน มีแนวทางการจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ ในฐานะชื่อขึ้นความสำคัญของสถานที่ที่จะได้การดูแล เอาใจใส่เป็นพิเศษ ดังกรณีของปราสาทพนมรุ้ง หลังจากได้รับการเสนอเป็นโครงการจัดตั้งอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ได้มีการขยายขอบเขตการบูรณะส่วนประกอบของปราสาทพนมรุ้งจากเฉพาะปราสาทประธานตามแผนงานเดิม ไปยังส่วนประกอบทุกส่วน และมีเป้าหมายในการยกระดับปราสาทพนมรุ้งให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้นมาเที่ยวชม ทำให้มีการริเริ่มจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวปราสาทพนมรุ้งด้วยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะฝ่ายปกครองจังหวัดบุรีรัมย์⁴³

⁴² (กรีธากร สังขกุล, 2560)

⁴³ (เบญจวรรณ นาราสัจจ์, 2558)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์ของ กริธากร สังขกุล เรื่อง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย โดยพบข้อมูลที่ช่วยส่งเสริมและสามารถอ้างอิงได้ว่า แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทยส่งผลให้เกิดการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เพื่อช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กับจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

นโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ช่วง พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2524 มีความสัมพันธ์กับการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากได้จัดตั้งจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองบริวารสำหรับการท่องเที่ยว หากมองย้อนกลับไปในช่วงนั้น สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์มีไม่มากนักหากเทียบกับปัจจุบันที่มีการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ขึ้นอีกมากมาย ในขณะที่กรมศิลปากรกำลังดำเนินการบูรณะปราสาทพนมรุ้ง แม้การบูรณะปราสาทจะเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2514 และมีเป้าหมายให้แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2525 แต่เมื่อถึงเวลาที่กำหนดไว้การบูรณะก็ยังไม่แล้วเสร็จ จึงได้ขยายเวลาการบูรณะออกไปและบูรณะเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2530 ใช้เวลาทั้งสิ้น 16 ปี ด้านการคมนาคมในสมัยนั้นก็ยังไม่สะดวกสบาย นายพร อุดมพงษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ในสมัยนั้นได้พยายามส่งเสริมให้ปราสาทพนมรุ้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชม เมื่อมีการประชุมระดับภูมิภาคครั้งที่ 3 ของคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจระดับจังหวัด (กรอ.) จัดขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ 24 – 26 มกราคม 2529 กรอ. จังหวัดบุรีรัมย์ มีมติเป็นเอกฉันท์ให้เสนอต่อที่ประชุมในครั้งนั้น ในเอกสารสรุปการประชุมมีข้อความดังนี้

1. ขอให้ประกาศแจ้งให้จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดได้รับการส่งเสริม พ.ร.บ. ส่งเสริมการท่องเที่ยว
2. ขอให้ ททท. และกรมศิลปากร ร่วมกันเร่งรัดปรับปรุงพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และเปิดให้ทันในปี 2530
3. ขอให้กรมการบินพาณิชย์ สร้างสนามบินพาณิชย์ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ต่อเขตจังหวัดสุรินทร์
4. ขอให้กรมทางหลวงเร่งรัดปรับปรุงทางหลวงที่ย่นระยะทางระหว่าง นครราชสีมา บุรีรัมย์ - สุรินทร์

5. ขอให้กรมทางหลวงอนุญาตหรือทำป้ายบอกชี้แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ให้มากขึ้น⁴⁴

นอกจากการนำเสนอมติในที่ประชุมต่อคณะกรรมการร่วมภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจระดับจังหวัด (กรอ.) แล้ว จังหวัดบุรีรัมย์ยังได้ดำเนินการวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว โดย นายพร อุดมพงษ์ ได้กล่าวถึงการดำเนินการปฏิบัติงานดังนี้

1. จัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ และจัดให้มีการประชุมใหญ่เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด

2. การประชาสัมพันธ์ จังหวัดได้จัดพิมพ์แผ่นพับเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์จังหวัด และได้แถลงต่อสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ หนังสือส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ททท.

3. ฟื้นฟูประเพณีโบราณ เช่น จัดให้มีการแข่งเรือหลังออกพรรษา ที่แม่น้ำมูล อำเภอสตึก ประเพณีข้าวมะลิหอมปลาร้าจ่อมเมืองประโคนชัย ประเพณีแข่งวัวแอกของจังหวัด ประเพณีมัสการพระใหญ่เขากระโดง และงานขึ้นเขาพนมรุ้ง ซึ่งจะจัดในระหว่างเดือนมีนาคม – เมษายน

4. การปรับปรุงถนนไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ปรับปรุงถนนจากพนมรุ้งมาเมืองต่ำ และเส้นทางโบราณสถานอื่นๆ

5. วางโครงการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปราสาทหินพนมรุ้งและปราสาทเมืองต่ำ และสร้างห้องน้ำ ห้องส้วม ที่พักตามสถานที่ท่องเที่ยว สำรวจเส้นทางใหม่ขึ้นเขาพนมรุ้งโดยไม่ผ่านสถานีเรดาร์ของกองทัพอากาศ และศึกษาบูรณะแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

6. ปรับปรุงป้ายชี้ทาง โดยอาศัยเอกสารของ ททท.

⁴⁴ (กรีธากร สังขกุล, 2560)

7. ประชุมเจ้าของโรงแรมเพื่อยกมาตรฐานของโรงแรมและชักชวนให้มีการลงทุนสร้างโรงแรม
8. ปรับปรุงร้านอาหาร สถานบริการให้ถูกสุขลักษณะ
9. ให้วิทยาลัยครูจัดอบรมมัคคุเทศก์และประยุกต์การแสดงให้เป็นเอกลักษณ์ของบุรีรัมย์
10. กำกับและควบคุมปรับปรุงคุณภาพและรูปแบบของผลิตภัณฑ์รวมทั้งการบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของจังหวัด เช่น กุนเชียง หัวผักกาด เส้นหมี่ และปลาจ่อม ฯลฯ
11. ชี้แจงส่งเสริมให้มีการรักษาความสะอาดทั้งสองข้างถนน หมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยว และมารยาทของเจ้าของบ้าน
12. ปรับปรุงระบบการจราจรในเขตชุมชน อบรมเจ้าหน้าที่และกวดขันการรักษาความปลอดภัยตามแหล่งท่องเที่ยวและบริการ
13. ส่งเสริมให้มีการจัดสัมมนาระดับชาติและการประชุมระดับชาติขึ้นในพื้นที่จังหวัด เช่น การประชุมสมาชิก ออท. ครั้งที่ 7 โดยมีผู้มาร่วมประชุมประมาณ 2,000 คน ที่วิทยาลัยเกษตรกรรม จังหวัดบุรีรัมย์
14. ฟื้นฟูประเพณีต่างๆ เช่น การแข่งขันว่าวแอกประเพณี และประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในเดือน 5
15. จัดให้มีการประกวดคำขวัญ เพลงประจำจังหวัด
16. จัดให้มีการส่งเสริมให้มีการสร้างเอกลักษณ์ของจังหวัด
17. จัดให้มีการจัดงานประจำปีของจังหวัดขึ้นมาทุกปี และในปีนี้จัดระหว่างวันที่ 6 – 12 กุมภาพันธ์ 2529⁴⁵

⁴⁵ (กรีธากร สังขกุล, 2560)

สรุปได้ว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ที่มีการกำหนดแผนและลำดับความสำคัญในการพัฒนาตามรูปแบบจำลองโดยได้กำหนดศูนย์กลางการท่องเที่ยวขึ้นทั้งในระดับภาค ระดับจังหวัด และเมืองบริวาร ให้เป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ โดยหลักการดังกล่าวนี้ได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 รัฐบาลได้วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ โดยดำเนินการร่วมกับการท่องเที่ยวของทุกจังหวัดในประเทศไทย ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ในขณะนั้น คือ นายพร อุดมพงษ์ มีความประสงค์ที่จะส่งเสริมให้ปราสาทพนมรุ้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมจังหวัดบุรีรัมย์ ทางจังหวัดจึงได้พยายามเร่งให้กรมศิลปากรบูรณะปราสาทพนมรุ้งให้แล้วเสร็จและยังเสนอให้มีการสร้างสนามบินปรับปรุงทางหลวง และสร้างป้ายเพื่อบอกสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่ออำนวยความสะดวกและประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวให้เข้ามาจังหวัดบุรีรัมย์ จากนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ตั้งให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองบริวาร จึงมีความสัมพันธ์กับประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งคือ ทางจังหวัดได้พยายามบูรณะปราสาทพนมรุ้งให้แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2530 นอกจากนี้ได้วางแผนส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีความประสงค์ที่จะฟื้นฟูประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นหนึ่งในประเพณีโบราณ จึงส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2534 ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งได้กลายเป็นประเพณีรูปแบบใหม่ประจำจังหวัดบุรีรัมย์และมีปราสาทพนมรุ้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดและเป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติ โดยประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเกิดจากความร่วมมือของจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) จึงต้องจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งให้ยิ่งใหญ่เพื่อช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว ในการจัดงานจึงต้องขอความอนุเคราะห์ ความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐบาล และเอกชน ตลอดจนคนในชุมชนจากอำเภอต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียง จึงกล่าวได้ว่า การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งของจังหวัดบุรีรัมย์ในปี พ.ศ. 2534 มีความสัมพันธ์กับนโยบายของรัฐบาลที่มีจุดประสงค์เพื่อต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในขณะนั้นด้วยเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการสรุปพัฒนาการความเป็นมาของการเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งจำแนกพัฒนาการออกเป็น 3 ช่วง โดยใช้เกณฑ์การจำแนกตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้

ช่วงที่ 1 ก่อนการเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง (ปี พ.ศ. 2481 - 2484)

ปี พ.ศ. 2481 เจ้าคุณโอภาสธรรมญาณจากวัดท่าประสิทธิ์ จังหวัดสุรินทร์ ได้เดินทางมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งในขณะนั้นกรมศิลปากรยังไม่ได้ทำการบูรณะปราสาทพนมรุ้ง

ช่วงที่ 2 การเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งของราษฎร (ปี พ.ศ. 2485 - 2533)

ปี พ.ศ. 2485 เจ้าคุณโอภาสธรรมญาณเห็นว่าจังหวัดสุรินทร์มีประเพณีขึ้นเขาสวายในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี และท่านมองว่าเป็นประเพณีที่ดี ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสทำบุญร่วมกัน จึงริเริ่มให้มีการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5

ปี พ.ศ. 2529 รูปแบบกิจกรรมในการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง คือ การเดินทางขึ้นไปไหว้พระและปิดทองรอยพระพุทธรูป

ปี พ.ศ. 2530 กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะปราสาทพนมรุ้งจนเสร็จสมบูรณ์

ปี พ.ศ. 2531 ได้เปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และชาวบ้านยังคงจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเรื่อยมา

ปี พ.ศ. 2532 มีการเพิ่มกิจกรรมในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง คือ การแสดงสินค้าหัตถกรรม แสดงให้เห็นว่าจังหวัดบุรีรัมย์ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

ปี พ.ศ. 2533 ได้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้นอีกครั้ง คือ การชมพระอาทิตย์ส่องแสงลอดช่องประตูทั้ง 15 ช่อง หากแต่กิจกรรมการทำบุญที่วัดเชิงปราสาท การปิดทองรอยพระพุทธรูป รวมถึงการแสดงพื้นบ้านยังคงมีดั้งเดิม

ช่วงที่ 3 ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งสู่ประเพณีของรัฐ (ปี พ.ศ. 2534 - 2559)

ปี พ.ศ. 2534 จังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งขึ้นในรูปแบบใหม่ กล่าวได้ว่าจังหวัดบุรีรัมย์ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็น

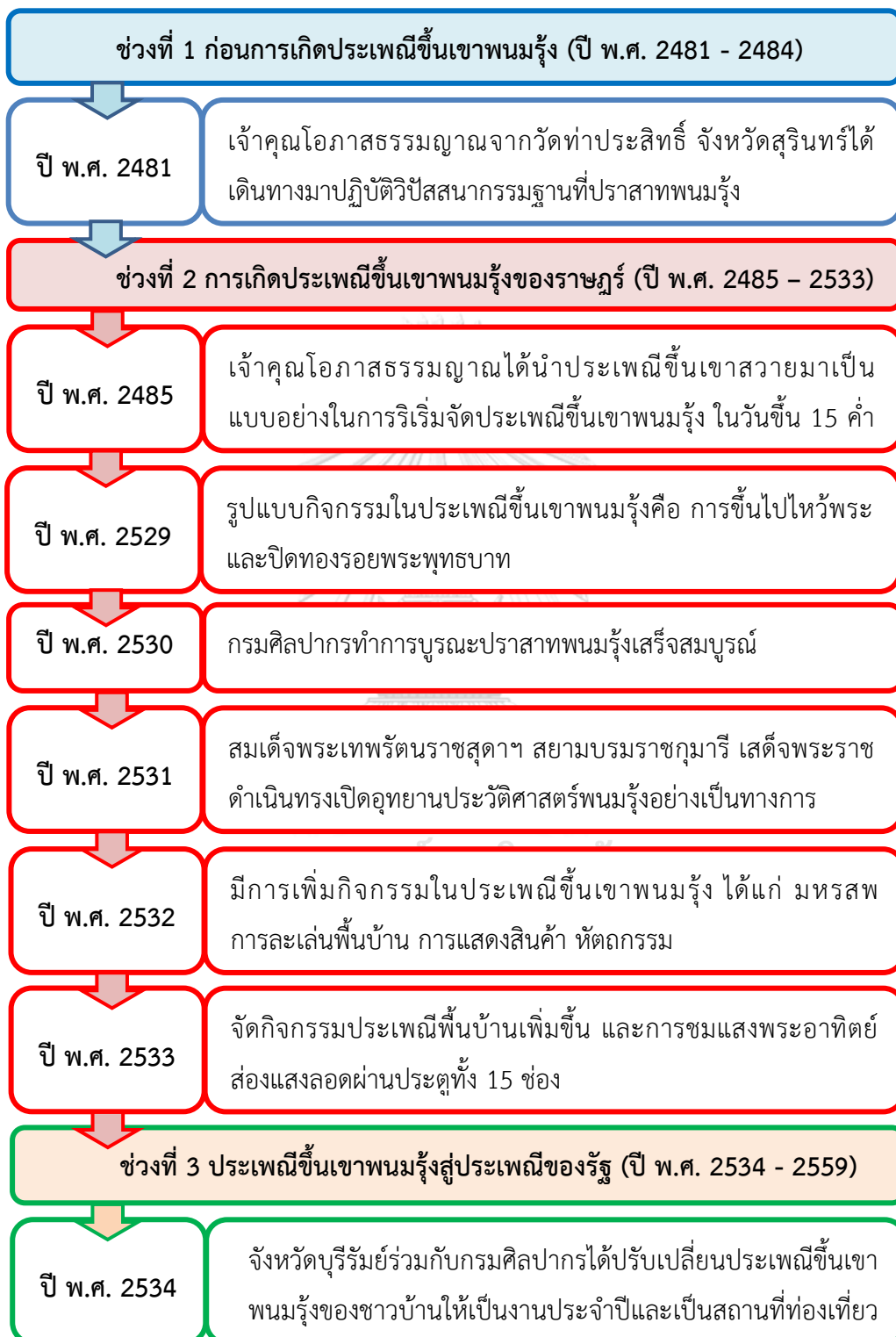
ความร่วมมือระหว่างที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และการท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) และได้ปรับเปลี่ยนประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งให้เป็น
งานประจำปีและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการจำแนกพัฒนาการการเกิดประเพณีขึ้นเขา
พนมรุ้งในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

แผนผังที่ 1 พัฒนาการประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในจังหวัดบุรีรัมย์

ที่มา : ผู้วิจัย

2.3.3 การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประจำจังหวัด

จังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในรูปแบบใหม่ขึ้นครั้งแรกในวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2534 จากการดำเนินงานร่วมกันระหว่างจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) ซึ่งหากนับระยะเวลาในการสืบสานประเพณีมาจนถึงปี พ.ศ. 2559 เป็นระยะเวลา 25 ปี มีคณะผู้จัดงานผลัดเปลี่ยนมาหลายชุด หากแต่หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในปัจจุบันคือ จังหวัดบุรีรัมย์

การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งมีวิธีดำเนินงานโดยเริ่มจากการเสนอโครงการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ซึ่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งสามารถสืบค้นได้เพียง พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์และศึกษาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย โดย กริธากร สังขกุล ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดของโครงการได้ดังนี้

โครงการจัดงานประจำปีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559

1. ชื่อโครงการ โครงการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559
2. ลักษณะโครงการ เป็นโครงการต่อเนื่องประจำปี
3. หลักการและเหตุผล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุทยานประวัติศาสตร์เขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก จังหวัดบุรีรัมย์กำหนดจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประจำทุกปี เป็นงานประเพณีอันแสดงออกถึงเอกลักษณ์อันทรงคุณค่าของท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมที่จะต้องอนุรักษ์และสืบสานสู่อนุชนรุ่นหลัง รวมทั้งได้รับและเผยแพร่ไปสู่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ⁴⁶

⁴⁶ (กริธากร สังขกุล, 2560)

งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ไม่เพียงแต่ความภาคภูมิใจของชาวจังหวัดบุรีรัมย์เท่านั้น ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ควรได้รับการเผยแพร่ ดังนั้น การจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งจึงเป็นการรักษามรดกที่ทุกฝ่ายจะร่วมสนับสนุนการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งให้ยิ่งใหญ่ และเป็นเอกลักษณ์ของงานประเพณีสำคัญประจำจังหวัดบุรีรัมย์สืบไป

4. วัตถุประสงค์

- 4.1 เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีโบราณให้คงอยู่และสืบสานถึงอนุชนรุ่นหลัง
- 4.2 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีปราสาทพนมรุ้งเป็นศูนย์กลางให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้นทั้งชาวไทยและต่างชาติ
- 4.3 เพื่อเผยแพร่ประวัติศาสตร์การสร้างปราสาทพนมรุ้งและกิจกรรมอันเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมโบราณและโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์⁴⁷

5. เป้าหมาย

- 5.1 เพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศรู้จักอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งและเส้นทางอารยธรรมขอมในประเทศไทยและเชื่อมโยงไปยังกัมพูชา และมาท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้มากขึ้น
- 5.2 เพื่อให้ภาคเอกชนธุรกิจเอกชน และประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
- 5.3 เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้จากการขายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น สินค้าพื้นเมือง ของที่ระลึก
- 5.4 เพื่อให้ท้องถิ่นและประชาชนมีความตระหนัก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

6. วิธีดำเนินงาน

- 6.1 จังหวัดเสนอโครงการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเพื่อขอความเห็นชอบ / อนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์

⁴⁷ (กรีธากร สังขกุล, 2560)

6.2 แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อประชุมมอบหมายภารกิจหน้าที่ให้รับผิดชอบและเตรียมการปฏิบัติ

6.3 ประสานงานกับหน่วยงานราชการต่างๆ และประชาสัมพันธ์การจัดงานอย่างกว้างขวางทางสื่อมวลชนทุกแขนง

6.4 ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6.5 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนด และติดตามประเมินผลการจัดงาน

7. กิจกรรมโครงการ

7.1 การชมแสงพระอาทิตย์ส่องผ่าน 15 ช่องประตู ณ ปราสาทพนมรุ้ง

7.2 พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

7.3 ขบวนแห่ของพระนางอุปดิบทรลักษมีเทวี นางจรียา และขบวนแห่เทพพาหนะทั้งสี่

7.4 การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

7.5 การออกร้านแสดง จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและหัตถกรรมท้องถิ่น

7.6 การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

8. สถานที่ดำเนินงาน ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

9. ระยะเวลาดำเนินงาน ระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2559

10. หน่วยงานรับผิดชอบ ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

11. งบประมาณดำเนินงาน

ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยอุดหนุนที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1. เทศบาลเมือง 3 แห่ง	แห่งละ 20,000 บาท	เป็นเงิน 60,000 บาท
2. เทศบาลตำบล 59 แห่ง	แห่งละ 20,000 บาท	เป็นเงิน 1,180,000 บาท
3. องค์การบริหารส่วนตำบล 146 แห่ง	แห่งละ 10,000 บาท	เป็นเงิน 1,460,000 บาท
	รวมเป็นเงิน	2,700,000 บาท

โดยสมทบกับงบประมาณพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งตั้งงบประมาณสนับสนุน ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ไว้จำนวน 2,000,000 บาท

12. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 12.1 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้มาเที่ยวชมในจังหวัดบุรีรัมย์เพิ่มขึ้น
- 12.2 สามารถเผยแพร่ชื่อเสียงอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- 12.3 การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขอมโบราณและประวัติศาสตร์ให้ชนรุ่นหลังได้ทราบ
- 12.4 เยาวชน ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามต่อไป

เมื่อได้รับการอนุมัติโครงร่างแล้วจึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการต่างๆ เพื่อประชุมและมอบหมายหน้าที่จากนั้นจึงเตรียมปฏิบัติการ พร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงานของราชการต่างๆ และประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งอย่างกว้างขวางทางสื่อมวลชนทุกแขนง ในฝ่ายงบประมาณนอกจากจะมียกงบประมาณส่วนกลางจากทางจังหวัดแล้วยังได้ขอความอนุเคราะห์สนับสนุนงบประมาณจากทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

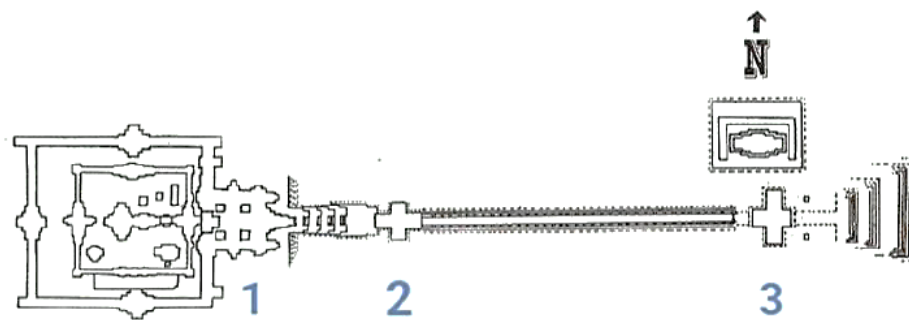
รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จากนั้นจึงได้ประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานจนถึงวันจัดงานในเดือนเมษายน

จากรายละเอียดของโครงการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในข้างต้นกล่าวได้ว่า ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เป็นประเพณีสำคัญประจำจังหวัดที่เกิดขึ้นความจากเชื่อ ความศรัทธาของคนในท้องถิ่นส่งผลให้ที่ทำการจังหวัดบุรีรัมย์ได้ร่วมมือกับอุทยานประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) ปรับเปลี่ยนประเพณีขึ้นในรูปแบบใหม่เพื่อการท่องเที่ยว โดยประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนในจังหวัดบุรีรัมย์ และต้องการจัดงานให้มีความยิ่งใหญ่เพื่อให้เหมาะสมกับการเป็น “ประเพณีสำคัญประจำจังหวัดบุรีรัมย์”

2.3.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งจัดขึ้น 3 วัน ในช่วงสัปดาห์แรกของเดือนเมษายน เพื่อให้ตรงกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองมหาเทวาลัยแห่งนี้ โดยมีความประสงค์จะเป็นการเพิ่มศักยภาพของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ให้มีพลังด้านการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ตลอดจนให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวทราบถึงความสำคัญของปราสาทพนมรุ้งในมุมมองใหม่และสามารถวางโครงการที่จะมาท่องเที่ยวได้ตรงกับช่วงเวลาที่เหมาะสม ถือเป็น การสนองและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

จังหวัดบุรีรัมย์ได้ส่งเสริมวัฒนธรรมอีสานใต้โดยมีจุดเด่นที่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวและประชาชนที่จะมาเที่ยวชม จัดให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งมีกิจกรรมหลัก 3 ส่วน คือ พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง ขบวนแห่พระนางกูปตินทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ และการแสดงประกอบแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของปราสาทพนมรุ้ง โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมและการใช้พื้นที่บริเวณปราสาทพนมรุ้งเพื่อการจัดกิจกรรมตามผังปราสาท ดังนี้

ภาพที่ 53 ผังแสดงจุดจัดกิจกรรมของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งทั้ง 3 กิจกรรม

ที่มา : กรීธากร สังขกุล, “ประเพณีขึ้นพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย,” ใน อิงอดีตสนองปัจจุบัน คติชนสร้างสรรค์ สังคมร่วมสมัย, ศิราพร ณ ถลาง และปรมิษฐ์ จารุวร, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560), หน้า 95.

จุดที่ 1 ลานด้านหน้าปราสาท เป็นจุดบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาท และเป็นบริเวณสำหรับจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

จุดที่ 2 บัวแปดกลีบ (สะพานนาคราชชั้นที่ 1) เป็นจุดบวงสรวงบริเวณบัวแปดกลีบ

จุดที่ 3 ซาลารูปกากบาท เป็นจุดเริ่มต้นขบวนแห่การจำลองขบวนเสด็จของพระนางอุปติษฐลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้ง 10

2.3.4.1 พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้งและบัวแปดกลีบ

พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้งและบัวแปดกลีบกำหนดให้มี 2 จุด ได้แก่ บริเวณลานด้านหน้าปราสาทสำหรับจัดพิธีบวงสรวง ถูกจัดขึ้นในวันแรกของการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และบริเวณลานบัวแปดกลีบที่บันไดนาคราชทางขึ้นสู่ปราสาทสำหรับจัดพิธีบวงสรวงบัวแปดกลีบ ซึ่งจัดขึ้นในวันที่สองของงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง พิธีบวงสรวงสืบเนื่องมาจากความเชื่อและความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดวงวิญญาณ และสิ่งเหนือธรรมชาติที่สถิตอยู่ ณ ปราสาทพนมรุ้ง เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดพลัง สามารถขับเคลื่อนงานให้มีความก้าวหน้าในชีวิต ตลอดจนเป็นการแสดงความยำเกรงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ โดย กริธากร สังขกุล เรื่อง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย และเอกสารเสริมความรู้ ที่เรียบเรียงขึ้น โดย จิรัฏฐ์ ธนพงษ์พรธนา เรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง ตลอดจนการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ สามารถกล่าวถึงรายละเอียดการจัดพิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้งและบัวแปดกลีบ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

พิธีบวงสรวงบริเวณลานด้านหน้าปราสาท ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 จังหวัดบุรีรัมย์ใช้คำว่า “พิธีบวงสรวงพระศิวะมหาเทพ” มีคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) เป็นผู้ประกอบพิธี บริเวณปะรำพิธีจะประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ ส่วนแรกเป็นโต๊ะพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนที่สองเป็นโต๊ะถวายสักการะบูรพกษัตริย์ และส่วนที่สามเป็นโต๊ะบวงสรวงมหาเทพ มีวงปี่พาทย์อยู่ด้านซ้ายของปะรำพิธีเพื่อบรรเลงปี่พาทย์ตลอดการบวงสรวง

การบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง หรือพิธีบวงสรวงพระศิวะมหาเทพ เป็นพิธีเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ตามความเชื่อของชาวอินโดจีน โบราณ ลัทธิไสยเวทย์ โดยจะกระทำการบวงสรวงในเทวาลัยซึ่งชาวอินโดจีน ลัทธิไสยเวทย์ จะมีศิวลึงค์ตั้งประดิษฐานเกือบทุกจุดในเทวสถาน เมื่อบูชาพระศิวะหรือศิวลึงค์ อันเป็นสัญลักษณ์ของพระองค์ในพิธีนี้ เชื่อกันว่าพระองค์จะทรงพวยพระทัยและประทานความสมบรูณ์ให้แก่ผู้บวงสรวงบูชาศิวลึงค์

พิธีบวงสรวงเริ่มเวลาประมาณ 09.00 น. และเสร็จสิ้นเวลาประมาณ 10.00 น. ผู้เข้าร่วมพิธีประมาณ 300 – 400 คน นิยมสวมเสื้อผ้าสีขาวและถือมั่งสวิสต์จะนำเครื่องบวงสรวงมาถวาย ซึ่งมีทั้งคนในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดอื่นๆ พิธีเริ่มโดยผู้ประกอบพิธี คือ คณะพราหมณ์ของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ จะสวดบูชาพระรัตนตรัย สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย ถวายข้าวพระพุทธ ถวายเครื่องสังเวทพระภูมิ จากนั้นจึงให้ผู้เข้าร่วมพิธีนำธูปไปปักที่เครื่องบวงสรวงวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงเช่นเหล่า แล้วเริ่มอ่านโองการซึ่งเป็นประกาศในพิธีพราหมณ์สำหรับสรรเสริญและอัญเชิญเทพเจ้าต่างๆ โดยโองการนั้นเป็นโคลกภาษาบาลีและสันสกฤต ต่อด้วยบทที่เป็นภาษาไทย คล้ายกับการแปลโคลกภาษาบาลีสันสกฤตให้เป็นภาษาไทย มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง

จากนั้นจึงเป็นพิธีเสกน้ำเทพมนต์และเข้าสู่พิธีสงฆานองค์ศิวิลิ่งค์จำลอง น้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ที่ไหลผ่านศิวิลิ่งค์จำลองจะไหลลงฐานโยนีและไหลออกไปตามท่อโสมสูตรสู่ภายนอกองค์ปราสาทประธาน เมื่อเสร็จสิ้นผู้ประกอบการพิธีได้แจกของบวงสรวงแก่ผู้เข้าร่วมพิธี ทั้งนี้ทีมงานและนักแสดงในการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จะต้องเข้าร่วมพิธีบวงสรวงนี้ด้วย เพื่อเป็นการขอขมาเจ้าที่ตลอดจนให้การแสดงสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

โดยปกติพิธีบวงสรวงบริเวณลานด้านหน้าปราสาทจะจัดเพียง 1 วัน คือ วันแรกของการจัดงานดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้างต้น หากแต่ในปี พ.ศ. 2559 ทางจังหวัดบุรีรัมย์มีความประสงค์จัดพิธีบวงสรวงเพิ่มขึ้นอีก 2 วัน คือวันที่ 2 และ 3 (2 – 3 เมษายน 2559) ของการจัดงาน โดยอธิบายว่า เป็นการบวงสรวงแบบชาวบ้าน วัดนธรรมจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการโดยอันเชิญพรหมณ์ที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่น คือ นายบุญส่ง ฉายเพชร มาเป็นผู้ประกอบพิธี ผู้เข้าร่วมพิธีบวงสรวงส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณเขาพนมรุ้ง

อีกพิธีหนึ่งก็คือ พิธีสักการบูชาบริเวณลานบัวแปดกลีบที่บันไดนาคราชทางขึ้นปราสาทซึ่งทางผู้จัดงานเรียกว่า “บวงสรวงบัวแปดกลีบ” จัดขึ้นในวันที่สองของการจัดงาน การสักการบูชาบริเวณลานบัวแปดกลีบนั้นคือ ศูนย์กลางของจักรวาล โดยผู้ว่าราชการจังหวัดและภริยาจะเป็นผู้วางพานดอกไม้สักการะ ต่อด้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการหน่วยงานต่างๆ ของจังหวัด และมีการบรรยายกล่าวสักการะตามแบบโบราณซึ่งผู้จัดงานมีความประสงค์สร้างประเพณีให้มีลักษณะเป็นของแท้ดั้งเดิม

ภาพที่ 54 การประกอบพิธีบวงสรวงพระศิวะมหาเทพ โดย คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์
 เป็นผู้นำประกอบพิธี บริเวณลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง
 ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณจเร สัตยารักษ์

2.3.4.2 ขบวนแห่พระนางอุปตินทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ

ขบวนแห่นี้เป็นการจำลองขบวนเสด็จพระนางอุปตินทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ จัดขึ้นในช่วงเย็นเวลา 16.00 น. ของวันที่ 2 และ 3 ในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ในปี พ.ศ. 2559 ขบวนเริ่มต้นที่ศาลารูปกากบาทจากนั้นจึงเคลื่อนขบวนมาตามทางเดินแล้วขึ้นสะพานนาคราชผ่านขึ้นไปยังบริเวณลานด้านหน้าปราสาท เป็นการจำลองขบวนแห่ของพระนางอุปตินทรลักษมีเทวีพร้อมด้วยนางจรียา นางสนองพระโอษฐ์ และขบวนแห่เทพพาหนะทั้งสิบที่มุ่งหน้าสู่เขาพนมรุ้งเพื่อเป็นเทวเสกการะแต่เทพทั่วไปในจักรวาล โดยในขบวนแห่จะมีการบรรยายประกอบในแต่ละขบวนจะมีทั้งหมด 3 ภาษา เริ่มด้วยภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเขมร ตามลำดับ ซึ่งในขบวนแห่จะประกอบด้วย

- ขบวนที่ 1 หงส์ พาหนะของพระพรหม เทพประจำทิศเบื้องบน
- ขบวนที่ 2 ช้าง พาหนะของพระอินทร์ เทพประจำทิศตะวันออก
- ขบวนที่ 3 วัว พาหนะของพระอิสาน เทพประจำทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
- ขบวนที่ 4 ระมาด (แรด) พาหนะของพระอัศนี เทพประจำทิศตะวันออกเฉียงใต้
- ขบวนที่ 5 คชสีห์ พาหนะของพระท้าวสุเวร เทพประจำทิศเหนือ
- ขบวนที่ 6 นกยูง พาหนะของพระขันธกุมาร เทพประจำทิศใต้
- ขบวนที่ 7 นาค พาหนะของพระวรุณ เทพประจำทิศตะวันตก
- ขบวนที่ 8 ม้า พาหนะของพระพาย เทพประจำทิศตะวันตกเฉียงเหนือ
- ขบวนที่ 9 รากษส พาหนะของพระนिरฤติ เทพประจำทิศตะวันตกเฉียงใต้
- ขบวนที่ 10 กระบือ พาหนะของพระยม เทพประจำทิศเบื้องล่าง

ภาพที่ 55 ขบวนแห่เทพพาหนะทั้งสิบมุ่งหน้าสู่เขาพนมรุ้ง โดยมีเหล่านางกำนัลยื่นโปรยดอกไม้ตลอดทางเดินระหว่างช่องเสานางเรียงไปจนถึงบันไดนาคราชเพื่อต้อนรับขบวนเสด็จ

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

และขบวนที่ 11 ขบวนเสด็จพระนางภูปตินทรลักษมีเทวีตามด้วยนางจรียา เป็นพระนามที่ปรากฏในจารึก ส่วนเทพาหนะทั้งสิบเป็นการนำข้อค้นพบทางด้านโบราณวัตถุและ โบราณสถานมาผนวกกับการอธิบายของนักวิชาการทางด้านโบราณคดีและนำมาสร้างเป็นขบวนแห่ ซึ่งในข้อมูลที่กล่าวถึงเทพาหนะข้างต้นทำให้การสร้างขบวนมิได้เฉพาะเทพาหนะที่ค้นพบเพียง 6 ชิ้น เท่านั้น หากแต่เป็นการสร้างขบวนแห่ที่เป็นการอธิบายตามตำราของอินเดีย จึงสร้างขบวนเทพาหนะครบทั้ง 10

ภาพที่ 56 ขบวนของเหล่านางอัปสรที่เคลื่อนมาลงมาจากปราสาทพนมรุ้ง ทำการร่ายรำอัปสร บริเวณบันไดนาคราชไปจนถึงลานบัวแปดกลีบ ซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางของจักรวาล

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

เมื่อแห่ขบวนเสร็จสิ้นจะมีการร่ายรำของเหล่านางอัปสรตลอดเสนาง เรียงจนถึงบริเวณบันไดทางขึ้นปราสาท (บัวแปดกลีบ) การร่ายรำอัปสรหรือที่เรียกว่า “ระบำอัปสร” จะประกอบด้วย 2 เพลง คือ เพลงใต้ร่มพนมรุ้ง มีบทร้องเกี่ยวกับการบวงสรวงเทพเจ้า ณ ปราสาทพนมรุ้ง ด้วยทำนองเพลงกันตรึม และเพลงอัปสรพนมรุ้ง เป็นการบรรเลงเพียงทำนองเท่านั้น ใช้เวลาในการแสดงทั้งสิ้น 30 นาที ผู้แสดงประมาณ 150 คน ซึ่งล้วนเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาในโรงเรียนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงจำนวน 10 แห่ง โดยมีคุณครูสุวรรณีย์ สมานสารกิจ คุณครูโรงเรียนประโคนชัย

พิทยาคม เป็นผู้ฝึกซ้อมการแสดง ซึ่งท่านได้รับการถ่ายทอดกระบวนท์รำอัปสรมาจาก อาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ ผู้ประดิษฐ์กระบวนท์รำชุดนี้

ภาพที่ 57 การรำร่ายของเหล่านางอัปสร หรือที่เรียกว่า “ระบำอัปสร” ตลอดเสานางเรียง ไปจนถึงบริเวณบันไดทางขึ้นปราสาท
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

ผู้รับผิดชอบขบวนแห่คืออำเภอดังต่อไปนี้ ที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณเขาพนมรุ้ง ได้แก่ อำเภอลำพูน อำเภอลำทะเมนชัย อำเภอนางรอง และอำเภอลำทะเมนชัย โดยที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดประชุมเพื่อมอบหมายหน้าที่ตามที่แต่ละหน่วยงานได้รับมอบหมาย

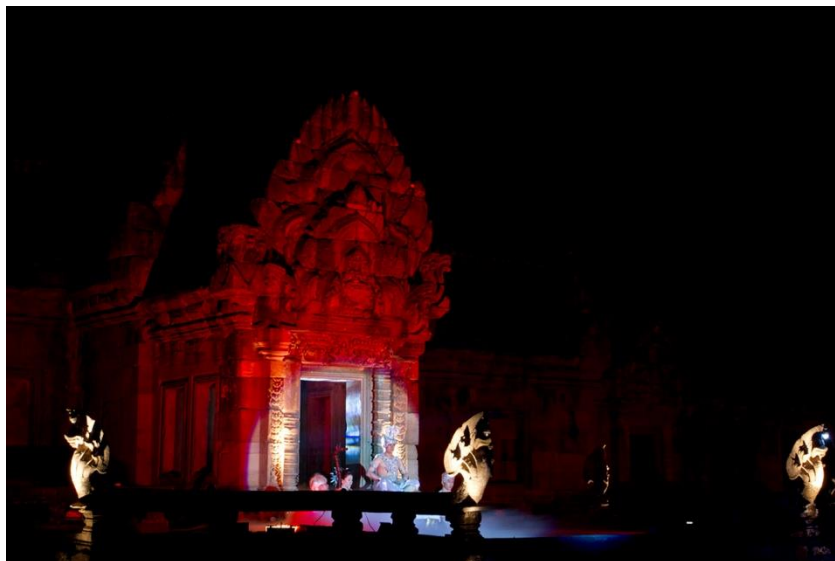

ภาพที่ 58 ขบวนพระนางภูปตินทรลักษมีเทวี โดย คุณสรวงสุดา ลาวัญย์ประเสริฐ (น้ำฝน)

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

2.3.4.3 การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการแสดงบอกเล่าเรื่องราวการสร้างปราสาทพนมรุ้ง โดยมีจุดประสงค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมความงามของปราสาทพนมรุ้ง ทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและเห็นคุณค่าของปราสาทพนมรุ้ง ตลอดจนเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น จัดแสดงเวลา 20.00 น. ในวันที่ 1 – 3 ของการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง บริเวณลานด้านหน้าปราสาท เป็นลักษณะการแสดงประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & Sound show) โดยเรื่องที่น่ามาสร้างสรรค์การแสดงนั้นอาศัยข้อมูลมาจากประวัติศาสตร์ ศิลปจารึก วัฒนธรรมพื้นบ้าน และคำบอกเล่าจากนักวิชาการและผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งการแสดงจะประกอบด้วย 13 องก์ เป็นการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์การสร้างปราสาทพนมรุ้ง หากแต่ผู้แสดงที่รับบทบาทเป็นตัวละครนั้นๆ จะแสดงท่าทางประกอบการใช้แสง สี และเสียง บริเวณด้านหน้าองค์ปราสาทพนมรุ้ง จึงเกิดความยิ่งใหญ่ งดงาม ถือเป็น การสร้างความตระการตาและแปลกใหม่ให้กับคนในชุมชน ประกอบกับความเชื่อและความศรัทธาในองค์พระศิวะมหาเทพ จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมปราสาทเขาพนมรุ้งได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 59 การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปี พ.ศ. 2559
บริเวณด้านหน้าองค์ปราสาทประธาน
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณจเร สัตยารักษ์

การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ประจำปี 2559 ในระหว่าง
วันที่ 1 - 3 เมษายน 2559 ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
มีกำหนดการในการจัดงาน ดังนี้

วันที่ 1 เมษายน 2559 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เวลา 06.00 น. ตั้งเครื่องบวงสรวง / ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี
(ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)

เวลา 06.30 น. ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี จากนั้นผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการ
พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง (แต่งกายด้วยชุดสีขาว)

เวลา 09.30 น. พิธีเปิดหมู่บ้าน OTOP และตลาดโบราณย้อนยุค และร่วมชมการแสดง
ศิลปะพื้นบ้านอีสานใต้

เวลา 19.00 น. ชมการแสดงนาฏกรรม แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

วันที่ 2 เมษายน 2559

- เวลา 06.00 น. ตั้งเครื่องบวงสรวง / ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี (ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)
- เวลา 06.30 น. ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี ผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการพิธี บวงสรวงแบบชาวบ้าน (แต่งกายด้วยชุดสีขาว)
- เวลา 09.00 น. ทิวชมสินค้าหมู่บ้าน OTOP และตลาดย้อนยุค และร่วมชมการแสดง ศิลปะพื้นบ้านอีสานใต้
- เวลา 14.00 น. ขบวนแห่ราชประเพณีขอมโบราณ พระนางภูตินทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบพร้อมกัน ณ จุดกำหนด (ใกล้กับบริเวณศาลารูปกากบาท)
- เวลา 14.30 น. หัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และแขกผู้มีเกียรติ พร้อมกันบริเวณสถานที่จัดงาน
- เวลา 16.00 น. ประธานในพิธีถึงอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เยี่ยมชมหมู่บ้าน OTOP
- เวลา 16.15 น. รองผู้ว่าราชการจังหวัด กล่าวรายงานวัตถุประสงค์ในการจัดงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานในพิธีกล่าวเปิด “งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559” และทำพิธีบวงสรวงบัวแปดกลีบ จากนั้นขบวนแห่จึงได้เริ่มเคลื่อนขบวนสู่จุดพิธีเปิดงาน
- เวลา 19.00 น. ชมการแสดงนาฏกรรม แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

วันที่ 3 เมษายน 2559

- เวลา 05.30 น. ชมพระอาทิตย์ขึ้นผ่าน 15 ช่องประตู
- เวลา 06.00 น. ตั้งเครื่องบวงสรวง / ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี (ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)

เวลา 06.30 น. ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี จากนั้นผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการ พิธีบวงสรวง (แต่งกายด้วยชุดสีขาว)

เวลา 09.00 น. ทิวชมสินค้าหมู่บ้าน OTOP และตลาดย้อนยุค ชมการแสดงศิลปะ พื้นบ้านอีสานใต้

เวลา 15.30 น. ขบวนแห่ราชประเพณีขอมโบราณ พระนางภูปตินทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ

เวลา 19.00 น. ชมการแสดงนาฏกรรม แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

กล่าวโดยสรุป จากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะจังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มศักยภาพของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งให้มีพลังด้านการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น จึงกำหนดให้มีการจัดงานทั้งหมด 3 วัน ในช่วงต้นเดือนเมษายนของทุกปี ทั้งนี้เพื่อให้ตรงกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ส่องแสงลอดช่องประตูทั้ง 15 ช่อง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์หนึ่งเดียวในโลกที่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวและประชาชนให้มาร่วมกิจกรรมในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งได้เป็นอย่างดี หากแต่ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งได้จัดกิจกรรมหลัก 3 ส่วน คือ พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง ขบวนแห่พระนางภูปตินทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ และการแสดงประกอบแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เพื่อบอกเล่าเรื่องราวการสร้างปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 ส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีอีสานใต้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของทางจังหวัดบุรีรัมย์อย่างแท้จริง

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงแสง เสียง

2.4.1.1 วิจัยเรื่อง ศิลปกรรมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกับความเป็นลพบุรี โดย หฤทัย นัยโมกษ์ สามารถสรุปวัตถุประสงค์และผลการวิจัยได้ดังนี้

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี และเพื่อศึกษาวิเคราะห์การคัดเลือกนำเสนอความ

เป็นลพบุรีผ่านงานศิลปกรรมในการจัดการแสดงแสง เสียง งานสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จากผลการวิจัยพบว่า การจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเกิดจากแนวคิดของชมรมอนุรักษ์ โบราณวัตถุสถานและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลพบุรีกับนาย เซวณวัศ สุตลาภา ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี ในสมัยนั้น โดยเริ่มแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาลพบุรีให้เป็นเมืองท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมจึงเป็นการจำลองเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ยุคสมัยสมเด็จพระนารายณ์ภายในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ให้เสมือนในอดีต มีกิจกรรมแสดงแสง เสียง เล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ประกอบกับเทคนิคการจัดแสง สี และเสียง นอกจากนี้ภายในงานได้นำเอาสิ่งที่สะท้อนเรื่องราวในอดีตและเอกลักษณ์ของจังหวัดลพบุรีมาเป็นแนวคิดหลักในการดำเนินกิจกรรม อาทิ การจัดแสดงสาธิต วิถีชีวิตในสมัยอดีต การออกร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เป็นสินค้าพื้นเมืองของจังหวัดลพบุรี และการแต่งกายย้อนยุค ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนตลอดระยะเวลาการจัดงาน

ระยะเวลาการจัดงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 – 2555 จากพัฒนาการของการจัดงานมีความเปลี่ยนแปลงและส่งผลต่อรูปแบบและการจัดกิจกรรมเป็น 4 ระยะ ดังนี้ 1. ระยะเริ่มต้น 2. ระยะปรับปรุง พัฒนา 3. ระยะสร้างเอกลักษณ์เฉพาะ 4. ระยะสร้างมูลค่าเพิ่มต่อยอดคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ความเป็นลพบุรีที่ได้รับการยอมรับจากชาวลพบุรีคือ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์ผู้เปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งกระบวนการคัดเลือกและนำเสนอความเป็นลพบุรีผ่านการจัดงานในครั้งนี้มุ่งเน้นให้เกิดการรับรู้ 3 ประเด็นหลักคือ 1. ความเคารพ ความศรัทธา และเทิดทูนต่อองค์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช 2. วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลพบุรีในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช 3. เหตุการณ์สำคัญที่ปรากฏรวมถึงบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยการนำเสนอความเป็นลพบุรีในการจัดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สามารถสรุปแนวคิดในการนำเสนอได้ 3 รูปแบบคือ 1. นำเสนอในรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย 2. นำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงผ่านการสร้างบรรยากาศและการจำลองเหตุการณ์จากประวัติศาสตร์ 3. นำเสนอโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวจังหวัดลพบุรี

ศิลปกรรมในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนำเสนอความเป็นลพบุรีด้านงานศิลป์ประเภทจิตรศิลป์ 4 ประเภท คือ วรรณกรรม ดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ และสถาปัตยกรรม ซึ่งถูกผสมผสานสรรค์สร้างขึ้น เป็นการแสดงแสง เสียง ทั้ง 2 แห่ง ภายในการจัดงาน คุณค่าของศิลปกรรมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสร้างให้เกิดการรับรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์อัน

ทรงคุณค่า เคารพเทิดทูนในองค์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดลพบุรี เสริมสร้างความยั่งยืนด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับนโยบายของทางรัฐบาลด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

งานวิจัยฉบับนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในด้านข้อมูลความเป็นมาของการจัดการแสดง แสง เสียง เนื่องด้วยการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ผู้วิจัยต้องศึกษาถึงความเป็นมา และพัฒนาการของการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย ตลอดจนวิธีการคิดวิเคราะห์ในการคัดเลือก นำเอาความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนั้นๆ มาถ่ายทอดผ่านการจัดการแสดง

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับจารึกที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง

2.4.2.1 วิจัยเรื่อง จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง พระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระเทพ - รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สามารถสรุปวัตถุประสงค์และผลการวิจัยได้ดังนี้

วิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออ่านและแปลจารึกสันสกฤตและเขมรซึ่งพบบริเวณ ปราสาทพนมรุ้ง ผลการศึกษาพบว่า เนื้อความในจารึกให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคมวิทยาและศาสนา ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์พบว่าเป็นเรื่องของนเรนทราทิตย์ พระญาติ สนิทของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 มีบทสรรเสริญนเรนทราทิตย์ว่า ทรงเป็นผู้ที่มีความงาม ทรงมีความ เป็นกวี ทรงเป็นผู้มีปัญญาและมีความรู้ ทรงปรีชาชาญด้านการรบ ทรงมีความแก่กล้าในพรต การ สรรเสริญนี้มีลักษณะเป็นการสรรเสริญพระเจ้าแผ่นดิน ส่วนข้อมูลทางด้านวิทยาและศาสนาพบว่า แม้ ข้อมูลในจารึกมิได้เป็นข้อมูลทางสังคมวิทยาโดยตรง หากแต่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มชน ที่อาศัยบริเวณพนมรุ้งทั้งในอดีตและปัจจุบัน เห็นได้จากคำเรียกชื่อภูเขาว่า “พนมรุ้ง” ซึ่งเป็นชื่อเรียก เดียวกันที่ปรากฏในจารึกเขมรว่า vnam run และในจารึกสันสกฤตว่า สตุลาหริ หรือ สตุลไสล ที่ แปลว่าภูเขาเช่นเดียวกัน ซึ่งการเรียกชื่อภูเขาพนมรุ้งแบบเดิมนี้นับนิษฐานได้ว่า ชุมชนบริเวณรอบเขา พนมรุ้งเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ต่อมาเรื่อยๆ โดยไม่ขาดสาย ด้านศาสนาและความเชื่อในจารึกที่พบ ปรากฏสิ่งของที่ถวายแด่เทพเจ้าหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ น้ำมัน งาม ถั่ว เปลือก ข้าว พะ พะ และ สุรา ซึ่งการถวายสุรานั้นเป็นของถวายตามศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย ที่ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิ ต้นตระกูล นอกจากนี้ยังพบธรรมเนียมการสร้างรูปเคารพแทนบรรพบุรุษอีกด้วย

วิจัยฉบับนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในด้านข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งรวมถึงการนำเรื่องราวที่ปรากฏในจารึกตลอดจนหลักฐานที่พบบริเวณรอบเขาพนมรุ้งมาสร้างสรรค์การแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จึงเป็นข้อมูลส่วนสำคัญที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์วิธีคิดในการประกอบสร้างการแสดง และรูปแบบการแสดง

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

2.4.3.1 วิจัยเรื่อง Factors contributing to the success of cultural event management a case study : the Phanom Rung festival, Buriram province โดย Patcharee Thanee กล่าวถึง วัตถุประสงค์และผลการวิจัยซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

วิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดงานทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยเป็นการผสมระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบไปด้วยปัจจัยหลัก 9 ปัจจัย ได้แก่ 1. การจัดโปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ ในขบวนเสด็จของพระนางอุปดิษฐลักษมีและเทพพาหนะทั้งสิบ ได้มีการให้ความรู้แก่ผู้ชมในรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ การจัดนิทรรศการ และการบรรยายขบวนต่างๆ โดยพิธีกรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น 2. การจัดการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ อาทิ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ ทั้งนี้ยังเป็นการประชาสัมพันธ์โดยใช้ภาษาที่หลากหลาย 3. การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ การปรับปรุงร้านอาหารให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และปรับปรุงห้องสุขาให้มีความสะอาดและสะดวกยิ่งขึ้น เป็นต้น 4. การจัดโปรแกรมอาหารเย็น เป็นการรับประทานอาหารพื้นบ้านที่เรียกว่า “โฮปบายดินเนอร์” มีการจัดแผนผังและระบุเลขที่โต๊ะอย่างชัดเจนเพื่อความเป็นระเบียบ สะดวก และรวดเร็ว ซึ่งประเภทของอาหารควรมีประเภทอาหารที่หลากหลาย และการแสดงในช่วงรับประทานอาหารนอกจากจะสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชมแล้วควรให้ความรู้แก่ผู้ชมด้วยเช่นเดียวกัน 5. การจัดการสาธารณูปโภคและการคมนาคมขนส่ง ควรมีบริการรถรับ – ส่ง จากสถานที่จัดงานไปยังตัวเมืองจังหวัด หรือสถานที่ใกล้เคียงเส้นทางหลัก และควรมีป้ายบอกเส้นทางจากถนนเส้นทางหลักสู่ถนนเข้า

สถานที่จัดงานทั้งภาษาไทยและภาษาอื่นๆ 6. การจัดสถานที่และเวที ควรจัดพื้นที่สำหรับรับชมการแสดงให้เพียงพอ ปลอดภัย และควรจัดนักแสดงให้เหมาะสมสำหรับเวทีการแสดง 7. การให้บริการของเจ้าหน้าที่ ควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่เพื่อรับรองผู้เข้าร่วมงาน และเจ้าหน้าที่ในแต่ละฝ่ายควรทราบรายละเอียดของงานตลอดจนรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 8. การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม ควรมีบริการตู้กดเงินอัตโนมัติ (ATM) ร้านแลกเปลี่ยนเงิน และตู้โทรศัพท์สาธารณะ เนื่องจากสถานที่จัดงานอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง 9. การจัดการเกี่ยวกับค่าเข้าชม ซึ่งประกอบไปด้วยค่าเข้าชมงาน 20 บาท/คน ค่าโต๊ะรับประทานอาหารไฮสปายดินเนอร์ 1,000 บาท/8 คน และค่าเข้าชมการแสดงแสง เสียง 200 บาท/คน ถือเป็นราคาที่เหมาะสม

จากการศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นประโยชน์ในด้านข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ในช่วงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา

2.4.3.2 วิจัยเรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง : แนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดย ธิติพงศ์ พิรุณ สามารถสรุปวัตถุประสงค์และผลการวิจัยได้ดังนี้

วิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของพิธีกรรมที่ปราสาทพนมรุ้ง 2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของพิธีกรรมที่ปราสาทพนมรุ้ง 3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ปราสาทพนมรุ้ง ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมบวงสรวงเป็นกิจกรรมหนึ่งในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จัดขึ้นในวันแรกของการจัดงาน เพื่อบูชาพระศิวะซึ่งเป็นเทพแห่งความศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาฮินดูตลอดจนเทพผู้รักษาปราสาทพนมรุ้งมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณ แต่เดิมนั้นชาวบ้านในบริเวณเขาพนมรุ้งจะบวงสรวงในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี แต่เมื่อมีการจัดงานเพื่อการท่องเที่ยวจึงได้นำพิธีบวงสรวงมาใช้ซึ่งมีการบวงสรวง 3 จุด ได้แก่ พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งปราสาทพนมรุ้ง พิธีบวงสรวงดอกบัวแปดกลีบ และพิธีบวงสรวงศาลเจ้าพ่อปราสาททอง มีพรหมณ์เป็นผู้นำประกอบพิธี สภาพปัจจุบันและปัญหาของพิธีกรรมทางศาสนาที่ปราสาทพนมรุ้งมีหลายด้าน ได้แก่ ในการประกอบพิธีกรรมและผู้มาเข้าร่วมพิธีกรรมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและขาดการพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นแรงจูงใจต่อนักท่องเที่ยว ส่งผลให้มี

นักท่องเที่ยวจำนวนน้อยลง เวลาในการจัดพิธีบวงสรวงเข้ามากเกินไปอาจไม่สะดวกต่อผู้ที่มาร่วมงาน บางกลุ่ม และปัญหาด้านผู้จัดงานที่ไม่เข้าใจหลักการและแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามแบบโบราณ ประเพณีอย่างแท้จริง แนวทางการอนุรักษ์พิธีกรรมนั้นคณะผู้จัดหรือผู้นำประกอบพิธีกรรมและทาง จังหวัดควรมีการประชุมวางแผนการจัดงานและศึกษาเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตาม แบบประเพณีโบราณอย่างละเอียดในทุกๆ องค์ประกอบ เพื่อให้การประกอบพิธีกรรมเป็นไปอย่าง เรียบร้อยและสมบูรณ์ ควรปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสมแก่ผู้มาเข้าร่วมพิธีกรรม มีการประชาสัมพันธ์ อย่างทั่วถึง และด้านอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมควรศึกษาข้อมูลตามแบบประเพณีโบราณอย่าง แท้จริง

งานวิจัยข้างต้นมีการศึกษาข้อมูลเช่นเดียวกับผู้วิจัย หากแต่มีขอบเขตและประเด็น ในการวิจัยแตกต่างกันคือ ในการวิจัยเรื่อง การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ใน ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของประเพณีขึ้น เขาพนมรุ้งที่ส่งผลให้เกิดการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำ ข้อมูลไปวิเคราะห์ถึงรูปแบบการแสดงแสง เสียง และกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ดังวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยกล่าวไว้ในบทที่ 1

2.4.3.3 วิจัยเรื่อง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ใน สังคมไทยร่วมสมัย โดย กวีธากร สังขกุล กล่าวถึง วัตถุประสงค์และผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

วิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีคิดในการสร้างประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งใน บริบทสังคมไทยร่วมสมัย และวิเคราะห์พลวัตและบทบาทของประเพณีดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2534 และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันเพื่อเป็นประเพณีประจำ จังหวัด กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1. พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาท พนมรุ้ง 2. ขบวนแห่การจำลองขบวนเสด็จพระนางอุปติษฐลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ 3. การ แสดงประกอบแสง เสียง เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งมีวิถีคิด ในการสร้างประเพณีใหม่ซ้อนลงไปประเพณีเลิงพนมของชาวบ้าน โดยกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม สะท้อนให้เห็นวิถีคิดในการสร้างโดยนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีรวมทั้งลวดลายที่สลักบน ตัวปราสาทมาสร้างเป็นองค์ประกอบต่างๆ อาทิ การจำลองเครื่องประดับตกแต่งขบวนแห่และการ

แสดงประกอบแสง เสียง จากภาพจำลองบนตัวปราสาท เป็นต้น ปัจจุบันยังมีการประชาสัมพันธ์ ควบคู่ไปกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ส่องแสงลอดช่องประตูทั้ง 15 ช่อง และมีการใช้ ประโยชน์ในแง่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเขมรถิ่นไทยในจังหวัดบุรีรัมย์กับชาวอุดรรัมย์ชัย ราชอาณาจักรกัมพูชาอีกด้วย พลวัตของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 พลวัตจากประเพณีราษฎร์สู่ประเพณีรัฐในปี พ.ศ. 2534 และช่วงที่ 2 พลวัตของประเพณีในช่วงที่ จังหวัดบุรีรัมย์เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งพลวัตทั้ง 2 ช่วงเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงผู้จัดเป็นสำคัญ

จากการศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นประโยชน์ในด้านข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดประเพณี สร้างสรรค์ หรือคิดค้นสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการนำตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรมมาประยุกต์และต่อยอดส่งผลให้เกิดเป็นประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในรูปแบบใหม่ เพื่อสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด

งานวิจัยข้างต้นของ พัชรี ธาณี เป็นการศึกษาวิจัยในสาขาการจัดการวัฒนธรรมและ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2548 ส่วนงานวิจัยของ ธิติพงศ์ พิรุณ เป็นการศึกษาวิจัยใน สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ ซึ่งศึกษาเฉพาะพิธีบวงสรวง ซึ่งเป็นหนึ่งใน 3 กิจกรรมของประเพณีขึ้นเขา พนมรุ้ง มีการเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ทั้งแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ และ แบบสนทนากลุ่มในช่วงปี พ.ศ. 2551 - 2552 ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยที่คล้ายคลึงกับผู้วิจัยหากแต่มี ประเด็นในการศึกษาที่แตกต่างกันโดยผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้างต้น และงานวิจัยของกิริธกร สังขกุล เป็นการศึกษาวิจัยในสาขาวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงปี พ.ศ. 2558 – 2559 ที่ศึกษาถึงวิถีคิดในการสร้างประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในฐานะเป็นประเพณีสร้างสรรค์ และวิเคราะห์ พลวัตและบทบาทของประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่มข้างต้น เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเรื่อง การจัดการ แสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ทั้งในแง่ข้อมูลและวิธีการศึกษาวิเคราะห์ อย่างไรก็ตามแม้ จะมีการศึกษากิจกรรมในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งอยู่บ้างแล้ว หากแต่วิจัยเหล่านั้นยังไม่ได้ศึกษาความ เป็นมาและพัฒนาการของการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” รวมถึงยังไม่มี งานวิจัยใดที่ศึกษาถึงรูปแบบและกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ใน

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 มาก่อน ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาในประเด็นดังกล่าวและเห็นว่าการวิจัยเรื่องนี้จะช่วยให้เข้าใจในรูปแบบและกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดบุรีรัมย์

สรุป

การแสดงแสง เสียง (light & sound Show) หรือ การแสดงละครประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & sound show) คือ การแสดงบทบาทสมมุติของตัวละครที่เล่าถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล สถานที่ หรือชุมชน ฉากหลังของการแสดงเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อาทิ โบราณสถาน อนุสาวรีย์ ตลอดจนฉากปรั๊กหักพังของก้อนอิฐและศิลาแลง เป็นต้น หรือบางครั้งอาจเป็นการสร้างฉากขึ้นโดยจำลองจากสถานที่จริง เนื้อเรื่องที่แสดงจึงนำมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จากตำนาน พงศาวดาร เรื่องราวจาก นวนิยาย หรือวรรณคดีที่อิงประวัติศาสตร์ ตลอดจนการนำเสนอถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ และวีรกรรมของวีรบุรุษผู้กล้าที่ได้รับการยกย่อง ประกอบกับการนำเทคโนโลยีด้านแสงสี และเสียงมาประยุกต์ใช้ในการแสดง เพื่อให้การแสดงเกิดความยิ่งใหญ่ สวยงามตระการตา ตลอดจนการใช้เสียงเพื่อบรรยายให้ผู้ชมเกิดความคิดจินตนาการไปถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต

การแสดงแสง เสียง ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส เรียกว่า “Son et lumiere” หมายถึง การแสดงแสงและเสียง ริเริ่มขึ้นโดย พอล โรเบิร์ต ฮูดิน (Paul Robert – Houdin) หัวหน้าผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ ได้สร้างการแสดงแสง เสียง ขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1952 ที่ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งถือเป็นแหล่งกำเนิดแห่งแรกในทวีปยุโรป ต่อมาจึงได้รับความนิยมและแพร่หลายไปยังอีกหลายทวีปในเวลาต่อมาจนถึงทวีปเอเชีย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยการแสดงแสง เสียง กำเนิดขึ้นในประเทศไทยจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจุดขายให้กับสถานที่ท่องเที่ยวหรืองานเทศกาลประเพณีต่างๆ จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2519 โดยกรมศิลปากรร่วมกับกองทัพเรือ จัดขึ้น ณ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดการแสดง ชุด “สะพานข้ามแม่น้ำแคว” ขึ้นในสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี และประสบความสำเร็จจนเป็นที่รู้จัก หากแต่ในครั้งนั้นเป็นการแสดงแสงและเสียงแบบมาตรฐาน (Standard light and sound show) ที่ยังไม่มีการแสดงนาฏกรรมเชิงละครประกอบ กระทั่งในปี พ.ศ. 2525 มีการจัดงานมหรสพสมโภชฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี โดยจัดให้มีการแสดง แสง เสียง ภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

สมัยนายเดโช สนวนานนท์ ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมศิลปากร นับเป็นศิลปะการแสดงผ่านวิทยาการทางวิทยาศาสตร์มิติใหม่มาถ่ายทอดให้คนไทยได้รู้จักในรูปแบบของศิลปะการแสดง แสง เสียง ซึ่งเป็น การแสดงที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก

พัฒนาการครั้งสำคัญของการแสดงประกอบแสงเสียงในไทยเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2533 เมื่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดการแสดงชุดวิมานนาฎการขึ้นที่ปราสาทหินพิมาย จังหวัด นครราชสีมา ในครั้งนั้นเป็นการแสดงนาฏกรรมเชิงละครอย่างเต็มรูปแบบตลอดทั้งเรื่องโดยผสมการ แสดงละคร นาฏศิลป์พื้นเมือง นาฏศิลป์ไทยเข้าไว้ด้วยกัน จึงเรียกว่า การแสดงประกอบแสงเสียง หรือการแสดงละครประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & sound show) ทำให้มีการจัด กิจกรรมในลักษณะดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงนับเป็นองค์กรที่มี ส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการจัดการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพ ณ โบราณสถานและ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย จึงได้รับความนิยมและถูกจัดให้เป็น การแสดงประจำปีรวมถึงเป็นการแสดงที่จัดขึ้นในวาระพิเศษด้วยเช่นเดียวกัน เสมือนเป็นสื่อบันเทิงที่เอื้อ ประโยชน์ต่อชุมชน เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด

จากการสำรวจงานเอกสาร สื่อออนไลน์ และการสังเกตการณ์เบื้องต้นพบว่า การจัดการ แสดงแสง เสียง ในประเทศไทยลักษณะประจำปีมีจำนวนทั้งสิ้น 18 แห่ง 20 ชุดการแสดง และการ แสดงแสง เสียง ลักษณะเฉพาะกิจที่จัดขึ้นในวาระพิเศษมีจำนวน 9 แห่ง 9 ชุดการแสดง ผู้วิจัยได้ นำเสนอเป็นตารางโดยจำแนกตามภูมิภาค ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการจัดการจัดการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย

ที่มา : ผู้วิจัย

ลำดับ	ภูมิภาค	จังหวัด	ระยะเวลาการจัด งาน	การแสดงแสง เสียง
1.	ภาคกลาง	พิษณุโลก	เดือนมกราคม ของทุกปี	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “ย อ ย ศ ยี่ ง ฟ้ำ มหาราชแห่งแผ่นดิน”
		สุพรรณบุรี	เดือนมกราคมถึง ต้นเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี	การแสดงแสง เสียง ชุด “กฤษฎาภินิหาร สมเด็จพระนเรศวร มหาราช”
			เดือนธันวาคม ของทุกปี	การแสดงแสง เสียง ชุด “ อู่ ท อ ง อู่ อารยธรรมสุวรรณภูมิ”
		ลพบุรี	เดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี	การแสดงแสง เสียง ชุด “พระนารายณ์ราช จอมสยาม”
		พิจิตร	เดือนกุมภาพันธ์	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พุทธบารมีหลวง พ่อใหญ่ น ฤ บ ดี เกริกฟ้า”
		อุทัยธานี	เดือนเมษายน	การแสดงแสง เสียง ชุด “พระบรมมหา ชนกจักรี พระบารมี เกริกฟ้า”
		สมุทรปราการ	เดือนกรกฎาคม	การแสดงแสง เสียง ชุด “ธ ดุจแสงตะวัน ฉาย แสงประกายแห่ง หวังนำสยาม”

ลำดับ	ภูมิภาค	จังหวัด	ระยะเวลาการจัดงาน	การแสดงผลงาน
	ภาคกลาง (ต่อ)	อ่างทอง	เดือนกรกฎาคม	การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “ปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง”
		เพชรบูรณ์	เดือนตุลาคม	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “ศรัทธารักประเพณีพุทธบารมีปกป้องสรรเสริญซ้องบูชา”
		สุโขทัย	เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “ความรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัย”
		พระนครศรีอยุธยา	เดือนธันวาคม ของทุกปี	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “คนดีศรีอยุธยา”
2.	ภาคเหนือ	เชียงใหม่	เดือนมกราคม ของทุกปี	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ”
		ลำปาง	เดือนมกราคม ของทุกปี	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “นเรศวรวีรกษัตราเกริกฟ้า”
		ลำพูน	เดือนเมษายนถึง ต้นเดือนพฤษภาคม	การแสดงแสง สี เสียง ชุด “พระธาตุเจ้าหริภุญชัย ภายใต้ร่มพระบารมี”
		เชียงราย	เดือนตุลาคม	การแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาราชมั่งรายนฤมิตร”

ลำดับ	ภูมิภาค	จังหวัด	ระยะเวลาการจัดงาน	การแสดงผลงาน
3.	ภาคใต้	ภูเก็ต	เดือนมีนาคม ของทุกปี	การแสดงผลงาน สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีร สตรีศรีถกลาง ท้าวเทพ ก ระ ษั ต ริ - ท้าวศรีสุนทร
		ภูเก็ต	เดือนกรกฎาคมถึง ต้นเดือนสิงหาคม ของทุกปี	การแสดงผลงาน สี เสียง ชุด “สืบสานตำนานพระนาง มัสซูรี”
		นครศรีธรรมราช	เดือนพฤษภาคม	การแสดงผลงาน สี เสียง ชุด “มิ่งมงคลหลอมศรัทธา เบิกฟ้านครศรีธรรมราช”
4.	ภาค ตะวันตก	ราชบุรี	เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี	การแสดงผลงาน เสียง และ สื่อผสม ชุด “เกิดที่ชาติ ขอเป็นคนราชบุรี”
		กาญจนบุรี	เดือนพฤศจิกายนถึงต้น เดือนธันวาคม ของทุกปี	การแสดงผลงาน เสียง ชุด “เปลวไฟแห่งศรัทธา ห้วง เวลาแห่งสันติ”
		ตาก	เดือนธันวาคมถึง ต้นเดือนมกราคม ของทุกปี	การแสดงผลงาน เสียง และ สื่อผสม ชุด “มหา วีรกรรมสมเด็จพระเจ้า ตากสินมหาราช”
5.	ภาค ตะวันออก	ตราด	เดือนมีนาคม ของทุกปี	การแสดงผลงาน เสียง และ สื่อผสม ชุด “ตราด รำลึก”
		จันทบุรี	เดือนธันวาคม ของทุกปี	การแสดงผลงาน เสียง และ สื่อผสม ชุด “มหา วีรกรรมศึกกู่ชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

ลำดับ	ภูมิภาค	จังหวัด	ระยะเวลาการจัดงาน	การแสดงผล เสียง
6.	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	หนองคาย	เดือนมีนาคม ของทุกปี	การแสดงผล เสียง ชุด “ตำนานสงครามปราบฮ่อ”
		กาฬสินธุ์	เดือนพฤษภาคม ของทุกปี	การแสดงผล สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง”
		นครพนม	เดือนตุลาคม	การแสดงผล สี เสียง ชุด “นครพนมเมืองงาม ชมสามที่สุด”
		นครราชสีมา	เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี	การแสดงผล สี เสียง ชุด “วิมาลัยปุระแดน เทวณมิตร”
		สุรินทร์	เดือนพฤศจิกายน ของทุกปี	การแสดงผล เสียง ชุด “มหาสิวนาภูราช คีต ศาตร์ เทวา ศรีศรีขรินทราลัย”
		บุรีรัมย์	เดือนเมษายน ของทุกปี	การแสดงผล เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

จากการศึกษาการจัดการแสดงผล เสียง ในประเทศไทยลักษณะประจำปีมีจำนวนทั้งสิ้น 18 แห่ง 20 ชุดการแสดง และการแสดงผล เสียง ในลักษณะเฉพาะกิจที่จัดขึ้นในวาระพิเศษจำนวน 9 แห่ง 9 ชุดการแสดง ผู้วิจัยพบว่าแรกเริ่มเป็นการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกับกรมศิลปากร และทางจังหวัด ต่อมาจึงมอบหมายให้จังหวัดนั้นๆ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการต่อมาจึงเป็นการดำเนินงานร่วมกันของทางภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด รูปแบบการแสดงเป็นการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญภายในจังหวัดนั้นๆ ได้แก่ สถานที่ ชุมชน และตัวบุคคล นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงที่จัดขึ้นตามวาระพิเศษ อาทิ วันมาฆบูชา และงานเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมระดับผู้นำ เป็นต้น จึงนิยมจัดแสดงแบบเป็นลานกว้าง ฉากที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการใช้สถานที่ทางประวัติศาสตร์เป็นฉากจริง และการจัดสร้างฉาก

ประกอบเพิ่มเติมในสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ ประกอบการใช้ระบบแสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษร่วมในการแสดง

ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 เป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงความสำคัญของปราสาทพนมรุ้งที่ส่งผลให้เกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง สรุปได้ว่า ปราสาทพนมรุ้ง เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว ประการสำคัญของระบบความเชื่อของคนในเขมรถิ่นไทยคือ การนับถืออำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่าในธรรมชาติมีวิญญาณที่สามารถดลบันดาลให้เกิดสิ่งที่ดีและไม่ดีแก่มนุษย์ได้ นอกจากนี้การสร้างปราสาทบนภูเขายังสัมพันธ์กับคติความเชื่อในศาสนาฮินดูที่เปรียบปราสาทหินเสมือนดั่งเทวาลัยซึ่งเป็นที่ประทับของเทพเจ้าบนยอดเขาไกรลาส (ซึ่งก็คือแห่งเดียวกันกับเขาพระสุเมรุตามความเชื่อเรื่องจักรวาลของศาสนาพุทธ) ที่เป็นศูนย์กลางของจักรวาลอีกด้วย

ปราสาทพนมรุ้งเป็นเทวสถานที่สูงขึ้นเป็นที่ประทับของพระศิวะซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกายในสมัยที่ขอมเรืองอำนาจ สร้างขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ 15 – 18 เพื่อเป็นเครื่องค้ำจุนสถานภาพของชนชั้นปกครองประกอบการใช้ประโยชน์ในฐานะศาสนาคือใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามประเพณีของศาสนาฮินดู ต่อมาจึงเปลี่ยนจากศาสนสถานในแบบของศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนสถานในแบบศาสนาพุทธในภายหลัง

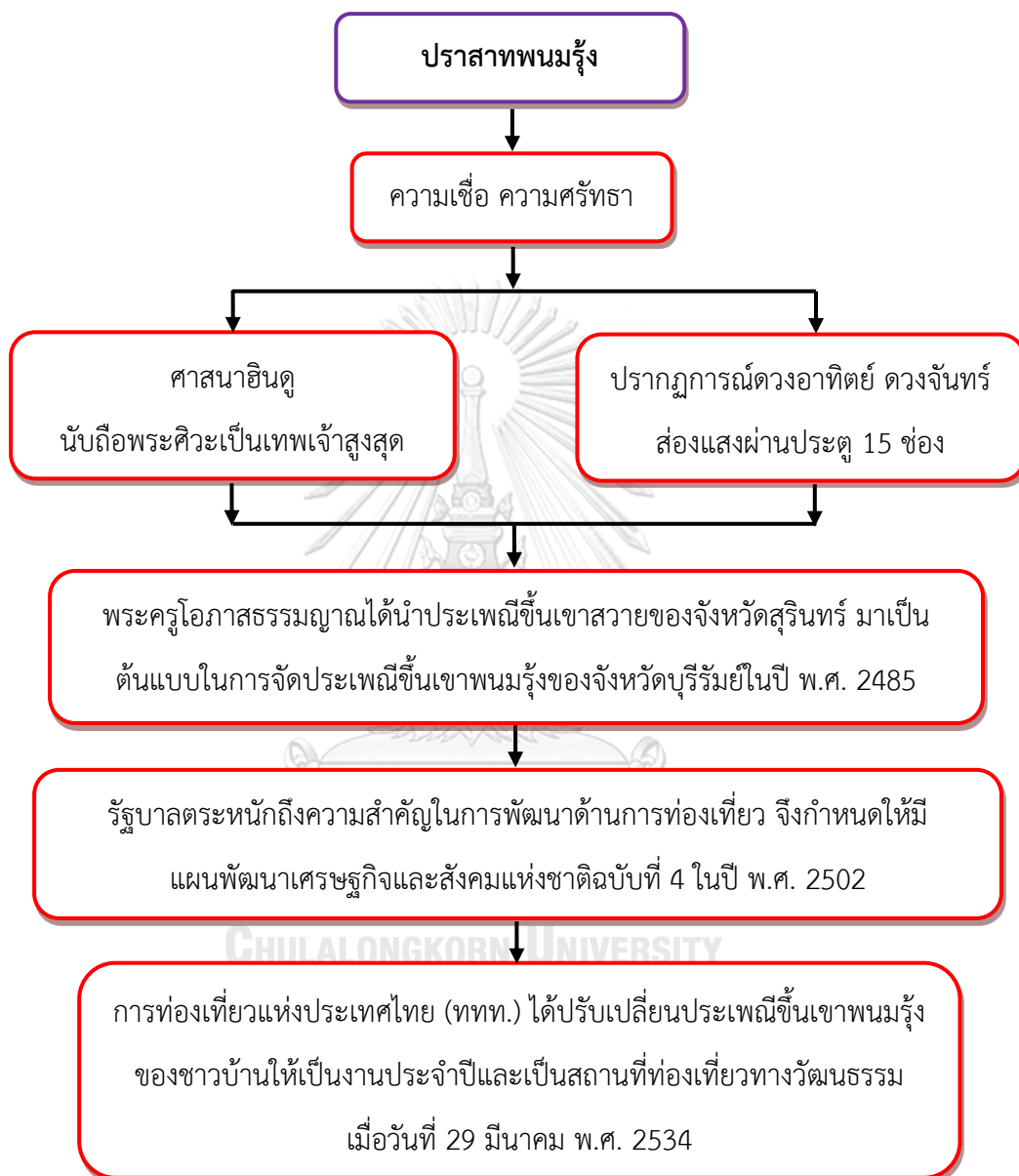
จากข้อความที่ปรากฏบนจารึกที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้งเป็นที่ทราบกันว่านเรนทราทิตย์เป็นผู้บูรณะและก่อสร้างปราสาทพนมรุ้งจนเกิดเป็นเทวสถานที่ยิ่งใหญ่เป็นที่สถิตของพระศิวะเทพตามรูปแบบอารยธรรมขอมโบราณ และเป็นผู้ที่ประชาชนในท้องถิ่นให้ความเคารพยกย่อง เพราะนอกจากจะมีพระปรีชาสามารถในการรบแล้วยังมีวิชาความรู้และเลื่อมใสในศาสนาเป็นอย่างมาก และด้วยความเลื่อมใสในศาสนาจึงให้เกิดพระดำริที่จะก่อสร้างปราสาทพนมรุ้งที่ตั้งอยู่ในบริเวณเขตปกครองให้ยิ่งใหญ่ จึงได้เกณฑ์ผู้คนขึ้นไปทำการบูรณะสิ่งก่อสร้างเดิมที่อดีตกษัตริย์เคยสร้างไว้ ทั้งศิवालึงค์และตัวปราสาทโดยได้ก่อสร้างเพิ่มเติมทั้งหมดจนเกิดความยิ่งใหญ่อย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2437 มีผู้นำรอยพระพุทธรูปบาทไปประดิษฐานไว้ในปรangkน้อยบนปราสาทพนมรุ้ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 เจ้าคุณโสภาธรรมญาณ จากวัดท่าประสิทธิ์ ได้เดินทางมาวิปัสสนากรรมฐานที่ปราสาทพนมรุ้งและได้นำประเพณีขึ้นเขาสวายมาเป็นแบบอย่างในการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 พ.ศ. 2485 ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน ต่อมาเมื่อกรมศิลปากร ได้ทำการบูรณะปราสาทพนมรุ้งเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2530 จึงได้เปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งในปี พ.ศ. 2531 โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน และชาวบ้านยังคงจัดจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งแบบเดิมเรื่อยมา กระทั่งปี พ.ศ. 2534 เกิดการร่วมมือกันระหว่างที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) ได้ปรับเปลี่ยนประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นงานประจำปีและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในขณะนั้น โดยแนวคิดหลักของการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งยังคงเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิม และกำหนดวันจัดงานเพิ่มขึ้นเป็น 2 - 3 วัน ในช่วงต้นเดือนเมษายนของทุกปี ประกอบกับในช่วงการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งนั้นจะตรงกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ที่ส่องแสงลอดผ่านประตูทั้ง 15 ช่อง นับเป็นสิ่งมหัศจรรย์หนึ่งเดียวในโลก จากความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชนจึงเกิดเป็นประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความเป็นมาการเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในจังหวัดบุรีรัมย์ จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์และสรุปผลซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนผัง ได้ดังนี้

แผนผังที่ 2 แผนผังการเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

ที่มา : ผู้วิจัย

ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ จัดขึ้นในช่วงสัปดาห์แรกของเดือนเมษายน เพื่อให้ตรงกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองมหาเทวาลัยแห่งนี้ โดยมีความประสงค์จะเป็นการเพิ่มศักยภาพของอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ให้มีพลังด้านการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ตลอดจนให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวทราบถึงความสำคัญของปราสาทพนมรุ้ง ในมุมมองใหม่และสามารถวางโครงการที่จะมาท่องเที่ยวได้ตรงกับช่วงเวลาที่เหมาะสม ถือเป็น การสนองและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

กิจกรรมในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1. พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง 2. ขบวนแห่พระนางอุปติษฐิ์ลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ 3. การแสดงแสงเสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของปราสาทพนมรุ้ง ถือได้ว่าทั้ง 3 กิจกรรมนี้ นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอีสานใต้ของชาวจังหวัดบุรีรัมย์แล้ว ยังเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญที่เป็นทางเลือกหนึ่งให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมพลังด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดบุรีรัมย์ให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เจาะลึกในการสืบค้นข้อมูลรูปแบบการแสดงและกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 ใช้วิธีการสืบค้นข้อมูล การสัมภาษณ์ ลงพื้นที่ และสังเกตการณ์เป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทาง ขั้นตอน และวิธีการศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งวิธีดำเนินการวิจัย ได้ดังนี้

3.1. แผนการดำเนินการวิจัย

3.2 แหล่งข้อมูล

3.2.1 สืบค้นข้อมูลจากเอกสาร

3.2.2 สืบค้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.2 การสัมภาษณ์

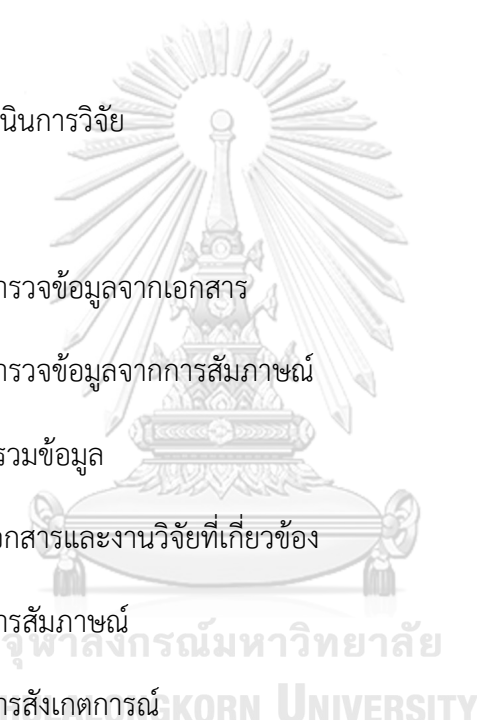
3.3.3 การสังเกตการณ์

3.3.4 ข้อมูลออนไลน์

3.4 วิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 ภาคทฤษฎี

3.4.2 ภาคสนาม

3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการ 2 ปีการศึกษา โดยเริ่มดำเนินการเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2559 ถึง เดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2561 โดยมีตารางแสดงแผนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงแผนการดำเนินการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย	ปี พ.ศ. 2559				ปี พ.ศ. 2560				ปี พ.ศ. 2561					
	พ.ค. - มิ.ย.	ก.ค. - ส.ค.	ก.ย. - ต.ค.	พ.ย. - ธ.ค.	ม.ค. - ก.พ.	มี.ค. - เม.ย.	พ.ค. - มิ.ย.	ก.ค. - ส.ค.	ก.ย. - ธ.ค.	พ.ย. - ธ.ค.	ม.ค. - ก.พ.	มี.ค. - เม.ย.	พ.ค. - มิ.ย.	ก.ค.
1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากนั้นคัดเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์และจัดทำโครงร่างเพื่อเสนอหัวข้อ	←	→												
2. ค้นหาข้อมูลจากเอกสาร สื่อออนไลน์ การสังเกตการณ์ ลงพื้นที่ และสัมภาษณ์ จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลและดำเนินการจัดทำบทที่ 1 - 2 เพื่อส่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์		←	→											
3. ปรับแก้บทที่ 1 - 2 และส่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นจึงดำเนินการจัดทำบทที่ 3			←	→										
4. ส่งวิทยานิพนธ์บทที่ 3 กับอาจารย์ที่ปรึกษาและทำการปรับแก้ให้สมบูรณ์ จากนั้นจึงนำเสนอบทที่ 1 - 3 ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อนร่วมชั้นในห้องเรียน				←	→									
5. ส่งงานวิทยานิพนธ์ฉบับที่ปรับแก้โดยสมบูรณ์บทที่ 1 - 3				←	→									
6. นำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ต่อคณะกรรมการในภาควิชาภาษาไทยศิลป์				←	→									
7. ผู้วิจัยพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อทำการปรับแก้วิทยานิพนธ์				←	→									
8. เรียนเชิญกรรมการและส่งเอกสารเพื่อเตรียมสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์							←	→						
9. ดำเนินการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์							←	→						
10. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสาร สื่อออนไลน์ การลงพื้นที่สัมภาษณ์ ข้อมูลและสังเกตการณ์	←	→												
11. ตีพิมพ์บทความวิทยานิพนธ์										←	→			
12. ส่งวิทยานิพนธ์บทที่ 1 - 5 กับอาจารย์ที่ปรึกษาและทำการปรับแก้ให้สมบูรณ์									←	→				
13. สอบวิทยานิพนธ์นี้ระดับปริญญาโทภาคการศึกษาปลาย 2560 จากนั้นจึงปรับแก้เล่มตามคำแนะนำของกรรมการ และจัดทำเป็นรูปเล่มอย่างสมบูรณ์												←	→	

3.2 แหล่งข้อมูล

3.2.1 สํารวจข้อมูลจากเอกสาร จากแหล่งต่างๆ ดังนี้

- 3.2.1.1 หอสมุดแห่งชาติ
- 3.2.1.2 สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 3.2.1.3 ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 3.2.1.4 ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 3.2.1.5 สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- 3.2.1.6 สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- 3.2.1.7 ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์
- 3.2.1.8 ศูนย์บริการข้อมูลอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

3.2.2 สํารวจข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการและทางด้านการแสดง รวมทั้งหน่วยงานที่อยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นสำคัญ ซึ่งมีรายชื่อดังต่อไปนี้

- 3.2.2.1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน
- 3.2.2.2 สัมภาษณ์ผู้รู้และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการแสดง แสง เสียง จำนวน 1 ท่าน
- 3.2.2.3 สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จำนวน 6 ท่าน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.1.1 กรมศิลปากร, ปราสาทพนมรุ้ง. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2531.

ข้อมูลที่ศึกษา : ข้อความในจารึกที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง และการเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน

3.3.1.2 กรมศิลปากร, อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ. นครราชสีมา: โรงพิมพ์โจเซฟ, 2557.

ข้อมูลที่ศึกษา : วิธีการบูรณะปราสาทพนมรุ้งโดยวิธีอนัสติโลซิส (Anastylosis)

3.3.1.3 กริธากร สังขกุล. ประเพณีขึ้นพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

ข้อมูลที่ศึกษา : วิธีในการคิดสร้างสรรค์ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง (ในรูปแบบใหม่) โดยอิงอดีตหรือการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วมาปรับประยุกต์ใช้ และสร้างความหมายใหม่เพื่อสนองวัตถุประสงค์ใหม่ๆ ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

3.3.1.4 จิรัฏฐ์ ธนพงษ์พรธนา. เอกสารเสริมความรู้เรื่อง ปราสาทพนมรุ้ง. ม.ป.ท., ม.ป.ป.. (อัดสำเนา)

ข้อมูลที่ศึกษา : ตำนานและความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งที่ก่อเกิดเป็นประเพณีประจำท้องถิ่น

3.3.1.5 บุษกร บิณฑสันต์ และข้าคม พรประสิทธิ์, มโหรีอีสานใต้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

ข้อมูลที่ศึกษา : เครื่องดนตรีในวงดนตรีอีสานใต้และวัฒนธรรมการบรรเลงมโหรีอีสานใต้

3.3.1.6 พัชรี ธาณี. FACTORS CONTRIBUTING THE SUCCESS OF CULTURAL EVENT MANAGEMENT A CASE STUDY : THE PHANOM RUNG FESTIVAL ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดงานทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ข้อมูลที่ศึกษา : ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

3.3.1.7 พีรพงศ์ เสนไสย. การแสดงแสงสีเสียง : การสร้างสรรค์วัฒนธรรมบันเทิง การบริการวิชาการและศิลปวัฒนธรรมเพื่อสังคม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.

ข้อมูลที่ศึกษา : พัฒนาการการเกิดการแสดงแสง สีเสียง ในประเทศไทย

3.3.1.8 ภูมิจิต เรืองเดช, วรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : ร้านเอกสาร ซีพี, 2542.

ข้อมูลที่ศึกษา : วรรณกรรมท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์

3.3.1.9 วิศปต์ย์ ชัยช่วย. ความสำคัญของบทรการแสดงประกอบแสงและเสียง. วารสารดำรงวิชาการคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร 7 (มกราคม - มิถุนายน 2551): 83.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความสำคัญของบทรการแสดงประกอบแสงและเสียง ตลอดจนความสำคัญของแสงและเสียง

3.3.1.10 ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, สมบัติอีสานใต้ ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2527.

ข้อมูลที่ศึกษา : ประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ การท่องเที่ยว และประเพณีในจังหวัดบุรีรัมย์

3.3.1.11 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, มุลินธิและหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม, ดิศกุล. จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถานมณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 พิมพ์เนื่องในวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ 21 มิถุนายน 2531. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2531.

ข้อมูลที่ศึกษา : การเสด็จตรวจโบราณวัตถุสถาน ณ ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ในปี พ.ศ. 2472

3.3.1.12 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง. งานวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521.

ข้อมูลที่ศึกษา : ข้อความที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง

3.3.1.13 สรเชต วรคามวิชัย. ปราสาทหินพนมรุ้ง. บุรีรัมย์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์, 2528.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง

3.3.1.14 สรเชต วรคามวิชัย, ปราสาทเมืองต่ำ. บุรีรัมย์: เรวัตการพิมพ์, 2529.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งที่ปรากฏบนจารึกต่างๆ

3.3.1.15 สุจิตต์ วงษ์เทศ. บุรีรัมย์มาจากไหน? กรุงเทพฯ: แม่คำผาง, 2553.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาและพัฒนาการของจังหวัดบุรีรัมย์

3.3.1.16 สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, หม่อมราชวงศ์. พนมรุ้ง ปราสาทหินสี่มุมบนยอดภูเขาไฟ ทัพวิมานฝีมือมนุษย์นฤมิตแห่งเดียวในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2531.

ข้อมูลที่ศึกษา : อารยธรรมเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง วัสดุและเทคนิคการก่อสร้าง รวมไปถึงสถาปัตยกรรมและประติมากรรมของปราสาทพนมรุ้ง

3.3.1.17 หฤทัย นัยโมกษ์. ศิลปกรรมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์กับความเปลี่ยนแปลง. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2556.

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย รวมถึงวิถีคิดในการนำเอกลักษณ์ของจังหวัดนั้นๆ มาสร้างสรรค์เป็นผลงาน ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดนั้นๆ

3.3.1.18 อภิวันท์ อุดลยพิเชษฐ์, น้ำเทียว 7 ปราสาทหินแห่งอีสานใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2546.

ข้อมูลที่ศึกษา : ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของปราสาทหินพนมรุ้งในวัฒนธรรมขอมในเขตอีสานใต้

3.3.1.19 อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, ทิพนิยายจากปราสาท. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, 2555.

ข้อมูลที่ศึกษา : แนวความคิดที่เกี่ยวกับหลักการความเชื่อของศาสนาฮินดู

3.3.1.20 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง. ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งทางด้านประวัติศาสตร์. ม.ป.ท., ม.ป.ป.. (อวดสำเนา)

ข้อมูลที่ศึกษา : ลำดับเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ปราสาทพนมรุ้ง

3.3.1.21 เบญจวรรณ นาราสิัจ, “ประวัติศาสตร์ทางการของปราสาทพนมรุ้งที่คนท้องถิ่นไม่รับรู้,” วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง 11 (มกราคม - เมษายน 2558): 116.

ข้อมูลที่ศึกษา : ประวัติศาสตร์ของปราสาทพนมรุ้ง

3.3.2 การสัมภาษณ์

3.3.2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรเชต วรรณวิชัย อายุ 79 ปี ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาในการสร้างปราสาทพนมรุ้ง รวมถึงประวัติวันเรนทราทิตย์กษัตริย์ผู้สร้างปราสาทพนมรุ้ง และการนับถือศาสนาฮินดูภายหลังจึงได้เปลี่ยนเป็นศาสนาพุทธของประชาชนบริเวณรอบเขาพนมรุ้ง

3.3.2.2 ดร.หฤทัย นัยโมกษ์ อายุ 42 ปี ครูชำนาญการ วิทยาลัยนาฏศิลป นครราชสีมา ผู้รู้และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการแสดงแสง เสียง

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย รวมถึงวิธีคิดวิเคราะห์ในการนำอัตลักษณ์ของจังหวัดนั้นๆ มาสอดแทรกไว้ในการแสดง รวมถึงกระบวนการทำงานในการประกอบสร้างการแสดงแสง เสียง ในฝ่ายต่างๆ

3.3.2.3 อาจารย์นพรัตน์ศุภาคาร หวังในธรรม อายุ 80 ปี ศิลปินแห่งชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภรรยาอาจารย์เสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ศิลปะการแสดง) ผู้ประพันธ์บทละครที่เป็นเค้าโครงที่ถูกนำมาใช้ในการแสดง แสง เสียง ในปัจจุบัน

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาและพัฒนาการของบทละครที่ใช้ในการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

3.3.2.4 อาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ อายุ 71 ปี ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้นำมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เข้าร่วมในการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2536 รวมทั้งเป็นผู้ประดิษฐ์กระบวนท่ารำระบำอัปสรและเครื่องแต่งกายในการแสดง แสง เสียง

ข้อมูลที่ศึกษา : การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา รวมถึงกลวิธีการคิดสร้างสรรค์กระบวนท่ารำที่ใช้ในการแสดงและกระบวนการทำงานในการจัดการแสดง แสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

3.3.2.5 คุณจเร สัตยารักษ์ อายุ 61 ปี ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สพป. บุรีรัมย์ เขต 1 ผู้กำกับการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

ข้อมูลที่ศึกษา : ความเป็นมาของการแสดง แสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง การมีส่วนร่วมทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังการแสดง ตลอดจนกระบวนการทำงานของแต่ละฝ่ายในการจัดการแสดง

3.3.2.6 คุณธารณา คชเสนี อายุ 59 ปี ที่ปรึกษาสำนักงานโครงการกองทุนการศึกษา ผู้ปรับปรุงและประพันธ์บทละครการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ขึ้นใหม่

ข้อมูลที่ศึกษา : การมีส่วนร่วมทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังการแสดง รวมถึงวิธีการประพันธ์บทละครและขั้นตอนการทำงานในการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

3.3.2.7 อาจารย์ฐิตาธิ์ย์ ผลเจริญ อายุ 54 ปี ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม ผู้ประดิษฐ์กระบวนท่ารำระบำสร้างสรรค์และเครื่องแต่งกายในการแสดง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

ข้อมูลที่ศึกษา : การมีส่วนร่วมในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” รวมถึงการสร้างสรรค์การแสดงชุดต่างๆ ตลอดจนกระบวนคิดสร้างสรรค์การแสดง การฝึกซ้อม และควบคุมนักแสดงเข้าร่วมการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

3.3.2.8 อาจารย์นฤมล จิตต์หาญ อายุ 45 ปี หัวหน้าสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้ประดิษฐ์ฝึกซ้อมกระบวนท่ารำระบำอัปสรารและรับผิดชอบดูแลเครื่องแต่งกายในการแสดง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

ข้อมูลที่ศึกษา : การมีส่วนร่วมในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” กลวิธีการทำงาน การฝึกซ้อมและควบคุมนักแสดง ตลอดจนการควบคุมดูแลเครื่องแต่งกายของนางรำในการแสดงแสง เสียง รวมถึงข้อดี ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการทำงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนา งานต่อไป

3.3.3 การสังเกตการณ์

3.3.3.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญที่ทางคณะผู้จัดได้จัดขึ้น ได้แก่ การเข้าร่วมพิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้งและบัวแปดกลีบ การร่วมชมขบวนแห่พระนางอุบดินทรลักษมีเทวีและเทพพาหนะทั้งสิบ และการชมการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สังเกตการณ์จากกิจกรรมต่างๆ ที่จัดแสดงภายในงานเพื่อเป็นข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ตรง

3.3.3.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการแสดง รวมถึงองค์ประกอบการแสดงในส่วนต่างๆ ของการแสดง เป็นการสังเกตการณ์จากการชมสื่อวีดิทัศน์การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2559 การเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมนี้ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย หากแต่การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมนี้จะไม่สามารถเห็นถึงรายละเอียดที่ชัดเจนในส่วนต่างๆ ได้ดีเท่ากับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

3.3.4 ข้อมูลออนไลน์

3.3.4.1 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุพรรณบุรี, งานอุ้มทองอุ้มอารยธรรมสุวรรณภูมิ. [ออนไลน์], 9 กันยายน 2559. แหล่งที่มา <http://www.tatsuphan.net/Sactivity11.html>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “อุ้มทองอุ้มอารยธรรมสุวรรณภูมิ” งานอุ้มทองอุ้มอารยธรรมสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี

3.3.4.2 จังหวัดพิจิตร, งานประเพณีปิดทองพระพุทธรูปเขมร. [ออนไลน์], 4 มีนาคม 2559. แหล่งที่มา <http://www.phichit.go.th/phichit/index.php/phichit-today-all/5349-2016-02-12-07-17-25>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง สี เสียง ชุด “พุทธบารมีหลวงพ่อบึงใหญ่ นฤบดีเกริกฟ้า” ในงานประเพณีปิดทองพระพุทธรูปเขมร จังหวัดพิจิตร

3.3.4.3 จังหวัดอุทัยธานี, งานเทิดพระเกียรติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก [ออนไลน์], 3 เมษายน 2559. แหล่งที่มา http://www.uthaithani.go.th/info_executive/april/03-04-59-2/index.html

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พระบรมมหาชนกจักรี พระบารมีเกริกฟ้า” ในงานเทิดพระเกียรติสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกและงานกาชาด จังหวัดอุทัยธานี

3.3.4.4 ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง. [ออนไลน์], 25 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/?transaction=post_view.php&room_no=0&id_main=1299&star=30

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

3.3.4.5 ทำเนียบรัฐบาลไทยคู่ฟ้า, งานเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมระดับผู้นำด้าน
น้ำแห่งภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก. [ออนไลน์], 19 พฤษภาคม 2556. แหล่งที่มา
<https://www.youtube.com/watch?v=jv836tUvSck>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง สี เสียง ชุด “เล่าขานตำนานเวียงกุมกาม นคร
โบราณใต้พิภพ” ในงานแสดง แสง สี เสียง เล่าขานตำนานเวียงกุมกาม นครโบราณใต้พิภพ จังหวัด
เชียงใหม่

3.3.4.6 มติชน, งานย้อนรอยอารยธรรมศรีวิชัยสู่อาเซียน. [ออนไลน์], 18
พฤษภาคม 2559. แหล่งที่มา https://www.matichon.co.th/region/news_139754

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง สี เสียง ชุด “มิ่งมงคลหลอมศรัทธา เบิกฟ้า
นครศรีธรรมราช” ในโครงการย้อนรอยอารยธรรมศรีวิชัยสู่อาเซียน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3.4.7 มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, งานแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีร
สตรีศรีถกลาง ท้าวเทพกระษัตรี – ท้าวศรีสุนทร. [ออนไลน์], 14 มีนาคม 2559. แหล่งที่มา
<http://www.pkru.ac.th/th/news/news/35-breaking-news/thao-thepkasattri-thao-sri-suntorn-festival>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์วีรสตรีศรีถกลาง
ท้าวเทพกระษัตรี - ท้าวศรีสุนทร จังหวัดภูเก็ต

3.3.4.8 สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพิษณุโลก, งานแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร
มหาราช. [ออนไลน์], 15 มกราคม 2558. แหล่งที่มา
http://pr.prd.go.th/phitsanulok/ewt_news.php?nid=7850&filename=index

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง สี เสียง ชุด “ยอยศยั้งฟ้า มหาราชแห่งแผ่นดิน”
ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและกาชาดพิษณุโลก

3.3.4.9 สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 เชียงใหม่, งานแอ่วลำพูน เมืองวัฒนธรรม
เมืองลำไย เมืองแห่งความสุข. [ออนไลน์], 5 เมษายน 2558. แหล่งที่มา
<http://region3.prd.go.th/ct/news/viewnews.php?ID=150405203029>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงผล สี เสียง ชุด “พระธาตุเจ้าหริภุญชัยภายใต้ร่มพระบารมี” ในงานแอมวาล์พูน เมืองวัฒนธรรม เมืองลำไย เมืองแห่งความสุข จังหวัดลำพูน

3.3.4.10 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย, งานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาด. [ออนไลน์], 7 มีนาคม 2557. แหล่งที่มา <http://www.nongkhaipao.org/catalog.php?idp=141>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงผล สี เสียง ชุด “ตำนานสงครามปราบฮ่อ” ในงานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาด จังหวัดหนองคาย

3.3.4.11 อีเว้นท์ 77 จังหวัด, งานตากสินมหาราชานุสรณ์. [ออนไลน์], 13 ธันวาคม 2555. แหล่งที่มา <http://www.thailandexhibition.com/Event-77/6089>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงผล สี เสียง และสื่อผสม ชุด “มหาวีรกรรมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” ในงานตากสินมหาราชานุสรณ์ ประจำปี 2555 - 2556 จังหวัดตาก

3.3.4.12 เทียวราชบุรี, งานมหัศจรรย์ลอยกระทงราชบุรี ประเพณี 8 ชาติพันธุ์. [ออนไลน์], 6 ธันวาคม 2559. แหล่งที่มา <http://www.เทียวราชบุรี.com>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงผล สี เสียง และสื่อผสม ชุด “เกิดที่ชาติขอเป็นคนราชบุรี” ในงานมหัศจรรย์ลอยกระทงราชบุรี ประเพณี 8 ชาติพันธุ์ จังหวัดราชบุรี

3.3.3.13 AKARUT NEWS, งานประเพณีอุ้มพระดำน้ำ. [ออนไลน์], 8 ตุลาคม 2558. แหล่งที่มา <http://akarutnews.com/?p=4779>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงผล สี เสียง ชุด “ศรัทธารักประเพณี พุทธบารมีปกป้อง สรรเสริญซ้องบูชา” ในประเพณีอุ้มพระดำน้ำ จังหวัดเพชรบูรณ์

3.3.4.14 Amazing Thailand, งานยอยศยั้งฟ้า อวยยามรดกโลก. [ออนไลน์], 9 กันยายน 2559. แหล่งที่มา <http://thai.tourismthailand.org>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงผล สี เสียง ชุด “ยอยศยั้งฟ้าอวยยาม มหานคราเกริกเกรียงไกร” งานยอยศยั้งฟ้า อวยยามรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.3.4.15 Chaokhong Channel, งาน 120 ปี ราลึกวิฤตการณ รศ. 112. [ออนไลน์], 30 กรกฎาคม 2557. แหล่งที่มา www.chaokhong.com

ข้อมูลทีศึกษ : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “ธ ดุจแสงตะวันฉาย แสงประกายแห่งหวังนำสยาม” ในงาน 120 ปี ราลึกวิฤตการณ รศ. 112 จังหวัดสมุทรปราการ

3.3.4.16 EDT, งานเทศกาลเที่ยวพิมาย. [ออนไลน์], 11 พฤศจิกายน 2552. แหล่งที่มา <http://www.edtguide.com/news>

ข้อมูลทีศึกษ : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “วิมายปุระ แดนทวนฤมิตร” ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

3.3.4.17 Painaidii, งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ. [ออนไลน์], 9 กันยายน 2559. แหล่งที่มา <http://www.painaidii.com/event/event-detail/1712/lang/th/>

ข้อมูลทีศึกษ : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “เปลวไฟแห่งศรัทธา ห้วงเวลาแห่งสันติ” ในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควและงานกาชาด จังหวัดกาญจนบุรี

3.3.4.18 Phitsanulok Hotnews, แสง เสียง ยอยยั้งฟ้า มหาราชแห่งแผ่นดิน. [ออนไลน์], 2556. แหล่งที่มา <http://www.phitsanulokhotnews.com>

ข้อมูลทีศึกษ : รูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “ยอยยั้งฟ้า มหาราชแห่งแผ่นดิน”

3.3.4.19 Suphan, งานอนุสรณ์ดอนเจดีย์และงานกาชาด. [ออนไลน์], 25 มกราคม 2559. แหล่งที่มา <http://www.suphan.biz/donjaedeelightandsound.htm>

ข้อมูลทีศึกษ : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “กฤษฎาภินิหาร สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ในงานอนุสรณ์ดอนเจดีย์และงานกาชาด จังหวัดสุพรรณบุรี

3.3.4.20 Sanook, งานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. [ออนไลน์], 14 มกราคม 2556. แหล่งที่มา <http://travel.sanook.com/1181608/>

ข้อมูลทีศึกษ : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พระนารายณ์ราชจอมสยาม” ในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ พระนารายณ์ราชนิเวศน์จังหวัดลพบุรี จังหวัดลพบุรี

3.3.4.21 TLC, งานสืบสานตำนานพันปีปราสาทศิขรภูมิ. [ออนไลน์], 9 กันยายน 2559. แหล่งที่มา www.tlcthai.com

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “มหาศิวนาฏราช คีตศาสตร์เทวาศรีศรีขรินทราลัย” ในงานสืบสานตำนานพันปีปราสาทศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

3.3.4.22 We love to go, งานปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง. [ออนไลน์], 25 มกราคม 2559. แหล่งที่มา <https://welovetogo.com>

ข้อมูลที่ศึกษา : รายละเอียดและรูปแบบการแสดงแสง สี เสียงและสื่อผสม ชุด “ปาฏิหาริย์ ตำนานเมืองอ่างทอง” ในงานปาฏิหาริย์ตำนานเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

3.4 วิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 ภาคทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาด้านการจัดการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด รวมถึงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ที่ส่งผลให้เกิดการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จากบริบทที่เกิดขึ้นได้ส่งผลต่อเนื่องให้เกิดการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเชื่อมโยงถึงรูปแบบการแสดงแสง เสียง และกระบวนการประกอบสร้างงานในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 เพื่อเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้

3.4.2 ภาคสนาม

จากการลงภาคสนามผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ข้อมูลจากภาพถ่าย สื่อวีดิทัศน์ และภาพที่บันทึกระหว่างลงภาคสนาม จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยแยกเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกต่อการวิเคราะห์ถึงรูปแบบการแสดงและการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุป

งานวิจัยเรื่อง การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งรวมถึงประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่ส่งผลให้เกิดการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” รวมทั้งรูปแบบการแสดงและกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 โดยวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 8 แห่ง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน สัมภาษณ์ผู้รู้และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการแสดงแสง เสียง จำนวน 1 ท่าน และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จำนวน 6 ท่าน นอกจากนี้ยังได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกออกเป็น 3 หมวดหมู่ ดังนี้ 1. การแสดงแสง เสียง 2. ประวัติศาสตร์ 3. งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การศึกษาข้อมูลจากภาพถ่ายและวีดิทัศน์ เพื่อนำข้อมูลมาศึกษาถึงความเป็นมาเพื่อเชื่อมโยงถึงรูปแบบการแสดงและกระบวนการจัดการที่ก่อให้เกิดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ จากนั้นจึงได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และนำเสนอข้อมูลโดยจัดทำเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ต่อไป

บทที่ 4

บทวิเคราะห์

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความเป็นมาและพัฒนาการของการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการแสดงและกระบวนการประกอบสร้างการแสดง ประจำปี 2559 ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ สามารถจำแนกหัวข้อในการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

4.1 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

4.1.1 พัฒนาการของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

4.1.2 พัฒนาการขององค์ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

4.2 รูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559

4.2.1 โอกาสในการแสดง

4.2.2 บทละคร

4.2.3 ตัวละคร

4.2.4 ฉากประกอบการแสดง

4.2.5 เพลงประกอบการแสดง

4.2.6 เครื่องแต่งกาย

4.2.7 อุปกรณ์ประกอบการแสดง

4.2.8 กระบวนการทำ (การแสดง) และกลวิธีในการแสดง

4.2.9 เทคนิคแสง สี และเสียง ในการแสดง

4.3 กระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

- 4.3.1 การทำงานของฝ่ายผู้กำกับการแสดง
- 4.3.2 การทำงานของฝ่ายสถานที่การแสดง
- 4.3.3 การทำงานของฝ่ายบทละคร
- 4.3.4 การทำงานของฝ่ายเพลงประกอบการแสดง
- 4.3.5 การจัดสร้างฉาก และอุปกรณ์การแสดง
- 4.3.6 การคัดเลือกนักแสดง และฝึกซ้อมนักแสดง
- 4.3.7 การทำงานของฝ่ายออกแบบกระบวนการที่ใช้ในการแสดง
- 4.3.8 การทำงานของฝ่ายเครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง
- 4.3.9 การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง และบันทึกการแสดง
- 4.3.10 การทำงานของฝ่ายสวัสดิการ
- 4.3.11 การจัดการฝ่ายงบประมาณ
- 4.3.12 การทำงานของฝ่ายประชาสัมพันธ์
- 4.3.13 การจัดจำหน่ายบัตรเข้าชมการแสดง
- 4.3.14 ฝึกซ้อมการแสดงจริง

4.1 ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

เมื่อปี พ.ศ. 2530 คณะผู้จัดงานพิธีไหว้สาแม่ฟ้าหลวงของจังหวัดเชียงราย ได้ขออนุญาต กรมศิลปากรขอใช้อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทพนมรุ้งเป็นสถานที่ในการจัดงาน มีการประกอบ พิธีกรรมพื้นเมือง มีการแสดงขบวนแห่ผ่านเสาจำเรียงซึ่งเป็นทางขึ้นไปยังองค์ปราสาท และมีการ รับประทานอาหารบริเวณด้านล่าง ต่อมานายพร อุดมพงษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ในสมัยนั้น (ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - 2532) ได้เกิดแรงบันดาลใจจากงานพิธีไหว้สาแม่ฟ้าหลวงจึงมี ความคิดริเริ่มให้มีการจัดการแสดงแสง เสียง เป็นของจังหวัดบุรีรัมย์ขึ้นเอง เพื่อเป็นการ ประชาสัมพันธ์อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งให้เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการหารายได้ให้กับคนใน ชุมชน จึงได้มีการประชุมและจัดการแสดงขึ้นอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2532

จากการสัมภาษณ์จเร สัตตยารักษ์ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ทำหน้าที่ ผู้กำกับการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 กล่าวถึง ความเป็นมาของ การแสดงแสง เสียง ในจังหวัดบุรีรัมย์ ไว้ดังนี้

ในช่วงแรกนั้นเป็นเพียงการแสดงแสง เสียง เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ เป็นเพียงการใช้แสง และสีส่องไปยังองค์ปราสาทประกอบการบรรเลงเพลงและการบรรยายของฝ่ายเสียง ต่อมาเมื่อ กรมศิลปากรได้รับมอบหมายจึงได้นำงบประมาณมาจัดสร้างการแสดงแสง เสียง โดยมีการวางระบบ แสงภายในองค์ปราสาทพนมรุ้งและบริเวณภายนอกองค์ปราสาท โดยมีห้องควบคุมแสง สี และเสียง บริเวณทางด้านซ้ายขององค์ปราสาทซึ่งเป็นศิลาแลงที่ถูกก่อสร้างทิ้งไว้ เมื่อทำการแสดงแสง เสียง ก็จะทำให้ผู้ชมนั่งชมบริเวณลานทางด้านขององค์ปราสาท เมื่อมีแขกมาเยี่ยมเยือนก็จะมีการแสดง แสง เสียง เพื่อเป็นการต้อนรับแขกผู้มาเยือน⁴⁸

กล่าวได้ว่า นายพร อุดมพงษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ในสมัยนั้น เป็นผู้ริเริ่มให้มีการ จัดการแสดงแสง เสียงเป็นของจังหวัดบุรีรัมย์ขึ้นเอง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์อุทยานประวัติศาสตร์ พนมรุ้งให้เป็นที่รู้จักและเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน จึงได้มีการประชุมและจัดการแสดง แสง เสียง ขึ้นอย่างจริงจัง ซึ่งเกิดจากการดำเนินการร่วมกันระหว่างที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ และกรมศิลปากร

⁴⁸ (จเร สัตตยารักษ์, 2559a)

ภาพที่ 60 ตัวอย่างลักษณะการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งสมัยแรกเริ่ม ซึ่งเป็นเพียงการใช้เทคนิคแสง สี สาดส่องไปยังองค์ปราสาทประกอบคำบรรยายที่กล่าวถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งเพียงเท่านั้น

ที่มา : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2560

4.1.1 พัฒนาการของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

เมื่อเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งรูปแบบใหม่ขึ้นในปี พ.ศ. 2534 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐที่มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับปราสาทพนมรุ้งให้เป็นที่รู้จัก จึงมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมปราสาทพนมรุ้งมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มแรกได้จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนและนักศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งอย่างถ่องแท้ควบคู่กับการจัดการแสดงแสง เสียง

ซึ่งในการประกอบสร้างการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้นำข้อมูลอ้างอิงมาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง พระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปี พ.ศ. 2521 โดยเป็นการแปลจารึกสันสกฤตและเขมรที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง เนื้อความในจารึกให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์เรื่องนเรนทราทิตย์ และข้อมูลทางด้านวิทยาและศาสนาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มชนที่อาศัยบริเวณพนมรุ้งทั้งใน

อดีตและปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่นำมาใช้เป็นรากฐานในการวางโครงเรื่องและรูปแบบในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

ในปี พ.ศ. 2534 นี้เองได้มีการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เข้าไปเป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่งในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เป็นลักษณะการแสดงประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & Sound show) ซึ่งเกิดจากการดำเนินการของกรมศิลปากรร่วมกับทางจังหวัดบุรีรัมย์ โดยกรมศิลปากรได้เข้ามาช่วยดูแลและแนะนำเรื่ององค์ประกอบของการแสดงเป็นส่วนใหญ่ อาทิ บทละคร กระทบท่า และเครื่องแต่งกาย เป็นต้น รวมถึงคณะทีมงานของทางจังหวัดบุรีรัมย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ นายสายหยุด เย็นทรัพย์ หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งในขณะนั้น คุณจเร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี ร่วมดำเนินการด้วย ทำให้การแสดงสามารถอิงความเป็นประวัติศาสตร์และมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมความงดงามของปราสาทพนมรุ้ง ตลอดจนเป็นการแสดงเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงความ เป็นมาของปราสาทพนมรุ้งให้คนในท้องถิ่น ตลอดจนนักท่องเที่ยวได้รู้จักและตระหนักถึงความสำคัญ

เมื่อทำการแสดงได้ประมาณ 1 ปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เข้ามา มีส่วนร่วมและส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ ในปี พ.ศ. 2537 จึงได้มีการปรับเปลี่ยนบทละคร และรูปแบบการแสดงให้มีความยิ่งใหญ่มากยิ่งขึ้น จึงได้ขอความอนุเคราะห์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุรินทร์ให้มาช่วยในการกำกับการแสดง ตลอดจนได้เพิ่มอุปกรณ์ประกอบการแสดงโดยได้รับความอนุเคราะห์จากทางจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดศรีสะเกษ หลังจากนั้น ประมาณ 1 ปี กรมศิลปากรและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงได้มอบหมายให้ทางจังหวัดบุรีรัมย์เป็นผู้ดำเนินการจัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2538 ต่อไป ทางจังหวัดบุรีรัมย์จึงได้มอบหมายหน้าที่ส่งต่อไปให้คุณจเร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี เข้ามา ทำหน้าที่ผู้กำกับการแสดง ด้วยเหตุว่าเป็นผู้ร่วมดำเนินงานการตั้งแต่แรกเริ่มที่มีการจัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้พัฒนาขึ้นกว่าเดิม โดยการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” นิยมจัดแสดงเรื่องนี้เป็นประจำทุกปีหากแต่มีการเพิ่มรูปแบบการแสดงและเทคนิคการใช้แสง สี เสียง เพิ่มเข้ามาในการแสดง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และมีความน่าสนใจ ตระการตามากยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. 2540 – 2550 ยังคงใช้บทละครดั้งเดิม หากแต่มีการเพิ่มระบำเข้าไปในการแสดงจำนวน 2 ชุด คือ ระบำอัปสราวนัมรุง ในฉากท้องพระโรงของกษัตริย์นเรนทราทิตย์ (องค์ที่ 5

สำแดงอิทธิฤทธิ์พิชิตไฟรี) และระบำมหรพราฐะ ในฉากอุทยานของสุริยวรมัน (องค์ที่ 6 ประสงค์ต่อตี ประจัญ)

ปี พ.ศ. 2552 นายมงคล สุระสัจจะ ได้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ใน สมัยนั้น มีความคิดให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็น รูปแบบใหม่ที่มีความร่วมสมัยมากขึ้น ในเรื่องของเทคนิคไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแสง สี ตลอดจนการใช้ ลวดสลิง (Wire Rope Slings) เข้ามาในการแสดงหากแต่ยังคงใช้บทละครอย่างของเดิมอยู่ โดย มอบหมายให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ให้ เป็นผู้ดำเนินการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ร่วมกัน นอกจากนี้ได้มีการ ปรับเปลี่ยนพื้นที่การแสดง โดยจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ดังที่นายมนตรี ธน ภัทรพรชัย หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เปิดเผยว่า ในปี พ.ศ. 2552 ทางจังหวัดบุรีรัมย์และอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งได้เปลี่ยนสถานที่จัดการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จากเดิมเคยจัดบริเวณลานด้านหน้าองค์ปราสาทประธาน หากแต่ปีนี้ได้ย้ายลงมาจัดแสดงตั้งแต่บริเวณเสานางเรียงไปจนถึงบันไดทางขึ้นสู่องค์ปราสาทพนมรุ้ง โดยผู้ชมจะรับชมบริเวณลานโพธิ์พร้อมกับรับประทานอาหารโฮปบายดินเนอร์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ โบราณสถานและป้องกันการกระแทกกระเทือนซ้ำรูดเสียหาย ด้วยในขณะนั้นทางกรมศิลปากรได้ยื่น เสนอให้อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ซึ่งในปัจจุบันยังอยู่ ระหว่างการพิจารณาขอการประกาศขององค์กรยูเนสโก

ภายหลังจึงได้นำการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” กลับไปจัดแสดง บริเวณหน้าปราสาทพนมรุ้งดังเดิม หากแต่มีการวางแผนทางเทคนิคเพิ่มมากขึ้น ในเรื่องของ การจัดการแสดงให้มีความยิ่งใหญ่ขณะเดียวกันต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อองค์ปราสาทด้วย เช่นเดียวกัน

ปี พ.ศ. 2553 จังหวัดบุรีรัมย์ได้ปรับปรุงบทละครขึ้นใหม่เป็นการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งศิวะนาฏราช” หากแต่ยังคงเค้าโครงเรื่องจากเดิม

ปี พ.ศ. 2554 ได้จัดการแสดงแสง เสียง ขึ้นใหม่ในชื่อชุด “รมยคีรีราตรีแห่งวนัมรุง” ภายใต้งานที่ชื่อว่า หนึ่งมหัศจรรย์สองศักดิ์สิทธิ์แห่งวนัมรุง (The Miracle & Sacred of Phnom Rung) เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ร่วมกับกลุ่มผู้จัดงาน (Organizer) บริษัทรีเจนซี่ บรันดิไทย จำกัด

การสัมภาษณ์ นฤมล จิตต์หาญ หัวหน้าสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้มีส่วนร่วมในการฝึกซ้อมนักแสดงในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการแสดงแสง เสียง ในปี พ.ศ. 2554 ดังนี้

นายธานี สามารถกิจ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ในสมัยนั้นมิได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ร่วมกับกลุ่มผู้จัดงาน (Organizer) บริษัทรีเจนซี บรันดิไทย จำกัด เป็นผู้ดำเนินการจัดการแสดงในปีนี้ โดยมีตัวละครเป็นผู้ดำเนินเรื่องราว หากแต่เรื่องราวที่ใช้ในการแสดงนั้นยังคงเค้าโครงเดิม แต่ได้นำความเป็นร่วมสมัยเข้ามาใช้ในการแสดงผสมผสานกับวัฒนธรรมความเป็นบุรีรัมย์เข้าไป ซึ่งเป็นการแทรกฉากพิเศษเข้าไปในเรื่องเดิม อาทิ จากจารึกที่กล่าวว่า ท่านนเรนทราทิตย์สามารถรักษาผู้ป่วยได้ กลุ่มผู้จัดงานจึงนำพิธีกรรมของชาวเขมรในการรักษาผู้ป่วยมาประยุกต์ใช้ในการแสดง เป็นการบูรณาการพิธีกรรมปัญญาโกลมะมั่วดของชาวเขมรเข้าไปไว้ในการแสดง ซึ่งก็คือ พิธีกรรมเข้าทรงของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยจัดขึ้นเพื่อบูชาผีบรรพบุรุษและเพื่อรักษาโรค โดยได้เชิญอาจารย์สรเชต วรรณวิชัย (ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์) มาร่วมวิเคราะห์ตัวละครว่าช่วงใดที่สามารถนำมาทำเป็นการแสดงร่วมสมัยได้บ้างเพื่อให้การแสดงน่ารับชมมากยิ่งขึ้น⁴⁹

ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 นายอภิรักษ์ จันทร์ธงชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ มีนโยบายให้นำผ้าไหมซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัดบุรีรัมย์มาสวมใส่ในการแสดง ซึ่งก็คือ ผ้าชิ้นดินแดง ถือเป็นผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับ ผลิตภัณฑ์อำเภอบัวชุมและอำเภอนาโพธิ์ และนำการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” กลับมาแสดงในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งดั้งเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน โดยจัดแสดงในช่วงเดือนเมษายนของทุกปีในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

ผู้วิจัยขอสรุปพัฒนาการของการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 กระทั่งถึงปี พ.ศ. 2559 เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจโดยได้จัดทำเป็นแผนผังแบ่งออกเป็น 5 ช่วง ตามกลุ่มผู้ดำเนินงานและรูปแบบการแสดง ดังนี้

⁴⁹ (นฤมล จิตต์หาญ, 2559)

แผนผังที่ 3 แผนผังพัฒนาการการการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเวทาลัย”

ที่มา : ผู้วิจัย

ช่วงที่ 4 พ.ศ. 2552 - 2554

พ.ศ. 2552

- นายมงคล สุระสัจจะ (ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์) มีความคิดให้ปรับเปลี่ยนสถานที่การแสดงเป็นบริเวณเสนาางเรียงไปจนถึงบันไดทางขึ้นสู่องค์ปราสาทพนมรุ้ง

พ.ศ. 2553

- จังหวัดบุรีรัมย์ได้ปรับปรุงบทธละครขึ้นใหม่เป็นการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งคิเวนาฏราช” หากแต่ยังคงเค้าโครงเรื่องจากเดิม

พ.ศ. 2554

- มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ร่วมกับบริษัทรีเจนซี่ บรันดีไทย จำกัด ได้จัดการแสดง แสง เสียง ขึ้นใหม่ในชื่อชุด “รมยคีรีราตรีแห่งนัมรุง”

ช่วงที่ 5 พ.ศ. 2555 - 2559

พ.ศ. 2555
- 2559

- นายอภิรักษ์ จันทรงษ์ (ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์) มีนโยบายให้นำผ้าขึ้นดินแดง (สินค้า OTOP) มาสวมใส่ในการแสดงและได้รับความนิยมเรื่อยมา

4.1.2 พัฒนาการขององค์ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์โดยมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ จึงได้เห็นถึงความเป็นมาขององค์ประกอบการแสดงในแต่ละส่วนที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแสดง โดยในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึงความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการขององค์ประกอบการแสดงที่ส่งผลให้เกิดรูปแบบและกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2559 ต่อไป

บทละคร

สัมภาษณ์พริตต์ศุภากร หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ศิลปะการแสดง) กล่าวถึง ความเป็นมาของบทละครที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ดังนี้

อาจารย์เสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ศิลปะการแสดง) ประจำปี พ.ศ. 2531 ผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะนักแสดง นักประพันธ์ นักดนตรี นักร้อง ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ ตลอดจนผู้กำกับการแสดง ได้ใช้ความรู้ความสามารถประพันธ์บทละครที่เกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้ง ก่อนที่จะมีการเปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ ต่อมาคุณเสรี วังสีไพจิตร อดีตผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้แปลบทละครออกเป็นหลายภาษา และได้นำเค้าโครงจากบทละครที่อาจารย์เสรี หวังในธรรม ได้ประพันธ์ขึ้นมาดัดแปลงและประพันธ์ขึ้นใหม่โดยอิงจากบทละครเดิม กล่าวได้ว่าบทละครที่อาจารย์เสรี หวังในธรรมประพันธ์ขึ้น ถือเป็นเค้าโครงเรื่องที่น่ามาประพันธ์เป็นบทละครที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ในเวลาต่อมา⁵⁰

บทละครในการแสดงแสง เสียง เริ่มแรกประพันธ์ขึ้นโดย คุณสุรินทร์ คล้ายจินดา โดยได้อิงมาจากบทละครเดิมที่อาจารย์เสรี หวังในธรรม ได้ประพันธ์ขึ้นในชื่อชุด “มหาเทวปราสาทพนมรุ้ง” ซึ่งบทละครดังกล่าวถูกตีพิมพ์ในหนังสือบูรณัมย์ 31

⁵⁰ (นพริตต์ศุภากร หวังในธรรม, 2560)

สัมภาษณ์ธารณา คชเสนี ที่ปรึกษาสำนักงานโครงการกองทุนการศึกษา กล่าวถึงพัฒนาการของบทละครที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ดังนี้

บทละครที่ประพันธ์ขึ้นโดย คุณสุรินทร์ คล้ายจินดา ได้นำมาใช้ในการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ปี พ.ศ. 2534 และมีการใช้บทละครเดิมเรื่อยมา ต่อมาผู้ให้สัมภาษณ์ได้ประพันธ์บทละครขึ้นใหม่ โดยปรับจากบทละครเดิมที่คุณสุรินทร์ คล้ายจินดา และตั้งชื่อชุดการแสดงว่า “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สามารถระบุปี พ.ศ. ได้แน่ชัดว่าเริ่มใช้บทละครนี้เริ่มแรกเมื่อใด แต่ก็ประมาณว่าปี พ.ศ. 2542 และใช้บทละครนี้ถึงปี พ.ศ. 2559 โดยการปรับบทละครยังมีส่วนที่คงเดิมตามที่คุณสุรินทร์ คล้ายจินดา ได้ประพันธ์ไว้ก่อนหน้า รวมถึงมีหลายส่วนที่คล้ายคลึงกันในระดับการใช้คำ⁵¹

จากข้อความข้างต้นกล่าวได้ว่า ประมาณปี พ.ศ. 2542 คุณธารณา คชเสนี ได้ปรับปรุงและประพันธ์บทละครบางส่วนขึ้นใหม่ เป็นการแสดงแสง เสียง ในชื่อชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” โดยเป็นการปรับจากบทละครเดิมที่คุณสุรินทร์ คล้ายจินดา ประพันธ์ขึ้นอีกที จากนั้นจึงเป็นบทละครที่นิยมนำมาจัดแสดงในการแสดงแสง เสียง ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเรื่อยมา

ในการประพันธ์บทละครคุณธารณา คชเสนี ได้เรียนเชิญคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) นักประพันธ์นวนิยาย เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ โดยเริ่มแรกนั้นบทละครถูกกำหนดให้มี 3 องก์ ดังนี้

องก์ที่ 1 กล่าวถึงขบวนเสด็จของพระนางภูปตินทรลักษมีขึ้นมาทำพิธีบวงสรวง

องก์ที่ 2 กล่าวถึงนเรนทราทิตย์ นักรบเกษัตริย์ที่เก่งกล้าสามารถ มีพระปรีชาด้านทรงธนู ผู้สามารถตัดคอช้างมากจนน้ำเป็นสีเลือด ต่อมาจึงออกบวชเป็นนักพรต

องก์ที่ 3 กล่าวถึงการทำน้ำศิวะมนตรา

ต่อมาคุณธารณา คชเสนี มีความประสงค์ที่จะเพิ่มบทละครในการแสดงให้มีความละเอียดและง่ายต่อการจัดองค์ประกอบของการแสดง จึงได้ปรึกษากับคณะทีมงานอันได้แก่กรมศิลปากร หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) คุณชัยยศ ชิดรัมย์ และคุณจเร สัตยารักษ์ เมื่อปรึกษาจนได้ข้อสรุป คุณธารณา คชเสนี จึงได้ประพันธ์

⁵¹ (ธารณา คชเสนี, 2559)

บทยละครเพิ่มเติมจากที่มีอยู่และทำการแบ่งบทยละครให้มีความละเอียดขึ้นเป็น 13 องก์ หากแต่ยังคงเค้าโครงเรื่องเกี่ยวกับการสร้างปราสาทพนมรุ้งไว้ดังเดิม จากนั้นจึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายบทยละครแต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อทรงทอดพระเนตรตรวจบทยละครดูอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นการแสดงในชื่อชุดว่า “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จึงได้กลายเป็นบทยละครที่นิยมใช้มาจนถึงปัจจุบัน

ตัวละคร

สัมภาษณ์จเร สัตยารักษ์ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ทำหน้าที่ผู้กำกับการแสดง แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” กล่าวถึง พัฒนาการผู้แสดงที่จะมารับบทแสดงเป็นตัวละครต่างๆ ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2534 การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ฉากที่แสดงถึง ขบวนเสด็จของพระนางกุปตินทรลักษมี แรกเริ่มนั้นทางจังหวัดบุรีรัมย์และหัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์ได้เชิญคุณธรรณา คชเสนี บุตรสาวของนายสวัสดิ์ คชเสนี ผู้ก่อตั้งบริษัทเฉลิมเกียรติสวัสดิ์ จำกัด และหม่อมหลวงสายหยุด เกษมสันต์ มาเป็นพระนางกุปตินทรลักษมีเทวีในขบวนแห่ด้วยเห็นว่าครบถ้วนด้วยคุณสมบัติต่างๆ ส่วนพระเจ้าสุริยวงษ์ รับบทโดย นายสันติ เกรียงไกรสุร รองผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้น และกษัตริย์นเรนทราทิตย์ รับบทโดยคุณจเร สัตยารักษ์⁵²

จากข้อความข้างต้นกล่าวได้ว่า ผู้ที่จะสามารถมารับบทตัวละครเอกได้นั้น ต้องเป็นผู้มีตำแหน่งหรือเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับของคนในจังหวัด ดังเช่น ผู้ที่จะมาแสดงเป็นพระนางกุปตินทรลักษมีเทวีในขบวนแห่ ต้องเป็นหญิงสาวที่ได้รับเลือกจากอำเภอประโคนชัย ซึ่งเป็นอำเภอที่รับผิดชอบขบวนนี้ โดยในช่วงเทศกาลปีใหม่จะมีการจัดประกวดธิดาข้าวหอมมะลิ ซึ่งผู้ที่ชนะเลิศจากการประกวดจากเวทีนี้จะได้แสดงเป็นพระนางกุปตินทรลักษมีเทวีในเดือนเมษายนของปีนั้นๆ หากแต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นดารา นักแสดง เป็นผู้แสดงแทนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งและการแสดงแสง เสียง มากยิ่งขึ้น

⁵² (จเร สัตยารักษ์, 2559a)

นอกจากนี้ผู้แสดงเป็นตัวประกอบอื่นๆ ได้รับความร่วมมือจากประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอย่างดี ซึ่งเกิดจากความเชื่อและความศรัทธา ตลอดจนเกิดความสนใจที่จะได้ร่วมแสดงในครั้งนี้อย่างยิ่งเพื่อกวายเป็นองค์พระศิวะมหาเทพที่เชื่อว่าจะเกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

เพลงประกอบการแสดง

เพื่อให้การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” มีกลิ่นอายทางวัฒนธรรมอีสานใต้ ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้นำมโหรีอีสานใต้เข้ามาใช้ในการบรรเลงประกอบการแสดงรำอัปสรฯ เริ่มแรกจึงเป็นการบรรเลงดนตรีสดโดยใช้วงมโหรีอีสานใต้สลับกับการใช้เทปเสียงประกอบการแสดง กล่าวคือ เมื่อถึงช่วงการแสดงระบำอัปสรฯก็ใช้วงมโหรีอีสานใต้ในการบรรเลง และเมื่อถึงการแสดงที่เป็นเรื่องราวก็ใช้เทปเสียงที่ถูกบันทึกเสียงไว้แล้วบรรยายเล่าเรื่องเกี่ยวกับการสร้างปราสาทพนมรุ้ง

หนังสือเรื่อง มโหรีอีสานใต้ โดย บุษกร บิณฑสันต์ และชำคม พรประสิทธิ์ วิเคราะห์ถึงลักษณะของมโหรีอีสานใต้ ไว้ดังนี้

“มโหรีอีสานใต้” หรือ “มโหรีอีสานตอนล่าง” หรือบ้างก็เรียกว่า “มโหรีเขมร” เมื่อนำมาเทียบเคียงกับรูปแบบของการประสมวงดนตรีที่มีความใกล้เคียงกันในประเทศกัมพูชาอันเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อทั้งความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเขมร พบว่าในประเทศกัมพูชามีวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพื่อการขับกล่อมชนิดหนึ่ง เรียกว่า Mahaori (มโหรี) โดยมีบทบาทหน้าที่ในการบรรเลงเพื่อประกอบการแสดงและขับกล่อมสำหรับกิจกรรมของราชสำนักเนื่องในโอกาสพิเศษเท่านั้น⁵³

เห็นได้ว่า การนำวงมโหรีอีสานใต้มาร่วมบรรเลงประกอบการแสดงระบำอัปสรฯ แสดงถึงวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเขมร ถือได้ว่าระบำอัปสรฯเป็นการแสดงในราชสำนัก (เขมร) ซึ่งมีวงมโหรีอีสานใต้บรรเลงประกอบการแสดงในโอกาสพิเศษ

⁵³ (บิณฑสันต์ & ชำคม พรประสิทธิ์, 2558)

นอกจากนี้เพลงที่ใช้ในการแสดงสำหรับเล่าเรื่องราว จะเป็นเสียงการบรรยายที่เล่าถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับการใช้เสียงดนตรีสมัยใหม่ มีการสอดแทรกเสียง Sound Effect อาทิ เสียงนก เสียงลม เสียงฟ้าร้อง เป็นต้น เข้าไปในการแสดงเพื่อให้เกิดบรรยากาศและความสมจริง

เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในช่วงแรกนั้นได้รับความร่วมมือจากประชาชนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ จึงแต่งกายอย่างง่ายตามแบบอย่างชาวบ้านมีการนุ่งห่มโดยใช้ผ้าไหมที่ชาวบ้านได้ถักทอขึ้นเองและการใช้ผ้าไหมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งก็คือ “ผ้าซิ่นตีนแดง” มาใช้ในการนุ่งห่ม โดยผ้าซิ่นตีนแดงเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีการประยุกต์ลายขึ้นใหม่ ทอหัวซิ่นและตีนซิ่นเป็นพื้นสีแดงไม่มีลวดลาย ส่วนลายตัวซิ่นนิยมใช้ลายพื้นเลื้อย ถือเป็นผ้าที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนเครื่องประดับในช่วงนั้นยังไม่มีการสวมใส่ กระทั่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงรวมถึงเครื่องแต่งกายและมีการเพิ่มเครื่องประดับให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น

ภาพที่ 61 เครื่องแต่งกายของพระนางอุปติทรลักษมีขณะเสด็จไปหาเรนทรทิตย์ ในการแสดง
แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปี พ.ศ. 2546 ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณธรรณา คชเสนี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 62 เครื่องแต่งกายของพระนางอุปตินทรลักษมี นำแสดงโดย คุณธรรณา คชเสนี
 เป็นการนุ่งผ้าด้วยวิธีการชักชายผ้าให้ยาวเป็นพิเศษ โดยหน้านางเฉียงพับอ้อมมาลงฝั่งซ้ายมือ (ผู้นุ่ง)
 ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณธรรณา คชเสนี

กระทั่งปี พ.ศ. 2540 ที่โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดง จึงได้จัดทำเครื่องประดับการแสดงชิ้นใหม่ โดยอาจารย์ของโรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคมจะเป็นผู้ออกแบบ และส่งให้ช่างดำ วัดเทพากร เป็นผู้ทำเครื่องประดับให้ ซึ่งจะทำตั้งแต่เครื่องประดับของตัวละครเอก ไปจนถึงตัวนางระบำ

อุปกรณ์ประกอบการแสดง

ในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เริ่มแรกผู้จัดสร้างและทีมงานได้จัดงานขึ้นโดยมีงบประมาณที่จำกัดประกอบกับยังไม่ชำนาญในเรื่องของการจัดการแสดง เรียกได้ว่าเป็นการจัดการแสดงแบบพอเพียง กล่าวคือ จัดการแสดงตามกำลังเท่าที่มี โดยผู้เข้าร่วมการแสดงเกิดจากความสมัครใจและมีความประสงค์ที่จะร่วมแสดง เครื่องแต่งกายส่วนใหญ่เป็นการนำผ้าชิ้นดินแดงซึ่งเป็นผ้าประจำจังหวัดหรือผ้าที่มีอยู่แล้วมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง และอุปกรณ์ประกอบการแสดงทางผู้จัดสร้างได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ยืมจากจังหวัดใกล้เคียง

เริ่มแรกในการจัดทำการแสดงได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์อุปกรณ์การแสดงจากจังหวัดนครราชสีมา (ที่ใช้ประกอบการแสดงในงานเทศกาลเที่ยวพืชมาย) หากแต่ได้รับความอนุเคราะห์จากทางจังหวัดนครราชสีมาได้เพียง 3 - 4 ปี ด้วยทางจังหวัดนครราชสีมาเกรงว่าอุปกรณ์จะได้รับความชำรุดเสียหายมากเกินไปจึงไม่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่อ จังหวัดบุรีรัมย์จึงได้ขอความอนุเคราะห์อุปกรณ์จากจังหวัดศรีสะเกษ (ที่ใช้ประกอบการแสดงในงานเทศกาลดอกกล้าตวนบาน) เพียง 2 ปี หลังจากนั้นจึงได้จัดทำอุปกรณ์ประกอบการแสดงเป็นของตนเอง โดยได้การบริจาคจากพ่อค้า ประชาชน ซึ่งรูปแบบในการสร้างได้ศึกษาจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ของสมเด็จพระเทพฯ และภาพจากปราสาทนครวัด ซึ่งได้แกะแบบมาจากหนังสือเพื่อให้เสมือนจริงตามแบบโบราณทุกประการ โดยเฉพาะเครื่องสูงที่ใช้ในการประกอบขบวนในการแสดง อาทิ ธวัช (ตุ่ง) ฉัตรเจ็ดชั้น จามร บังแทรก บังสุรย์ เสลียง เป็นต้น⁵⁴

จากบทสัมภาษณ์คุณจเร สัตยารักษ์ ผู้ทำหน้าที่กำกับการแสดงและเป็นผู้ควบคุมและประสานงาน ทำให้ทราบได้ว่าอุปกรณ์ประกอบการแสดงในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เริ่มแรกนั้นได้ขอความอนุเคราะห์จากจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้รับความนิยมและเกิดเป็นกิจกรรมที่สำคัญในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งอีกกิจกรรมหนึ่ง จึงได้มีการจัดแสดงขึ้นในทุกๆ ปี ต่อมาผู้จัดสร้างจึงได้จัดทำอุปกรณ์ประกอบการแสดงขึ้นเอง โดยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและโบราณสถานที่เกี่ยวข้อง และได้เลียนแบบอุปกรณ์ให้มีความเสมือนจริงมากที่สุด หากแต่มีการประดิษฐ์ตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสวยงามเหมาะสมสำหรับนำมาจัดการแสดง ทั้งนี้อาจมีการตัดทอนอุปกรณ์เพื่อความสะดวกในการขนย้ายและความสะดวกต่อการแสดง

⁵⁴ (จเร สัตยารักษ์, 2559b)

กระบวนการทำ

สัมภาษณ์ ฐิตารีย์ ผลเจริญ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม ผู้มีส่วนร่วมในการฝึกซ้อมนักแสดงในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้กล่าวถึงพัฒนาการของกระบวนการที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2534 การจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งได้รับความอนุเคราะห์จากคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) มาเป็นผู้นำประกอบพิธีบวงสรวง และท่านมีความประสงค์ต้องการวงดนตรีเพื่อมาบรรเลงประกอบพิธีบวงสรวง จึงได้เชิญวงปี่พาทย์คณะดุริยประณีต (บ้านบางลำพู) ของ ครูทัศนัย พิณพาทย์ (ป้าตึก) มาร่วมบรรเลงในพิธีบวงสรวงจากการติดต่อของอาจารย์จักรพงษ์ สมพร (ครูฟอง) จากนั้นท่านมีความประสงค์ต้องการการแสดงเพื่อรำถวายองค์พระศิวะมหาเทพในพิธีบวงสรวง จึงมีการรื้อพระราชนาฏราชขึ้นในพิธีบวงสรวงเพื่อถวายแด่องค์พระศิวะมหาเทพ ณ ปราสาทพนมรุ้ง โดยได้คัดเลือกตัวแทนซึ่งเป็นชายและมีพื้นฐานในการรำดีเท่านั้นจึงจะสามารถต่อพระราชนาฏราชนี้ได้ จึงได้คัดเลือกอาจารย์ศิริระ สารทพลกรัง (ครูเจมส์) ให้เป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดคนแรกของจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ที่สำนักการสังคีต กรมศิลปากร จากนั้นจึงได้นำการรื้อพระราชนาฏราชเข้าไว้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” (องค์ที่ 13 ปีติสุขะศานติภิรมย์)⁵⁵

ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” กระบวนการส่วนใหญ่เป็นการใช้ท่าทางแสดงอากัปกิริยาทั่วไปประกอบคำบรรยายในแต่ละองค์ หากแต่มีการแสดงระบำในการแสดงร่วมด้วย นอกจากนี้จากข้อความข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้กำกับการแสดงได้นำพระราชนาฏราชบรรจุไว้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ด้วยเช่นเดียวกัน กระบวนการจึงเป็นกระบวนการรำการตีบทและกระบวนการรำมาตรฐานในนาฏยศิลป์ไทยด้วย

องค์ประกอบในการแสดง 6 ด้าน ที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในเบื้องต้นเป็นองค์ประกอบการแสดงที่สามารถเห็นได้เด่นชัดในเรื่องพัฒนาการขององค์ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

⁵⁵ (ฐิตารีย์ ผลเจริญ, 2561)

4.2 รูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 เป็นการแสดงในรูปแบบการแสดงประกอบแสง เสียง หรือการแสดงละครประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & sound show) ซึ่งเป็นการแสดงถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของการสร้างปราสาทพนมรุ้ง โดยนำเสนอผ่านเทคนิคการใช้แสง สี เสียง ประกอบกับการใช้ฉากหลังเป็นองค์ปราสาทพนมรุ้ง แบ่งการแสดงออกเป็น 13 องค์กร ใช้ระยะเวลาในการแสดงทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง 30 นาที พร้อมด้วยทีมงานและนักแสดง 300 คน ซึ่งการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ยังคงจัดแสดงช่วงต้นเดือนเมษายนในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประจำทุกปี บริเวณด้านหน้าขององค์ปราสาทพนมรุ้ง และมีผู้ชมอย่างใกล้ชิดบริเวณบันไดทางขึ้นปราสาทและบ่อน้ำบาราย

4.2.1 โอกาสในการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จัดแสดงในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ณ อุทยานปราสาทพนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ในช่วงต้นเดือนเมษายนของทุกปี เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์

4.2.2 บทละคร

บทละครที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2559 เป็นบทประพันธ์ของคุณธารณา คชเสนี การแสดงประกอบด้วย 13 องค์กร ดังนี้

องค์กรที่ 1 วิถีถิ่นหล่อเลี้ยงประชา

องค์กรที่ 2 ศรีธรรมมหาเทพผู้ปกปัก

องค์กรที่ 3 วิญญูณจงรักสถิตสถาน

องค์กรที่ 4 ทิพยพิमानอันเรืองแรง

องค์กรที่ 5 สำแดงอิทธิฤทธิ์พิชิตไฟรี

องค์กรที่ 6 ประสงค์ต่อตีประจัญ

องค์กรที่ 7 โรมรันสงครามสายโลหิต

องค์กรที่ 8 กำหนดจิตละกิลเลสสู่ทางสวรรค์

องค์ที่ 9 มหัทศจรยพนมรุ้งเพลินพิลาส

องค์ที่ 10 พลังอำนาจสุริยาสาดส่อง

องค์ที่ 11 แชน้องศิระมนตรา

องค์ที่ 12 สืบศรัทธาบูชามหาเทวะ

องค์ที่ 13 ปิติสุขะศานติภิมย์⁵⁶

องค์ที่ 1 วิธีถิ่นหล่อเลี้ยงประชา

กล่าวถึงบริเวณพนมรุ้งในอดีตหลังการระเบิดของภูเขาไฟสงบลง หินลาวาได้ทับถมกันจนเป็นภูเขาสูงใหญ่ สิ่งมีชีวิตและสรรพสัตว์ต่างๆ ถือกำเนิดขึ้น ช่องปล่องภูเขาไฟกลายเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่จนกลายเป็นพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ ผู้คนเรียกขานกันสืบมาว่า “จุนรุง” เป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนซึ่งมีผู้คนอยู่อาศัยอย่างอุดมสมบูรณ์ แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับธรรมชาติของคนในชุมชนบริเวณเขาพนมรุ้งที่มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงและพึ่งพาอาศัยกัน

ภาพที่ 63 องค์ที่ 1 วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของคนบริเวณเขาพนมรุ้ง
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

⁵⁶ (กรีธากร สังขกุล, 2560)

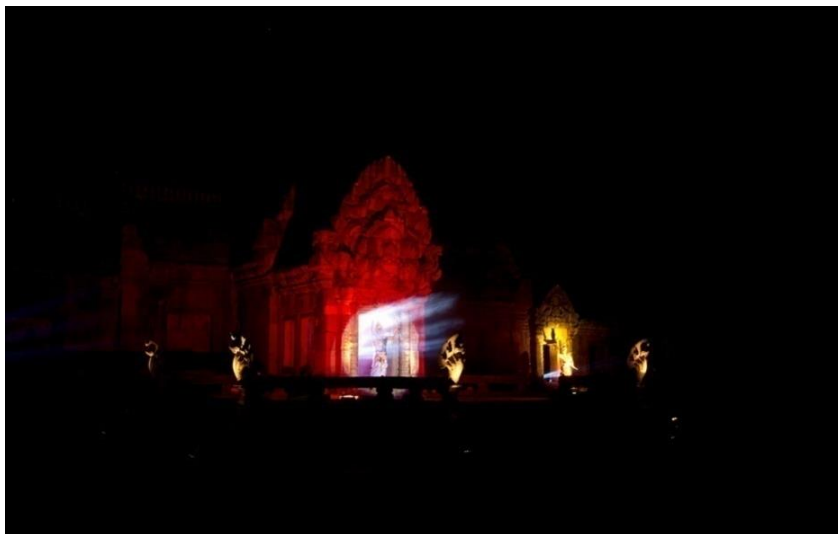
ภาพที่ 64 องค์กรที่ 1 การพึ่งพาอาศัยกันของคนบริเวณเขาพนมรุ้ง
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

องค์กรที่ 2 ศรีธรรมหาเทพผู้ปกปัก

กล่าวถึงความศรัทธาของมนุษย์ที่มีต่อเทพเจ้าในศาสนาฮินดู ได้แก่ พระศิวะ พระนารายณ์ และพระพรหม เมื่อยามใดที่มนุษย์รู้สึกขาดที่พึ่งมักจะมีการสวดเพื่อแสดงความเคารพ และขอพรต่อเทพเจ้าที่ตนนับถือ

ภาพที่ 65 องค์กรที่ 2 มนุษย์วอนไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 66 องค์ที่ 2 พระศิเวเทพทรงเรียกพระนารายณ์และพระพรหมเพื่อฟังพระราชโองการ

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

องค์ที่ 3 วิญญาณจงรักสถิตสถาน

นำเสนอพราหมณ์ปุโรหิตออกมากล่าวต้อนรับ และเล่าที่มาของการสร้างปราสาทพนมรุ้ง กล่าวถึงปราสาทพนมรุ้งซึ่งเคยเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ประทับของพระศิวะมหาเทพ แห่งไศวนิกายมาแต่โบราณกาล

ภาพที่ 67 องค์ที่ 3 การกล่าวถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งโดยมีพราหมณ์ปุโรหิตเป็นผู้เล่า

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

องค์ที่ 4 ทิพยพิमानอันเรืองแรง

นำเสนอถึงพระวิญญูณของกษัตริย์พระนามว่า นเรนทรลักษมี (พระมหากษัตริย์นเรนทรอาทิตย์) พร้อมด้วยพระราชโอรสพระนามว่าหิรัณยะ และนเรนทรอาทิตย์ ทั้งสามพระองค์เป็นผู้เล่าเรื่องราวย้อนไปถึงเหตุการณ์ในอดีต เมื่อครั้งที่ผู้คนต่างศรัทธาและบูชาองค์พระศิวะมหาเทพ บริเวณรอบปราสาทพนมรุ้งจึงเต็มไปด้วยเสียงสวดสาธยายมนต์ประกอบกับกลิ่นกำยานเครื่องหอมที่ผู้คนต่างพากันมาบูชา นเรนทรอาทิตย์ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนดวงจันทร์สำหรับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่และผู้ที่ไม่เคยแพ้ภัยการยุทธ์ในสงคราม จนได้รับสมญานามว่า “ดวงอาทิตย์แห่งสุริยวงมณฑล” หากแต่นเรนทรอาทิตย์คือโยคีผู้เป็นประมุขแห่งครูอาจารย์ ได้ย้อนระลึกถึงเมื่อครั้งที่ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นในพระราชอาณาจักรจนได้รับความดีความชอบให้ปกครองเมืองภายใต้อำนาจของฝ่ายมหินทรปุระ และได้สร้างเทวสถานแห่งนี้ขึ้น

ภาพที่ 68 องค์ที่ 4 นเรนทรลักษมีเทวีเล่าถึงเมื่อครั้งที่ผู้คนต่างศรัทธาและบูชาองค์พระศิวะมหาเทพ

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 69 องค์ที่ 4 นเรนทราทิตย์ผู้สร้างความเป็นปึกแผ่นในพระราชอาณาจักร

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจรูญ สัตยารักษ์

องค์ที่ 5 สำแดงอิทธิฤทธิ์พิชิตไฟรี

นำเสนอภาพท้องพระโรงของกษัตริย์นเรนทราทิตย์ โดยมีนเรนทราทิตย์พร้อมด้วยพระมเหสีและหิรัญยะประทับในท้องพระโรง แวดล้อมด้วยนางสนม เหล่าทหาร และมีนางระบำแสดงระบำถวายหน้าพระที่นั่ง ซึ่งประกอบไปด้วยการฟ้อนรำกับกระบองไฟ ระบำอัปสรฯ เพื่อเทิดพระเกียรติในความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์แห่งยโสธรปุระ ต่อมาปุโรหิตได้กราบบังคมทูลเชิญนเรนทราทิตย์ให้ทรงปิดต้ายันธูเพื่อให้ผู้คนได้ประจักษ์ถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์จนเป็นที่กล่าวขาน

ภาพที่ 70 องค์ที่ 5 การแสดงของเหล่านางระบำอัปสรถวายหน้าพระที่นั่ง
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 71 องค์ที่ 5 นเรนทราทิตย์และพระมเหสีขณะทรงทอดพระเนตรนางระบำ
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 72 องค์ที่ 5 นเรนทราทิตย์ทรงแสดงพระปรีชาสามารถในการปิดตาดึงธนู
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

องค์ที่ 6 ประสงค์ต่อตีประจัญ

มนุษย์ล้วนมีกิเลส มีความต้องการครอบครอง หยิ่งทะนง ดังเช่นพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ที่มีพระราชโองการมาจากพระนคร ทำให้การก่อสร้าง ณ ปราสาทพนมรุ้งต้องยุติลง เป็นการเล่าเรื่องราวย้อนกลับไปเมื่อครั้งอดีตโดยผ่านพราหมณ์ปุโรหิต

นำเสนอภาพพระเจ้าสุริยวรมันประทับในอุทยานหลวง ซึ่งแวดล้อมด้วยนางสนมและเหล่าทหาร ขณะประทับอยู่นั้นได้มีผู้ตรวจราชการประจำปักษ์เขตประจิม พายัพ ขอพระราชทานเข้าเฝ้าและน้อมเกล้าฯ ถวายเครื่องราชบรรณาการแด่พระเจ้าสุริยวรมัน จากนั้นจึงทรงทอดพระเนตรจากฝักซ้อมการต่อสู้ของเหล่าทหารก็ไม่ใช่ที่พอพระทัยจึงรับสั่งให้โกลัญลาพงจัตระบำถวาย แต่เมื่อทราบข่าวของนเรนทราทิตย์พระราชนัดดาที่ถือทรงสร้างปราสาทพนมรุ้งยิ่งใหญ่สูงเทียมฟ้า ก็ทรงพิโรธที่ทรงศรัทธาพระศิวะซึ่งต่างจากพระองค์ที่ทรงศรัทธาในพระวิษณุ จากด้วยแรงโทสะและฤทธิน้ำจันท์ที่ทรงเสวยเข้าไปจึงมีพระราชบัญชาให้ศรีทิวากรบรรพิตจัดพิธีเทวสักการะประพรมน้ำเทวมนตราตามกระบวนพิธีหลวง เพื่อประกาศศักดิ์เดชาานุภาพแห่งองค์วิษณุมหาเทพ โปรดให้สร้างบารายตั้งป้อมค่ายเทวสถาน แล้วจึงให้จารึกคำบนแผ่นศิลา สิ่งใดที่ถูกจารึกไว้ก็ให้ปฏิบัติตามคำบัญชา

ภาพที่ 73 องค์ที่ 6 พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 รับใส่ให้จัดพิธีเทวสักการะประพรหมน้ำเทวมนตรา
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

องค์ที่ 7 โรมรันสงครามสายโลหิต

นำเสนอฉากสู้รบระหว่างพระเจ้าสุริยวรมันกับกษัตริย์นเรนทราทิตย์ ซึ่งเป็นสายโลหิตแห่งราชวงศ์มหินธรปุระ ถือเป็นสงครามระหว่างสายโลหิตเดียวกัน กองทัพทางฝ่ายมหินธรปุระโดยพระเจ้าสุริยวรมันได้ยাত্রาเข้าโจมตีเมืองยโสธรปุระ ไพร่พลฝ่ายนเรนทราทิตย์บาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมากจึงพ่ายแพ้

ภาพที่ 74 องก์ที่ 7 กองทัพทางฝ่ายมหารัษฎาธิราชโดยพระเจ้าสุริยวงมันที่ 2 ได้เข้าโจมตี
เมืองยโสธรปุระของฝ่ายนเรนทราทิตย์
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจรูญ สัตยารักษ์

องก์ที่ 8 กำหนดจิตละกิเลสสู่ทางสวรรค์

จากเหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้นเรนทราทิตย์และหิรัญยะผู้เป็นบุตรชายพาทหารส่วน
หนึ่งที่สงบเพื่อหลบภัยสงคราม ถึงแม้ว่านเรนทราทิตย์จะทรงมีพระปรีชาสามารถในการรบ แต่ก็ไม่
ทรงทำเช่นนั้น เหตุเพราะไม่อยากให้เชื้อชาติเดียวกันฆ่ากันเอง พระเจ้าสุริยวงมันก็เป็นพระญาติ
วงศ์ผู้ที่เคารพนับถือของพระองค์ อีกประการหนึ่งคือ นเรนทราทิตย์มีความเลื่อมใสศรัทธาอันแรงกล้า
ต่อศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย จึงตัดสินใจออกบวชเป็นนักพรตตัดจากกิเลสเพื่อพบทางสวรรค์ จึงให้
หิรัญยะหาที่สงบและห่างไกลจากผู้คนเพื่อเป็นแหล่งพักพิงของชายยโสธรปุระ

ภาพที่ 75 องค์กรที่ 8 นเรนทราทิตย์และหิรัณยะพาหารส่วนหนึ่งหาที่สงบเพื่อหลบภัยสงคราม และตัดสินใจออกบวชเป็นนักรบ

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

องค์กรที่ 9 มหัจฉรย์พนมรุ้งเพลินพิลาส

นเรนทราทิตย์พร้อมด้วยหิรัณยะและเหล่าทหารออกเดินทางเพื่อหาสถานที่ที่สงบสำหรับบำเพ็ญศีลภาวนาตามที่ตนปรารถนา กระทั่งมาพบบริเวณภูเขาพนมรุ้ง พิจารณาก็เห็นว่าที่นี่เหมาะสมทุกประการเนื่องจากห่างไกลจากผู้คน จึงมีพระบรมราชโองการให้เหล่าทหารเร่งสร้างที่พำนักและสร้างเทวสถานปราสาทพนมรุ้งขนาดใหญ่สำหรับบำเพ็ญศาสนกิจ ชาวสร้างเทวสถานถูกรื้อไปไกลถึงหัวเมืองต่างๆ ต่างพากันศรัทธาและให้การช่วยเหลือ

การสร้างที่พำนัก แรกเริ่มนเรนทราทิตย์คิดเพียงสร้างเพื่อพ้ออาศัย แต่เมื่อได้แรงใจแรงศรัทธา ปราสาทอันแข็งแกร่งที่สร้างด้วยศิลา จำหลักลวดลายอันอ่อนช้อย ก็ปรากฏเป็นประติมากรรมอันทรงคุณค่าและงดงาม ชื่อว่า “ปราสาทพนมรุ้ง” ซึ่งเป็นการจำลองวิมานเทพบนสรวงสวรรค์เพื่ออัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพมาสถิต เสมือนว่าเบื้องล่างนั้นคือโลกมนุษย์ ถนนระหว่างเสาเสมาปักเป็นทางมาสู่ประตูสวรรค์ สะพานนาคราชเป็นสะพานทอดข้ามไปสู่ทางขึ้นสู่สรวงสวรรค์บันไดทั้ง 7 ชั้น คือ สัตตะมหาบันพรต ข้อปฏิบัติทั้ง 7 ระเบียบคด คือ ฐานเขาพระสุเมรุ ชุ่มประตูไป

ทางทวีปทั้ง 4 ปรากฏประธานที่ประทับมหาเทพคิเว คือ กามาพจรสวรรค์ 6 ชั้น (แดนอันเลิศล้ำด้วย
 กามคุณ 5 โลกของเทวดา)

ชั้นที่ 1 จาคุมหาราชิกา

ชั้นที่ 2 ดาวดึงส์เทวภูมิ

ชั้นที่ 3 ยามาพจรเทวภูมิ

ชั้นที่ 4 ดุสิตาเทวภูมิ

ชั้นที่ 5 นิมมานรดี

ชั้นที่ 6 พรนิมิตตสวรรค์

นอกจากนี้ยังมีเทพทั้ง 10 ที่ดูแลแต่ละทิศอยู่ที่ยอดปราสาทสูงสุด

ภาพที่ 76 องค์กรที่ 9 เหล่าทหารรีพลช่วยกันสร้างที่พำนัก
 ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

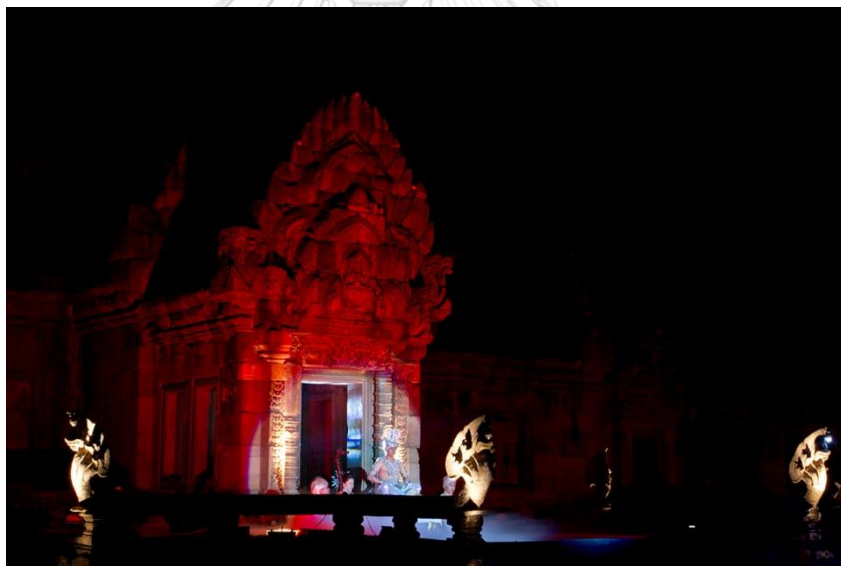
ภาพที่ 77 องค์ที่ 9 ปราสาทพนมรุ้ง เป็นการจำลองวิมานเทพบนสรวงสวรรค์
เพื่ออัญเชิญสิ่งทีเคารพมาสถิต
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

องค์ที่ 10 พลังอำนาจสุริยาสาดส่อง

นำเสนอภาพกษัตริย์นเรนทราทิตย์หรือมหาโยคีที่ทรงสมาธิ เมื่อสิ้นพระเสียง “โอม.. นมัสศิวายะ” ลำแสงแห่งเทพ แห่งดวงสุริยะ แห่งดวงจันทร์รา พวยพุ่งมาจากทิวสารทิศมุ่งตรงมายัง ร่างของมหาโยคีที่ขัดสมาธิ พระองค์ทรงแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์โดยให้เกิดลำแสงอาทิตย์สาดส่อง ผ่าน 15 ช่องประตูของมหาเทวาลัย บังเกิดเป็นพลังมหาศาลของพระอาทิตย์และพลังมหาศาลของ ท่านมหาโยคี ทั้งนำเกรงขามและนำสะพรึงกลัว เสียงกัมปนาทดังสนั่นหวั่นไหวไปทั้งปฐพี

ภาพที่ 78 องค์ที่ 10 การบำเพ็ญตบะของมหาโยคี
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 79 องค์ที่ 10 ลำแสงแห่งเทพ แห่งดวงสุริยะ แห่งดวงจันทร์รา พวยพุ่งมาจากทิวสารทิศ
มุ่งตรงมายังร่างที่ขัดสมาธิของมหาโยคี
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 80 องค์กรที่ 10 พลังการบำเพ็ญตบะของมหาโยคีและพลังอำนาจของดวงอาทิตย์ก่อให้เกิด
ปรากฏการณ์อันน่าอัศจรรย์ขึ้น

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีเร สัตยรักษ์

องค์กรที่ 11 แข่งชิงศิวะมนตรา

ในคืนพระจันทร์เต็มดวงนเรนทราทิตย์ครองชูดนักพรตชาวแควตล้อมด้วยบริวารที่
ศรัทธา ได้อัญเชิญรูปจำลองสัญลักษณ์ตัวแทนแห่งพระศิวะเทพสุพิธิทรงน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ โดยให้บูชา
สัญลักษณ์ของพระศิวะมหาเทพซึ่งก็คือ ศิวะลิงคัม (ศิวลิงค์) และกำหนดให้วันนี้เป็นวันศิวะราตรี ให้
บูชาโดยการอดอาหารทั้งกลางวันและกลางคืน เว้นจากความรู้สึกทางเพศ ไม่กล่าวเท็จ ไม่คิดสร้าง
บาป และกล่าวคำ “โอม...นมัสศิวายะ” พร้อมกับการทำตบะสมาธิ ผู้ที่บูชาจะได้รับผลบุญเพิ่มขึ้น
และจะนำไปสู่ความศานติสุข

ภาพที่ 81 องค์ที่ 11 การบูชาศิวะลิงคัม (ศิวลึงค์) ตัวแทนแห่งพระศิวะเทพ ในวันศิวะราตรี
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจร สัตยารักษ์

องค์ที่ 12 สิบศรัทธาบูชามหาเทวะ

ชาวมหินธรปุระ มีความศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์พระศิวะมหาเทพจึงได้สร้างเทวาลัยเพื่อบูชาพระองค์ไว้บนภูเขาพนมรุ้ง นเรนทราทิตย์กล่าวย้อนไปถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งที่หิรัณยะมีพระชนมพรรษาเพียง 7 พรรษา ในคืนศิวะราตรี พระนางกুবดินทรลักษมีเสด็จมาบังสรวงองค์ศิวะมหาเทพพร้อมด้วยนางจรียา นางสุรภี และเหล่าทหารจำนวนมาก ได้เสด็จเพื่อทรงร่วมในพิธีศิวะมนตราในครั้งนั้นด้วย ในขบวนประกอบด้วยเครื่องสักการบูชาและถวายเทพพาหนะทั้งสิบประดับด้วยทิวงหลากสี ผู้คนมากมายต่างประโคมดนตรี เมื่อถึงเวลากลางคืนแสงไฟจากขบวนเสด็จของพระนางกুবดินทรลักษมีก็เปรียบเสมือนแสงของดวงดาวที่ลอยขึ้นสู่มหาเทวาลัย

โดยในครั้งนั้นได้ให้นางสุรภี สาวพรหมจารีเป็นผู้ร่ายรำสักการะพระศิวะมหาเทพ เมื่อจบการร่ายรำพระนางกুবดินทรลักษมีเทวีก็ประทับเหนือสะพานนาคราช โดยมีพราหมณ์โปรยดอกดาวเรืองสีเหลืองปูลาดเป็นทาง พระองค์ทรงเวยพระพักตร์เฟ่งสายพระเนตรไปทิมหาโยคี ยกพระหัตถ์ทั้งสองที่ประคองมาลัยมะลิขึ้นแล้วย่อลงคุกเข่าพร้อมกับเปล่งพระเสียง “โอม...นมัสศิวะ” จากนั้นพราหมณ์บุโรหิตจึงนำพระนางกুবดินทรลักษมีเสด็จผ่านโคปุระ ซึ่งมีองค์ศิวลึงค์ประดิษฐานอยู่ภายในปราสาทประธาน เครื่องสังเวทที่ประกอบไปด้วย นม เนย น้ำผึ้ง น้ำจันทน์ ข้าวสาร ข้าวสุก วางอยู่เรียงราย พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เริ่มขึ้นเมื่อรอยดินเทพลงเหนือองค์ศิวลึงค์แล้วราดด้วยน้ำบริสุทธิ์ไหลไปตามช่องทางธรณีหรือโสมสูตรสู่ภายนอกพิธีบวงสรวงมหาเทพและพระแม่อุมาเทวีจึงสำเร็จผล

ภาพที่ 82 องค์ที่ 12 พระนางภูปตินทรลักษมีเทวีเสด็จมากระทำพิธีบวงสรวงองค์ศิวะมหาเทพ
ในคืนศิวะราตรี

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจรูญ สัตยารักษ์

ภาพที่ 83 องค์ที่ 12 แม่นางสุรพิรายรำสักการะพระศิวะมหาเทพ

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจรูญ สัตยารักษ์

องค์ที่ 13 ปีติสุขะสานติภิรมย์

พระนางภูปตินทรลักษมีเทวีพร้อมด้วยนางจรียาเชื่อว่าตนนั้นได้กลับมายังดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์อีกครั้ง พร้อมกล่าวถึงความภาคภูมิใจในสายโลหิตมหินทรปุระของมหาโยคี ซึ่งเมื่อได้ขึ้นมาบำเพ็ญเพียรบนภูเขา “วณังรุง” แห่งนี้พระนางภูปตินทรลักษมีเทวีก็เกิดแรงบันดาลใจอยากช่วยให้ท่านมหาโยคีบรรลुरुธรรมตามที่ได้ปรารถนา เพื่อจะได้มาช่วยเพื่อนมนุษย์บนโลกนี้ที่เจ็บป่วยและทุกข์ทรมาน โดยศิวะราตรีในคืนนั้นพระนางภูปตินทรลักษมีเทวีและแม่นางจรียา ได้พานางสุรภี รำอัปสรถวายทวยเทพเบื้องบน ถวายเทพพาหนะ พร้อมด้วยเครื่องบูชาและบายศรี เพื่อให้เทพเจ้าต่างประทานพรแก่ท่านมหาโยคีให้บรรลุผลสำเร็จดังใจปรารถนา จากนั้นจึงเชิญพราหมณ์น้อยรายรำเพื่อถวายทวยเทพด้วย “ตระนาฏราช” คือที่สุดแห่งการรำบูชาพระศิวะเจ้า จากนั้นไปมวลมนุษย์จะได้เกิดความสุขสานติ มีความดีและเมตตากรุณาต่อกัน

ภาพที่ 84 องค์ที่ 13 พระนางภูปตินทรลักษมีเทวีเชิญพราหมณ์น้อยรายรำเพื่อถวายทวยเทพด้วย “ตระนาฏราช”

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

นเรนทราทิตย์ได้ตอบคำถามของหิรัญยะบุตรชายว่า ศานติ คือ สภาวะแห่งองค์มหาเทพมีอยู่ทุกหนแห่ง ถ้าเราเจริญภาวนาเจริญสมาธิสำเร็จผลเมื่อตายแล้วก็จะไปรวมอยู่ในสภานั้น และพระองค์ก็เป็นข้าของแผ่นดินจึงต้องปฏิบัติตามเทวโองการเช่นเดียวกัน แม้เทวสถานแห่งนี้จะยังสร้างไม่สำเร็จแต่นเรนทราทิตย์ก็ยังใช้ในการบำเพ็ญภาวนา จบลงด้วยนเรนทราทิตย์และพระนางอุปดิษฐลักษณีเข้าไปกราบสักการะในปราสาทพนมรุ้ง

ภาพที่ 85 องค์ที่ 13 นเรนทราทิตย์กล่าวลาหิรัญยะและนเรนทรเทวี จากนั้นจึงเสด็จกลับพร้อมพระนางอุปดิษฐลักษณีเทวี

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากเนื้อเรื่องย่อบทละครข้างต้นสามารถวิเคราะห์ถึงรูปแบบการแสดงได้ว่า ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 มีรูปแบบการแสดงที่ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การแสดงเป็นเรื่องราว โดยมีตัวละครแสดงท่าทางตามบทบรรยายในการดำเนินเรื่อง

ส่วนที่ 2 มีระบำสร้างสรรค์ประกอบอยู่ในการแสดงจำนวน 2 ชุด ระบำชุดที่ 1 ประกอบอยู่ในฉากท้องพระโรงของกษัตริย์นเรนทราทิตย์ (องค์ที่ 5 สำแดงอิทธิฤทธิ์พิชิตไพร่) และระบำชุดที่ 2 ประกอบอยู่ในฉากอุทยานของสุริยวรมัน (องค์ที่ 6 ประสงค์ต่อตีประจัญ)

ส่วนที่ 3 มีชบวนแห่งจำลองชบวนเสด็จพระนางภูปตินทรลักษมีเทวีพร้อมด้วยนางจรียาและนางสุรณี

ส่วนที่ 4 เป็นการรำเดี่ยวของตัวละครเอก คือ นางสุรณี ที่รำรำถวายแด่องค์พระศิวะมหาเทพ และพราหมณ์น้อยที่รำรำตระนาฏราช

โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนนี้ เป็นส่วนที่ประกอบอยู่ในรูปแบบของการแสดงแสงเสียง ชุด “พนมรุ่มมหาเทวาลัย” ซึ่งควรต้องมีและถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการแสดงที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์และแสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน เป็นประการสำคัญที่แสดงถึงการเคารพบูชาขององค์พระศิวะมหาเทพ ซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย และถูกประดิษฐานสัญลักษณ์แทนองค์ คือ ศิวลึงค์ ไว้ในที่แห่งนี้ ตลอดจนชบวนเสด็จของพระนางภูปตินทรลักษมีเทวีพร้อมด้วยนางจรียา รวมทั้งการรำรำของพระนางสุรณี และพราหมณ์น้อยในเพลงตระนาฏราชก็แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่มีต่อองค์พระศิวะมหาเทพ นอกจากนี้ในการแสดงของรำที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นการสอดแทรกเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนเขมรถิ่นไทย และการนุ่งผ้าขึ้นตีนแดงซึ่งแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ในจังหวัดบุรีรัมย์

4.2.3 ตัวละคร

ตัวละครหลักที่มีบทบาทในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ่มมหาเทวาลัย” ได้รับแรงบันดาลใจมาจากข้อความจารึกที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้งซึ่งปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับพระนามหรือชื่อต่างๆ อันได้แก่ พระศิวะ พระนารายณ์ พระพรหม พระเจ้าสุริยวรมัน พระนางภูปตินทรลักษมีเทวี นเรนทราทิตย์ นเรนทรลักษมี หิรัณยะ นางจรียา และนางสุรณี ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงตัวละครหลักที่มีบทบาทในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ่มมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ปี พ.ศ. 2559 ดังต่อไปนี้

พระศิวะ พระนารายณ์ และพระพรหม

เทพเจ้าในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย ที่นับถือรวมกันเรียกว่า “ตรีมูรติ” คือ พระศิวะ พระนารายณ์ และพระพรหม โดยในที่นี้ได้ยกย่องให้พระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด

พระเจ้าสุริยวรมัน

เป็นเครื่องพระญาติของนเรนทราทิตย์ ซึ่งเป็นสายโลหิตแห่งราชวงศ์มหินธรปุระ นเรนทราทิตย์จึงเปรียบเสมือนลูกพี่ลูกน้องของพระองค์

พระนางภูปตินทรลักษมีเทวี

ถือกำเนิดในราชสกุลวงศ์เป็นพระธิดาในพระเจ้าสุริยวรมัน เป็นพระชนนีของนเรนทราทิตย์ และมีศักดิ์เป็นพระปิตุจฉาของพระเจ้าสุริยวรมัน

นเรนทราทิตย์

เป็นพระราชโอรสของพระนางภูปตินทรลักษมี เป็นกษัตริย์นักรบผู้มีปัญญาเฉียบแหลม มีพระปรีชาสามารถด้านทรงธนู หากแต่ต้องการเสียดลเพื่อให้พสกนิกรอยู่อย่างสงบสุข รวมทั้งมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระบุญญาธิการของพระตรีมูรติ จึงสร้างปราสาทพนมรุ้งขึ้นตามนัยยะของศาสนสถาน

นเรนทรลักษมี

ผู้เป็นพระมเหสีของนเรนทราทิตย์ ผู้ให้กำเนิดทริณยะ

ทริณยะ

พระโอรสในกษัตริย์นเรนทราทิตย์ ผู้มีความกตัญญูต่อพระบิดาเป็นอย่างมาก

นางจรียา และนางสุรภี

นางจรียาและนางสุรภีเป็นข้ารับใช้ โดยนางจรียาเป็นนางสนองพระโอษฐ์ของพระนางภูปตินทรลักษมี ส่วนนางสุรภีเป็นสาวพรหมจารีผู้กระทำการร้ายรำถวายเป็นองค์พระศิวะ

4.2.4 ฉากประกอบการแสดง

ฉากที่ใช้ในการประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว เป็นสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีการค้นพบจารีกรอบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง นอกจากนี้ยังเป็นทีประดิษฐานศิวลึงค์ซึ่งเป็นตัวแทนของ

องค์พระศิวะมหาเทพ ศาสนาฮินดู ลัทธิไสวณิกาย ตลอดจนปราสาทพนมรุ้งเป็นศูนย์กลางของจักรวาลที่สามารถเกิดปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ส่องแสงลอดช่องประตูทั้ง 15 ช่อง อีกด้วยจากความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของปราสาทพนมรุ้ง ทำให้ผู้ชมสามารถเกิดอรรถรสและมีอารมณ์ร่วมไปกับการแสดงได้โดยง่าย

ฉากในการแสดงจะมีทั้งฉากที่เป็นองค์ปราสาทพนมรุ้งจริง และการแสดงในบางองค์จะเป็นฉากในจินตนาการ เพื่อให้ผู้ชมได้จินตนาาร่วมไปกับคำบรรยายของตัวละคร

4.2.5 เพลงประกอบการแสดง

เพลงที่ใช้ในการแสดงสำหรับเล่าเรื่องราวจะเป็นเสียงการบรรยายที่เล่าถึงความ เป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับการใช้เสียงดนตรีสมัยใหม่ และมีการสอดแทรกเสียงพิเศษ (Sound Effect) เข้าไปในการแสดง อาทิ เสียงฟ้าร้อง เสียงลม เป็นต้น เพื่อให้เกิดบรรยากาศและ ความสมจริง

ส่วนเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงระบำอัปสร่า เป็นเพลงบรรเลงที่มีสำเนียงเขมร ใช้วงมโหรีอีสานใต้คณะแม่พลอย ราชประโคน ในการบรรเลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของอิทธิพล และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากประเทศกัมพูชามายังภูมิภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทย ก่อให้เกิดการเรียนรู้และสืบต่อกันในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเขมร เพื่อให้การแสดงมีกลิ่นอายทาง วัฒนธรรมอีสานใต้ ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนใน จังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้นำมโหรีอีสานใต้เข้ามาใช้ในการบรรเลงประกอบการแสดงระบำอัปสร่า ซึ่งมีการ ประสมวงจากเครื่องดนตรีแต่ละชนิด อาทิ

1. จะเข้ (กระปรีอ)	2. กระจับปี่ (จับเปย)
3. ซอกันตรึม (ตรัว)	4. ซอกกลาง (ตรัวกนาล)
5. ซออุ้ (ตรัวอุ้)	6. กลองกันตรึม (สกวล)
7. ปี่ (สไล)	8. ฉิ่ง
9. ฉาบ	10. กรับ

ทั้งนี้ในการบรรเลงวงมโหรีอีสานใต้แต่ละครั้งจะมีการใช้เครื่องดนตรีและมีรูปแบบ การประสมวงที่แตกต่างกันออกไปตามแต่โอกาสของการแสดง

ภาพที่ 86 วงมโหรีอีสานใต้ คณะแม่พลอย ราชประโคน

ที่มา : บุษกร บินทสันต์ และข้าคม พรประสิทธิ์, มโหรีอีสานใต้ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 21.

4.2.6 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” สามารถแบ่งรูปแบบของเครื่องแต่งกายออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 เครื่องแต่งกายที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งได้เลียนแบบมาจากภาพจำหลักบริเวณหน้าบันและทับหลัง จึงมีการประยุกต์เครื่องแต่งกายขึ้นโดยเฉพาะผู้แสดงเป็นหญิง ได้แก่ พระนางภูพดินทรลักษมี นเรนทรลักษมี นางจรียา นางสุรภี และนางระบำ ซึ่งช่วงบนจะนิยมสวมเกาะอก ส่วนช่วงล่างจะนิยมนุ่งผ้าไหม โดยเฉพาะ ผ้าซิ่นตีนแดง ที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์

เครื่องแต่งกายของผู้แสดงหญิงที่เป็นตัวเอกและนางระบำอัปสรจะมีลักษณะคล้ายกัน ซึ่งนางระบำอัปสร หมายถึง นางฟ้า จะเป็นชุดที่นุ่งในรูปแบบเดียวกัน ซึ่งมีอิทธิพลทางศิลปะมาจากขอม ในสมัยของศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธกำลังรวมตัวเข้าด้วยกัน ดังนั้น ศิลปะอารยธรรมต่างๆ จึงปรากฏศิลปะของขอมในรูปแบบผสมผสานกับศิลปะอินเดีย ซึ่งศิลปะที่นางระบำ

อัปสราสวมใสนั้นเป็นชฎาอัปสรามีกระบังหน้า และจอนหู ในกรณีที่จอนหูของชฎาไม่ครอบหูล่างให้ใส่ต่างหูที่มีระย้าห้อยลงเป็นลูกปัดทองและทรงหยดน้ำแทน ส่วนทรงผมนิยมแสกกลางตรงหน้า แล้วเก็บปลายผมเข้าเหน็บหูไว้ ด้านหลังปล่อยผมยาว แต่งหน้าอย่างนางระบำทั่วไป นิยมทาสีแดง

เสื่อนางระบำหรือนักแสดงหญิง นิยมใส่เสื้อรัดช่วงตัวสีเนื้อหรือสีขาวนวล ภายหลังปรับเปลี่ยนเป็นใส่รัดอก ซึ่งแรกเริ่มนิยมสวมใส่เสื้อสีเนื้อเนื่องจากนางอัปสรที่ภาพจำหลักจะเปลือยส่วนบน ประดับด้วยกรองคอที่ประดับด้วยเครื่องทอง มีระย้าทรงใบไม้ ไม้ใผ่จิ้งนาง แต่กรองคอตรงกลางจะทำเป็นรูปทรงจิ้งนางขนาดเล็กแทน แขนประดับด้วยรัดต้นแขนสลักลายนูนต่ำ และสวมกำไลแขน

กระโปรง หรือ ซิ่น มีลักษณะการนุ่ง 2 แบบ คือ ลักษณะที่ 1 เป็นวิธีการนุ่งลักษณะเหมือนใส่ผ้ายกหน้านางปกติเพียงแต่จับหน้านางเฉียงไว้ด้านซ้าย (เป็นตัวใน) แล้วเหน็บไว้ จับหน้านางกลับเล็กทับด้านขวาตั้งขึ้น โดยให้ระดับผ้ายู่ที่ตาตุ่มข้อเท้าหรือสูงกว่า ดึงปลายหน้านางเฉียงที่อยู่ด้านในออกมาทับหน้านางตัวนอกไปทางขวามือ (ผู้นุ่ง) แล้วพับหน้านางตัวนอกลงมาทับ จัดเรียงให้สวยโดยเฉียงไปทางขวามือ (ผู้นุ่ง) และลักษณะที่ 2 เป็นการนุ่งแบบซีกชายพก 2 พีก แล้วคล้องอกลักษณะพัด ซึ่งลักษณะนี้เป็นการประยุกต์วิธีการนุ่งซิ่นใหม่ในภายหลัง

สวมเครื่องประดับเครื่องทองลาย รัดเข็มขัด และกรองคอมีระย้ารูปใบไม้ ใสนำไลข้อเท้าข้างละ 2 คู่

ในการแต่งกายของผู้แสดงหญิงที่เป็นตัวหลักและนางระบำ จะมีลักษณะแตกต่างกันไปด้วยสีของเครื่องแต่งกาย ลักษณะการนุ่งผ้า รวมทั้งเครื่องประดับที่เป็นเครื่องบ่งบอกถึงสถานะภาพของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้แสดงแต่ละคน

นอกจากนี้เครื่องแต่งกายของผู้แสดงชายที่รับบทเป็นกษัตริย์ ก็นิยมเปลือยอกช่วงบน ส่วนช่วงล่างนิยมนุ่งโจมกระเบนโดยใช้ผ้าไหม และสวมเครื่องประดับทองเพื่อบ่งบอกถึงยศศักดิ์ของแต่ละคร

ภาพที่ 87 ลักษณะการแต่งกายของนางระบำอัปสร่า ที่นิยมสวมเกาะอก และนุ่งผ้าซิ่นตีนแดงที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยซักชายผ้าให้ยาวลักษณะหางไหลทางด้านขวาของนางระบำ

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

ภาพที่ 88 ลักษณะการแต่งกายของนเรนทราทิตย์และนเรนทรลักษมี

ที่มา : โรงแรมพนมรุ้งบุรี

ภาพที่ 89 ลักษณะการแต่งกายของพระนางภูปตินทรลักษมีเทวี และเหล่าทหาร
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

รูปแบบที่ 2 เป็นเครื่องแต่งกายที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ซึ่งจะมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยจะอิงจากภาพจำหลักเป็นส่วนน้อยหากแต่จะเน้นจากความคิดจินตนาการเป็นส่วนมาก นอกจากนี้ยังนิยมสวมใส่เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่มีความแวววาว อาทิ การปักเลื่อม การติดเพชร เป็นต้น ทำให้สามารถดึงดูดสายตาผู้ชมได้เป็นอย่างดี หากแต่จะไม่ประณีตเท่าเครื่องแต่งกายของนางระบำหรือผู้แสดงหญิงตัวหลัก รวมทั้งเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับอาจไม่ถูกต้องตามข้อมูลที่ปรากฏ ซึ่งเป็นการใช้วัสดุเครื่องแต่งกายที่มีในท้องถิ่น โดยเฉพาะเครื่องแต่งกายของเหล่าทหารที่ทำหน้าที่แบกเสลี่ยงและถืออุปกรณ์จะนุ่งโจงกระเบนโดยใช้ผ้าถุงสีพื้น มีผ้าขาวม้าเป็นผ้าสำหรับพาดบ่า และไม่สวมเครื่องประดับทุกชนิด

ภาพที่ 90 ลักษณะเครื่องแต่งกายของดวงวิญญาณเรนทรลักษมี แต่งกายด้วยชุดสีขาวปักเลื่อม
ติดเพชร สวมเสื้อรัดรูป นุ่งผ้าโจงป่อยชายจับจีบหน้านางเกล้าผมมวยตรงท้ายทอย
และสวมเครื่องประดับสีเงิน

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

4.2.7 อุปกรณ์ประกอบการแสดง

การแสดงจะมีความเสมือนจริงและเกิดความสมบูรณ์ได้ ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างเข้าด้วยกัน ซึ่งอุปกรณ์ประกอบการแสดงก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่จะสร้างให้การแสดงเกิดความสมจริงตลอดจนทำให้ผู้ชมเห็นภาพการแสดง สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องและมีอารมณ์ร่วมกับการแสดงได้

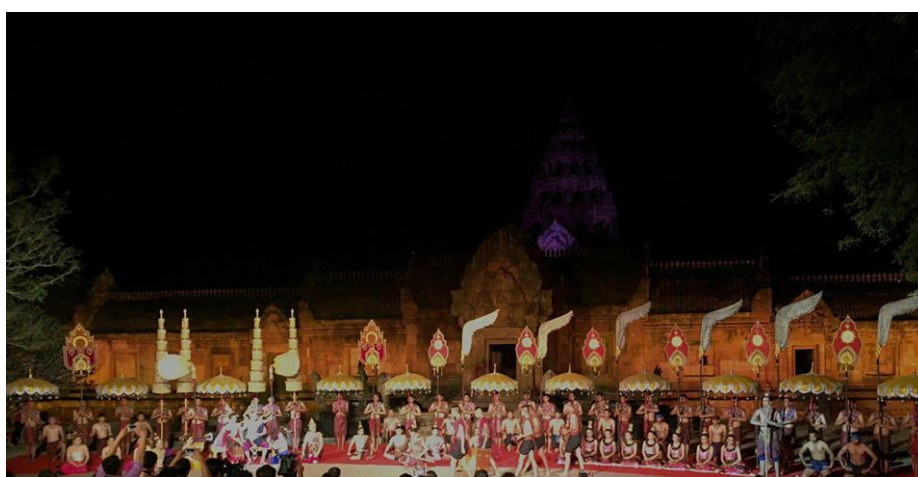
เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสัมภาษณ์จึงวิเคราะห์ได้ว่า อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบการแสดง เป็นการจำลองมาจากราชประเพณีขอมโบราณ เห็นได้จากภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง สามารถจำแนกประเภทของอุปกรณ์ที่สำคัญๆ สำหรับประกอบการแสดงแสงเสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 ออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 เครื่องสูง หมายถึงของสำหรับประดับพระเกียรติยศในพิธีหรือในกระบวนแห่ อาทิ ฉัตร บังแทรก จามร กลต บังสุรย์ พักโบกปลายมน ธวัช และธงทิว เป็นต้น

ประเภทที่ 2 พระราชยานคานหาม หรือเสลี่ยง

ประเภทที่ 3 เครื่องราชศัตราวุธ และอาวุธ อาทิ พระแสง ธนู และดาบ เป็นต้น

ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและโบราณสถานที่เกี่ยวข้อง และได้เลียนแบบอุปกรณ์ให้มีความเหมือนจริงมากที่สุด หากแต่มีการประดิษฐ์ตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสวยงามเหมาะสำหรับนำมาจัดการแสดง ทั้งนี้อาจมีการตัดทอนอุปกรณ์เพื่อความสะดวกในการขนย้ายและความสะดวกต่อการแสดง

ภาพที่ 91 ตัวอย่างอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

ประกอบไปด้วย ฉัตร บังแทรก กลด บังสุริย์ พัดโบกปลายมน และธงทิว

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณจรุ สัตร์ยารักษ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.2.8 กระบวนท่า (การแสดง) และกลวิธีในการแสดง

กระบวนท่ารำในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ เป็นผู้ออกแบบกระบวนท่าที่ใช้ในการตีบทให้กับผู้แสดงละครและประดิษฐ์กระบวนท่ารำตลอดจนรูปแบบการแปรแถวให้กับนางระบำ ซึ่งการรังสรรค์กระบวนท่ารำในการแสดง นำเสนอการออกแบบที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หากแต่ยังคงอนุรักษ์ขนบนิยมการแสดงเดิมไว้ในการแสดง ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึงรูปแบบของกระบวนท่าที่ใช้ในการแสดงออกเป็น 2 แบบ คือ กระบวนท่าของผู้แสดงละคร และกระบวนท่าของระบำ

แบบที่ 1 กระบวนท่าผู้แสดงละคร เป็นกระบวนท่ารำที่เคลื่อนไหวร่างกายและลีลาแบบสมัยใหม่ด้วยการใช้มือในลักษณะกำแบ และกรีดกรายนิ้วมือซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงธรรมชาติมาก

ที่สุด กล่าวคือ เป็นการแสดงท่าทางตามบทละครหรือใช้มือแสดงท่าทางแบบง่ายๆ ในการตีบท และเนื่องจากการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ผู้แสดงต้องแสดงท่าทางโดยมีองค์ปราสาทเป็นฉากหลัง ทำให้ในบางฉากตัวผู้แสดงอาจถูกบดบังด้วยองค์ปราสาทหรือผู้แสดงอยู่ในตำแหน่งที่ไกลจากผู้ชมทำให้ขนาดตัวดูเล็กลง การแสดงท่าทางในการตีบทจึงไม่เน้นความละเอียดอ่อนของกระบวนการท่า หากแต่ผู้แสดงต้องแสดงท่าทางให้ใหญ่ขึ้นกว่าปกติ เพื่อให้ผู้ชมสามารถรับรู้ความหมายที่ตัวละครต้องการจะสื่อได้

แบบที่ 2 กระบวนท่าของระบำ มีการใช้ท่ารำมาตรฐานในละครหลวงหรือแม่บทมาใช้ ผสมผสานกับท่าที่เลียนแบบจากภาพจำหลัก เป็นลักษณะการเคลื่อนไหวรวมทั้งการใช้ลีลาในระดับที่ประณีตกว่าเดิม โดยกระบวนท่ารำในละครหลวงหรือแม่บทที่นำมาใช้ อาทิ ท่าพรหมสี่หน้า ท่าฉัตรฉัตร ท่าบัวชูฝัก เป็นต้น ผสมผสานกับกระบวนท่าที่เลียนแบบภาพจำหลักในสมัยลพบุรี สมัยนครวัดตอนต้น และสมัยขอมตอนปลาย ที่ได้ส่งต่อและรับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมจนเกิดความสัมพันธ์และใกล้เคียงกัน จึงได้นำข้อมูลที่ปรากฏในบริเวณปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทนครวัดในสมัยลพบุรี มาใช้ในการสร้างสรรค์ระบำ อาทิ ภาพจำหลักหน้าบัน ทับหลัง ภาพจำหลักของนางอัปสร เป็นต้น กระบวนท่าในแบบที่ 2 นี้ มักจะผสมผสานกับกระบวนท่าในแบบที่ 1 หากแต่มีการดัดส่วนของกระบวนท่ารำให้มีความเหมาะสมและกลมกลืนตรงตามบทบาทของนักแสดงแต่ละคนด้วย

ภาพที่ 92 ภาพระบำนางอัปสรที่นำรูปแบบมาจากภาพจำหลักนางอัปสร ในสมัยลพบุรี จากการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 93 ภาพพระบามหิธรปุระ ที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพจำหลัก สร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดย
อาจารย์ธิดารีย์ ผลเจริญ

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ธิดารีย์ ผลเจริญ

จากตัวอย่างข้างต้นจึงเห็นได้ว่า กระทบนท่ารำของนางอัปสรามีลักษณะท่าทางที่อ่อนช้อยหากแต่ก็มีความแข็งแรงอยู่ในตัว ลีลาและการเคลื่อนไหวจะเป็นลักษณะการใช้หน้าหนัง (หน้าหนัง คือ อากัปกริยาการใช้ช่วงตัวด้านข้างหรือเกลียวข้างพร้อมกับการกดไหล่ลงซ้าย - ขวา สลับกันคล้ายการเชิดตัวหนัง) เนื่องด้วยผู้ประดิษฐ์ได้นำรูปแบบมาจากภาพหินจำหลัก

นอกจากนี้ในการแสดงยังปรากฏกระทบนท่ารำเพลงหน้าพาทย์ที่สำคัญ คือ ตระนาฎราช เป็นเพลงที่มีมาแต่โบราณชื่อเพลง ดับเทียน ซึ่งอาจารย์บุญยง เกตุคง ได้รับการถ่ายทอดมาจากอาจารย์พุ่ม ประดิษฐ์ท่ารำโดยอาจารย์อาคม สายาคม ซึ่งได้ยึดถือลีลาท่ารำจากพระศิวะกระทบนท่ารำประกอบด้วย

1. ท่าเปล่งรัศมี
2. ท่ากรายตรีศูล
3. ท่าม้วนนาคินทร์

4. ท่าไกวบัณเฑาะว์
5. ท่าองค์พระศิวะ
6. ท่าเทพดำเนิน
7. ท่าประทานพร โดยรวมทั้งสิ้นประมาณ 16 ท่า

กล่าวได้ว่า ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” มีกระบวนการท่าในการแสดงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ กระบวนท่าของผู้แสดงละคร และกระบวนท่าของระบำ หากแต่ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดและจัดรูปแบบในการนำกระบวนท่าทั้ง 2 มารวมกันได้อย่างลงตัว

รูปแบบการเข้าและออกในการใช้พื้นที่ของผู้แสดง นำเสนอเป็น 2 รูปแบบ กล่าวคือ การทำท่าหนึ่งตามตำแหน่งของผู้แสดงในฉาก และการเคลื่อนไหวเข้าและออกจากเวที

แบบที่ 1 เป็นการท่าหนึ่งตามตำแหน่งของผู้แสดงในฉาก ผู้แสดงจะทำท่าหนึ่งตามตำแหน่งของตนเองในแต่ละฉาก เมื่อเริ่มการแสดงแสงไฟจะส่องสว่างที่เวทีบ่งบอกถึงการเริ่มต้นแสดง อาทิ การเปิดฉากองก์ที่ 1 แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนบริเวณเขาพนมรุ้ง ผู้แสดงเป็นชาวบ้านจะทำท่าหนึ่งอยู่ตามตำแหน่งของตนจนกระทั่งแสงไฟสาดส่องมายังตำแหน่งของตนจึงเริ่มแสดง เป็นต้น

แบบที่ 2 เป็นการเคลื่อนไหวเข้าและออกจากเวที ผู้แสดงจะเคลื่อนไหวโดยเดินเข้าหาหรือออกจากเวทีตามบทร้องหรือทำนองเพลง โดยมีได้ท่าหนึ่งเหมือนอย่างแบบแรก อาทิ ในฉากองก์ที่ 12 เป็นขบวนเสด็จของพระนางกุปตินทรลักษมีเทวีพร้อมด้วยนางจรียาตามเสด็จและขบวนเทพาหนะทั้ง 10 เสด็จมากระทำพิธีบวงสรวงองค์ศิวะมหาเทพในคืนศิวะราตรี เป็นต้น

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” มีกลวิธีในการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ดังนี้

1. การใช้ปราสาทพนมรุ้งที่ตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วมาเป็นฉากประกอบการแสดง ซึ่งภายในองค์ปราสาทประธานถูกประดิษฐานศิวลึงค์ที่ถือเป็นตัวแทนของพระศิวะเทพ และโดยรอบบริเวณปราสาทพนมรุ้งได้ปรากฏหลักฐานและเรื่องราวการสร้างปราสาทพนมรุ้งจากภาพจำหลักนเรนทราทิตย์ที่เชื่อว่าเป็นผู้สร้างปราสาทพนมรุ้งแห่งนี้ และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปราสาทพนมรุ้งถือเป็นศูนย์กลางของจักรวาล มีการเกิดปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ซึ่ง

เป็นปรากฏการณ์ที่แสงของดวงอาทิตย์จะขึ้นและตกตรงกับประตูทั้ง 15 ช่อง ในช่วงการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จึงได้ใช้ปราสาทพนมรุ้งซึ่งเป็นโบราณสถานที่จริงมาเป็นฉากประกอบการแสดง

2. ผู้แสดงทุกคนไม่ว่าจะเป็นตัวเอก ตัวนางระบำ ตลอดจนตัวประกอบ ล้วนแล้วต้องรู้คิวการเข้า - ออก ตลอดจนตำแหน่งในการแสดง เสมือนต้องเป็นผู้กำกับของตนเอง ซึ่งจะไม่มีการผู้ปล่อยคิว โดยในช่วงฝึกซ้อมการแสดงผู้แสดงทุกคนจะต้องฟังเสียงที่ใช้ประกอบการแสดงให้เป็นตลอดจนเรียนรู้การใช้แสง เพื่อให้ผู้แสดงแต่ละคนทราบจุดและตำแหน่งของตนเอง ทุกคนต้องสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนต้องดูแลและฟังพวาอาศัยกัน เนื่องด้วยนักแสดงจะมีตั้งแต่วัยเด็กจนถึงผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นกลวิธีที่สำคัญในการแสดง

4.2.9 เทคนิคแสง สี และเสียง ในการแสดง

องค์ประกอบที่สำคัญในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ที่ขาดไม่ได้เลยคือ เทคนิคการใช้แสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษในการแสดง ซึ่งแสง สี และเสียงในการแสดงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้ชมในการแสดงความหมายและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้ชมในการแสดงด้วยเช่นเดียวกัน ในที่นี้ผู้วิจัยได้จัดทำแผนภาพ การใช้เทคนิคแสง สี ที่ปรากฏในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 รวมทั้งวิเคราะห์ถึงอิทธิพลสีของแสงที่ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้ชมเพื่อให้ทราบถึงการใช้อย่างเหมาะสม ในการแสดงโดยสังเขป ดังนี้

เปิดตัวการแสดง

นำเสนอถึงความสวยงามขององค์ปราสาทพนมรุ้งที่จะได้นำเสนอในช่วงแต่ไปของการแสดง โดยใช้ไฟ Par led สีเหลืองส้ม ส่องไปยังประตูทั้ง 3 ช่องของบริเวณด้านหน้าองค์ปราสาทพนมรุ้ง แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของยุคปราสาทขอมโบราณ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

องค์ที่ 1 วิถีถิ่นหล่อเลี้ยงประชา

นำเสนอถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยบริเวณรอบเขาพนมรุ้ง มีการใช้ไฟ Moving head สีขาว สว่างฉายพร้อมกับไฟ Par led สีน้ำเงินสลัวๆ จากบริเวณด้านหน้าผู้ชมไปยังด้านหลัง ทั้งนี้เพื่อต้องการเน้นให้เห็นเพียงเงานักแสดงเท่านั้น และใช้ Follow light เพื่อเน้นตัวนักแสดงให้มีความโดดเด่นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังใช้ไฟ Moving head สีน้ำเงิน ส่องไปยังด้านบนของยอดปราสาทประธาน โดยแสงสีน้ำเงินที่ให้ความรู้สึกสงบ เยือกเย็น และมั่นคง

องค์ที่ 2 ศรีธรรมหาเทพผู้ปกปักรักษา

นำเสนอถึงเทพเจ้าในศาสนาฮินดูอันได้แก่ พระศิวะ พระนารายณ์ และพระพรหม ด้านหลังของประตูทั้งสามช่องใช้ไฟ Par led โดยใช้สีน้ำเงิน (ด้านขวาของปราสาท) สีแดง (ตรงกลางปราสาท) และสีเหลืองส้ม (ด้านซ้ายของปราสาท) และใช้ Follow light เน้นไปยังจุดที่ผู้แสดงยืนอยู่ทั้ง 3 จุด เพื่อให้ผู้แสดงมีความโดดเด่นยิ่งขึ้น โดยสีน้ำเงินให้ความรู้สึกหนักแน่นและมั่นคง สีแดงให้ความรู้สึกอันตรายน่าเกรงขาม และสีเหลืองส้มให้ความรู้สึกตื่นเต้นและเร้าใจ

องค์ที่ 3 วิญญาณจงรักสถิตสถาน

นำเสนอถึงดวงวิญญาณของบุโรहितที่เป็นผู้เล่าเรื่องราวการสร้างปราสาทพนมรุ้ง โดยใช้ไฟ Moving head สีขาวสว่างฉายพร้อมกับไฟ Par led สีน้ำเงินสลัวๆ ที่ส่องมาจากด้านหลังประตูกลางขององค์ปราสาท และใช้ Follow light เพื่อเน้นตัวนักแสดงให้มีความโดดเด่นยิ่งขึ้น โดยแสงสีน้ำเงินที่ให้ความรู้สึกสงบและเยือกเย็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

องค์ที่ 4 ทิพยวิมานอันเรืองรอง

นำเสนอถึงดวงวิญญานของพระวิญญานกษัตริย์นเรนทราทิตย์ นเรนทรลักษมีเทวี และ หิรัญยะ โดยใช้ไฟ Par led สีน้ำเงิน (ด้านขวาของปราสาท) สีเหลืองส้ม (ตรงกลางปราสาท) และสีเขียว (ด้านซ้ายของปราสาท) ส่องจากด้านหลังของประตูทั้งสามช่อง และใช้ Follow light เน้นไปยังจุดที่ผู้แสดงยืนอยู่ทั้ง 3 จุด เพื่อให้ผู้แสดงมีความโดดเด่นยิ่งขึ้น โดยสีน้ำเงินให้ความรู้สึกสงบ สีเหลืองส้มให้ความรู้สึกตื่นเต้นและเร้าใจ และสีเขียวให้ความรู้สึกความสงบ ปลอดภัย และแสดงถึงความแปลกประหลาดมหัศจรรย์ได้

องค์ที่ 5 สำแดงอิทธิฤทธิ์พิชิตไฟรี

นำเสนอถึงภาพท้องพระโรงของกษัตริย์นเรนทราทิตย์ โดยใช้ไฟ Par led สีเหลืองส้ม ส่องไปยังประตูทั้ง 3 ช่องของบริเวณด้านหน้าและด้านหลังช่องประตูองค์ปราสาทพนมรุ้ง และใช้ไฟ Moving head สีเหลืองฉายพร้อมกับ Follow light เพื่อเน้นผู้แสดง การใช้สีเหลืองสอดส่องไปยังองค์ปราสาทประธานเป็นการนำเสนอถึงความเจริญรุ่งเรืองและเสมือนอยู่ในท้องพระโรงของกษัตริย์นเรนทราทิตย์

องค์ที่ 6 ประสงค์ต่อตีประจัญ

นำเสนอถึงภาพอุทยานประวัติศาสตร์ของพระเจ้าสุริยวงม้น การใช้ไฟเป็นลักษณะเดียวกันกับองค์ที่ 5 หากแต่ไม่ใช่ Follow light แต่ใช้เพียงไฟ Moving head สีเหลืองฉายไปยังผู้แสดงเพียงเท่านั้น การใช้ไฟลักษณะสีเหลืองนวนนี้แสดงถึงความเรืองอำนาจของพระเจ้าสุริยวงม้นด้วยเช่นเดียวกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

องค์ที่ 7 โคมรันสงครามสายโลหิต

นำเสนอถึงภาพอุทยานประวัติศาสตร์ของพระเจ้าสุริยวงษ์ โดยใช้ไฟ Par led สีแดงส้มส่องไปยังประตูทั้ง 3 ช่องของบริเวณด้านหน้าองค์ปราสาทพนมรุ้ง และใช้ไฟ Moving head สีส้มเหลืองเพื่อเน้นผู้แสดง การใช้สีส้มแดงสอดส่องไปยังองค์ปราสาทประธานแสดงถึงความอันตรายที่เกิดการทำสงครามระหว่างพระเจ้าสุริยวงษ์และนเรนทรทราทิตย์ ซึ่งทหารได้รับบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก

องค์ที่ 8 กำหนดจิตละกิเลสสู่ทางสวรรค์

นำเสนอถึงกษัตริย์นเรนทราทิตย์พร้อมด้วยหิรัญยะและเหล่าทหารเดินทางหาที่สงบที่บำเพ็ญ
ศิวภาวนาโดยใช้ไฟ Moving head สีน้ำเงินฉายลงมายังบริเวณกลางปราสาทพร้อมกับไฟ Par led สี
น้ำเงินสลัวๆ ส่องไปยังด้านหน้าขององค์ปราสาท โดยแสงสีน้ำเงินที่ให้ความรู้สึกสงบและเยือกเย็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

องค์ที่ 9 มหัตศจรรย์พนมรุ้งเพลินพิลาส

นำเสนอถึงภาพกษัตริย์นเรนทราทิตย์มีพระราชโองการให้เหล่าทหารก่อสร้างที่พำนักและ
สร้างเทวสถานปราสาทพนมรุ้ง ใช้ไฟ Par led สีแดงส้ม ส่องไปยังประตูทั้ง 3 ช่องของบริเวณ
ด้านหน้าองค์ปราสาทพนมรุ้ง และใช้ไฟ Moving head สีฟ้าม่วงฉายลงมาเพื่อเน้นผู้แสดง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

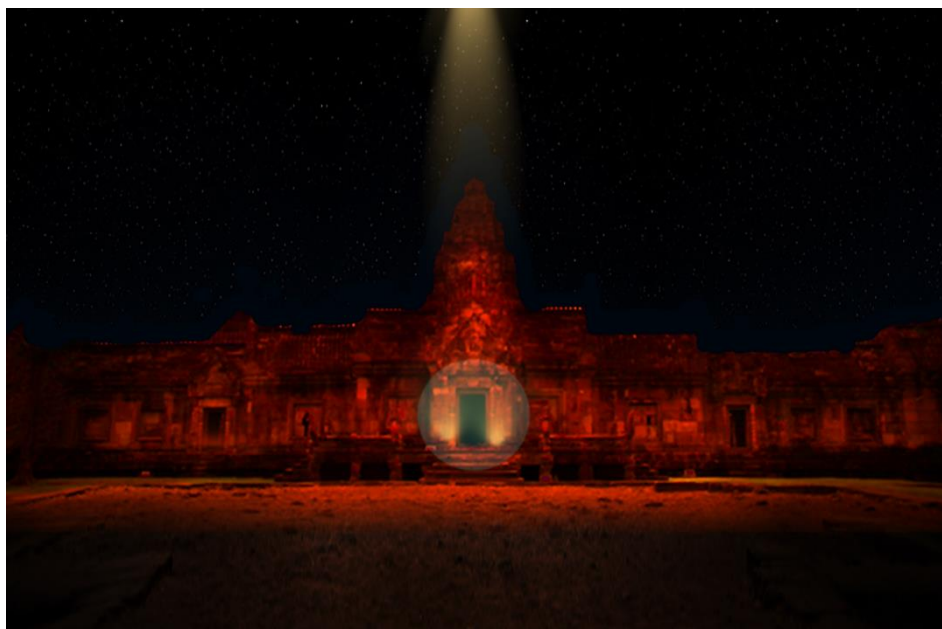
นำเสนอถึงความสวยงามและยิ่งใหญ่ของปราสาทพนมรุ้ง โดยใช้ไฟ Par led สีเหลืองส่องไปยังประตูทั้ง 3 ช่องของบริเวณด้านหน้าองค์ปราสาทพนมรุ้ง และใช้ไฟ Moving head สีเหลืองส่องไปยังด้านบนของยอดปราสาทประธาน นอกจากนี้ยังมีเทคนิคพิเศษคือการใช้ Flash light หรือไฟกระพริบเพื่อให้เกิดความตื่นเต้น นำประหลาดไฟ พร้อมกับการจุดพลุบริเวณด้านหลังปราสาท นำเสนอถึงความยิ่งใหญ่และเจริญรุ่งเรืองของปราสาทพนมรุ้ง

องค์ที่ 10 พลังอำนาจสุริยาสาดส่อง

นำเสนอถึงนเรนทราทิตย์ที่ทรงสมาธิกระทั่งทรงมีพลังอำนาจ ทรงแสดงปาฏิหาริย์โดยให้แสงอาทิตย์สาดส่องผ่าน 15 ช่องประตู โดยใช้ไฟ Par led สีแดงส้ม ส่องจากด้านหลังประตูกลางของปราสาท และใช้ไฟ Moving head สีส้มเหลืองส่องมาจากด้านหลังผู้แสดง เพื่อเพิ่มมิติให้การแสดงฉายพร้อมทั้ง Follow light เพื่อเน้นผู้แสดง ประกอบกับเทคนิคพิเศษในการปล่อย Bubble (เครื่องทำฟองสบู่) ให้เกิดความรู้สึกมหัศจรรย์และการมีพลังอำนาจของการใช้แสงสีแดง

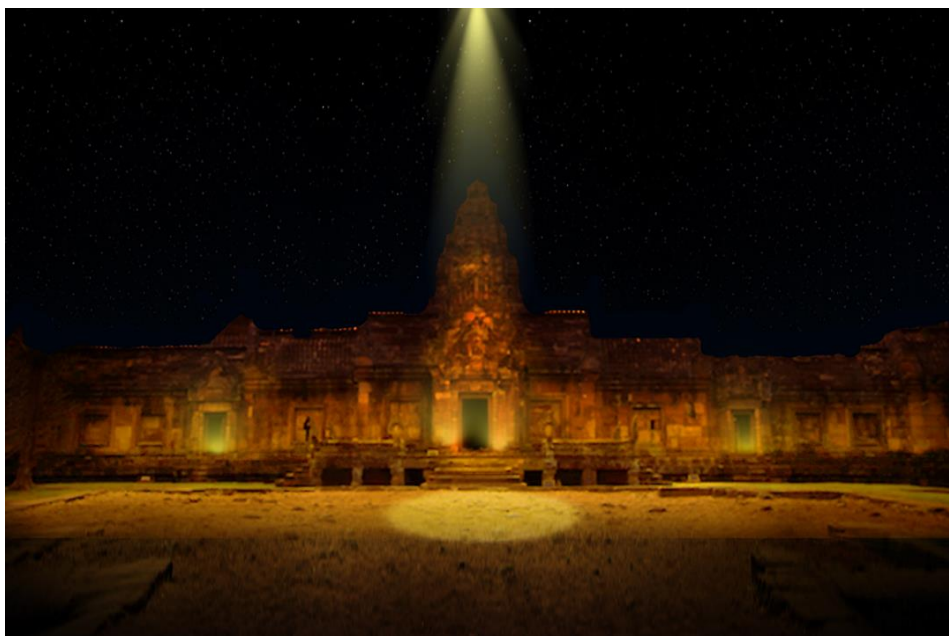
องค์ที่ 11 แซ่ข้องศิระมนตรา

นำเสนอพิธีศิระมนตรา ซึ่งเป็นการใช้ไฟในลักษณะเดียวกันกับองค์ที่ 10 หากแต่ไม่มีเทคนิคการใช้ Moving head และไม่มีการปล่อย Bubble ให้เกิดความรู้สึกมีพลังอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ในพิธี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

องค์ที่ 12 สืบศรัทธาบูชามหาเทวะ

นำเสนอถึงภาพขบวนเสด็จของพระนางกุปตินทรลักษมีเทวีพร้อมด้วยนางจรียา นางสุรภี และเหล่าทหาร ใช้ไฟ Par led สีเหลืองส่องไปยังประตูทั้ง 3 ช่องของบริเวณด้านหน้าและด้านหลัง ช่องประตูองค์ปราสาทพนมรุ้ง และใช้ไฟ Moving head สีเหลืองฉายลงมาเพื่อเน้นผู้แสดง การใช้สีเหลืองสอดส่องไปยังองค์ปราสาทประธานเป็นการนำเสนอถึงความเจริญรุ่งเรือง

องค์ที่ 13 ปีติสุขะสถานติภิรมย์

นำเสนอถึงการเข้าไปสักการะพระศิวะมหาเทพในองค์ปราสาทพนมรุ้ง ใช้ไฟ Par led สีเหลืองส่องไปยังประตูทั้ง 3 ช่องของบริเวณด้านหน้าและด้านหลังช่องประตูองค์ปราสาทพนมรุ้ง และใช้ไฟ Moving head สีฟ้าฉายพร้อมกับ Follow light เพื่อเน้นผู้แสดงการใช้สีเหลืองสอดส่องไปยังองค์ปราสาทประธานเป็นการนำเสนอถึงความเจริญรุ่งเรืองรวมถึงแสงสีฟ้าขาวช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความสงบสุข

CHULALONGKORN UNIVERSITY

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ รูปแบบของการแสดงจึงถือเป็นจุดเด่น (Highlight) ของการจัดงาน ซึ่งเป็นการนำเสนอถือประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัด การแสดงได้สอดแทรกภูมิปัญญาที่สะท้อนในจุดมุ่งหมายของการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง แสดงถึงการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกันเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสงบสุขมีคุณภาพและยั่งยืน รูปแบบในการแสดงจึงเป็นการแสดงนาฏกรรมผสมผสานระบบเทคโนโลยีแสง สี เสียง เพื่อให้การแสดงมีความสมจริงและสมบูรณ์

4.3 กระบวนการประกอบสร้างการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เป็นการแสดงในรูปแบบ Dramatic light & Sound เนื่องด้วยเป็นการแสดงประกอบแสงและเสียง ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2534 จากแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรมจึงมีการจัดตั้งและดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้งานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและประสบผลสำเร็จ

กรมศิลปากรจึงได้ดำเนินการร่วมกับทางจังหวัดบุรีรัมย์และอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งเป็นผู้ดำเนินการ มีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมความงามของปราสาทพนมรุ้ง ตลอดจนให้นักท่องเที่ยวทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและเห็นคุณค่าของปราสาทพนมรุ้ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้มีความสวยงาม ตระการตายิ่งขึ้น จากนั้นในปี พ.ศ. 2538 กรมศิลปากรและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหลักจึงได้มอบหมายให้ทางจังหวัดบุรีรัมย์เป็นผู้ดำเนินการจัดทำการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ต่อไป

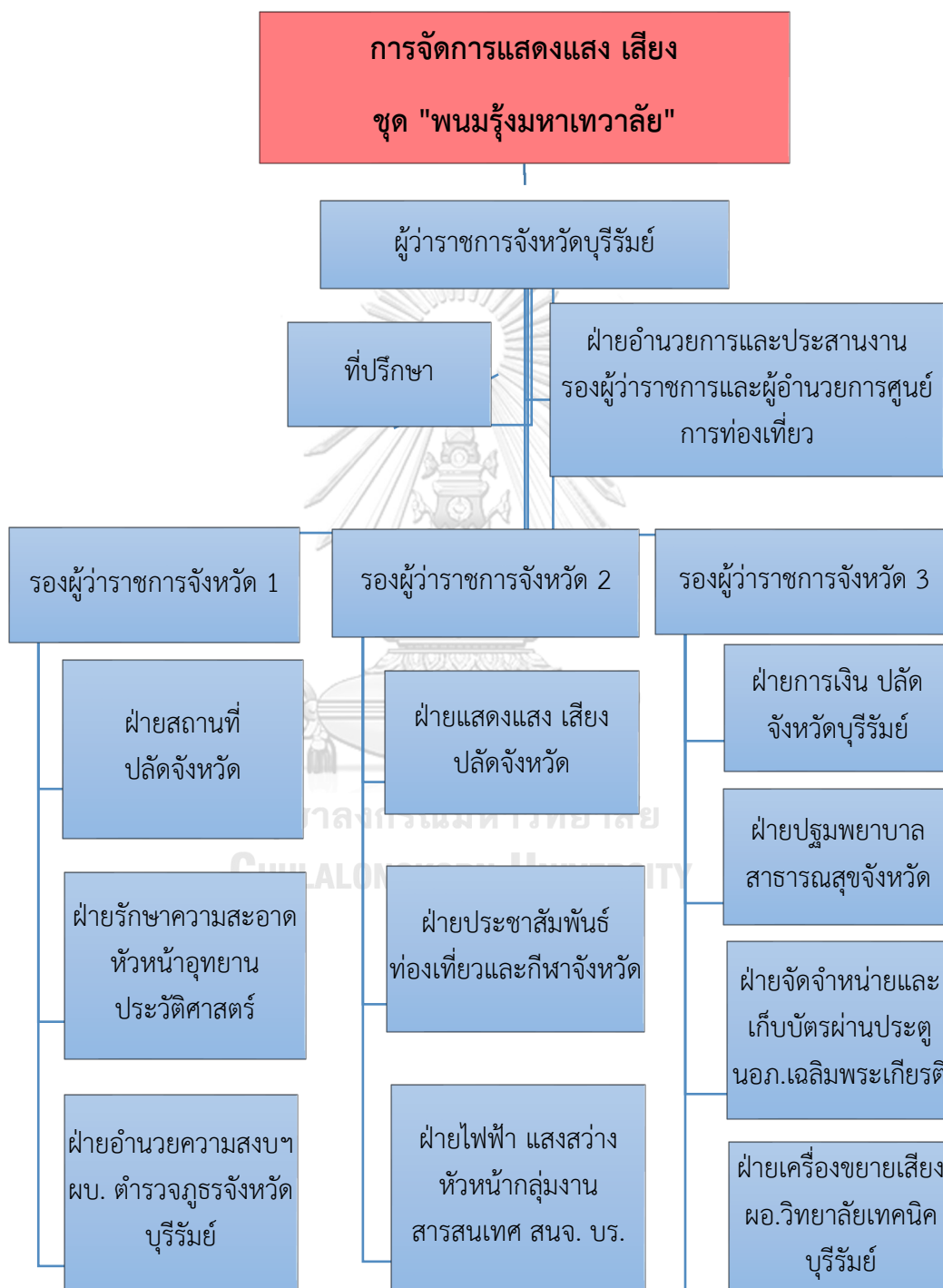
ทางจังหวัดบุรีรัมย์จึงได้ส่งต่อหน้าที่ให้กับคุณจร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี ให้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดง เนื่องด้วยท่านทั้งสองเป็นข้าราชการซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และรู้จักกับหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงเป็นเจ้าของหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งก็คือ สวนนกบุรีรัมย์ ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยเหตุนี้จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุดพนมรุ้งมหาเทวาลัย หากแต่ยังได้รับความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) กรมศิลปากร กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ในการดำเนินงานดั้งเดิม

เมื่อแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายจัดแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เสร็จสิ้น จึงได้ดำเนินการประกอบสร้างการแสดง และได้แบ่งหน้าที่การทำงานให้แก่ฝ่ายรับผิดชอบ โดยได้จัดทำเป็นแผนผังการดำเนินงาน ดังนี้

แผนผังที่ 4 แผนผังความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด

“พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

ที่มา : ผู้วิจัย

การประกอบสร้างการแสดงผล เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เพื่อให้การจัดการเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดการดำเนินงานแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ ดังนี้

4.3.1 การทำงานของฝ่ายผู้กำกับการแสดง

ในการแสดงผล เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จังหวัดบุรีรัมย์ได้มอบหมายให้คุณจเร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดง ซึ่งผู้กำกับการแสดงคือผู้ที่รับผิดชอบสูงสุดในการแสดง เป็นจุดเริ่มต้นและศูนย์รวมที่ให้เอกภาพในการแสดง นับตั้งแต่การแสดง การออกแบบ ตลอดจนการนำศิลปะแขนงต่างๆ อันได้แก่ นาฏยศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และทัศนศิลป์ มารวมกันอย่างได้สัดส่วน โดยการแสดงผล สี เสียง จะประกอบกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งเป็นการนำเทคนิคแสง สี เสียง มาใช้ร่วมกับการแสดง ดังนั้น ผู้กำกับจึงเป็นทั้งผู้นำ ผู้ประสานงาน ผู้ชี้ทาง เป็นผู้เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ในการแสดงเข้าไว้ด้วยกัน และเป็นผู้ควบคุมดูแลกระบวนการจัดสร้างการแสดงทั้งหมดให้ออกมาตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้กำกับมีหน้าที่ในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ตีความหมายของบทละคร
2. คัดเลือกผู้แสดงให้ตรงตามลักษณะของตัวละคร
3. เลือกผู้ออกแบบ และผู้ร่วมงานฝ่ายต่างๆ
4. ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็น โดยปรึกษากับผู้ออกแบบทุกฝ่ายเพื่อตกลงกันให้เรียบร้อยถึงรูปแบบและแนวทางการแสดงให้เป็นไปในแนวเดียวกัน ตลอดจนการตีความหมายของเนื้อเรื่องก่อนลงมือฝึกซ้อมการแสดง
5. กำหนดแผนงานการฝึกซ้อมทุกชั้นตอน
6. ดำเนินการฝึกซ้อม
7. ควบคุมทีมงานการจัดการแสดงทุกฝ่าย
8. เป็นผู้ตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายต่างๆ ในการประกอบสร้างการ
แสดง

9. รับผิดชอบในผลรวมของการแสดงและการทำงานของฝ่ายต่างๆ ในการประกอบสร้าง

ในการทำงานของฝ่ายผู้กำกับจะต้องมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มแรกนั้นจะต้องมีแนวคิดในการจัดสร้างงานจึงจะสามารถเริ่มดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้ อย่างเป็นระบบ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานเริ่มแรก ดังนี้

ที่มาของแนวคิด

ที่มาของแนวคิดในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ใน ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง สืบเนื่องมาจากการค้นพบจารึกบริเวณปราสาทพนมรุ้ง และมีการแปลจารึก สันสกฤตและเขมร โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต่อมาเมื่อปราสาทพนมรุ้ง ได้ทำการบูรณะเสด็จ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดปราสาทพนมรุ้งขึ้นเป็น อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ในปี พ.ศ. 2531 ประกอบกับนายพร อุดมพงษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัด บุรีรัมย์ในสมัยนั้น ได้เกิดความคิดริเริ่มให้มีการจัดการแสดงแสง เสียง ขึ้นเพื่อเล่าถึงความเป็นมาของ ปราสาทพนมรุ้งในครั้งอดีตให้ประชาชนได้รับทราบ และเป็นการประชาสัมพันธ์อุทยานประวัติศาสตร์ พนมรุ้งให้เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสที่ประชาชนทั่วไปจะได้ร่วมทำบุญ ได้พบปะ สังสรรค์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ โดยเฉพาะเรื่องการทอผ้าไหมซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้น ชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์ ตลอดจนเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

แรงบันดาลใจ

ครั้งเมื่อมีการจัดงานพิธีไหว้สาแม่ฟ้าหลวงของจังหวัดเชียงราย ในปี พ.ศ. 2530 ทางจังหวัดเชียงรายได้ดำเนินการติดต่อกรมศิลปากรขอใช้อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งเป็นสถานที่ใน การจัดงาน มีการประกอบพิธีกรรมพื้นเมือง การแสดงขบวนแห่ และมีการรับประทานอาหารบริเวณ ด้านล่างขององค์ปราสาท จากงานพิธีไหว้สาแม่ฟ้าหลวงในครั้งนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ นายพร อุดมพงษ์ (ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ในขณะนั้น) มีความประสงค์ให้จัดการแสดงแสง เสียง เป็นของจังหวัดบุรีรัมย์ขึ้นเอง จึงได้มีการประชุมร่วมกับส่วนราชการและได้รับความร่วมมือจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) กรมศิลปากร อุทยานประวัติศาสตร์ พนมรุ้ง ตลอดจนประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งในการจัดการแสดงแสง เสียง ในครั้งนี้ได้รับแรง

บันดลใจและนำข้อมูลอ้างอิงมาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง พระราชานิพนธ์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รวมถึงภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้งซึ่งเป็นปราสาทหินขอมของไทยที่ถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์

แหล่งข้อมูล

จากความสวยงามของศิลปะขอมโบราณตลอดจนเรื่องราวที่ปรากฏ ณ ปราสาทพนมรุ้ง ไม่ว่าจะเป็นภาพจำหลักต่างๆ ในศิลปะขอมโบราณที่เรียงรายอยู่โดยรอบปราสาทพนมรุ้งตลอดจนศิลาจารึกที่ได้บันทึกเรื่องราวของนเรนทราทิตย์ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นผู้สร้างปราสาทพนมรุ้งแห่งนี้ ต่อมาจึงได้มีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่ ประกอบกับจินตนาการของผู้ประพันธ์บทละครแล้ว จึงได้นำมาถ่ายทอดเรื่องราวผ่านรูปแบบการแสดงแสง เสียง ในชื่อชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

การสร้างสรรคการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” พื้นฐานที่สำคัญในการจัดสร้างการแสดงคือ ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งข้อมูลที่สำคัญ คือ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง พระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากนี้แหล่งข้อมูลที่สำคัญในการสืบค้นข้อมูลอีกประการ คือ การลงพื้นที่ค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์ตลอดจนเรื่องราวที่ถูกสลักเรียงรายอยู่รอบบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง โดยมีมัคคุเทศก์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้อธิบายรายละเอียดความรู้เพิ่มเติม นอกจากนี้คณะผู้อำนวยการสร้างยังได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์ และศูนย์บริการข้อมูลอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยจะมุ่งเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปราสาทพนมรุ้งเป็นสำคัญไปจนถึงการเกิดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่ส่งผลถึงการวางโครงเรื่องในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ซึ่งถือเป็นการสร้างฐานที่มั่นคงและแข็งแรงให้การแสดงนั้นดำเนินเรื่องราวไปอย่างราบรื่น โดยมีผู้อำนวยการสร้าง คือ คุณจเร สัตยรักษ์ ร่วมมือกับคุณธารณา คชเสนี และได้รับความช่วยเหลือจากกรมศิลปากร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และผู้ทรงคุณวุฒิ

ต่อมาได้ดำเนินการประชุมร่วมกันระหว่างผู้กำกับการแสดงและผู้ประพันธ์บทละคร เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ให้เข้าใจตรงกันและแนวทางการสร้างให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นจึงได้จัดทำบทประพันธ์และได้ปรึกษาและขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิคือ คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) นักประพันธ์นวนิยาย เพื่อให้บทประพันธ์นั้นมีข้อมูลที่ครบถ้วน สมบูรณ์ หากแต่มีความ น่าสนใจในการดำเนินเรื่องราว ตลอดจนสามารถนำมาใช้ในการแสดง แสง เสียงได้

ผลงานการแสดง

จากกระบวนการทำงานในการจัดการแสดง แสง เสียง ที่ใช้ชื่อว่า “พนมรุ้ง มหาเทวาลัย” ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ เมื่อเตรียมการเสร็จสิ้นแล้วจึงถูกนำเสนอออกมาเป็นภาพ การแสดงซึ่งประจักษ์แก่สายตาของผู้ชม ผ่านการแสดงเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์การเกิดปราสาท พนมรุ้ง เป็นการแฝงด้วยวิถีชีวิตของคนในจังหวัดบุรีรัมย์ในสมัยก่อน รวมทั้งความเคารพรักต่อกษัตริย์ นเรนทราทิตย์และความศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อองค์พระศิวะ จึงก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงทั้งแรงใจและ แรงกายในการสร้างปราสาทพนมรุ้งขึ้น ตลอดจนมีการสอดแทรกศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ รวมเข้าไว้ในการแสดง ประกอบเทคนิคแสง สี เสียง ดอกไม้ไฟ เพื่อสร้างความสวยงาม แก่ผู้ชมที่รับชมบริเวณลานปราสาท โดยใช้ระยะเวลาในการแสดงทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง 30 นาที มีผู้แสดง จำนวน 300 คน จากการแสดง แสง เสียง ไม่เพียงแต่ทำให้ผู้ชมได้รับชมความสวยงามและความ บันเทิงเท่านั้น แต่ยังได้ทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนจารีตประเพณีต่างๆ ที่สอดแทรกไว้ในการแสดง สามารถสร้างความประทับใจ ให้กับผู้ชมและคณะนักแสดงได้

ดังนั้น ในการดำเนินงานผู้กำกับจึงต้องมีความสนใจและตระหนักถึงบทละครที่จะ กำกับอย่างจริงจัง มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะกำกับโดยละเอียด มีความเข้าใจจิตใจมนุษย์ ตลอดจนมี ความรู้และประสบการณ์ในด้านการกำกับการแสดงและงานในฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเป็น อย่างดี ประกอบกับความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการตัดสินใจ ไม่ดูถูกрсนิยมของผู้ชม จึงจะ นำพาให้การแสดงประสบผลสำเร็จ

4.3.2 การทำงานของฝ่ายสถานที่การแสดง

จากความคิดริเริ่มของนายพร อุดมพงษ์ (ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ในขณะนั้น) ที่มีความประสงค์ให้จัดการแสดงแสง เสียง เป็นของจังหวัดบุรีรัมย์ขึ้นเอง ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ มติในที่ประชุมจึงกำหนดให้มีการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ขึ้น ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง โดยเลือกพื้นที่ในการจัดการแสดงบริเวณลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง ด้วยเหตุเพราะต้องการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งก็คือ อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการสร้างปราสาทพนมรุ้งได้ตรงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบคือ หลักจารึกที่ค้นพบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง กล่าวถึง การสร้างปราสาทพนมรุ้งโดยนเรนทราทิตย์ จึงเป็นการจัดแสดง ณ สถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ โดยตรงกับองค์ประกอบในการคัดเลือกสถานที่ในการจัดแสดงแสง เสียง ตามที่ หลุยส์ นัยโม๊กซ์ กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์เรื่อง ศิลปกรรมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์กับความเป็นลพบุรี ดังนี้

1. มีบริเวณพื้นที่ใช้จัดการแสดงเป็นฉากหลักของการแสดงที่เหมาะสม

1.1 มีบริเวณพื้นที่ที่สามารถใช้เป็นฉากสำหรับช่วยเสริมบรรยากาศของการแสดง และจะต้องมีลักษณะที่เป็นเอกภาพไม่ขัดแย้งกับฉากหลัง ยกตัวอย่างเช่น ชุ่มประตูปโบราณวัตถุสถานขนาดเล็ก หมู่ต้นไม้ สระน้ำ หน้าผา ภูเขา ตัวอาคารที่โดดเด่นและน่าสนใจ เป็นต้น

1.2 สถานที่ตั้งของฉากหลักและฉากรองจะต้องมีบริเวณพื้นที่กว้างขวางเพียงพอ (ควรมีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 5,000 ตร.ม.) และจะต้องสามารถควบคุมบรรยากาศพื้นที่โดยรอบในขณะที่จัดแสดงได้ เช่น ไม่มีเสียงหรือแสงจากชุมชนรบกวนการจัดการแสดงแสงและเสียง เป็นต้น

2. มีศักยภาพในการรองรับและบริการผู้ชมจำนวนมากได้

2.1 ต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ที่ไม่เปราะบางทั้งในด้านโครงสร้างทางศิลปะ สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

2.2 มีพื้นที่สำหรับจัดที่นั่งชมการแสดงเพียงพอ (ไม่ควรต่ำกว่า 1,600 ตร.ม.)

2.3 ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมมากนักและจะต้องมีการวางแผนป้องกันผลกระทบอันอาจเกิดขึ้นได้ไว้เป็นอย่างดี เช่น ผลกระทบกระเทือนต่อโบราณสถานจากการแสดง ความปลอดภัยของพื้นที่ในการจัดการแสดง ผลกระทบจากการที่มีคลื่นมหาชน (ผู้ชม) จำนวนมาก ปัญหาขยะมูลฝอยและการจราจร

2.4 มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ชม เช่น ห้องสุขา ที่จอดรถ ฯลฯ

3. ไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อความเชื่อและความศรัทธาของประชาชนเป็นสถานที่ที่ห้ามได้ ใช้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาแล้ว เช่น วัดที่ยังมีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ (นอกจากกรณีหรือโอกาสพิเศษจริง ๆ เท่านั้น)⁵⁷

การจัดการฝ่ายสถานที่โดยมีหัวหน้าผู้รับผิดชอบคือ หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง นอกจากจะต้องรับผิดชอบสถานที่ในการจัดการแสดงแล้วยังรวมถึงสถานที่ในการรับชมการแสดงของผู้ชมอีกด้วย ทั้งนี้ต้องมีการประสานงานกับฝ่ายจัดสถานที่ของส่วนกลางเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการจัดหาเก้าอี้ที่นั่งสำหรับผู้ชม ตลอดจนสถานที่ในการจัดเก็บอุปกรณ์ เครื่องแต่งกาย และที่พักของผู้แสดงอีกด้วย ซึ่งการดำเนินงานของฝ่ายสถานที่ในครั้งนี ผู้กำกับการแสดงได้ติดต่อประสานงานกับหัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งเพื่อดำเนินการจัดการเรื่องสถานที่เพื่อให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ผู้วิจัยขอแสดงการใช้พื้นที่ในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ดังภาพต่อไปนี้

⁵⁷ (ทฤทัย นัยโมกษ์, 2556)

จุดที่ 1 2 และ 3 คือ บริเวณเข้า – ออก ของนักแสดงตัวเอกจากด้านบน

จุดที่ 4 และ 5 คือ บริเวณเข้า – ออก ของผู้แสดงจากด้านล่าง ที่ออกจากทางด้านซ้ายและขวาของเวที

จุดที่ 6 คือ บริเวณจัดทำการแสดง

การใช้ลานบริเวณด้านหน้าปราสาทพนมรุ้งเป็นสถานที่ในการจัดแสดง ประกอบกับการใช้องค์ปราสาทประธานเป็นฉากหลังในการแสดง ถือเป็น การดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งนอกจากจะสามารถชมความสวยงามของศิลปะขอมโบราณจากปราสาทพนมรุ้งแล้วยังเป็นการสร้างอารมณ์และสร้างบรรยากาศในการแสดงให้เกิดความสมจริง เนื่องด้วยจัดแสดง ณ สถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ หากแต่ได้ตระหนักถึงข้อควรระวังถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับโบราณสถานและโบราณวัตถุ จึงได้จัดแสดงเฉพาะบริเวณลานด้านหน้าปราสาท และหลีกเลี่ยงการจุดพลุเป็นจำนวนมากอันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อปราสาทพนมรุ้ง

4.3.3 การทำงานของฝ่ายบทธละคร

บทธละครในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประพันธ์ขึ้นโดย คุณธรรณา คชเสนี และมีคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) นักประพันธ์นวนิยาย เป็นที่ปรึกษาและ ให้คำแนะนำ ซึ่งได้นำข้อมูลมาจากหลักศิลาจารึกซึ่งแปลโดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และภาพจำลองที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้งมาเป็นเค้าโครงในการประพันธ์บทธละคร ซึ่งมีเนื้อเรื่องกล่าวถึงความเป็นมาและการสร้างปราสาทพนมรุ้งแห่งนี้ โดยได้นำข้อความที่ปรากฏพระนามในจารึกมาประพันธ์เป็นตัวละครสำคัญในการแสดง ได้แก่ พระนางภูปตินทรลักษมี เทวี กษัตริย์นเรนทราทิตย์ พิริณยะ นางจรียา และนางสุรภี นอกจากนี้ในบทธละครยังปรากฏชื่อพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ถือเป็นพระญาติกับนเรนทราทิตย์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าผู้ประพันธ์ได้นำหลักฐานจากการปรากฏชื่อพระวงศ์ของเมืองมหินธรปุระและเมืองยโสธรปุระ จากนั้นจึงได้ประพันธ์ขึ้นตามจินตนาการของผู้ประพันธ์เองเพียงแต่อิงหลักฐานจากลำดับเครือพระญาติที่ปรากฏเท่านั้น

ในตอนแรกนั้นบทธละครถูกกำหนดให้มี 3 องก์ ต่อมาคุณธรรณา คชเสนี มีความประสงค์ที่จะเพิ่มบทธละครในการแสดงให้มีความละเอียดและง่ายต่อการจัดองค์ประกอบของการแสดง จึงได้ปรึกษากับคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) และคุณจเร สัตยารักษ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดง จึงได้ข้อสรุปให้ประพันธ์บทธละครเพิ่มเติมจากที่มีอยู่และทำการแบ่งบทธละครให้มีความละเอียดขึ้นเป็น 13 องก์ ซึ่งใช้บทธละครนี้มาจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง พระราชานิพนธ์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและเชื่อมโยงเนื้อความในจารึกที่นำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างเค้าโครงเรื่องในการแสดง โดยผู้วิจัยได้จัดทำเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูลแปลจากจารึกที่นำมาเป็นแรงบันดาลใจในการประพันธ์บทละคร

ที่มา : ผู้วิจัย

จารึก หลักที่	รายละเอียดเนื้อหา
K.1069	จารึกนี้เกี่ยวกับผู้ออกบวช ถ้าจารึกนี้สลักขึ้นที่พนมรุ้ง บริเวณพนมรุ้งคงจะเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญพรตมานานแล้ว
K. 384	บทที่ 1 บทสรรเสริญพระศิวะ
bis	บทที่ 2 กล่าวสรรเสริญพระนามหิรัณยวรมัน ว่าเป็นผู้สร้างและผู้ทำให้รุ่งเรือง
	บทที่ 4 กล่าวถึง หิรัณยลักษมีและหิรัณยวรมันว่าทรงให้กำเนิดพระราชา ผู้ประเสริฐ คือศรรรณินทรวรมันและศรียุพราช
	บทที่ 6 กล่าวถึง พระเจ้ากษิตินทราทิตย พระนัดดาแห่งพระเจ้าหิรัณยวรมัน ทรงให้กำเนิดศรีสุยวรมัน (พระเจ้าสุริยวรมัน ที่ 2)
	บทที่ 7 กล่าวถึงความมั่งคั่งในรัชสมัยของพระองค์ ว่าได้รับเครื่องบรรณาการเป็น จำนวนมาก พระองค์ทรงปกป้องผู้ที่ตั้งตนอยู่ในความดีให้พ้นจากความลำบาก
	บทที่ 8 กล่าวสรรเสริญพระนางกูปตินทรลักษมี ว่าเป็นธิดาพระเจ้าศรีสุย (วร มัน) พระนางทรงให้กำเนิดแก่นเรนทราทิตย
	บทที่ 15 กล่าวสรรเสริญความงามของพระองค์เปรียบเสมือนพระศิวะและเป็นผู้มี ความงามยิ่งกว่ากามเทพ
	บทที่ 17 ข้อความบางส่วนเป็นบทสรรเสริญว่าท่านผู้นี้เป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะเป็นที รักเสมอ
	บทที่ 19 กล่าวสรรเสริญความงามและพระปรีชาสามารถของพระองค์ว่า ความ งามของพระองค์จะอยู่อย่างยาวนาน เพราะเป็นความงามที่ประกอบด้วยความรู้
	บทที่ 21 เป็นบทสรรเสริญพระศิวะ เนื่องจากเป็นบทเริ่มต้นของปฏูละใหม่
	บทที่ 22 กล่าวสรรเสริญพระองค์ว่าทรงมีพระกรอันทรงพลัง
	บทที่ 23 กล่าวสรรเสริญด้านการรบ ว่าทรงชนะประเทศอื่นๆ พระองค์จึงได้เสด็จ ขึ้นเสวยราชย์

จารึก หลักที่	รายละเอียดเนื้อหา
K. 384 bis	บทที่ 27 กล่าวสรรเสริญด้านการรบว่าข้าศึกเกรงกลัว ต้องวิ่งหนีเท่านั้นจึงจะมีชีวิตรอดได้
	บทที่ 28 กล่าวสรรเสริญพระปรีชาสามารถด้านการยิงธนูเพื่อฆ่าศัตรูได้อย่างแม่นยำ
	บทที่ 31 กล่าวถึงเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่นับถือรวมกันเป็นตรีมูรติ คือ พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ
	บทที่ 36 กล่าวสรรเสริญว่าทรงเป็นผู้เกี่ยวกับศาสนา
	บทที่ 37 กล่าวสรรเสริญว่าทรงเป็นผู้เกี่ยวกับศาสนา
	บทที่ 38 กล่าวสรรเสริญว่าทรงเป็นผู้รู้เกี่ยวกับศาสนา ทรงสวดพระเวทได้ชัดเจน
	บทที่ 41 บทนี้กล่าวบูชาพระวิษณุ พระพรหม และพระศิวะ
	บทที่ 42 กล่าวถึงภูเขาชื่อ รมายศิริ มีต้นไม้ขนานาชนิด และกล่าวถึงการบำเพ็ญพรตของพระองค์
	บทที่ 43 กล่าวถึงจริยวัตรของพระองค์ผู้ทรงผนวชเป็นโยคี กล่าวว่า ทรงลุกขึ้นมาปฏิบัติโยคะแต่เช้าและกล่าวถึงการทำลายประตูประหลอม
	บทที่ 46 กล่าวสรรเสริญพระองค์เกี่ยวกับการใช้อำนาจสมาธิ ว่าเมื่ออยู่ภายในถ้ำพระองค์ใช้สมาธิเปล่งรัศมีออกมา
	บทที่ 47 กล่าวสรรเสริญพระองค์ว่า ทรงมีความลึกซึ้งทางจิตใจในการปฏิบัติโยคะ
	บทที่ 48 กล่าวสรรเสริญพระองค์ว่า ได้รับการยกย่องให้เทียบเท่าพระศิวะ อัชฌมูรติ เป็นรูปทั้ง 8 ของพระศิวะ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศ พระอาทิตย์ และพระจันทร์
	บทที่ 54 กล่าวถึงการถวาย “นาคปตฺตรม” แก่พระศิวะที่พนมรุ้ง
	บทที่ 55 กล่าวถึงการถวายวอทองของพระมารดาเพื่อทำบุญอุทิศถวายพระมารดาผู้ล่วงลับไปแล้ว
	บทที่ 56 กล่าวสรุปการสรรเสริญพระองค์ว่า เป็นตั้งอาจารย์ที่ดี ได้ทรงบุญกับเทพเจ้าด้วยการถวายของหลายชนิด
	บทที่ 63 กล่าวถึง การถวายของพระโอรสเรนทราทิตย์แก่พระศิวะ

วิธีการคิดของผู้ประพันธ์บทละคร ได้นำพระนามที่ปรากฏตรงตามจารึก อันได้แก่ กษัตริย์นเรนทราทิตย์ นเรนทรลักษมี หิรัณยะ พระเจ้าสุริยวรมัน พระนางภูปตินทรลักษมี นางจรียา และนางสุรณี มาเป็นเค้าโครงและเป็นลักษณะเด่นของตัวละคร ตลอดจนนำทจารึกถึงเหตุการณ์ที่สำคัญที่ปรากฏมาวางเป็นเค้าโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์ประกอบกับจินตนาการของผู้ประพันธ์บทละคร นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้นำหลักฐานที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้งที่เกี่ยวข้องกับเทพาพนาหะทั้งสิบมาสร้างสรรค์เป็นขบวนแห่งของพระนางภูปตินทรลักษมีในช่วงท้ายของเรื่อง และการนำภาพจากหลักและศิลปะต่างๆ มาสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบในการแสดง

โครงเรื่องในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ผู้ประพันธ์ได้วางโครงเรื่องเกี่ยวกับการสู้รบกันระหว่างพระเจ้าสุริยวรมันกับนเรนทราทิตย์ ผู้เป็นเครือพระญาติ เนื่องจากพระเจ้าสุริยวรมันทรงไม่พอพระทัยที่นเรนทราทิตย์ทรงนับถือลัทธิไศวนิกาย ซึ่งต่างจากพระองค์ที่ทรงนับถือไวษณพนิกาย การสู้รบในครั้งนั้นนเรนทราทิตย์ทรงแพ้สงครามและได้นำทหารเดินทางเพื่อออกผนวชและครองเพศเป็นโยคี กระทั่งเมื่อเดินทางมาถึงบริเวณเขาพนมรุ้ง ทรงเห็นว่าเป็นชัยภูมิที่ดี จึงได้สร้างปราสาทพนมรุ้ง

แม้ทางจังหวัดบุรีรัมย์จะระบุเรื่องการแสดงประกอบแสง เสียง ในการประชุมเพื่อจัดงานว่า “ใช้บทการแสดงที่อิงจากประวัติศาสตร์การสร้างปราสาทพนมรุ้ง โดยมีนักแสดงที่มีชื่อเสียงและลูกหลานของคนบุรีรัมย์ร่วมแสดงด้วย” แต่บทละครที่ประพันธ์ขึ้นนั้นก็เป็นการผสมผสานข้อมูลระหว่างด้านประวัติศาสตร์และจินตนาการ จากกระบวนการคิดในการประพันธ์บทละครในข้างต้น เห็นได้ว่า บทละครที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการประพันธ์ขึ้นจากจินตนาการเป็นส่วนใหญ่

การนำข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในจารึกที่พบบางส่วนมาผสมผสานกับจินตนาการ เห็นได้จากการนำชื่อนางจรียาและนางสุรณี ซึ่งปรากฏเพียงชื่อ หากแต่ได้นำมาสร้างให้เป็นนางสนองพระโอษฐ์และสาวพรหมจารีผู้ร้ายร้ายถวายพระศิวะ ส่วนพระนามของพระนางภูปตินทรลักษมี นเรนทราทิตย์ นเรนทรลักษมี หิรัณยะ และพระเจ้าสุริยวรมัน ที่ปรากฏทั้งพระนามและความสัมพันธ์ว่าเป็นเครือญาติกัน ถือได้ว่าผู้ประพันธ์ได้นำพระนามและเหตุการณ์ที่สำคัญที่ปรากฏในจารึกมาเป็นข้อมูลในการวางเค้าโครงเรื่อง และนำแรงบันดาลใจมาสร้างสรรค์บทละครตามจินตนาการ

สิ่งที่สำคัญคือ การนำพระราชวินิจฉัยในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงตีความจากจารึกมาสร้างเป็นเหตุการณ์สำคัญด้วย คือ จากภาพจำลองเหตุการณ์การเสด็จมาบำเพ็ญที่พนมรุ้ง เนื่องจากจารึกส่วนนี้มีสภาพแตกหัก ไม่สมบูรณ์ จึงต้องมีพระราชวินิจฉัยจากข้อความที่เหลืออยู่ จึงเป็นส่วนที่อธิบายถึงเหตุการณ์การสร้างปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ที่มีความประสงค์จะนำเสนอในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” นี้

4.3.4 การทำงานของฝ่ายเพลงประกอบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในเริ่มแรกเป็นการใช้การบรรเลงดนตรีสด ซึ่งก็คือวงมโหรีอีสานใต้ ได้รับความอนุเคราะห์จาก คณะแม่พลอย ราชประโคน ซึ่งเป็นวงมโหรีที่มีชื่อเสียงและมากด้วยคุณภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในขณะนั้น สลับกับการใช้เทปเสียงประกอบการแสดง กล่าวคือ เมื่อถึงช่วงการแสดงระบำอัปสราก็ใช้วงมโหรีอีสานใต้ในการบรรเลง และเมื่อถึงการแสดงที่เป็นเรื่องราวก็ใช้เทปเสียงที่ถูกบันทึกเสียงไว้แล้วบรรยายเล่าเรื่องเกี่ยวกับการสร้างปราสาท

เพลงที่ใช้ในการแสดงสำหรับเล่าเรื่องราว จะเป็นเสียงการบรรยายที่เล่าถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับการใช้เสียงดนตรีสมัยใหม่ ตลอดจนมีการสอดแทรกเสียง Sound Effect เข้าไปในการแสดงเพื่อให้เกิดบรรยากาศและความสมจริง ต่อมาภายหลังเพลงที่ใช้ประกอบในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอเพลงเพื่อความสะดวกต่อการแสดงและสามารถควบคุมระยะเวลาในการแสดงได้ จากที่ใช้วงมโหรีอีสานใต้บรรเลงสลับกับการใช้เทปเสียง จึงได้มีการบันทึกเสียงการบรรเลงของวงมโหรีอีสานใต้เข้าไปไว้ในเทปบันทึกเสียงเพียงอย่างเดียว

ในการแสดง ผู้แสดงจะต้องใช้การลิปซิง (Lip - synch) เพื่อเล่าเรื่องราวประกอบการบรรเลงดนตรีและการใช้เสียงพิเศษ เพื่อสร้างบรรยากาศและสื่ออารมณ์ในแต่ละฉากของการแสดง ตลอดจนการใช้ทำนองเพลงอีสานใต้ในการแสดงระบำ เพื่อสอดแทรกความเป็นศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เข้าไปในการแสดง

ดังนั้น คณะทีมงานที่รับผิดชอบฝ่ายนี้จึงได้แก่ ทีมงานคุณจเร สัตยรักษ์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ฝ่ายเครื่องเสียงและฝ่ายไฟฟ้าส่วนกลาง จึงต้องจัดเตรียมเสียงประกอบการแสดงรวมถึงต้องประสานทีมนักแสดงในการกระจายการฝึกซ้อม อันได้แก่ นักแสดงต้องได้รับ

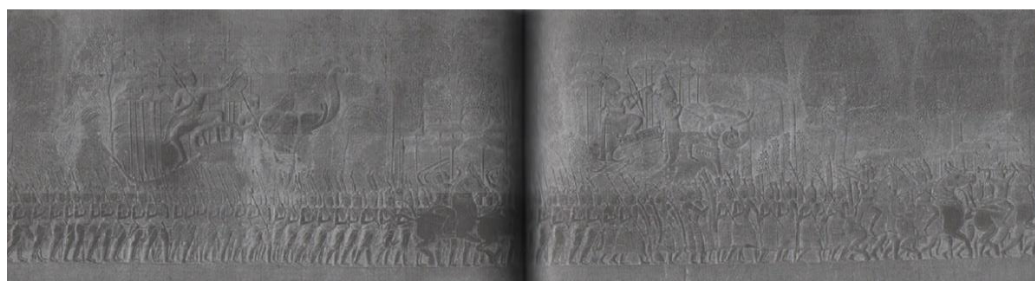
แผ่นเสียงเพื่อทำการฝึกซ้อมการพูดลิปซิง รวมถึงนางระบำต้องมีการประสานงานเพื่อให้ได้แผ่นเสียงไว้สำหรับการฝึกซ้อมก่อนแสดงจริงด้วย

4.3.5 การจัดสร้างฉาก และอุปกรณ์การแสดง

ในส่วนของอุปกรณ์ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เริ่มแรกผู้จัดสร้าง คือ คุณจเร สัตยารักษ์ และคณะทีมงานที่รับผิดชอบ ได้จัดงานขึ้นโดยมีงบประมาณที่จำกัด ประกอบกับยังไม่ชำนาญในเรื่องของการจัดการแสดงจึงจัดการแสดงตามกำลังเท่าที่มี จึงไม่มีการจัดสร้างฉากขึ้นใหม่ซึ่งเป็นการใช้องค์ปราสาทเป็นฉากหลังในการแสดงและใช้อุปกรณ์ในการประกอบการแสดงเท่านั้น โดยทางผู้จัดสร้างได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากจังหวัดใกล้เคียง

เริ่มแรกได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์อุปกรณ์การแสดงจากจังหวัดนครราชสีมา (ที่ใช้ประกอบการแสดงในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย) หากแต่ได้รับความอนุเคราะห์จากทางจังหวัดนครราชสีมาได้เพียง 3 - 4 ปี ด้วยทางจังหวัดนครราชสีมาเกรงว่าอุปกรณ์จะได้รับความชำรุดเสียหายมากเกินไปจึงไม่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่อ จังหวัดบุรีรัมย์จึงได้ขอความอนุเคราะห์อุปกรณ์จากจังหวัดศรีสะเกษ (ที่ใช้ประกอบการแสดงในงานเทศกาลดอกถั่วพินวน) เพียง 2 ปี หลังจากนั้นจึงได้สร้างอุปกรณ์ประกอบการแสดงเป็นของตนเอง โดยได้รับการบริจาคจากร้านค้า ประชาชน

ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบการแสดงได้ประดิษฐ์ไว้แล้วโดย คุณจเร สัตยารักษ์ เป็นผู้ควบคุม หากแต่ในทุกปีก่อนวันฝึกซ้อมการแสดงจะมีการนำอุปกรณ์ทั้งหมดออกมาตรวจเช็คความเสียหายและทำการซ่อมแซมจนสมบูรณ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกองพันทหารราบที่ 4 กรมทหารราบที่ 23 และจังหวัดทหารบกบุรีรัมย์ สนับสนุนพลทหารจำนวน 160 นาย พร้อมสนับสนุนรถรับ – ส่ง และมีนายทหารควบคุมดูแลทั้งวันซ้อมและวันแสดง

ภาพที่ 94 ภาพสลักขบวนแห่งของชาวสยามบนระเบียงประวัติศาสตร์ เมื่อราว ปี พ.ศ. 1650
ที่มา : สุจิตต์ วงษ์เทศ. บุรีรัมย์มาจากไหน? (กรุงเทพฯ: แม่คำผาง, 2553), หน้า 100.

ภาพที่ 95 ภาพหน้าบันอุمامเหศวร บนหน้าบันชั้นที่หนึ่งด้านทิศใต้ของมณฑป เป็นภาพพระศิวะ
พระนางอุมา พระชายาประทับอยู่บนหลังโคนนทรี (พาหนะของพระองค์)
แวดล้อมด้วยเหล่าข้าทาสบริวาร
ที่มา : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2558

ภาพที่ 96 ภาพทับหลังพระกฤษณะประทับนั่งท่ามกลางพวกปาลมณฑป
ที่มา : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2558

ภาพที่ 97 อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจรูญ สัตยารักษ์

โดยรูปแบบในการสร้างได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพจำหลักที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ได้แก่ ภาพหน้าบันอุมาเมศวร และภาพทับหลังพระกฤษณะประทับนั่งท่ามกลางพวงปาลันทพ นอกจากนี้ยังได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพจำหลักที่ปราสาทนครวัด รวมทั้งหนังสือประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และวิทยานิพนธ์เรื่อง จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง ในสมเด็จพระเทพฯ รัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เพื่อให้การจัดสร้างอุปกรณ์มีความเหมือนจริงตามแบบโบราณทุกประการ โดยเฉพาะเครื่องสูงที่ใช้ในการประกอบขบวนในการแสดง อาทิ ธวัช (ตุ่ง) ฉัตรเจ็ดชั้น จามรบั้งแทรก บังสุรย์ เสลียง เป็นต้น หากแต่มีการประดิษฐ์ตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสวยงามเหมาะสมสำหรับนำมาจัดการแสดง ทั้งนี้อาจมีการตัดทอนอุปกรณ์เพื่อความสะดวกในการขนย้ายและความสะดวกต่อการแสดง

4.3.6 การคัดเลือกนักแสดง และฝึกซ้อมนักแสดง

การคัดเลือกนักแสดงจะมีผู้กำกับการแสดง ผู้ประพันธ์บทละคร และทางจังหวัดบุรีรัมย์เป็นผู้คัดเลือก และมอบหมายงานให้กับผู้แสดง ในการคัดเลือกผู้แสดงตัวเอกและนักแสดงประกอบนั้นเป็นหน้าที่รับผิดชอบการฝึกซ้อมของผู้กำกับและผู้ประพันธ์บทละคร ซึ่งผู้ที่แสดงเป็นนักแสดงตัวเอกจะคัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างสูงโปร่ง มีความสง่างาม โดยในปัจจุบันได้เชิญดารานักแสดงที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอย่างวงกว้างมาร่วมแสดงเป็นตัวเอก เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักและสามารถเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มาร่วมชมการแสดงได้เป็นอย่างมาก

ส่วนการคัดเลือกนางระบำเป็นหน้าที่ของทางจังหวัดบุรีรัมย์และอาจารย์ผู้ถ่ายทอดท่ารำที่ต้องคัดเลือกและฝึกซ้อมผู้แสดงจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งระบำที่แสดงในการแสดงแสงเสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแสดง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางจังหวัดบุรีรัมย์และผู้จัดสร้างงานซึ่งจะเป็นผู้มอบหมายงานว่าในแต่ละปีจะมอบหมายงานให้กับสถาบันใด โดยการคัดเลือกนักแสดงระบำจะเป็นผู้แสดงหญิง มีรูปร่าง ส่วนสูง และลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เหตุเพราะการแสดงระบำต้องอาศัยความพร้อมในการแสดง จำนวน 30 คน นอกจากนี้ผู้แสดงระบำเดี่ยวจะคัดเลือกจากผู้ที่มีความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีรูปร่างสูงโปร่ง มีความสง่างาม มีรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณผ่องใส เป็นผู้ที่ทำการรำรำและทำการแสดงแล้วสามารถดึงดูดผู้ชมได้เป็นอย่างดี เนื่องด้วยเป็นการแสดงรำเดี่ยวจึงต้องสามารถสะกดผู้ชมได้และทำให้การแสดงไม่น่าเบื่อ

นอกจากนี้ผู้รับบทเป็นตัวประกอบการแสดง อันได้แก่ ชาวบ้าน นางกำนัล และเหล่าทหาร ได้รับความร่วมมือจากข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ และที่สำคัญผู้รับบทเป็นทหาร ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากกองพันทหารราบที่ 4 กรมทหารราบที่ 23 และจังหวัดทหารบกบุรีรัมย์ จำนวน 160 นาย โดยคัดเลือกจากนายทหารที่มีความแข็งแรง แข็งแกร่ง มีรูปร่างและส่วนสูงที่ใกล้เคียงกัน เนื่องด้วยต้องแสดงอยู่รวมกันและต้องเป็นผู้รับผิดชอบขนย้ายอุปกรณ์ประกอบการแสดงเองจึงต้องคัดเลือกผู้มีความแข็งแรงและอดทน

เมื่อกระจายการฝึกซ้อมในแต่ละส่วนแล้ว นอกจากจะเป็นการประหยัดเวลาในการทำงานและยังสามารถลงรายละเอียดในการฝึกซ้อมได้อย่างเต็มที่แล้ว ก่อนวันทำการแสดงประมาณ 2 - 3 วัน ผู้กำกับจะนัดซ้อมใหญ่ซึ่งเป็นการรวมการแสดงในแต่ละส่วนเข้าด้วยกันพร้อมกับการซ้อมเข้ากับฝ่ายเทคนิคแสง สี เสียง เพื่อให้เห็นองค์ประกอบรวมและทำการแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนวันแสดงจริง

ภาพที่ 98 ภาพขณะทำการซ้อมใหญ่การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 99 ภาพขณะทำการซ้อมใหญ่การแสดงระบำหิธรปุระ
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวนันทมน ปุยภูงา

4.3.7 การทำงานของฝ่ายออกแบบกระบวนท่าที่ใช้ในการแสดง

กระบวนท่าในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ อาจารย์นฤมล จิตต์หาญ และอาจารย์ฐิตารีย์ ผลเจริญ เป็นผู้ออกแบบกระบวนท่าที่ใช้ในการตีบทให้กับผู้แสดงละครและประดิษฐ์กระบวนท่ารำตลอดจนรูปแบบการแปรแถวให้กับนางระบำ ซึ่งการรังสรรค์กระบวนท่ารำในการแสดง นำเสนอการออกแบบที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หากแต่ยังคงอนุรักษ์ขนบนิยมการแสดงเดิมไว้ในการแสดง ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงกระบวนท่าซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของกระบวนท่าที่ใช้ในการแสดงออกเป็น 2 ส่วน คือ

รูปแบบที่ 1 กระบวนท่าของผู้แสดงละคร (ส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของท่าทางกำแบ เป็นท่าทางที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน)

รูปแบบที่ 2 กระบวนท่าของระบำ (ท่ารำมาตรฐานผสมผสานกับกระบวนท่าที่มาจากภาพจำหลักในสมัยลพบุรี สมัยนครวัดตอนต้น และสมัยบายบตอนปลาย) ซึ่งในระยะหลังได้มีการถ่ายทอดกระบวนท่ารำของระบำให้กับคณาจารย์ นักเรียน และนักศึกษา ภายในจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อให้กระบวนท่าของระบำนั้นเป็นแบบแผนเดียวกัน

ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างภาพจำหลักที่นำมาสร้างสรรค์กระบวนท่ารำที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ของระบำนางอัปสรฯ ดังนี้

ภาพที่ 100 ภาพจำหลักนางอัปสร เป็นศิลปะที่คล้ายคลึงกับปราสาทนครวัด ในสมัยลพบุรี
ที่มา : นางสาวภุริตา เรื่องจิรายศ, “แนวคิดการสร้างสรรค์ระบำจากข้อมูลศิลปกรรมขอมโบราณ,”
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 41.

ภาพที่ 101 ภาพระบำนางอัปสราที่นำรูปแบบมาจากภาพจำหลักนางอัปสร ในสมัยลพบุรี
 จากการแสดงแสง สี เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายกองตรีจเร สัตยารักษ์

4.3.8 การทำงานของฝ่ายเครื่องแต่งกาย และแต่งหน้า

รูปแบบของเครื่องแต่งกายได้ประดิษฐ์ขึ้นโดยให้สอดคล้องกับจินตนาการ แนวความคิดบนพื้นฐานของภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งได้เลียนแบบมาจากภาพจำหลักหน้าบัน ทับหลัง ภาพจำหลักของเทวนารี เทวสตรี ตลอดจนภาพสตรีที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นในการถักทอผ้าที่ใช้ในการแสดง ตลอดจนคติวิธีนุ่งห่มเครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในช่วงแรกนั้นได้รับความร่วมมือการประชาชนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ จึงแต่งกายอย่างง่ายตามแบบอย่างชาวบ้าน มีการใช้ผ้าไหมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งก็คือ ผ้าซิ่นตีนแดง มาใช้ในการนุ่งห่ม โดยผ้าซิ่นตีนแดงเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีการประยุกต์ลายซิ่นใหม่ ทอหัวซิ่นและตีนซิ่นเป็นพื้นสีแดงไม่มีลวดลาย ส่วนลายตัวซิ่นนิยมใช้ลายพื้นเลื้อย ถือเป็นผ้าที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนเครื่องประดับในช่วงนั้นยังไม่มีการสวมใส่ เมื่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงรวมถึงเครื่องแต่งกายให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น

ต่อมาอาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของเครื่องแต่งกายโดยให้สอดคล้องกับจินตนาการ แนวความคิด บนพื้นฐานของภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งได้เลียนแบบมาจากภาพจำหลักหน้าบัน ทับหลัง ภาพจำหลักของเทวนารี เทวสตรี ตลอดจนภาพสตรีที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นในการถักทอผ้าที่ใช้ในการแสดง ตลอดจนคติวิธีนุ่งห่มเครื่องแต่งกาย ปัจจุบัน เครื่องแต่งกายในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ทั้งของผู้แสดงและนางระบำ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์และโรงเรียนนางรอง

ภาพที่ 102 ภาพจำหลักนางอัปสรา ในศิลปะสมัยลพบุรี
ที่มา : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2558

ภาพที่ 103 ภาพจำหลักสตรีที่สลักบนหน้าบันโคปุระ
ที่มา : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2558

ภาพที่ 104 ลักษณะการแต่งกายของผู้แสดงหญิง ที่อิงมาจากศิลปะในสมัยลพบุรี

และภาพจำหลักสตรีที่สลักบนหน้าบันโคปุระ

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

ภาพที่ 105 ลักษณะการแต่งกายของนางระบำอัปสรฯ ในปี พ.ศ. 2559 นุ่งแบบซึกชายพก 2 ผีง
 คี้ออกลักษณะพัด โดยเครื่องแต่งกายนั้นได้รับการพัฒนาให้มีความสวยงามยิ่งขึ้นจากแต่ก่อน
 หากแต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ คือ นิยมนุ่งผ้าซิ่นตีนแดง ที่เป็นผ้าไหมขึ้นชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์ไว้
 ดังเดิม

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

เครื่องแต่งกายของนางระบำอัปสรฯ ซึ่งหมายถึง นางฟ้า จะเป็นชุดที่นุ่งในรูปแบบเดียวกัน ซึ่งมีอิทธิพลทางศิลปะมาจากขอม ในสมัยของศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธกำลังรวมตัวเข้าด้วยกัน ดังนั้น ศิลปะอารยธรรมต่างๆ จึงปรากฏศิลปะของขอมในรูปแบบผสมผสานกับศิลปะอินเดีย ซึ่งศิลปะที่นางระบำอัปสรฯสวมใส่นั้นเป็นชุดาอัปสรฯ มีกระบังหน้า และจอนหู ในกรณีที่จอนหูของชุดาไม่ครอบหูทำให้ใส่ต่างหูที่มีระย้าห้อยลงเป็นลูกปัดทองและทรงหยดน้ำแทน ส่วนทรงผมนิยมแสกกลางตรงหน้า แล้วเก็บปลายผมเข้าเหนือหูไว้ ด้านหลังปล่อยผมยาว แต่งหน้าอย่างนางระบำทั่วไป นิยมทาสีแดง

เสื้อนางระบำหรือนักแสดงหญิง นิยมใส่เสื้อรัดช่วงตัวสีเนื้อหรือสีขาวนวล ภายหลังปรับเปลี่ยนเป็นใส่รัดอก ซึ่งแรกเริ่มนิยมสวมใส่เสื้อสีเนื้อเนื่องจากนางอัปสรฯที่ภาพจำหลักจะเปลือยส่วนบน ประดับด้วยกรองคอที่ประดับด้วยเครื่องทอง มีระย้าทรงใบไม้ ไม่ใส่จิ้งนาง แต่กรองคอตรงกลางจะทำเป็นรูปทรงจิ้งนางขนาดเล็กแทน แขนประดับด้วยรัดต้นแขนสลักลายนูนต่ำ และสวมกำไลแขน

กระโปรง หรือ ซิ่น วิธีการใส่ลักษณะเหมือนใส่ผ้ายกหน้านางปกติเพียงแต่จับหน้านางเฉียงไว้ด้านซ้าย (เป็นตัวใน) แล้วหนีบไว้ จับหน้านางกลีบเล็กทับด้านขวาตั้งขึ้น โดยให้ระดับผ้าอยู่ที่ตามุมข้อเท้าหรือสูงกว่า ดึงปลายหน้านางเฉียงที่อยู่ด้านในออกมาทับหน้านางตัวนอกไปทางขวามือ (ผู้นุ่ง) แล้วพับหน้านางตัวนอกลงมาทับ จัดเรียงให้สวยโดยเฉียงไปทางขวามือ (ผู้นุ่ง) รัดเข็มขัดประดับเครื่องทองลาย และกรองคอมีระย้ารูปใบไม้ จากนั้นนำหน้านางเฉียงพับอ้อมมาลงฝั่งซ้ายมือ (ผู้นุ่ง) ใส่กำไลข้อเท้าข้างละ 2 คู่ หรือบางครั้งอาจนุ่งผ้าแบบซีกชายพก 2 ฝั่ง คลือออกลักษณะพัด

นอกจากนี้เครื่องแต่งกายของผู้แสดงชาย ผู้สร้างสรรค์ได้นำแรงบันดาลใจมาจากรูปประติมากรรมที่ค้นพบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง มาประยุกต์ใช้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” โดยผู้สร้างสรรค์ได้ตระหนักถึงวัสดุและอุปกรณ์ที่มีในจังหวัด เป็นเพียงการได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปประติมากรรมและนำมาสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายขึ้นใหม่ ดังที่ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไป

ภาพที่ 106 รูปพระศิวะ (สัมฤทธิ์)

ที่มา : สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ปราสาทเขาพนมรุ้ง ศาสนบรรพตที่งดงามที่สุดในประเทศไทย
(ม.ป.ท.: สำนักพิมพ์เรือนบุญ, 2549), หน้า 170.

ภาพที่ 107 รูปพระพรหม ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมหาวีรวงศ์

ที่มา : สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ปราสาทเขาพนมรุ้ง ศาสนบรรพตที่งดงามที่สุดในประเทศไทย
(ม.ป.ท.: สำนักพิมพ์เรือนบุญ, 2549), หน้า 172.

ภาพที่ 108 ลักษณะการแต่งกายของขุนนางที่สวมใส่เพียงโจงลักษณะปล่อยชายลงด้านหน้า และสวมเครื่องประดับ ส่วนพราหมณ์จะแต่งกายด้วยชุดสีขาวและเกล้ามวยผมไว้ด้านหลัง
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายศรพิชิต สलगสิงห์

4.3.9 การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง และบันทึกการแสดง

ผู้ออกแบบแสงได้สร้างสรรค์งานออกแบบแสงให้เหมาะสมกับการแสดงตามหน้าที่ของแสงสว่างกับเวที (ในที่นี้กล่าวถึงองค์ปราสาทพนมรุ้งและบริเวณลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง) โดยอาศัยความเข้าใจในคุณสมบัติ 4 ประการของแสงซึ่งสามารถควบคุมได้ดังนี้ คือ

1. ความเข้มของแสง คือ ปริมาณของแสงที่ตกกระทบกับวัตถุ ได้แก่ นักแสดงหรือเวที และสัดส่วนของแสงที่สะท้อนเข้าตาผู้ชม ซึ่งถือเป็นความสว่างที่แลเห็นได้ มีอยู่ด้วยกันหลายระดับจากระดับที่พอมองเห็นจนถึงสว่างจ้า

2. การจัดจำหน่ายแสงหรือส่องแสง กำหนดระยะตั้งแต่แสงออกจากโคมสู่ส่วนต่างๆ ของเวที หรือนักแสดงตำแหน่งที่ตั้งอุปกรณ์แสงและการส่องไปยังจุดต่างๆนั้น จะเป็นตัวกำหนดแบบแผนรูปร่างที่แลเห็นของวัตถุ รวมทั้งสภาพแวดล้อมของตัวละคร ลักษณะของการส่องแสงมีทั้งแบบที่กระจายบนส่วนต่างๆของเวทีหรือส่องแสงเฉพาะจุดที่นักแสดงยืนอยู่ ซึ่งทิศทางของแสงถือว่ามี ความสำคัญเป็นอย่างมากซึ่งเราสามารถควบคุมได้

3. การเคลื่อนไหวของแสง คือ การเปลี่ยนแปลงของแสงสว่างบนเวที ประกอบด้วย 3 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 การเคลื่อนไหวหรือจังหวะการเปลี่ยนแปลงระดับความเข้มของแสงบนเวทีต่างๆ ไป

ลักษณะที่ 2 การเคลื่อนไหวของแสงบนเวทีหรือบริเวณที่ใช้ในการแสดง

ลักษณะที่ 3 การเคลื่อนไหวบนเวทีที่เกิดจากการอุปกรณ์พิเศษนอกเวที

4. สีของแสง ถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างของฉากต่างๆ รวมทั้งสามารถสร้างอารมณ์ร่วมให้กับผู้ชมได้ ผู้ออกแบบแสงสามารถควบคุมระดับสี การเปลี่ยนสี และการผสมสีของแสงได้โดยง่าย ซึ่งความเข้าใจเรื่องสีของแสงจะช่วยให้ผู้ออกแบบแสงและผู้กำกับการแสดงสามารถตีความบทละครได้อย่างดีและช่วยให้ผู้ออกแบบที่มีลักษณะอย่างดีที่สุด

คุณสมบัติทั้ง 4 ประการจะอยู่คู่กันและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันตลอดเวลา การลดและเพิ่มความสว่างจะเกี่ยวข้องกับการจำหน่ายแสง โดยมีทิศทางที่เปลี่ยนแปลงไปหรือโดยการเปลี่ยนสีแสงทำให้เกิดมิติใหม่ของการเคลื่อนไหวของแสงตลอดเวลา และคุณสมบัติพิเศษเหล่านี้จะไม่มีผลมากเท่าในปัจจุบันหากไม่มีเครื่องควบคุมแสงสว่างเป็นตัวหลักในการเปลี่ยนแปลงแสงสว่าง สี การเคลื่อนไหวและการจำหน่ายแสงตามทิศทางที่เหมาะสม

นอกจากนี้ในการออกแบบแสงและสีในการแสดง ผู้ออกแบบได้จำแนกแสงสว่างตามความแตกต่างของแสงให้โทนสีแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ตามค่าของอุณหภูมิสีเทียบเคียง ดังนี้

1. โทนสีอุ่น มีค่าอุณหภูมิสีเทียบเคียงอยู่ที่ 3300 K
2. โทนสีระดับกลาง มีคุณค่าอุณหภูมิสีเทียบเคียงอยู่ที่ 330-5300 K
3. โทนสีเย็น มีค่าอุณหภูมิสีเทียบเคียงอยู่ที่ 5300 K

จากค่าของอุณหภูมิสีเทียบเคียงข้างต้นที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถแบ่งกลุ่มสีของแสงในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. สีโทนอุ่น (Warm Colour) ได้แก่ สีที่มีส่วนประกอบของสีเหลืองเป็นส่วนประกอบหลัก ซึ่งให้ความรู้สึกอบอุ่น มีความสุข เช่น สีเหลือง สีส้ม และสีแดง เป็นต้น

2. สีโทนเย็น (Cold Colour) ได้แก่ สีที่มีส่วนประกอบของสีน้ำเงินเป็นส่วนประกอบหลัก ซึ่งจะทำให้ความรู้สึกสงบและเยือกเย็น เช่น สีน้ำเงิน สีฟ้า สีเขียว เป็นต้น

ซึ่งสีของแสงในการแสดงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้ชมในการแสดงความหมายและอิทธิพลของสีที่มีต่อความรู้สึกของผู้ชมในการแสดงด้วยเช่นเดียวกัน รวมทั้งการใช้ไฟในการแสดงในรูปแบบต่างๆ ยังแสดงอารมณ์และความรู้สึกของการแสดงให้มีอารมณ์ที่หลากหลาย แตกต่างกันไป ในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้ใช้ไฟในการแสดง 4 รูปแบบ ดังนี้

1. ไฟ Par led มีหลากหลายสี อาทิ สีขาว สีเหลือง และสีน้ำเงิน เป็นไฟที่ติดตั้งอยู่กับที่โดยส่องให้วัตถุมีความเด่นชัดขึ้นมา

2. ไฟ Moving head สามารถกำหนดการเคลื่อนที่ของแสงได้ โดยจะส่องไปที่ฉากเพื่อเพิ่มมิติให้การแสดง

3. ไฟ Follow สามารถเคลื่อนที่ได้ เพื่อส่องไปยังผู้แสดงให้มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

4. ไฟ Flash light หรือ ไฟกระพริบ เพื่อให้เกิดความตื่นเต้น น่าประหลาดใจ

การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง เป็นการทำงานร่วมกันของฝ่ายการจัดการแสดง ฝ่ายเครื่องเสียง ฝ่ายไฟฟ้า ของส่วนกลาง และอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เพื่อประสานงานในการดำเนินงานติดตั้ง จากนั้นจึงทำการฝึกซ้อมร่วมกับฝ่ายการแสดง

4.3.10 การทำงานของฝ่ายสวัสดิการ

เนื่องด้วยงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดทำให้ฝ่ายสวัสดิการนั้นเป็นความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย ถือเป็นการได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุกฝ่าย โดยผู้ที่ร่วมกิจกรรมในแต่ละฝ่ายจะรับผิดชอบดูแลเรื่องสวัสดิการฝ่ายของตนเอง

โดยในแต่ละฝ่ายที่ให้ความร่วมมือล้วนเป็นการช่วยเหลือกันจากการนำสิ่งของที่มีอยู่มาร่วมเป็นกองทุนสวัสดิการ รวมถึงการร่วมบริจาคเงินทุนเพื่อช่วยเหลือสวัสดิการของฝ่ายตนเอง เพื่อให้การดำเนินงานสามารถก้าวต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.11 การจัดการฝ่ายงบประมาณ

การดำเนินงานฝ่ายการจัดการฝ่ายงบประมาณเป็นการทำงานร่วมกันกับฝ่ายการเงินของส่วนกลาง ซึ่งต้องมีการประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภาคราชการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และธุรกิจเอกชน ตลอดจนมีการติดต่อประสานงานเพื่อเสนอค่าใช้จ่ายในการจัดงาน โดยส่วนใหญ่จะได้รับงบประมาณในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นจำนวนเงิน 300,000 บาท

4.3.12 การทำงานของฝ่ายประชาสัมพันธ์

ในการประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเข้าร่วมการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ทางจังหวัดบุรีรัมย์ได้วิธีการประชาสัมพันธ์และเลือกเวลาในการจัดประเพณีโดยกำหนดการจัดงานให้ตรงกับช่วงที่เกิดปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ ส่งแสงลอดช่องประตูทั้ง 15 ช่อง เพื่อเป็นการช่วยเสริมกิจกรรมในการประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นตัวเลือกให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาร่วมงานไปในตัวอีกด้วย

การประชาสัมพันธ์การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการประสานงานร่วมกันของฝ่ายจัดการแสดง ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายการเงินของส่วนกลาง มีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ภายในจังหวัดโดยจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ติดตั้งในจุดที่สำคัญ การแถลงข่าวการจัดงาน การออกข่าวทางวิทยุ เสียงตามสาย การเขียนข่าว และลงบทความทางหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ของทางภาคเอกชน ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์การแสดงแสง เสียง ร่วมกับการประชาสัมพันธ์ที่พัก เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาร่วมชมการแสดงและยังเป็นการประชาสัมพันธ์ที่พักไปในตัวอีกด้วย

ภาพที่ 109 ป้ายการประชาสัมพันธ์งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง พร้อมทั้งคำอธิบายรายละเอียด

กิจกรรมภายในงาน

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

งานฉลองข้าวประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 จัดขึ้นในวันที่ 6 มีนาคม 2559 โดยนายเสรี ศรีหะไตร (ผู้ว่าราชการจังหวัด) พร้อมด้วยข้าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ และเชิญโดยคุณสรวงสุดา ลาวัญย์ประเสริฐ (น้ำฝน) ผู้รับบท พระนางภูปตินทรลักษมี แกลงข่าวในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งและบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ณ ปราสาทพนมรุ้ง โดยได้จำลองพิธีบวงสรวงโบราณเพื่อให้สื่อมวลชนและนักท่องเที่ยวได้รับชม เนื่องด้วยจังหวัดบุรีรัมย์ เป็น 1 ในเมือง “ต้องห้าม...พลาด” ภายใต้ชื่อ “บุรีรัมย์ เมืองปราสาทสองยุค” นายเสรี ศรีหะไตร จึงขอเชิญชวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศร่วมงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ระหว่างวันที่ 1 – 3 เมษายน 2559 ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 25 และร่วมชมปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ที่พระอาทิตย์จะเสาดแสงส่องผ่าน 15 ช่องประตู ณ ปราสาทพนมรุ้ง พร้อมทั้งร่วมกิจกรรมต่างๆ มากมายภายในงาน

ภาพที่ 110 การแถลงข่าวการจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และการประชาสัมพันธ์การแสดง
 แสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปี พ.ศ. 2559
 ที่มา : ไทยรัฐ

4.3.13 การจัดทำหน่วยบัตรเข้าชมการแสดง

ในส่วนนี้จะเป็นการประสานงานร่วมกับฝ่ายการเงินของส่วนกลาง เพื่อจัดพิมพ์บัตร
 จำหน่ายการแสดงแสง สี เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” โดยเริ่มแรกจะเป็นการจัดจำหน่ายบัตรชม
 การแสดงภายในจังหวัดบุรีรัมย์ ต่อมาจึงจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มบริษัทนำเที่ยว และในกรณีที่มีบัตร
 เหลือก็จะนำไปจัดจำหน่ายบริเวณหน้างาน ซึ่งราคาบัตรในการเข้าชมการแสดงราคา 500 บาท

ผู้ที่สนใจเข้าร่วมงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งและร่วมชมการแสดงแสง เสียง ชุด
 “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” สามารถติดต่อซื้อบัตรได้ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ได้โดยตรง หรือติดต่อ
 ผ่านทางฝ่ายประชาสัมพันธ์จังหวัด การท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และ
 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุรินทร์

ภาพที่ 111 บัตรเข้าชมการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปี พ.ศ. 2559

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

4.3.14 ฝึกซ้อมการแสดงจริง

ก่อนวันฝึกซ้อมการแสดงจริง ทุกฝ่ายและทุกภาคส่วนจะมีการประสานงานร่วมกัน โดยให้แต่ละฝ่ายฝึกซ้อมการแสดงในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ โดยศึกษาจากสื่อวีดิทัศน์การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปีก่อนหน้า เมื่อถึงกำหนดจึงซ้อมเข้าร่วมกัน โดยได้กำหนดวันในการฝึกซ้อมดังนี้

วันที่ 29 – 30 พฤษภาคม 2559 กำหนดซ้อมการแสดงร่วมกันทุกฝ่าย

วันที่ 31 พฤษภาคม 2559 กำหนดการซ้อมใหญ่

วันที่ 1 เมษายน 2559 แสดงรอบสื่อมวลชน

เห็นได้ว่า ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ระยะเวลาในการฝึกซ้อมร่วมกันค่อนข้างน้อย ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องมีการประสานงานรวมกันและรับผิดชอบต่อแสดงในส่วนที่ตนเองได้รับมอบหมายมาเป็นอย่างดี เพื่อความรวดเร็วในการฝึกซ้อมและเพื่อให้การแสดงมีความสมบูรณ์มากที่สุด

สรุป

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 เป็นการแสดงในรูปแบบ Dramatic light & Sound show เกิดจากการดำเนินการร่วมกันระหว่างที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 1) อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ร่วมกันจัดงาน ต่อมาจึงได้มอบหมายให้คุณจเร สัตยารักษ์ เป็นผู้กำกับการแสดง และคุณธรรณา คชเสนี ทำหน้าที่เป็นผู้ประพันธ์บทละคร เนื้อเรื่องกล่าวถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประกอบการใช้องค์ปราสาทพนมรุ้งเป็นฉากหลัง โดยสามารถแบ่งการแสดงออกเป็น 13 องค์ ดังนี้

องค์ที่ 1 วิถีถิ่นหล่อเลี้ยงประชา

องค์ที่ 2 ศรีทามหาเทพผู้ปกปัก

องค์ที่ 3 วิญญานจงรักสถิตสถาน

องค์ที่ 4 ทิพยพิมานอันเรืองแรง

องค์ที่ 5 สำแดงอิทธิฤทธิ์พิชิตไฟรี

องค์ที่ 6 ประสงค์ต่อตีประจัญ

องค์ที่ 7 โรมรันสงครามสายโลหิต

องค์ที่ 8 กำหนดจิตละกิลีสสูทางสวรรค์

องค์ที่ 9 มห้ศจรรย์พนมรุ้งเพลินพิลาส

องค์ที่ 10 พลังอำนาจสุริยาสาตส่อง

องค์ที่ 11 แชน้องศิวะมนต์ตรา

องค์ที่ 12 สืบศรัทธาบูชามหาเทวะ

องค์ที่ 13 ปิตุสุขะศานติภิรมย์

รูปแบบในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ใช้ปราสาทพนมรุ้งเป็นเวทีและฉากในการแสดง
2. เนื้อเรื่องอิงประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการประพันธ์ขึ้นใหม่
3. การใช้ลิปซิง (Lip - synch) แทนเสียงที่สื่อถึงบทร้องและบทเจรจา
4. การเคลื่อนไหวในการแสดง มี 2 รูปแบบ ดังนี้

แบบที่ 1 การเคลื่อนไหวร่างกายและลีลาแบบสมัยใหม่ โดยใช้ลักษณะท่าแบ เพื่อให้ใกล้เคียงธรรมชาติมากที่สุด

แบบที่ 2 กระทบท่าของระบำ มีการใช้ท่ารำมาตรฐานในละครหลวงหรือแม่บทมาใช้ ผสมผสานกับท่าที่เลียนแบบจากภาพจำหลัก

5. มีระบำหญิงล้วนประกอบอยู่ในการแสดงจำนวน 2 ชุด ระบำชุดที่ 1 ระบำอัปสร และระบำชุดที่ 2 ระบำมหารัชมุข

6. การรำเดี่ยวของตัวละครเอก คือ นางสรุภี (รำรำถวายองค์พระศิวะ) และพราหมณ์น้อย (รำรำตระนาราช)

7. มีการนำนวัตกรรมแสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษเข้ามาในการแสดงทุกฉาก

8. รูปแบบการเข้า – ออก ในการใช้พื้นที่และการใช้แสง สี มี 2 รูปแบบ ดังนี้

แบบที่ 1 การทำท่าหนึ่งตำแหน่งของตน กระทบแสงไฟส่องสว่างที่ตำแหน่งนั้นจึงเริ่มแสดง

แบบที่ 2 การเคลื่อนไหวเข้า – ออก จากเวที โดยอาจมีการส่องไฟที่กลางเวทีไว้และให้ผู้แสดงเดินเข้าไปยังตำแหน่งเอง และการส่องไฟสปอตไลท์ตามผู้แสดงตัวหลัก

9. ดนตรีและเพลงที่ใช้ในการแสดงมีสำเนียงของท่วงทำนองเพลงต่างๆ ในเรื่อง

10. กำหนดการแต่งกายให้เข้ากันกับลักษณะของแต่ละคนชาติตามเนื้อเรื่อง ประกอบด้วยรูปแบบการเลียนแบบจากภาพจำหลักและรูปแบบการสร้างสรรค์

11. อุปกรณ์ประกอบฉากและการแสดงมีรูปแบบตรงตามเนื้อเรื่องและฐานันดรศักดิ์ของตัวละคร

12. ใช้การดับไฟในการเปลี่ยนฉากการแสดงของแต่ละองค์

13. นักแสดงแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผู้แสดงตัวเอก 2. ผู้แสดงประกอบ 3. ผู้แสดงรำเดี่ยวและนางระบำ

กระบวนการที่ใช้ในการแสดงเป็นการผสมผสานระหว่างกระบวนการของผู้แสดงละครในลักษณะท่ากำแบ แสดงท่าทางตามบทบาทของผู้แสดง และกระบวนการรำที่ใช้ทำรำมาตรฐานในละครหลวงหรือแม่บทมาใช้ ผสมผสานกับท่าที่เลียนแบบจากภาพจำหลักของระบำ โดยได้นำแนวคิดมาจากภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้งผนวกเข้ากับความคิดจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ และที่สำคัญคือเพลงหน้าพาทย์ตระนาฎราชซึ่งเป็นการร่ายรำเพื่อบูชาพระศิวะมหาเทพ นอกจากนี้กระบวนการรำในการแสดงยังมีความเชื่อมโยงถึงเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงที่ออกสำเนียงเขมรโดยใช้วงมโหรีอีสานใต้ในการบรรเลงประกอบกับเสียงดนตรีสมัยใหม่ตลอดจนมีการใช้เสียง Sound Effect ประกอบคำบรรยายเข้าไปในการแสดงเพื่อสร้างอรรถรสให้การแสดงมีความสมจริงมากที่สุด

เครื่องแต่งกายได้เลียนแบบมาจากภาพจำหลักของนางเทวนารี นางเทวสตรี และนางอัปสรที่เรียงรายอยู่บริเวณปราสาทพนมรุ้ง มีการนำรูปแบบเครื่องแต่งกายมาประยุกต์ใช้ร่วมกับวิธีการนุ่งผ้าตามภูมิปัญญาของชาวบ้าน ประกอบกับการนำผ้าขึ้นดินแดง ซึ่งเป็นผ้าที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์มาใช้ในการแสดง องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ อุปกรณ์ประกอบการแสดง ที่จะช่วยให้การแสดงเกิดความสมจริงและสมบูรณ์มากที่สุด ซึ่งในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้มีการจำลองเครื่องสูง พระราชยานคานหาม และเครื่องราชศัสตราวุธ มาไว้ในการแสดงอีกด้วย

ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” มีกลวิธีในการแสดงที่ทำให้การแสดงมีเอกลักษณ์และประสบความสำเร็จเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม คือ ผู้แสดงทุกคนล้วนต้องรู้หน้าที่ รู้คิวการเข้า - ออก ตลอดจนตำแหน่งในการแสดง เสมือนต้องเป็นผู้กำกับของตนเอง และสิ่งสำคัญคือผู้แสดงจะต้องดูแลและพึงพาอาศัยกัน ซึ่งถือเป็นกลวิธีที่สำคัญในการแสดง

การออกแบบแสงและสีในการจัดการแสดง เป็นส่วนประกอบหนึ่งที่สำคัญในการสร้างบรรยากาศให้กับการแสดงและสร้างความสมจริงให้เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่จัดการแสดงการมองเห็นของเรากับการสะท้อนสีที่เกิดจากคลื่นความถี่ที่มีอยู่ในคลื่นแสง ส่งผลต่อการจัดแสงและสีประกอบการแสดงช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตามบรรยากาศ เหตุการณ์ และอารมณ์ของการแสดงได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ดังนั้นจึงถือได้ว่าศิลปะการจัดการแสง สีในการแสดงเป็นความสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้ออกแบบแสง สี ต้องทำความเข้าใจเพื่อให้การจัดการแสดงสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของการจัดการแสดง

ปัจจุบันการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จัดแสดงช่วงต้นเดือนเมษายนในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งเป็นประจำทุกปี ซึ่งการแสดงจะถูกจัดขึ้นในช่วงเวลากลางคืน พร้อมด้วยทีมงานและนักแสดงประมาณ 300 คน ใช้ระยะเวลาในการแสดงทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง 30 นาที

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งทางจังหวัดบุรีรัมย์จึงได้ส่งต่อหน้าที่ให้กับคุณจเร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี ให้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดง หากแต่ยังได้รับความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) กรมศิลปากร กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ในการดำเนินงานดังเดิม เมื่อแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายจัดแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เสร็จสิ้นจึงได้ดำเนินการประกอบสร้างการแสดง และได้แบ่งหน้าที่การทำงานให้แต่ละฝ่ายรับผิดชอบทั้งหมด 12 ฝ่าย โดยได้จัดทำเป็นตารางการดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงผู้รับผิดชอบหน้าที่ในแต่ละฝ่าย

ที่มา : ผู้วิจัย

ที่	ฝ่าย	ผู้รับผิดชอบ
1.	ฝ่ายผู้กำกับการแสดง	คุณจเร สัตยารักษ์ คุณธรรณา คชเสนี
2.	ฝ่ายสถานที่	หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์
3.	ฝ่ายบทละคร	คุณธรรณา คชเสนี
4.	ฝ่ายเพลงประกอบการแสดง	คุณจเร สัตยารักษ์ คณะแม่พลอย ราชประโคน
5.	ฝ่ายฉากและอุปกรณ์	คุณจเร สัตยารักษ์

ที่	ฝ่าย	ผู้รับผิดชอบ
6.	ฝ่ายคัดเลือกนักแสดง และฝึกซ้อมการแสดง	คัดเลือกนักแสดง : คุณจเร สัตยารักษ์ คุณธรรณา คชเสนี ฝึกซ้อมการแสดง : อาจารย์ประจำ โรงเรียนและ มหาวิทยาลัยในจังหวัด บุรีรัมย์
7.	ฝ่ายออกแบบกระบวนการในการแสดง	อาจารย์ผกา เบญจกาญจน์
8.	ฝ่ายเครื่องแต่งกาย และแต่งหน้า	โรงเรียนนางรอง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
9.	ฝ่ายแสง สี เสียง ประกอบการแสดง	ทีมงานคุณจเร สัตยารักษ์ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ฝ่ายเครื่องเสียงและฝ่ายไฟฟ้าส่วนกลาง
10.	ฝ่ายสวัสดิการ	ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย
11.	ฝ่ายงบประมาณ	ฝ่ายการเงินส่วนกลาง
12.	ฝ่ายประชาสัมพันธ์	ฝ่ายจัดการแสดง ฝ่ายประชาสัมพันธ์
13.	ฝ่ายจัดจำหน่ายบัตรเข้าชมการแสดง	ฝ่ายการเงินส่วนกลาง

การจัดการแสดง แสง สี เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เพื่อให้การจัดการเป็นไปอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดการดำเนินงานแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ ดังนี้

1. การทำงานของฝ่ายผู้กำกับการแสดง

ในการแสดง แสง สี เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จังหวัดบุรีรัมย์ได้มอบหมายให้ คุณจเร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสนี ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดง ซึ่งผู้กำกับการแสดงถือผู้ที่ รับผิดชอบสูงสุดในการแสดง เป็นจุดเริ่มต้นและศูนย์รวมที่ให้เอกภาพในการแสดง นับตั้งแต่การแสดง การออกแบบ ตลอดจนการนำศิลปะแขนงต่างๆ อาทิ นาฏยศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ มารวมกันได้อย่างดีสัดส่วน โดยการแสดง แสง สี เสียง จะประกอบกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งเป็นการนำเทคนิค แสง สี เสียง มาใช้ร่วมกับการแสดง ดังนั้น ผู้กำกับจึงเป็นทั้งผู้นำ ผู้ประสานงาน ผู้ชี้ทาง

เป็นผู้เชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ในการแสดงเข้าไว้ด้วยกัน และเป็นผู้ควบคุมดูแลกระบวนการ จัดสร้างการแสดงทั้งหมดให้ออกมาตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้กำกับมีหน้าที่ในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ตีความหมายของบทละคร
2. คัดเลือกผู้แสดงให้ตรงตามลักษณะของตัวละคร
3. เลือกผู้ออกแบบ และผู้ร่วมงานฝ่ายต่างๆ
4. ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็น โดยปรึกษากับผู้ออกแบบทุกฝ่ายเพื่อตกลง กันให้เรียบร้อยถึงรูปแบบและแนวทางการแสดงให้เป็นไปในแนวเดียวกัน ตลอดจนการตีความหมาย ของเนื้อเรื่องก่อนลงมือฝึกซ้อมการแสดง
5. กำหนดแผนงานการฝึกซ้อมทุกขั้นตอน
6. ดำเนินการฝึกซ้อม
7. ควบคุมทีมงานการจัดการแสดงทุกฝ่าย
8. เป็นผู้ตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายต่างๆ ในการประกอบสร้างการ แสดง
9. รับผิดชอบในผลรวมของการแสดงและการทำงานของฝ่ายต่างๆ ในการประกอบ สร้าง

ดังนั้น ผู้กำกับจึงต้องมีความสนใจและตระหนักถึงบทละครที่จะกำกับอย่างจริงจัง มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะกำกับโดยละเอียด มีความเข้าใจจิตใจมนุษย์ ตลอดจนมีความรู้และ ประสบการณ์ในด้านการกำกับการแสดงและงานในฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเป็นอย่างดี ประกอบกับความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการตัดสินใจ ไม่ดูถูกหรือนิยมของผู้ชม จึงจะนำพาให้การ แสดงประสบผลสำเร็จ

2. การทำงานของฝ่ายสถานที่การแสดง

จากนโยบายของรัฐที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงมีมติจากที่ประชุมให้จัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” บริเวณปราสาทพนมรุ้ง ในกราดำเนินงานจัดการฝ่ายสถานที่ในครั้งนี้ ผู้กำกับการแสดงจึงได้ประสานงานกับหัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อดำเนินงานจัดการเรื่องสถานที่

การใช้สถานที่บริเวณด้านหน้าปราสาทพนมรุ้งเป็นสถานที่ในการจัดแสดง ประกอบกับการใช้องค์ปราสาทประธานเป็นฉากหลังในการแสดง ถือเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งนอกจากจะสามารถชมความสวยงามของศิลปะขอมโบราณจากปราสาทพนมรุ้งแล้วยังเป็นการสร้างอรรถรสและสร้างบรรยากาศในการแสดงให้เกิดความสมจริง เนื่องด้วยจัดแสดง ณ สถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ หากแต่ได้ตระหนักถึงข้อควรระวังถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับโบราณสถานและโบราณวัตถุ จึงได้จัดแสดงเฉพาะบริเวณลานด้านหน้าปราสาท และหลีกเลี่ยงการจุดพลุ อันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อปราสาทพนมรุ้ง

นอกจากนี้การจัดการฝ่ายสถานที่การแสดงยังรวมถึงสถานที่ในการรับชมการแสดงของผู้ชมอีกด้วย ทั้งนี้ต้องมีการประสานงานกับฝ่ายจัดสถานที่ของส่วนกลางเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการจัดหาเก้าอี้ที่นั่งสำหรับผู้ชม ตลอดจนสถานที่ในการจัดเก็บอุปกรณ์ เครื่องแต่งกายและที่พักของผู้แสดงอีกด้วย

3. การทำงานของฝ่ายบทธละคร

บทธละครในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปัจจุบันได้รับการดูแลจากคุณธารณา คชเสนี และมีคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) นักประพันธ์นวนิยาย เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ ซึ่งได้นำข้อมูลมาจากหลักศิลาจารึก ภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้งมาเป็นเค้าโครงในการประพันธ์บทธละคร ซึ่งมีเนื้อเรื่องกล่าวถึงความเป็นมาและการสร้างปราสาทพนมรุ้งแห่งนี้

ในตอนแรกนั้นบทธละครถูกกำหนดให้มี 3 องก์ ต่อมาคุณธารณา คชเสนี มีความประสงค์ที่จะเพิ่มบทธละครในการแสดงให้มีความละเอียดและง่ายต่อการจัดองค์ประกอบของการแสดง จึงได้ปรึกษากับคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) และคุณจเร สัตยารักษ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้

กำกับกาแสดง จึงได้ข้อสรุปให้ประพันธ์บทละครเพิ่มเติมจากที่มีอยู่และทำการแบ่งบทละครให้มีความละเอียดขึ้นเป็น 13 องก์ ซึ่งใช้บทละครนี้มาจนถึงปัจจุบัน

4. การทำงานของฝ่ายเพลงประกอบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในเริ่มแรกเป็นการใช้การบรรเลงดนตรีสด ซึ่งก็คือวงมโหรีอีสานใต้ ได้รับความอนุเคราะห์จาก คณะแม่พลอย ราชประโคน ซึ่งเป็นวงมโหรีที่มีชื่อเสียงและมากด้วยคุณภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในขณะนั้น สลับกับการใช้เทปเสียงประกอบการแสดง ส่วนเพลงที่ใช้ในการแสดงสำหรับเล่าเรื่องราว จะเป็นเสียงการบรรยายที่เล่าถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับการใช้เสียงดนตรีสมัยใหม่ ตลอดจนมีการสอดแทรกเสียง Sound Effect เข้าไปในการแสดงเพื่อให้เกิดบรรยากาศและความสมจริง

ต่อมาภายหลังเพลงที่ใช้ประกอบในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอเพลงเพื่อความสะดวกต่อการแสดงและสามารถควบคุมระยะเวลาในการแสดงได้ จึงได้มีการบันทึกเสียงการบรรเลงเพลงของวงมโหรีอีสานใต้เข้าไปไว้ในเทปบันทึกเสียงเพียงอย่างเดียว

5. การทำงานของฝ่ายฉากและอุปกรณ์การแสดง

ในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เริ่มแรกผู้จัดสร้างและทีมงานได้จัดงานขึ้นโดยมีงบประมาณที่จำกัดประกอบกับยังไม่ชำนาญในเรื่องของการจัดการแสดง จึงจัดการแสดงตามกำลังเท่าที่มี จึงไม่มีการจัดสร้างฉากขึ้นใหม่ หากแต่เป็นการใช้องค์ปราสาทเป็นฉากหลังในการแสดงและใช้อุปกรณ์ในการประกอบการแสดงเท่านั้น โดยทางผู้จัดสร้างได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ยืมจากจังหวัดใกล้เคียง ต่อมาจึงได้สร้างอุปกรณ์ประกอบการแสดงเป็นของตนเอง โดยได้การบริจาคจากร้านค้า ประชาชน โดยรูปแบบในการสร้างได้ศึกษาจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ของ สมเด็จพระเทพฯ ภาพจากปราสาทนครวัด และภาพจำลองราชพิธีของขอมโบราณผสมผสานกับราชสำนักสยาม ซึ่งได้แกะแบบมาจากหนังสือเพื่อให้เหมือนจริงตามแบบโบราณทุกประการ โดยเฉพาะเครื่องสูงที่ใช้ในการประกอบขบวนในการแสดง อาทิ ธวัช (ตุ่ง) ฉัตรเจ็ดชั้น จามร บังแทรก บังสุรย์ เสลี่ยง เป็นต้น หากแต่มีการประดิษฐ์ตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสวยงามเหมาะสมสำหรับนำมาจัดการแสดง ทั้งนี้อาจมีการดัดทอนอุปกรณ์เพื่อความสะดวกในการขนย้ายและความสะดวกต่อการแสดง

6. ฝ่ายคัดเลือกนักแสดงและฝึกซ้อมนักแสดง

การคัดเลือกผู้แสดงจะมีผู้กำกับการแสดง ผู้ประพันธ์บทละคร และทางจังหวัดบุรีรัมย์เป็นผู้คัดเลือก และมอบหมายงานให้กับผู้แสดง ในการคัดเลือกผู้แสดงตัวเอกและนักแสดงประกอบนั้นเป็นหน้าที่รับผิดชอบการฝึกซ้อมของผู้กำกับและผู้ประพันธ์บทละคร ส่วนการคัดเลือกนางระบำเป็นหน้าที่ของทางจังหวัดบุรีรัมย์และอาจารย์ผู้ถ่ายทอดท่ารำที่ต้องคัดเลือกและฝึกซ้อมผู้แสดงจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งระบำที่แสดงในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ส่วนใหญ่จะเป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแสดง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางจังหวัดบุรีรัมย์และผู้จัดสร้างงานซึ่งจะเป็นผู้มอบหมายงานว่าในแต่ละปีจะมอบหมายงานให้กับสถาบันใด (สัมภาษณ์, นฤมล จิตต์หาญ 25 สิงหาคม 2559)

นักแสดงส่วนใหญ่เป็นประชาชน ข้าราชการในจังหวัดบุรีรัมย์ นักเรียน นักศึกษา จากสถาบันการศึกษาทั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยในจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งการได้ความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มณฑลทหารบกที่ 26 ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชวิทยาสังคีคี และดารานักแสดง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2559 ละครเรื่องนาคี ได้ขอความอนุเคราะห์ใช้ปราสาทพนมรุ้งในการถ่ายทำ จึงมีดารานักแสดงมาร่วมแสดงเป็นตัวละครเอกในการแสดงประกอบแสง เสียง ด้วย ได้แก่ พงษ์พัฒน์ วชิรบรรจง ธัญญา วชิรบรรจง ธนากร โปษยานนท์ ภูภูมิ พงศ์ภาณุ และณัฐพร เตมียริภักย์

เมื่อกระจายการฝึกซ้อมในแต่ละส่วนแล้ว นอกจากจะเป็นการประหยัดเวลาในการทำงานและยังสามารถลงรายละเอียดในการฝึกซ้อมได้อย่างเต็มที่แล้ว ก่อนวันทำการแสดงประมาณ 2 - 3 วัน ผู้กำกับจะนัดซ้อมใหญ่ซึ่งเป็นการรวมการแสดงในแต่ละส่วนเข้าด้วยกันพร้อมกับการซ้อมเข้ากับฝ่ายเทคนิคแสง สี เสียง เพื่อให้เห็นองค์ประกอบรวมและทำการแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนวันแสดงจริง

7. การทำงานของฝ่ายออกแบบกระบวนท่าที่ใช้ในการแสดง

กระบวนท่ารำในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ เป็นผู้ออกแบบกระบวนท่าที่ใช้ในการตีบทให้กับผู้แสดง ละครและประดิษฐ์กระบวนท่ารำตลอดจนรูปแบบการแปรแถวให้กับนางระบำ ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของกระบวนท่าที่ใช้ในการแสดงออกเป็น 2 ส่วน คือ กระบวนท่าของผู้แสดงละคร (ส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของท่าทางกำแบ เป็นท่าทางที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน) และกระบวนท่า

ของระบำ (ทำรำมาตรฐานผสมผสานกับกระบวนท่าที่มาจากภาพจำหลักในสมัยลพบุรี สมัยนครวัด ตอนต้น และสมัยบายนตอนปลาย) ซึ่งในระยะหลังได้มีการถ่ายทอดกระบวนท่ารำของระบำให้กับ คณาจารย์ นักเรียน และนักศึกษา ภายในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้กระบวนท่าของระบำนั้นเป็นแบบแผน เดียวกัน

8. การทำงานของฝ่ายเครื่องแต่งกายและแต่งหน้า

เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในช่วงแรกนั้น ได้รับความร่วมมือการประชาชนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ จึงแต่งกายอย่างง่ายตามแบบอย่างชาวบ้าน มีการใช้ผ้าไหมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งก็คือ ผ้าซิ่นตีนแดง มาใช้ในการนุ่งห่ม โดยผ้าซิ่นตีนแดง เป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีการประยุกต์ลายขึ้นใหม่ ทอหัวซิ่นและตีนซิ่นเป็นพื้นสีแดงไม่มีลวดลาย ส่วนลาย ตัวซิ่นนิยมใช้ลายฟันเลื่อย ถือเป็นผ้าที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนเครื่องประดับ ในช่วงนั้นยังไม่มีสวมใส่ เมื่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริม การท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงรวมถึงเครื่องแต่งกายให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น

ต่อมาอาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของเครื่องแต่งกายโดยให้ สอดคล้องกับจินตนาการ แนวความคิด บนพื้นฐานของภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งได้เลียนแบบมาจากภาพจำหลักหน้าบัน ทับหลัง ภาพจำหลักของเทวนารี เทวสตรี ตลอดจนภาพ สตรีที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นในการถักทอผ้าที่ใช้ในการ แสดงตลอดจนคติวิธีนุ่งห่มเครื่องแต่งกาย

ปัจจุบัน เครื่องแต่งกายในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ทั้งของผู้ แสดงและนางระบำ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์และโรงเรียนนางรอง

9. การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง และบันทึกการแสดง

การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง และบันทึกการแสดง เป็นการทำงานร่วมกันของ ฝ่ายการจัดการแสดง ฝ่ายเครื่องเสียง ฝ่ายไฟฟ้า ของส่วนกลาง และอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เพื่อประสานงานในการดำเนินงานติดตั้ง จากนั้นจึงทำการฝึกซ้อมร่วมกับฝ่ายการแสดง

10. การทำงานของฝ่ายงบประมาณ

การดำเนินงานฝ่ายการจัดการฝ่ายงบประมาณเป็นการทำงานร่วมกันกับฝ่ายการเงินของส่วนกลาง ซึ่งต้องมีการประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภาคราชการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และธุรกิจเอกชน ตลอดจนมีการติดต่อประสานงานเพื่อเสนอค่าใช้จ่ายในการจัดงาน โดยส่วนใหญ่จะได้รับงบประมาณในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นจำนวนเงิน 300,000 บาท

11. การทำงานของฝ่ายประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการประสานงานร่วมกันของฝ่ายจัดการแสดง ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายการเงินของส่วนกลาง ซึ่งจะเป็นการประชาสัมพันธ์ร่วมกับประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นงานหลักที่ทำให้เกิดกิจกรรมการแสดงแสง เสียง ขึ้น

มีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ภายในจังหวัดโดยจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ติดตั้งในจุดที่สำคัญ การแถลงข่าวการจัดงาน การออกข่าวทางวิทยุ เสียงตามสาย การเขียนข่าว และลงบทความทางหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ของทางภาคเอกชน ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์การแสดงแสง สี เสียง ร่วมกับการประชาสัมพันธ์ที่พัก เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาร่วมชมการแสดงและยังเป็นการประชาสัมพันธ์ที่พักไปในตัวอีกด้วย

12. การทำงานฝ่ายจัดจำหน่ายบัตรเข้าชมการแสดง

ในส่วนนี้จะเป็นการประสานงานร่วมกับฝ่ายการเงินของส่วนกลาง เพื่อจัดพิมพ์บัตรจำหน่ายการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” โดยเริ่มแรกจะเป็นการจัดจำหน่ายบัตรชมการแสดงภายในจังหวัดบุรีรัมย์ ต่อมาจึงจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มบริษัทนำเที่ยว และในกรณีที่มีบัตรเหลือก็จะนำไปจัดจำหน่ายบริเวณหน่วยงาน ซึ่งราคาบัตรในการเข้าชมการแสดงราคา 500 บาท

จากความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงทำให้เป็นการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประสบผลสำเร็จและทำให้ได้รับความนิยมนิยมจากคนในท้องถิ่นตลอดจนนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชม เพื่อสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ถือเป็นจุดเด่น (Highlight) ของการจัดงาน โดยวัตถุประสงค์ของการจัดการแสดงคือ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมประเพณีขอมโบราณ ได้เยี่ยมชมความงามของปราสาทพนมรุ้ง ตลอดจนเกิดความรักความสามัคคี และภาคภูมิใจในจังหวัดของตน โดยเกิดขึ้นจากแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรมภายในจังหวัดบุรีรัมย์

งานวิจัยเรื่อง การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้งรวมถึงประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่ส่งผลให้เกิดการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” รวมทั้งรูปแบบการแสดงและกระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 โดยวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูล การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ด้านการแสดงแสง เสียง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง นอกจากนี้ยังได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การศึกษาข้อมูลจากภาพถ่ายและวีดิทัศน์ เพื่อนำข้อมูลมาศึกษาถึงความเป็นมาเพื่อเชื่อมโยงถึงรูปแบบการแสดงและกระบวนการจัดการที่ก่อให้เกิดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ จากนั้นจึงได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และนำเสนอข้อมูลโดยจัดทำเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ต่อไป

การแสดงแสง เสียง ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกโดย พอล โรเบิร์ต ฮูดิน (Paul Robert – Houdin) หัวหน้าผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ ได้สร้างการแสดงแสง เสียง ขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1952 ที่ปราสาทของเมืองลัวร์ ประเทศฝรั่งเศส เรียกว่า “Son et lumiere” หมายถึง การแสดงแสงและเสียง (light & sound Show) นิยมจัดแสดงในสถานที่กลางแจ้งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ผ่านระบบเทคนิคแสง สี เสียง พลุ และเทคนิคการฉายภาพให้เกิดมิติ โดยจะฉายลงบนหน้าอาคารหรือสถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ประกอบคำบรรยาย และการบรรเลงดนตรีสดหรือเทปเสียงที่บันทึกไว้ ถ่ายทอด

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของสถานที่นั้นๆ โดยการแสดงแสง เสียง ในรูปแบบนี้จะไม่มีการแสดงเข้ามามีส่วนร่วม

กระทั่งการแสดงแสง เสียง ได้รับความนิยมแพร่หลายเข้ามาในทวีปเอเชีย และได้เข้ามาในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2519 โดยกรมศิลปากรร่วมกับกองทัพเรือ จัดขึ้นที่วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งเกิดจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจุดขายให้กับสถานที่ท่องเที่ยวหรืองานเทศกาลประเพณีต่างๆ ปัจจุบันมีการจัดการแสดงแสง เสียง ขึ้นในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจจากงานเอกสารและสังเกตการณ์เบื้องต้นพบว่า มีการจัดการแสดงแสง เสียง ประจำปีรวมทั้งสิ้น 18 แห่ง นอกจากนี้ยังมีจัดการแสดงแสง เสียง ในลักษณะการแสดงเฉพาะกิจที่จัดขึ้นในวาระพิเศษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำจังหวัดจำนวน 9 แห่ง โดยในที่นี่ผู้วิจัยจะขอศึกษาถึงการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ปี พ.ศ. 2559 เป็นสำคัญ เนื่องด้วย การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้จัดแสดง ณ สถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ และเป็นที่ประดิษฐานของศิวิลิ่งซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระศิวะเทพ ประกอบกับการจัดสร้างการแสดงได้นำแรงบันดาลใจและข้อมูลอ้างอิงมาจากจารึกที่ค้นพบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ที่นำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการสร้างปราสาทพนมรุ้งโดยกษัตริย์พระนามว่า นเรนทราทิตย์ ประกอบกับการจัดงานจะตรงกับปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ส่องแสงลอดผ่านประตูทั้ง 15 ช่อง ของปราสาทพนมรุ้ง ถือเป็นปรากฏการณ์หนึ่งเดียวในโลกที่เกิดขึ้น ณ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

รูปแบบการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการแสดงในรูปแบบการแสดงประกอบแสง เสียง หรือการแสดงละครประกอบแสงและเสียง (Dramatic light & sound) ซึ่งเป็นการแสดงถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของการสร้างปราสาทพนมรุ้ง โดยนำเสนอผ่านเทคนิคการใช้แสง สี เสียง ประกอบกับการใช้ฉากหลังเป็นองค์ปราสาทพนมรุ้ง แบ่งการแสดงออกเป็น 13 องค์ ใช้ระยะเวลาในการแสดงทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง 30 นาที พร้อมด้วยทีมงานและนักแสดงจำนวน 300 คน จัดแสดงช่วงต้นเดือนเมษายนเป็นประจำทุกปี บริเวณด้านหน้าขององค์ปราสาทพนมรุ้ง

โอกาสในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” จะจัดแสดงในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ณ อุทยานปราสาทพนมรุ้ง ตำบลตาเป๊ก อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ในช่วงต้นเดือนเมษายนของทุกปี เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ในขณะนี้

บทละครมีเนื้อเรื่องอิงประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการประพันธ์ขึ้นใหม่ กล่าวถึงความเป็นมาของการสร้างปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งสันนิษฐานว่านเรนทราทิตย์เป็นผู้สร้าง จากหลักฐานที่ปรากฏพระนามในหลักจารึก บทละครจึงเป็นการสร้างจากจินตนาการผสมผสานการนำโครงเรื่องบางส่วนมาจากข้อความที่ปรากฏบนหลักจารึก ใช้ระยะเวลาในการแสดงทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง 30 นาที การแสดงประกอบด้วย 13 องค์กร ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงรายละเอียดของเนื้อหาในการแสดงแต่ละองค์กรโดยสังเขป ดังนี้

องค์กรที่ 1 วิถีถิ่นหล่อเลี้ยงประชา

องค์กรที่ 2 ศรีธรรมหาเทพผู้ปกป้อง

องค์กรที่ 3 วิญญานจงรักสถิตสถาน

องค์กรที่ 4 ทิพยพิมานอันเรืองแรง

องค์กรที่ 5 สำแดงอิทธิฤทธิ์พิชิตไพร่

องค์กรที่ 6 ประสงค์ต่อตีประจัญ

องค์กรที่ 7 โรมรันสงครามสายโลหิต

องค์กรที่ 8 กำหนดจิตละกิเลสสู่ทางสวรรค์

องค์กรที่ 9 มหิศจรรย์พนมรุ้งเพลินพิลาส

องค์กรที่ 10 พลังอำนาจสุริยาสาดส่อง

องค์กรที่ 11 แชน้องศิระมณฑตรา

องค์กรที่ 12 สืบศรัทธาบูชามหาเทวะ

องค์กรที่ 13 ปิตุสุขะศานติภิรมย์

การใช้ลิปซิงค์ (Lip - synch) แทนเสียงที่สื่อถึงบทร้องและบทเจรจา ประกอบเพลงสำหรับเล่าเรื่องราว จะเป็นเสียงการบรรยายที่เล่าถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับการใช้เสียงดนตรีสมัยใหม่มีการสอดแทรกเสียง Sound Effect เข้าไปในการแสดงเพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความสมจริง ส่วนเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงระบำอัปสรจะเป็นเพลงบรรเลงที่มีสำเนียงเขมรซึ่ง

ถูกบันทึกเสียงไว้โดยวงมโหรีอีสานใต้ เสียงประกอบที่ใช้ในการแสดงจึงเป็นเสียงที่ถูกบันทึกไว้เพื่อความสะดวกต่อการแสดงและสามารถควบคุมระยะเวลาในการแสดงได้

เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงมีการนุ่งห่มโดยใช้ผ้าไหมที่ขึ้นชื่อและมีลักษณะเฉพาะของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งก็คือ ผ้าซิ่นตีนแดง มาใช้ในการนุ่งห่ม ผสมผสานการแต่งกายอย่างสมัยใหม่ที่มีการประดิษฐ์ให้เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับมีความแวววาว

อุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นการจำลองมาจากภาพจำหลักเครื่องสูงที่ใช้ในราชพิธีของขอมโบราณผสมผสานกับราชสำนักสยาม หากแต่มีการตัดทอนจำนวนอุปกรณ์ลงเพื่อความสะดวกในการขนย้ายและได้ประดิษฐ์ตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสวยงามเหมาะสมสำหรับนำมาจัดการแสดง

กระบวนท่าที่ใช้ในการแสดงจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ กระบวนท่าของผู้แสดงละคร (ส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของท่าทางกำแบ เป็นท่าทางที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน) และกระบวนท่าของระบำ (ทำรำมาตรฐานในละครหลวงหรือแม่บท ผสมผสานกับกระบวนท่าที่มาจากภาพจำหลักในสมัยลพบุรี สมัยนครวัดตอนต้น และสมัยบาเยนตอนปลาย) โดยมีระบำหญิงล้วนประกอบอยู่ในการแสดงจำนวน 2 ชุด ระบำชุดที่ 1 ระบำอัปสร และระบำชุดที่ 2 ระบำมโหรีประและการรำเดี่ยวของตัวละครเอก คือ นางสรุณี (รำรำถายองค์พระศิวะ) และพราหมณ์น้อย (รำรำตระนาฏราช)

รูปแบบการเข้า - ออกในการใช้พื้นที่ของผู้แสดงและการใช้แสง มี 2 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1 การทำท่าหนึ่งตามตำแหน่งของผู้แสดงในฉากเมื่อเริ่มการแสดงแสงไฟจะส่องสว่างที่เวทีบ่งบอกถึงการเริ่มต้นแสดง และรูปแบบที่ 2 คือ การเคลื่อนไหวเข้า - ออกจากเวที ผู้แสดงจะเคลื่อนไหวโดยเดินเข้าหาหรือออกจากเวทีตามบทร้องหรือทำนองเพลงและการส่องไฟสปอตไลท์ตามผู้แสดงตัวหลัก กล่าวได้ว่า มีการนำนวัตกรรมแสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษเข้ามาในการแสดงทุกฉาก รวมทั้งใช้การดับไฟในการเปลี่ยนฉากการแสดงของแต่ละองค์ ประกอบดนตรีและเพลงที่ใช้ในการแสดงมีสำเนียงของทำนองเพลงต่างๆ ในเรื่อง

กำหนดการแต่งกายให้เข้ากันกับลักษณะของแต่ละคนชาติตามเนื้อเรื่อง ประกอบด้วยรูปแบบการเลียนแบบจากภาพจำหลักและรูปแบบการสร้างสรรค์ รวมทั้งอุปกรณ์ประกอบฉากและการแสดงมีรูปแบบตรงตามเนื้อเรื่องและฐานันดรศักดิ์ของตัวละคร

นักแสดงในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผู้แสดงตัวเอก 2. ผู้แสดงประกอบ 3. ผู้แสดงรำเดี่ยวและนางระบำ

กลวิธีในการแสดงที่ทำให้การแสดงมีเอกลักษณ์และประสบความสำเร็จเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม คือ ผู้แสดงทุกคนล้วนต้องรู้หน้าที่ รู้คิวการเข้า - ออก ตลอดจนตำแหน่งในการแสดง เสมือนต้องเป็น ผู้กำกับของตนเอง และสิ่งสำคัญคือผู้แสดงจะต้องดูแลและพึงพาอาศัยกัน ซึ่งถือเป็นกลวิธีที่สำคัญในการแสดง

กระบวนการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” มีคณะผู้จัดการแสดงเป็นหน่วยงานรัฐ คือ ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนั้น จึงเกิดความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานรัฐภายในจังหวัดซึ่งจะเป็นกำลังหลักที่สำคัญในการจัดงาน เมื่อผ่านความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วจึงได้มอบหมายให้หน่วยงานฝ่ายต่างๆ ร่วมปฏิบัติหน้าที่ทางจังหวัดบุรีรัมย์ได้มอบหมายให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในการดูแลการจัดการแสดง จากนั้นจึงได้มอบหมายให้กับคุณจเร สัตยารักษ์ และคุณธารณา คชเสนี บุคคลในจังหวัดเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดง นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) กรมศิลปากร กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เมื่อแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายจัดแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2559 เสร็จสิ้นจึงได้ดำเนินการประกอบสร้างการแสดง และได้แบ่งหน้าที่การทำงานให้แก่ฝ่ายรับผิดชอบทั้งหมด 12 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายผู้กำกับการแสดง	ผู้รับผิดชอบ	คุณจเร สัตยารักษ์ และ
คุณธารณา คชเสนี
2. ฝ่ายสถานที่	ผู้รับผิดชอบ	หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์
3. ฝ่ายบทละคร	ผู้รับผิดชอบ	คุณธารณา คชเสนี
4. ฝ่ายเพลงประกอบการแสดง	ผู้รับผิดชอบ	คุณจเร สัตยารักษ์ และ
คณะแม่พลอย ราชประโคน
5. ฝ่ายฉากและอุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ	คุณจเร สัตยารักษ์

6. ฝ่ายคัดเลือกนักแสดงและ ฝึกซ้อมการแสดง	ผู้รับผิดชอบ	คุณจเร สัตยารักษ์ คุณธรรณา คชเสณี และ อาจารย์ประจำโรงเรียน และ มหาวิทยาลัยในจังหวัดบุรีรัมย์
7. ฝ่ายออกแบบกระบวนการทำในการแสดง	ผู้รับผิดชอบ	อาจารย์ผกา เบญจกาญจน์
8. ฝ่ายเครื่องแต่งกาย และแต่งหน้า	ผู้รับผิดชอบ	โรงเรียนนางรองและ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
9. ฝ่ายแสง สี เสียง และบันทึกการแสดง	ผู้รับผิดชอบ	ทีมงานคุณจเร สัตยารักษ์ และ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และฝ่ายเครื่องเสียงและฝ่าย ไฟฟ้าส่วนกลาง
10. ฝ่ายสวัสดิการ	ผู้รับผิดชอบ	ทุกฝ่าย
11. ฝ่ายงบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ	ฝ่ายการเงินส่วนกลาง
12. ฝ่ายประชาสัมพันธ์	ผู้รับผิดชอบ	ฝ่ายจัดการแสดง และฝ่าย ประชาสัมพันธ์
13. ฝ่ายจัดจำหน่ายบัตรเข้าชมการแสดง	ผู้รับผิดชอบ	ฝ่ายการเงินส่วนกลาง

เพื่อให้การจัดการเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 12 ฝ่าย ดังนี้

1. การทำงานของฝ่ายผู้กำกับการแสดง

ได้มอบหมายให้คุณจเร สัตยารักษ์ และคุณธรรณา คชเสณี ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดง ซึ่งผู้กำกับการแสดงถือผู้ที่รับผิดชอบสูงสุดในการแสดง เป็นจุดเริ่มต้นและศูนย์รวมที่ให้ออกภาพในการแสดง ดังนั้น ผู้กำกับจึงต้องมีความสนใจและตระหนักถึงบทละครที่จะกำกับอย่างจริงจัง มี

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะกำกับโดยละเอียด มีความเข้าใจจิตใจมนุษย์ ตลอดจนมีความรู้และประสบการณ์ในด้านการกำกับการแสดงและงานในฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเป็นอย่างดี

2. การทำงานของฝ่ายสถานที่การแสดง

ในการดำเนินงานจัดการฝ่ายสถานที่ในครั้งนี้ มีหัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์เป็นผู้รับผิดชอบดูแลดำเนินงานจัดการเรื่องสถานที่ ซึ่งจากนโยบายของรัฐที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงมีมติจากที่ประชุมให้จัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” บริเวณปราสาทพนมรุ้ง นอกจากนี้การจัดการฝ่ายสถานที่การแสดงยังรวมถึงสถานที่ในการรับชมการแสดงของผู้ชมอีกด้วย ทั้งนี้ต้องมีการประสานงานกับฝ่ายจัดสถานที่ของส่วนกลางเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการจัดหาเก้าอี้ที่นั่งสำหรับผู้ชม ตลอดจนสถานที่ในการจัดเก็บอุปกรณ์ เครื่องแต่งกายและที่พักของผู้แสดงอีกด้วย ซึ่งต้องเตรียมการประมาณ 1 – 2 อาทิตย์ก่อนการจัดงาน

3. การทำงานของฝ่ายบทละคร

บทละครในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ปัจจุบันได้รับการดูแลจากคุณธรรณา คชเสนี และมีคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี) นักประพันธ์นวนิยาย เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ ซึ่งได้นำข้อมูลมาจากหลักศิลาจารึก ภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้งมาเป็นเค้าโครงในการประพันธ์บทละคร ซึ่งมีเนื้อเรื่องกล่าวถึงความเป็นมาและการสร้างปราสาทพนมรุ้งแห่งนี้

4. การทำงานของฝ่ายเพลงประกอบการแสดง

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการใช้นักการบรรเลงดนตรีสด ซึ่งก็คือวงมโหรีอีสานใต้ ได้รับความอนุเคราะห์จาก คณะแม่พลอย ราชประโคน ซึ่งเป็นวงมโหรีที่มีชื่อเสียงและมากด้วยคุณภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในขณะนั้น สลับกับการใช้เทปเสียงประกอบการแสดง ส่วนเพลงที่ใช้ในการแสดงสำหรับเล่าเรื่องราว จะเป็นเสียงการบรรยายที่เล่าถึงความเป็นมาของปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับการใช้เสียงดนตรีสมัยใหม่ ตลอดจนมีการสอดแทรกเสียง Sound Effect เข้าไปในการแสดงเพื่อให้เกิดบรรยากาศและความสมจริง

5. การทำงานของฝ่ายฉากและอุปกรณ์การแสดง

ในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ผู้สร้างสรรค์ได้นำรูปแบบอ้างอิงมาจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ของสมเด็จพระเทพฯ ภาพจากปราสาทนครวัด และภาพจำหลักราชพิธีของขอมโบราณผสมผสานกับราชสำนักสยาม ซึ่งได้แกะแบบมาจากหนังสือเพื่อให้เสมือนจริงตามแบบโบราณทุกประการ โดยเฉพาะเครื่องสูงที่ใช้ในการประกอบขบวนในการแสดง อาทิ ธวัช (ตุ่ง) ฉัตรเจ็ดชั้น จามร บังแทรก บังสุรย์ เสลี่ยง เป็นต้น หากแต่มีการประดิษฐ์ตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสวยงามเหมาะสำหรับนำมาจัดการแสดง ทั้งนี้อาจมีการตัดทอนอุปกรณ์เพื่อความสะดวกในการขนย้ายและความสะดวกต่อการแสดง

6. ฝ่ายคัดเลือกนักแสดงและฝึกซ้อมนักแสดง

การคัดเลือกผู้แสดงจะมีผู้กำกับการแสดง ผู้ประพันธ์บทละคร และทางจังหวัดบุรีรัมย์เป็นผู้คัดเลือก และมอบหมายงานให้กับผู้แสดง ในการคัดเลือกผู้แสดงตัวเอกและนักแสดงประกอบนั้นเป็นหน้าที่รับผิดชอบการฝึกซ้อมของผู้กำกับและผู้ประพันธ์บทละคร ส่วนการคัดเลือกนางระบำเป็นหน้าที่ของทางจังหวัดบุรีรัมย์และอาจารย์ผู้ถ่ายทอดท่ารำที่ต้องคัดเลือกและฝึกซ้อมผู้แสดงจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งระบำที่แสดงในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ส่วนใหญ่จะเป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแสดง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางจังหวัดบุรีรัมย์และผู้จัดสร้างงานซึ่งจะเป็นผู้มอบหมายงานว่าในแต่ละปีจะมอบหมายงานให้กับสถาบันใด

นักแสดงส่วนใหญ่เป็นประชาชน ชำราชากรในจังหวัดบุรีรัมย์ นักเรียน นักศึกษาจากสถาบันการศึกษาทั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยในจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งการได้ความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มณฑลทหารบกที่ 26 ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชวิทยาสึก และดารานักแสดง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2559 ละครเรื่องนาคี ได้ขอความอนุเคราะห์ให้ปราสาทพนมรุ้งในการถ่ายทำ จึงมีดารานักแสดงมาร่วมแสดงเป็นตัวละครเอกในการแสดงประกอบแสง เสียง ด้วย ได้แก่ พงษ์พัฒน์ วชิรบรรจง ธัญญา วชิรบรรจง ธนากร โปษยานนท์ ภูภูมิ พงศ์ภาณุ และณัฐพร เตมีรักษ์

7. การทำงานของฝ่ายออกแบบกระบวนท่าที่ใช้ในการแสดง

กระบวนท่ารำในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ อาจารย์นฤมล จิตต์หาญ และอาจารย์ฐิตารีย์ ผลเจริญ เป็นผู้ออกแบบกระบวนท่าที่ใช้ในการตีบทให้กับผู้แสดงละครและประดิษฐ์กระบวนท่ารำตลอดจนรูปแบบการแปรแถวให้กับนางระบำ ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของกระบวนท่าที่ใช้ในการแสดงออกเป็น 2 ส่วน คือ กระบวนท่าของผู้แสดงละคร (ส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของท่าทางกำแบ เป็นท่าทางที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน) และกระบวนท่าของระบำ (ท่ารำมาตรฐานผสมผสานกับกระบวนท่าที่มาจากภาพจำหลักในสมัยลพบุรี สมัยนครวัดตอนต้น และสมัยขอมตอนปลาย)

8. การทำงานของฝ่ายเครื่องแต่งกายและแต่งหน้า

อาจารย์ผกา เบญจกาญจน์ ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของเครื่องแต่งกายโดยให้สอดคล้องกับจินตนาการ แนวความคิด บนพื้นฐานของภาพจำหลักที่ปรากฏบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งได้เลียนแบบมาจากภาพจำหลักหน้าบัน ทับหลัง ภาพจำหลักของเทวนารี เทวสตรี ภาพสตรี และรูปประติมากรรมที่พบบริเวณปราสาทพนมรุ้ง ประกอบกับภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นในการถักทอผ้าที่ใช้ในการแสดงตลอดจนคิดวิธีนุ่งห่มเครื่องแต่งกาย ปัจจุบัน เครื่องแต่งกายในการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ทั้งของผู้แสดงและนางระบำ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์และโรงเรียนนางรอง

9. การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง

การทำงานของฝ่ายแสง สี เสียง เป็นการทำงานร่วมกันของฝ่ายการจัดการแสดง ฝ่ายเครื่องเสียง ฝ่ายไฟฟ้า ของส่วนกลาง และอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เพื่อประสานงานในการดำเนินงานติดตั้ง จากนั้นจึงทำการฝึกซ้อมร่วมกับฝ่ายการแสดง

10. การทำงานของฝ่ายงบประมาณ

การดำเนินงานฝ่ายการจัดการฝ่ายงบประมาณเป็นการทำงานร่วมกันกับฝ่ายการเงินของส่วนกลาง ซึ่งต้องมีการประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภาคราชการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และธุรกิจเอกชน ตลอดจนมีการติดต่อประสานงานเพื่อเสนอค่าใช้จ่ายในการจัดงาน ซึ่งในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้รับงบประมาณเป็นจำนวนเงิน 300,000 บาท

11. การทำงานของฝ่ายประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” เป็นการประสานงานร่วมกันของฝ่ายจัดการแสดง ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายการเงินของส่วนกลาง ซึ่งจะเป็นการประชาสัมพันธ์ร่วมกับประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นงานหลักที่ทำให้เกิดกิจกรรมการแสดง แสง เสียง ขึ้น มีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ภายในจังหวัดโดยจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ติดตั้งในจุดที่สำคัญ การแถลงข่าวการจัดงาน การออกข่าวทางวิทยุ เสียงตามสาย การเขียนข่าว และลงบทความทางหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ของทางภาคเอกชน ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์การแสดง แสง เสียง ร่วมกับการประชาสัมพันธ์ที่พัก เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาร่วมชมการแสดง และยังเป็นการประชาสัมพันธ์ที่พักไปในตัวอีกด้วย ซึ่งมีปัจจัยหลักในการจัดงานคือ ยึดจากปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เป็นหลักเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

12. การทำงานฝ่ายจัดจำหน่ายบัตรเข้าชมการแสดง

ในส่วนนี้จะเป็นการประสานงานร่วมกับฝ่ายการเงินของส่วนกลาง เพื่อจัดพิมพ์บัตรจำหน่ายการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” โดยเริ่มแรกจะเป็นการจัดจำหน่ายบัตรชมการแสดงภายในจังหวัดบุรีรัมย์ ต่อมาจึงจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มบริษัทนักท่องเที่ยว และในกรณีที่มีบัตรเหลือก็จะนำไปจัดจำหน่ายบริเวณหน้างาน ซึ่งราคาบัตรในการเข้าชมการแสดงราคา 500 บาท

แม้หน่วยงานต่างๆ จะเป็นกำลังหลักในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ข้อเสนอแนะ

งานวิทยานิพนธ์ เรื่อง การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ผู้วิจัยศึกษาถึงรูปแบบการแสดงและกระบวนการประกอบสร้างการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559 ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ซึ่งจังหวัดอื่นๆ อาจมีรูปแบบการแสดงและกระบวนการประกอบสร้างงานที่เหมือนหรือแตกต่างกันออกไป หากมีการศึกษาจากพื้นที่ที่หลากหลายจะช่วยให้เห็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมที่มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อตอบสนองบริบทการท่องเที่ยวในสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อรูปแบบการแสดงแสง เสียง และกระบวนการจัดการให้มีการพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ปี พ.ศ. 2559 ถือเป็นการแสดงศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดบุรีรัมย์ ในการส่งเสริมอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจนเป็นที่รู้จัก เป็นแหล่งรายได้ขนาดใหญ่ที่พัฒนาเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชน ตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์อันโดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการเผยแพร่และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และหวงแหนในจังหวัดของตน และประการที่สำคัญคือ ได้เห็นถึงความรัก ความสามัคคี การร่วมแรงและร่วมใจของคนในท้องถิ่น ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ร่วมมือกันจัดงานจนสำเร็จ เกิดเป็นการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ที่สะท้อนความเป็นมาของประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อัตลักษณ์ความเป็นจังหวัดบุรีรัมย์ ศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้ และความสามัคคีของคนในจังหวัดบุรีรัมย์ได้เป็นอย่างดี

บทส่งท้าย

การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จะประสบความสำเร็จไปไม่ได้ หากขาดความร่วมมือของทางภาครัฐและภาคเอกชนที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี โดยมีหน่วยงานหลักที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์ และโดยเฉพาะจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ซึ่งช่วยสนับสนุนและดูแลในการจัดกิจกรรมจนสำเร็จและบรรลุเป้าหมายตรงตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นที่รู้จักและกระตุ้นเศรษฐกิจในจังหวัดบุรีรัมย์ให้ดีขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดบุรีรัมย์ ถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งมาเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นทั้งคณาจารย์ นักศึกษารวมถึงบุคลากรในมหาวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนการแสดงมาโดยตลอด ซึ่งนอกจากจะเป็นสถาบันที่ผลิตนักศึกษาให้มีความรู้แล้วยังส่งเสริมให้นักศึกษามีความสามารถในการแสดง รวมถึงการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีในจังหวัดของตนอีกด้วย

คุณจเร สัตยารักษ์ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สพป. บุรีรัมย์ เขต 1 และคุณธรรณา คชเสนี ที่ปรึกษาสำนักงานโครงการกองทุนการศึกษา เป็นข้าราชการซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และรู้จักกับหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงเป็นเจ้าของหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งก็คือ สวนนกบุรีรัมย์ ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยเหตุนี้จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และได้รับมอบหมายให้เป็นผู้อำนวยการสร้างการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2538 จากการมอบหมายงานจากทางจังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้อำนวยการสร้าง จึงได้นำองค์ความรู้ผนวกเข้ากับ

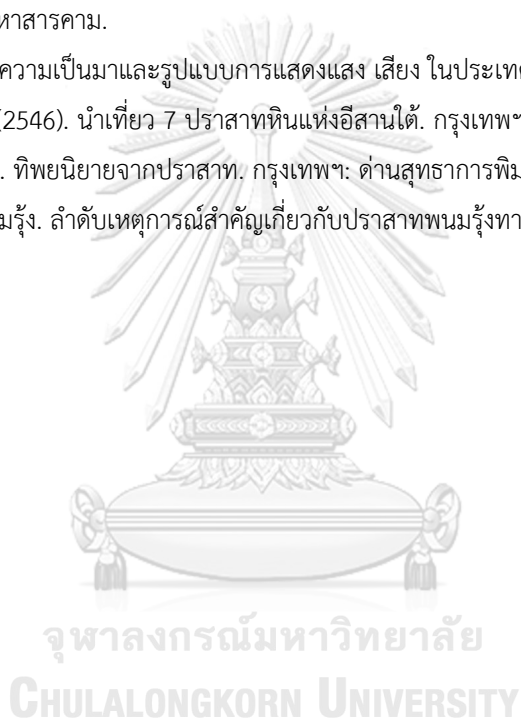
เทคโนโลยีสมัยใหม่ ประกอบกับความคิดที่ทันสมัยหากแต่ยังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ จึงทำให้การแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน

แม้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจะเป็นกำลังหลักในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” หากแต่ถ้าไม่มีกำลังเสริมที่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนที่ช่วยทั้งด้านร่างกายและแรงใจที่ดีจากข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ การจัดการแสดงแสง เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ก็คงจะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ สิ่งหนึ่งเพราะความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระศิวะ มหาเทพ ณ ปราสาทพนมรุ้ง การเดินทางมารับพลังแสงอาทิตย์ในปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ส่องแสงลอดทั้ง 15 ช่องประตู ความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมประเพณีอีสานใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์ ตลอดจนความร่วมมือร่วมใจและความสามัคคีกันของคนในจังหวัด ทำให้เป็นแหล่งรวมผู้คนจำนวนมากหลั่งไหลเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ความสำเร็จจึงเกิดจากความร่วมมือ ร่วมแรง และร่วมใจระหว่างองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และประชาชนในชุมชนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2531). ปราสาทพนมรุ้ง. กรุงเทพฯ.
- กรมศิลปากร. (2540). ปราสาทเมืองต่ำ. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อาร์ตโปแกรม.
- กรมศิลปากร. (2557). อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ. นครราชสีมา: โรงพิมพ์โจเซฟ.
- กรีธากร สังขกุล. (2559). ประเพณีขึ้นพนมรุ้งในฐานะ “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย. (ปริญญา
มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรีธากร สังขกุล. (2560). อิงอดีตสนองปัจจุบัน คติชนสร้างสรรค์ สังคมร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จเร สัตยารักษ์. (2559a) ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ชุด "พนมรุ้งมหาเทวาลัย" และวิธีดำเนินงานในการ
จัดการแสดง.
- จเร สัตยารักษ์. (2559b) วิธีดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ ในการแสดงแสง เสียง ชุด "พนมรุ้งมหาเทวาลัย".
- จิรัฏฐ์ ธนพงษ์พรธนา. ปราสาทพนมรุ้ง.
- ฐิตารีย์ ผลเจริญ. (2561) กระบวนการสร้างสรรค์การแสดง และวิธีดำเนินงานในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด
“พนมรุ้งมหาเทวาลัย”.
- ธารณา คชเสนี. (2559). ความเป็นมาของการแสดงแสง เสียง ชุด "พนมรุ้งมหาเทวาลัย" และการประพันธ์บทละคร.
นพรัตน์ศุภากร หวังในธรรม. (2560) บทละครที่ใช้ในการแสดงแสง เสียง ชุด "พนมรุ้งมหาเทวาลัย" ในประเพณีขึ้น
เขาพนมรุ้ง.
- นฤมล จิตต์หาญ. (2559) วิธีดำเนินงานในการจัดการแสดงแสง เสียง ชุด "พนมรุ้งมหาเทวาลัย".
- บดินทสันต์, บ., & ชำคม พรประสิทธิ์. (2558). มโหรีอีสานใต้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจวรรณ นาราสัจ. (2558). ประวัติศาสตร์ทางการของปราสาทพนมรุ้งที่คนท้องถิ่นไม่รู้. วารสารสังคมลุ่มน้ำ
โขง, 11, 116.
- พีรพงศ์ เสนไสย. (2550). การแสดงแสงสีเสียง : การสร้างสรรค์วัฒนธรรมบันเทิง การบริการวิชาการและ
ศิลปวัฒนธรรมเพื่อสังคม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภูมิจิต เรืองเดช. (2542). วรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์: ร้านเอกสารซีพี.
- วิศปัติย์ ชัยช่วย. (2551). ความสำคัญของบทการแสดงประกอบแสงและเสียง. วารสารดำรงวิชาการคณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 7, 83.
- ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูบุรีรัมย์. (2527). สมบัติอีสานใต้ ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2531). จดหมายเหตุการณ์เสด็จตรวจโบราณวัตถุสถาน
มณฑลนครราชสีมา ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472. กรุงเทพฯ: บริษัททอมรินทร์
พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2521). จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง. (ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สมนึก พานิชกิจ. (2558). ท่องแดนปราสาทหินถิ่นอีสาน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สรเชต วรคามวิชัย. (2528). ปราสาทหินพนมรุ้ง. บุรีรัมย์: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์.
- สรเชต วรคามวิชัย. (2560) ประวัติศาสตร์พนมรุ้งและการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์.
- หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. (2531). พนมรุ้ง ปราสาทหินสีชมพูบนยอดภูเขาไฟ ทิพย์วิมานฝีมือมนุษย์นฤมิตแห่งเดียวในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. (2549). ปราสาทเขาพนมรุ้ง ศาสนบรรพตที่งดงามที่สุดในประเทศไทย. สมุทรปราการ: สำนักพิมพ์เรือนบุญ.
- หฤทัย นัยโมกษ์. (2556). ศิลปกรรมงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์กับความเป็นลพบุรี. (ปริญาดุชะฎิบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- หฤทัย นัยโมกษ์. (2560) ความเป็นมาและรูปแบบการแสดงแสง เสียง ในประเทศไทย.
- อภิวันท์ อุดลยพิเชฐฐ์. (2546). นำเที่ยว 7 ปราสาทหินแห่งอีสานใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2555). ทิพย์นิยายจากปราสาท. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง. ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับปราสาทพนมรุ้งทางด้านประวัติศาสตร์.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

ระเบียบวาระการประชุมและกำหนดการแสดงในงานประเพณีขึ้นเขาคงมรุ้ง ประจำปี 2559

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ระเบียบวาระการประชุม
คณะกรรมการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙
ครั้งที่ ๑ / ๒๕๕๙
วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๔.๐๐ น.
ณ ห้องฝ้ายคำ ศาลากลางจังหวัดบุรีรัมย์ (ชั้น ๔)

- ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ
 จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานประเพณีขึ้นเขา -
 พนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙ ตามคำสั่งจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ ๕๑๑๒/๒๕๕๙ ลงวันที่
 ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙
- ระเบียบวาระที่ ๒ เรื่องรับรองรายงานการประชุมครั้งที่ผ่านมา (ไม่มี)
- ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องเสนอเพื่อพิจารณา
๑. กำหนดการจัดงาน ห้วงระหว่างวันที่ ๑ - ๓ เมษายน ๒๕๕๙
 ๒. รูปแบบการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙
 - (๒.๑) พิธีบวงสรวง

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๙	คุณ K. ทวีวัฒน์
วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๙	พระครูพิทักษ์
วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๙	พระครูศรี...
 - (๒.๒) การจัดขบวนแห่ ประกอบด้วย ขบวนพระนางภูปตินทร -
 ในปาง ๒๕๕๙ พระศรีลักษมีเทวี และพระนางจรียา ขบวนเทพพาทนะทั้งสิบ
 อำเภอที่รับผิดชอบ ได้แก่ อำเภอประโคนชัย นางรอง
 บ้านกรวด ละหานทราย หนองกี่ และเฉลิมพระเกียรติ
 - (๒.๒) พิธีเปิดงาน

วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๙
ประธานในพิธี ๒๖๖ ม.๖๐
เวลา
 - (๒.๔) การแสดงแสง สี เสียงฯ

วันที่ ๑ - ๓ เมษายน ๒๕๕๙
ราคาบัตรเข้าชม ๑๕๕ บ.
ช่องทางการจำหน่ายบัตรฯ
 - (๒.๕) การแสดงผลภัณฑ์ OTOP และตลาดย้อนยุค
 - (๒.๖) การจัดงานแถลงข่าว และการประชาสัมพันธ์ ฯลฯ

วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง
เวลา

/ ๓. การแบ่งมอบภารกิจ

๓. การแบ่งมอบภารกิจ

มติที่ประชุม	๓.๑ คณะกรรมการฝ่ายพิธีบวงสรวง - รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ (นายประภาส รัชชาทรทรัพย์) - วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ เลขานุการ ๓๕๑. คณะผู้ทรงคุณวุฒิ 31 พฤศจิกายน ๒๕๖๑ และ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๑
มติที่ประชุม	๓.๒ คณะกรรมการประกอบพิธีเปิดงาน - รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ (นายประภาส รัชชาทรทรัพย์) - หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ เลขานุการ ๒ ๒๕.๑๑ - ๓ ๒๕.๑๑
มติที่ประชุม	๓.๓ คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่ - ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ - นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เลขานุการ - นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ (อำเภอประโคนชัย) < สมพร ภิรมย์ > - วัฒนธรรมอำเภอ
มติที่ประชุม	๓.๔ คณะกรรมการฝ่ายการแสดงแสง สี เสียง และการแสดงอื่น ๆ - รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ (นายวิทยา จันทร์ฉลอม) - ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ เลขานุการ - วัฒนธรรมอำเภอ
มติที่ประชุม	๓.๕ คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่ - รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ (นายวิทยา จันทร์ฉลอม) - ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ เลขานุการ

- ๔ -

- ๓.๑๑ คณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาล
 - นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ
 - ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติฯ เลขานุการ
พร้อม!
- มติที่ประชุม
- ๓.๑๒ คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย
 - หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ประธานฯ
 - ปลัดเทศบาลพนมรุ้ง เลขานุการ
 - นางจันท. ๗๐ อุทยาน หนองปรือ ๑๕๑ มด. คลาวด์
 - สภ.วัด โข่งรี ๒๗
- มติที่ประชุม
- ๓.๑๓ คณะกรรมการฝ่ายจัดหารายได้
 - ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ
 - ท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ เลขานุการ
 - ทศ. ๑๖๑ อปท. ร่มเกล้าฯ โข่งรี ๑๕๑ มด. คลาวด์
- มติที่ประชุม
- ๓.๑๔ คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชี
 - ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ
 - เสมียนตราจังหวัดบุรีรัมย์ เลขานุการ
 - นักเงินคลังหน้า ๑๕๑ ได้สารภย์ในไร่ ไร่กันวาง
- มติที่ประชุม
- ๓.๑๕ คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม
 - หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานฯ
 - หัวหน้ากลุ่มงานอำนวยการ เลขานุการ
 - สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์
 - อร่าม ปรัก มจ. ๑๕๑
- มติที่ประชุม
- ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่น ๆ (ถ้ามี)
- ๔.๑
- ๔.๒
- CHULALONGKORN UNIVERSITY

(ร ำ ง)

กำหนดการ

งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙

ระหว่างวันที่ ๑ - ๓ เมษายน ๒๕๕๙

ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๙

- เวลา ๐๖.๐๐ น. - ตั้งเครื่องบวงสรวง/ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี
(ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)
- เวลา ๐๖.๓๐ น. - ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี
- ผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการพิธีบวงสรวงฯ
(แต่งกายเสื้อขาว กางเกงขาว)
- เวลา ๐๙.๓๐ น. - พิธีเปิดหมู่บ้าน OTOP และตลาดโบราณย้อนยุค
- ชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน
- เวลา ๑๑.๐๐ น. - ชมการแสดงนาฏกรรม แสง สี เสียง และสื่อผสม

วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๙

- เวลา ๐๖.๐๐ น. - ตั้งเครื่องบวงสรวง/ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี
(ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)
- เวลา ๐๖.๓๐ น. - ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี
- ผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการพิธีบวงสรวงฯ
(แต่งกายเสื้อขาว กางเกงขาว)
- เวลา ๐๙.๐๐-๑๕.๐๐ น. - เที่ยวชมสินค้าหมู่บ้าน OTOP และ ตลาดโบราณย้อนยุค
- ชมการแสดงศิลปะพื้นบ้านอีสานใต้
- เวลา ๑๔.๐๐ น. - ขบวนแห่ราชประเพณีขอมโบราณ พระนางภูปตินทรลักษมีเทวี
และเทพพาทนะทั้งสิบ พร้อมกัน ณ จุดที่กำหนด
- เวลา ๑๔.๓๐ น. - หัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และ
แขกผู้มีเกียรติ พร้อมกันบริเวณสถานที่จัดงาน
- เวลา ๑๕.๐๐ น. - ประธานในพิธี ถึงสถานที่ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง
- เยี่ยมชมหมู่บ้าน OTOP
- เวลา ๑๕.๑๕ น. - รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ กล่าวรายงานวัตถุประสงค์การจัดงาน
- ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานในพิธี
กล่าวเปิด “งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙”
- ขบวนแห่ เริ่มเคลื่อนขบวนสู่จุดพิธีเปิดงาน
- เวลา ๑๖.๐๐ น. - ชมการแสดงนาฏกรรม แสง สี เสียง และสื่อผสม

/ วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๙

- ๒ -

วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๙

- เวลา ๐๕.๓๐ น. - ชมพระอาทิตย์ขึ้นผ่าน ๑๕ ช่องประตู
- เวลา ๐๖.๐๐ น. - ตั้งเครื่องบวงสรวง/ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี
(ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)
- เวลา ๐๖.๓๐ น. - ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี
- ผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการพิธีบวงสรวงฯ
(แต่งกายเสื้อขาว กางเกงขาว)
- เวลา ๐๙.๐๐-๑๕.๐๐ น. - เที่ยวชมสินค้าหมู่บ้าน OTOP และ ตลาดโบราณย้อนยุค
- ชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน
- เวลา ๑๕.๓๐ น. - ชมขบวนแห่ราชประเพณี พระนางภูบดินทรลักษมีเทวี และเทพพาทน.
ทั้งสิบ
- เวลา ^{๑๙.๐๐}~~๒๐.๐๐~~ น. - ชมการแสดงนาฏกรรม แสง สี เสียง และสื่อผสม

หมายเหตุ

การแต่งกายชุดผ้าไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ระเบียบวาระการประชุม
คณะกรรมการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙
ครั้งที่ ๒ / ๒๕๕๙
วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๔.๐๐ น.
ณ ห้องเมืองแปะ ศาลากลางจังหวัดบุรีรัมย์ (ชั้น ๓)

- ระเบียบวาระที่ ๑** เรื่อง ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ
- ๑.๑ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙ ตามคำสั่งจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ ๕๑๑๒/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ และได้กำหนดจัดงาน “ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙” ระหว่างวันที่ ๑ - ๓ เมษายน ๒๕๕๙ ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๑.๒ ในคราวประชุมคณะกรรมการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ ห้องฝ่ายค้า ศาลากลางจังหวัดบุรีรัมย์ (ชั้น ๔) มติที่ประชุมกำหนดให้คณะทำงานแต่ละฝ่ายรายงานความพร้อมและกำหนดประชุมสรุปงาน ในวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ ห้องเมืองแปะ ศาลากลางจังหวัดบุรีรัมย์ (ชั้น ๓)
- ระเบียบวาระที่ ๒** เรื่อง รับรองรายงานการประชุมครั้งที่ผ่านมา (ไม่มี)
- ระเบียบวาระที่ ๓** เรื่อง เสนอเพื่อพิจารณา
- รายงานความก้าวหน้าการเตรียมงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙ ของคณะกรรมการจัดงาน ฯ แต่ละฝ่าย ดังนี้
- ๓.๑ คณะกรรมการฝ่ายพิธีบวงสรวง**
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์	ประธาน ฯ
(นายประภาส รัชชาทรัพย์)	
- วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์	เลขานุการ
- มติที่ประชุม**
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
CHULALONGKORN UNIVERSITY
- ๓.๒ คณะกรรมการประกอบพิธีเปิดงาน**
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์	ประธาน ฯ
(นายประภาส รัชชาทรัพย์)	
- หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์	เลขานุการ
- มติที่ประชุม**

/ ๓.๓ คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่...

-๒-

- ๓.๓ คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่**
- ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์
 - นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ
- มติที่ประชุม ประธาน ฯ เลขานุการ
- ๓.๔ คณะกรรมการฝ่ายการแสดงแสง สี เสียง และการแสดงอื่นๆ**
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายวิทยา จันทร์ฉลอง)
 - ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์
- มติที่ประชุม ประธาน ฯ เลขานุการ
- ๓.๕ คณะกรรมการฝ่ายจัดสถานที่**
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายวิทยา จันทร์ฉลอง)
 - ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์
- มติที่ประชุม ประธาน ฯ เลขานุการ
- ๓.๖ คณะกรรมการฝ่ายจัดร้านแสดงและจำหน่ายสินค้าฝ่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และตลาดย้อนยุคเมืองแปะ**
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (ย้าย) (นายนพดล ไพฑูรย์)
 - พัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์
- มติที่ประชุม ประธาน ฯ เลขานุการ
- ๓.๗ คณะกรรมการฝ่ายจัดงานแถลงข่าว ประชาสัมพันธ์และจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว**
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (ย้าย) (นายนพดล ไพฑูรย์)
 - ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์
 - ประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์
- มติที่ประชุม ประธาน ฯ เลขานุการ ผช. เลขานุการ
- ๓.๘ คณะกรรมการฝ่ายเครื่องเสียง ไฟฟ้า และแสงสว่าง**
- หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์
 - หัวหน้ากลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ สนจ.บุรีรัมย์
- มติที่ประชุม ประธาน ฯ เลขานุการ

กำหนดการ
งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙
ระหว่างวันที่ ๑ - ๓ เมษายน ๒๕๕๙
ณ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๙

- เวลา ๐๖.๐๐ น. - ตั้งเครื่องบวงสรวง/ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี (ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)
- เวลา ๐๖.๓๐ น. - ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี
- ผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการพิธีบวงสรวงฯ (แต่งกายเสื้อขาว กางเกงขาว)
- ทักทายชมสินค้าหมู่บ้าน OTOP และ ตลาดโบราณย้อนยุค
- ชมการแสดงศิลปะพื้นบ้านอีสานใต้
- เวลา ๑๙.๐๐ น. - ชมการแสดงนาฏกรรม แสง สี เสียง และสื่อผสม

วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๙

- เวลา ๐๖.๐๐ น. - ตั้งเครื่องบวงสรวง/ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี (ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)
- เวลา ๐๖.๓๐ น. - ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี
- ผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการพิธีบวงสรวงฯ (แต่งกายเสื้อขาว กางเกงขาว)
- ทักทายชมสินค้าหมู่บ้าน OTOP และ ตลาดโบราณย้อนยุค
- ชมการแสดงศิลปะพื้นบ้านอีสานใต้
- เวลา ๑๕.๐๐ น. - ขบวนแห่ราชประเพณีขอมโบราณ พระนางภูปตินทรลักษมีเทวี และเทพาหนะทั้งสิบ พร้อมกัน ณ จุดที่กำหนด
- เวลา ๑๕.๓๐ น. - หัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และ แขกผู้มีเกียรติ พร้อมกันบริเวณสถานที่จัดงาน
- เวลา ๑๖.๐๐ น. - ประธานในพิธี ถึงสถานที่ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง
- เยี่ยมชมหมู่บ้าน OTOP
- เวลา ๑๖.๑๕ น. - รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ กล่าวรายงานวัตถุประสงค์การจัดงาน
- ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานในพิธี กล่าวเปิด “งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙”
- ขบวนแห่ เริ่มเคลื่อนขบวนสู่จุดพิธีเปิดงาน
- เวลา ๑๙.๐๐ น. - ชมการแสดงนาฏกรรม แสง สี เสียง และสื่อผสม

/ วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๙

- ๒ -

วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๙

- เวลา ๐๕.๓๐ น. - ชมพระอาทิตย์ขึ้นผ่าน ๑๕ ช่องประตู
- เวลา ๐๖.๐๐ น. - ตั้งเครื่องบวงสรวง/ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณประกอบพิธี
(ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง)
- เวลา ๐๖.๓๐ น. - ประธานในพิธี เดินทางถึงบริเวณพิธี
- ผู้นำประกอบพิธีเริ่มดำเนินการพิธีบวงสรวงฯ
(แต่งกายเสื้อขาว กางเกงขาว)
- เทียวชมสินค้าหมู่บ้าน OTOP และ ตลาดโบราณย้อนยุค
- ชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน
- เวลา ๑๖.๓๐ น. - ชมขบวนแห่ราชประเพณี พระนางกุปตินทรลักษมีเทวี และเทพพาหนะ
ทั้งสิบ
- เวลา ๑๙.๐๐ น. - ชมการแสดงนาฏกรรม แสง สี เสียง และสื่อผสม

หมายเหตุ การแต่งกายชุดผ้าไทย เช่น ผ้าหางกระรอกคู่ตีนแดง ผ้าภูอัคนี ฯลฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คำสั่งจังหวัดบุรีรัมย์
ที่ ๕๑๑๒ / ๒๕๕๙

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งจังหวัดบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๕๙

ด้วยจังหวัดบุรีรัมย์ ได้กำหนดจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙ ภายใต้ชื่อ “งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี ๒๕๕๙” ระหว่างวันที่ ๑ - ๓ เมษายน ๒๕๕๙ ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีโบราณอันเป็นเอกลักษณ์ และมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ให้คงอยู่สืบไป รวมทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์

เพื่อให้การจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งจังหวัดบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๕๙ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด และเพื่อให้การจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นเทศกาลงานประเพณีสำคัญ และยิ่งใหญ่ประจำปีของจังหวัด เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยและการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งจังหวัดบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๕๙ ดังนี้

คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย

๑. ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์	ประธานกรรมการ
๒. รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ทุกคน	รองประธานฯ
๓. ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๒๖	กรรมการ
๔. ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๕. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๖. วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๗. พัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๘. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๑-๔	กรรมการ
๙. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒	กรรมการ
๑๐. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	กรรมการ
๑๑. ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๑๒. นายอำเภอ ทุกอำเภอ	กรรมการ
๑๓. ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขาฯ
๑๔. นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ	กรรมการ/ผ.เลขาฯ

/ ๑๕. จำจังหวัด

- ๒ -

๑๕. จำจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๑๖. ป้องกันจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๑๗. เสมียนตราจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ

มีหน้าที่

- (๑) ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดงาน
- (๒) กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการจัดงาน รูปแบบ และกิจกรรมของการจัดงาน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์
- (๓) ประสานงาน ควบคุม ดูแล ให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (๔) งานอื่น ๆ ที่เห็นสมควร เพื่อให้การจัดงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตามวัตถุประสงค์

โดยให้มีคณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย

๑. คณะกรรมการฝ่ายพิธีบวงสรวง ประกอบด้วย

๑. รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายประภาส รักษาทรัพย์)ประธานกรรมการ	
๒. นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ	กรรมการ
๓. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	กรรมการ
๔. วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขานุการ
๕. หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๖. ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง	เจ้าหน้าที่
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ทุกคน

มีหน้าที่

- (๑) จัดพิธีบวงสรวง จัดเตรียมเครื่องบวงสรวง ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (๒) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยความสะดวกมอบหมาย

๒. คณะกรรมการประกอบพิธีเปิดงาน ประกอบด้วย

๑. รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายประภาส รักษาทรัพย์) ประธานกรรมการ	
๒. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒	กรรมการ
๓. ผู้อำนวยการโรงเรียนประโคนชัยพิทยาคม	กรรมการ
๔. ผู้อำนวยการโรงเรียนแสลงโทนพิทยาคม	กรรมการ
๕. ผู้อำนวยการโรงเรียนไพศาลพิทยาคม	กรรมการ
๖. ผู้อำนวยการโรงเรียนสตึก	กรรมการ
๗. ผู้อำนวยการโรงเรียนนางรอง	กรรมการ
๘. ผู้อำนวยการโรงเรียนลำปลายมาศ	กรรมการ
๙. ผู้อำนวยการโรงเรียนพลับพลาชัยพิทยาคม	กรรมการ
๑๐. ผู้อำนวยการโรงเรียนกระสังพิทยาคม	กรรมการ

/ ๑๑. ผู้อำนวยการ

๑๑. ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวราชพิทยาคม	กรรมการ
๑๒. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขานุการ
๑๓. นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๑๔. จำจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๑๕. ป้องกันจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๑๖. เสมียนตราจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๑๗. หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ

มีหน้าที่

- (๑) กำหนดขั้นตอนพิธีการในการเปิดงาน
- (๒) ประสานผู้ที่จะเป็นประธานเปิดงาน และเชิญท่านผู้มีเกียรติ ร่วมพิธีเปิดงาน
- (๓) จัดทำคำกล่าวรายงาน และคำกล่าวเปิดงาน และจัดการแสดงในพิธีเปิดงาน
- (๔) ประสานกับฝ่ายจัดสถานที่ เพื่อจัดสถานที่เปิดงาน
- (๕) จัดหาพิธีกรดำเนินการในพิธีเปิดงาน และพิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- (๖) เสนอแต่งตั้งผู้ที่จะสนับสนุนให้การดำเนินงานในพิธีเปิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (๗) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

๓. คณะกรรมการฝ่ายจัดชบวนแห่

๑. ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์	ประธานกรรมการ
๒. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	กรรมการ
๓. นายอำเภอนางรอง	กรรมการ
๔. นายอำเภอประโคนชัย	กรรมการ
๕. นายอำเภอบ้านกรวด	กรรมการ
๖. นายอำเภอละหานทราย	กรรมการ
๗. นายอำเภอหนองกี่	กรรมการ
๘. นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ	กรรมการ/เลขานุการ
๙. จำจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๑๐. ป้องกันจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๑๑. ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายบริหารงานปกครอง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	กรรมการ/ผช.เลขานุการ

มีหน้าที่

- (๑) จัดชบวนแห่ ประกอบด้วย ชบวนหลวง และ ชบวนแห่เทพาหนะ ทั้ง ๑๐
- (๒) ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดชบวนแห่ในการเตรียมความพร้อม จัดระเบียบ และดำเนินการให้เป็นไปตามระยะเวลาและสถานที่ที่กำหนดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (๓) งานอื่นๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

/ ๔. คณะกรรมการ.....

- ๔ -

- ๔. คณะกรรมการฝ่ายการแสดงผลงาน สีสี่เสียง และการแสดงอื่น ๆ** ประกอบด้วย
๑. รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายวิทยา จันทร์ฉลอง) ประธานกรรมการ
 ๒. ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ ๒๖ กรรมการ
 ๓. ผู้บังคับการกองพันทหารราบที่ ๔ กรมทหารราบที่ ๒๓ กรรมการ
 ๔. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กรรมการ
 ๕. ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ/เลขานุการ
 ๖. นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ กรรมการ/ผ.เลขานุการ
 ๗. จำจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ/ผ.เลขานุการ
 ๘. ป้องกันจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ/ผ.เลขานุการ
- มีหน้าที่**
- (๑) ประสานการจัดแสดงผลงาน สีสี่เสียง ในการจัดงาน
 - (๒) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยความสะดวกมอบหมาย

- ๕. คณะกรรมการฝ่ายสถานที่** ประกอบด้วย
๑. รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายวิทยา จันทร์ฉลอง) ประธานกรรมการ
 ๒. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๓. พัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๔. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กรรมการ
 ๕. นายกเทศมนตรีตำบลพนมรุ้ง กรรมการ
 ๖. นายกเทศมนตรีตำบลถาวร กรรมการ
 ๗. นายกเทศมนตรีตำบลยายแยมวัฒนา กรรมการ
 ๘. นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ท้องที่ อ.เฉลิมพระเกียรติ ทุกคน กรรมการ
 ๙. ผู้จัดการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๑๐. ผู้จัดการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอนางรอง กรรมการ
 ๑๑. พนักงานเทศบาลตำบลพนมรุ้ง/ เทศบาลตำบลถาวร และเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา ทุกคน กรรมการ
 ๑๒. ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ/เลขานุการ
 ๑๓. นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ กรรมการ/ผ.เลขานุการ
 ๑๔. ปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายบริหารงานปกครอง อ.เฉลิมพระเกียรติ กรรมการ/ผ.เลขานุการ
 ๑๕. พนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบล ท้องที่ อ.เฉลิมพระเกียรติ เจ้าหน้าที่ ที่นายกองค้การบริหารส่วนตำบล มอบหมาย
- มีหน้าที่**
- (๑) กำหนดแผนผังสถานที่จัดงานทั้งหมด
 - (๒) จัดหา/จัดเตรียม ที่นั่งชมการแสดง สีสี่เสียง
 - (๓) สร้างสถานที่แสดงและจำหน่ายสินค้า OTOP และของที่ระลึก

/ (๔) จัดหาโต๊ะ

- ๕ -

- (๔) จัดหา โต๊ะ เก้าอี้ สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในบริเวณงาน
- (๕) จัดตั้งกองอำนวยการ ปฐมพยาบาล และสถานที่เปิดงาน
- (๖) จัดสถานที่ชมพระอาทิตย์ขึ้นตรง ๑๕ ช่องประตู
- (๗) ประสานการจัดไฟย้อมสีปราสาทพนมรุ้ง ให้สวยงาม
- (๘) งานอื่นๆ ตามที่ประธานคณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

๖. คณะกรรมการฝ่ายจัดร้านแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และตลาดย้อนยุคเมืองแปะ
ประกอบด้วย

๑. รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายพนพล ไพฑูรย์)	ประธานกรรมการ
๒. ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๓. เกษตรจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๔. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	กรรมการ
๕. ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๖. ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๗. ประธานหอการค้าจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๘. พัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขานุการ
๙. นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ	กรรมการ/ผ.เลขานุการ
๑๐. พัฒนาการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ	กรรมการ/ผ.เลขานุการ
๑๑. หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาชุมชน	กรรมการ/ผ.เลขานุการ

มีหน้าที่

- (๑) ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนและจัดหาผลิตภัณฑ์ผลผลิตทางการเกษตร และ/หรือสินค้า หัตถกรรมพื้นบ้านในพื้นที่และนอกพื้นที่เพื่อนำมาแสดงและจัดจำหน่ายในงาน
- (๒) จัดร้านและจัดหาอาหารเพื่อจำหน่ายในตลาดย้อนยุคเมืองแปะ ให้เพียงพอกับ นักท่องเที่ยว
- (๓) ประสานกับฝ่ายสถานที่ เพื่อจัดเตรียมสถานที่ในการดำเนินการฯ
- (๔) งานอื่นๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

๗. คณะกรรมการฝ่ายแถลงข่าว ประชาสัมพันธ์ และจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว

๑. รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายพนพล ไพฑูรย์)	ประธานกรรมการ
๒. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	กรรมการ
๓. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสุรินทร์	กรรมการ
๔. พัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๕. ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๖. นายอำเภอ ทุกอำเภอ	กรรมการ
๗. ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ

/ ๘. ประธาน

- ๖ -

๘. ประธานชมรมธุรกิจท่องเที่ยวอำเภอนางรอง	กรรมการ
๙. ประธานชมรมธุรกิจท่องเที่ยวอำเภอนดินแดง	กรรมการ
๑๐. ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขานุการ
๑๑. ประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ

มีหน้าที่

- (๑) จัดงานแถลงข่าว เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดงาน
- (๒) จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์
- (๓) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ติดตั้งในจุดที่สำคัญ การออกข่าวทางวิทยุ โทรทัศน์ เคเบิลทีวี เสี่ยงตามสาย สื่ออื่น ๆ การเขียนข่าว และบทความลงหนังสือพิมพ์
- (๔) จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องสำหรับนักท่องเที่ยว
- (๕) ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานในฝ่ายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (๖) บันทึกภาพ บันทึกเทปโทรทัศน์ กิจกรรมต่าง ๆ ตลอดงาน
- (๗) งานอื่นๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยความสะดวกมอบหมาย

๘. คณะกรรมการฝ่ายจัดหาของที่ระลึก และจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ประกอบด้วย

๑. รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (นายพนพล ไพฑูรย์)	ประธานกรรมการ
๒. ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๓. ประธานหอการค้าจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๔. ท้องถิ่นอำเภอ ทุกอำเภอ	กรรมการ
๕. ท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขานุการ
๖. หัวหน้ากลุ่มงานการเงิน บัญชี
สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๗. ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ และลูกจ้าง
สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ ทุกคน	เจ้าหน้าที่

มีหน้าที่

- (๑) ดำเนินการจัดหาและจำหน่ายของที่ระลึกจำหน่ายในงาน
- (๒) จัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อจำหน่ายตลอดระยะเวลาการจัดงาน
- (๓) รายงานผลการดำเนินการให้คณะกรรมการฝ่ายอำนวยความสะดวกทราบ
- (๔) จัดทำบัญชีและนำเงินรายได้ส่งมอบให้ฝ่ายการเงินและบัญชี
- (๕) งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

- ๙. คณะกรรมการฝ่ายเครื่องเสียง ไฟฟ้า และแสงสว่าง** ประกอบด้วย
๑. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานกรรมการ
 ๒. ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๓. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๔. ผู้อำนวยการโรงเรียนเบญจมเทคโนบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๕. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง กรรมการ
 ๖. นายกเทศมนตรีตำบลพนมรุ้ง กรรมการ
 ๗. ผู้จัดการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๘. ผู้จัดการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอนางรอง กรรมการ
 ๙. นายอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ฯ กรรมการ
 ๑๐. โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๑๑. หัวหน้ากลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ สนจ. บร. กรรมการ/เลขานุการ
- มีหน้าที่**
- (๑) จัดให้มีเครื่องเสียง ไฟแสงสว่าง และกระแสไฟฟ้า ทุกกิจกรรมในงาน
 - (๒) ประสานการติดตั้ง ประดับตกแต่งไฟฟ้าแสงสว่าง และความสวยงามในบริเวณงาน
 - (๓) จัดหาเครื่องสำรองไฟ กรณีไฟฟ้าดับฉุกเฉิน
 - (๔) งานอื่น ๆ ตามที่ประธานคณะกรรมการอำนาจมอบหมาย
- ๑๐. คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย** ประกอบด้วย
๑. ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดบุรีรัมย์ ประธานกรรมการ
 ๒. รองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดบุรีรัมย์ รองประธานกรรมการ
 ๓. ผู้บังคับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๕๒ กรรมการ
 ๔. ผู้บังคับสถานีรายงานเขาพนมรุ้ง กรรมการ
 ๕. ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรนางรอง กรรมการ
 ๖. ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรประโคนชัย กรรมการ
 ๗. ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรบ้านกรวด กรรมการ
 ๘. ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรละหานทราย กรรมการ
 ๙. สารวัตรสถานีตำรวจภูธรถาวร กรรมการ
 ๑๐. สารวัตรสถานีตำรวจภูธรบ้านบัว กรรมการ
 ๑๑. หัวหน้าชุดตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๑๒. ป้องกันจังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการ
 ๑๓. ผบ.ร้อย อสจ.บร. กรรมการ
 ๑๔. ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรเฉลิมพระเกียรติ ฯ กรรมการ/เลขานุการ
 ๑๕. รองผู้กำกับการ ป้องกันและปราบปราม สภ.เฉลิมพระเกียรติฯ กรรมการ/ผ.เลขานุการ

/ มีหน้าที่

มีหน้าที่

- (๑) จัดทำแผนรักษาความสงบเรียบร้อย และจัดระบบจราจรในบริเวณงานและเส้นทางที่เกี่ยวข้อง
- (๒) จัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจรตลอดการจัดงาน และให้การสนับสนุนตามที่ร้องขอ
- (๓) รายงานผล ปัญหาและอุปสรรคให้คณะกรรมการอำนวยการ ทราบ
- (๔) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

๑๑. คณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาล ประกอบด้วย

๑. นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์	ประธานกรรมการ
๒. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลบุรีรัมย์	กรรมการ
๓. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลนางรอง	กรรมการ
๔. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประโคนชัย	กรรมการ
๕. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลละหานทราย	กรรมการ
๖. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติ ฯ	กรรมการ/เลขานุการ
๗. สาธารณสุขอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ฯ	กรรมการ/ผ.เลขานุการ

มีหน้าที่

- (๑) จัดพยาบาล และเครื่องมือเวชภัณฑ์ ให้พร้อมสำหรับบริการ ตลอดการจัดงาน
- (๒) บริการรักษาพยาบาลแก่ผู้ได้รับบาดเจ็บและเจ็บป่วยตลอดงาน
- (๓) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

๑๒. คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประกอบด้วย

๑. หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	ประธานกรรมการ
๒. ปลัดเทศบาลตำบลประโคนชัย	กรรมการ
๓. ปลัดเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา	กรรมการ
๔. ปลัดเทศบาลตำบลถาวร	กรรมการ
๕. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเจริญสุข	กรรมการ
๖. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลอีสานเขต	กรรมการ
๗. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกยาง	กรรมการ
๘. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลจรเข้มาก	กรรมการ
๙. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ	กรรมการ
๑๐. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลตะโกตาพิ	กรรมการ
๑๑. ปลัดเทศบาลตำบลพนมรุ้ง	กรรมการ/เลขานุการ
๑๒. ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	กรรมการ/ผ.เลขานุการ

มีหน้าที่

- (๑) ประสานงานกับฝ่ายที่นำกิจกรรมไปดำเนินงานบนเขาพนมรุ้งให้อยู่ในระเบียบเรียบร้อย
- (๒) ดูแลให้เขาพนมรุ้งมีความสะอาดสวยงาม
- (๓) ให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่ไปปฏิบัติงานบนเขาพนมรุ้ง
- (๔) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยความสะดวกมอบหมาย

๑๓. คณะกรรมการฝ่ายจัดหารายได้ ประกอบด้วย

๑. ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์	ประธานกรรมการ
๒. ผู้อำนวยการ ททท.จังหวัดสุรินทร์	กรรมการ
๓. นายอำเภอ ทุกอำเภอ	กรรมการ
๔. พัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๕. ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดบุรีรัมย์	ทุกแห่ง กรรมการ
๖. ท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขานุการ
๗. เสมียนตราจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผ.เลขานุการ

มีหน้าที่

- (๑) ติดตามประสานงานขอรับการสนับสนุนจากภาคราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และธุรกิจเอกชน
- (๒) จัดพิมพ์และจำหน่ายบัตรชมการแสดง แสง สี เสียง
- (๓) ขอรับเงินอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (๔) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยความสะดวกมอบหมาย

๑๔. คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชี ประกอบด้วย

๑. ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์	ประธานกรรมการ
๒. เสมียนตราจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขานุการ
๓. ผู้ช่วยเสมียนตราจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/ผ.เลขานุการ
๔. ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ กลุ่มงานการเงินและบัญชี ทุกคน	เจ้าหน้าที่

มีหน้าที่

- (๑) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ในการจัดงาน
- (๒) จัดทำเอกสารการขออนุมัติซื้อ/จ้าง และการเบิกเงิน ทุกรายการที่เกี่ยวกับการจัดงาน
- (๓) สรุปและนำเสนอรายรับ-รายจ่าย หลังเสร็จสิ้นการจัดงาน
- (๔) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยความสะดวกมอบหมาย

๑๕. คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม ประกอบด้วย

๑. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์	ประธานกรรมการ
๒. ท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ
๓. เสมียนตราจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ

/ ๔. หัวหน้า

- ๑๐ -

๔. หัวหน้ากลุ่มงานอำนวยการ สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์	กรรมการ/เลขานุการ
๕. นางไพฑูริย์ บทไธสง นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ	กรรมการ/เลขานุการ
๖. เสมียนตราอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ฯ	กรรมการ/ผช.เลขานุการ
๗. ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ และลูกจ้าง
ที่หัวหน้าสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ มอบหมาย	เจ้าหน้าที่
๘. ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ และลูกจ้าง
ที่ท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ มอบหมาย	เจ้าหน้าที่

มีหน้าที่

- (๑) ให้การรับรอง ต้อนรับ บริการ อำนวยความสะดวกแก่ประธานในที่ประชุม และ
แขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานตลอดการจัดงาน
- (๒) งานอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙

(นายเสรี ศรีหะไตร)
ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

บทละครการแสดงเสียง ชุด "พนมรุ้งมหาเทวาลัย" ประจำปี 2559

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทละครการแสดงเสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ประจำปี 2559

บทละครที่ใช้ในการแสดงเสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 เป็นบทประพันธ์ของคุณธรรณา คชเสนี ซึ่งผู้วิจัยได้ถอดเสียงจากวีดิทัศน์ที่บันทึกการแสดงในปี พ.ศ. 2559 โดยจำแนกออกเป็น 13 องค์กร ได้ดังนี้

บทนำก่อนเข้าสู่การแสดง

บรรยาย : ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ จังหวัดบุรีรัมย์ กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มีความยินดีอย่างยิ่งที่ทุกท่านได้เดินทางมาเยี่ยมชมสมบัติทางวัฒนธรรม โบราณสถานแห่งนี้ ปราสาทพนมรุ้งมีอายุนานราว 1,000 ปี จากความงดงามอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพิเศษในสมัยลพบุรีผนวกกับงานศิลปกรรมบางส่วนบนแท่นศิลาทรายสีชมพูตั้งอยู่บนขอบปล่องภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว เมื่อความงดงามตามธรรมชาติเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป ดังนั้น บรรพชนแห่งอดีตกาลที่มีความชาญฉลาดรู้ซึ่งต่อการเลือกหาทำเลหรือชัยภูมิ ในการที่จะรังสรรค์สร้างเทวสถานถวายให้เป็นที่สถิตประดิษฐานขององค์มหาเทพ จึงได้เริ่มทำสิ่งก่อสร้างให้เป็นศาสนสถานด้วยอิฐเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 ที่เรียกว่า “ปราสาทอิฐ” ต่อมาเมื่อพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งเรียกว่า “ปราสาทน้อย” สร้างด้วยศิลาทราย จนเข้าพุทธศตวรรษที่ 17 จึงมีสิ่งก่อสร้างอันยิ่งใหญ่โอฬารที่เรียกว่า “ปราสาทพนมรุ้ง” จวบจนสมัยสุดท้ายเมื่อพุทธศตวรรษที่ 18 คือ บรรณาลัย และพลับพลา ที่สร้างด้วยศิลา

ในคืนวันที่ผ่านไปนั้น โบราณสถานแห่งนี้ก็เป็นเช่นเดียวกับโบราณสถานอื่นๆ ที่เคยมีทั้งความสวยงาม มีชีวิต และเคยได้รับความเคารพสักการะ แต่ในที่สุดก็ไม่พ้นตามวัฏจักรของการเกิดและดับตามกฎแห่งธรรมะ ธรรมชาตินั้นมีพลังมหาศาลทั้งด้านสร้างสรรค์และทำลาย เทวาลัยศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างด้วยหินทรายอันแข็งแกร่งก็มีอาณาเขตแห่งธรรมชาติได้ เมื่อพายุโหมกระหน่ำสายฝนซัด รากไม้ชอกซอน แผ่นดินไหว ก็พังทลายลงที่สุด จากนั้นมาประวัติศาสตร์ก็ขาดช่วงปล่อยให้เทวสถานซึ่งสร้างด้วยวัสดุนานาชนิดถูกทิ้งร้างไปกลายเป็นป่าดง

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นหน่วยงานหนึ่งสังกัดกองโบราณคดี กรมศิลปากร ซึ่งได้เริ่มดำเนินการงานทางวิชาการโบราณคดี มีโครงการที่จะพัฒนาโบราณสถานปราสาทพนมรุ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมทั้งให้การศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมของชาติและประเทศใกล้เคียง ด้วยการขุดแต่ง บูรณะ และการจัดบันทึกข้อมูลทางวิชาการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 จนถึง

ปี พ.ศ. 2531 รวมระยะเวลาดำเนินการทั้งสิ้น 16 ปี จนกระทั่งภาครัฐบาลได้อนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานแห่งนี้ให้คืนสู่สภาพเดิม และเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมากระทำพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง พระองค์ทรงพลิกฟื้นประวัติศาสตร์หน้าสำคัญของแผ่นดินถิ่นคุณค่าพนมรุ้งสู่แผ่นดินไทย เพื่อให้คนทั่วโลกและลูกหลานไทยจดจำไว้ในหัวใจของทุกคนตราบนานเท่านาน

การจัดแสดงแสง เสียง และภาพจินตนาการชุด “พนมรุ้งมหาเวทาลัย” ที่ท่านจะเข้าชมในห้วงเวลาต่อไปนี้ เป็นการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์นักรบทั้งพลังอำนาจในการเสียสละ เพื่อให้เกิดความสงบต่อพสกนิกร ความเลื่อมใสศรัทธา ในพระกฤดาธิการของพระเจ้าเป็นเจ้าทั้งสาม นามพระตรีมูรติ ด้วยเหตุนี้ ปราสาทพนมรุ้งจึงสร้างสรรค์ขึ้นตามนัยยะของศาสนสถาน นอกจากจะเป็นที่ประทับอันถาวรของเทพเจ้าในความหมายของเขาไกรลาสแล้ว ยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นเครื่องส่งเสริมค้ำจุนสถานภาพชนชั้นปกครอง ได้แก่ พราหมณ์ คือ นักบวช และกษัตริย์ ซึ่งได้แก่ นักรบตามสภาพสังคมในเวลานั้น โดยอาศัยข้อมูลจากประวัติศาสตร์ ศิลปจารึก วัฒนธรรมพื้นบ้าน และคำบอกเล่าทั้งจากนักวิชาการและผู้คนในท้องถิ่น เหตุการณ์ในอดีตจะปรากฏขึ้นด้วยความสำนึก ความเคารพสักการะ และเทิดทูนในดวงวิญญาณของบรรพชน ที่ได้สร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อันปรากฏหลักฐานเบื้องหน้าของท่านผู้ชม ณ บัดนี้

องค์ที่ 1 วิถีถิ่นหล่อเลี้ยงประชา

กล่าวถึงบริเวณเขาพนมรุ้งในอดีต เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ผู้คนที่นี่อาศัยอยู่บริเวณนี้มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ เชื้อในสิ่งเร้นลับ และศรัทธาต่อเทพเจ้าในศาสนาฮินดู

บรรยาย : ณ ที่นี้ ดินแดนแห่งอดีตกาลที่ผันผ่านนานเท่านาน นับล้านๆ ปี คือขุนเขาคีรี ชั้นช่องปากปล่องภูเขาไฟ มีรัศมีพ่นความร้อนระอุออกมาเป็นเปลวเพลิงระเริงร้อนแรงแข่งเสียงกึกก้องโกลนจนทแสดงถึงพลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ ประดุจดั่งไฟบรรลัยกัลป์มาเผาผลาญล้างโลกให้ราบเรียบพนาสูญ เสมือนดั่งพญาคูระนาคินทร์โลดแล่นไล่พ่นพิษทำลายล้างปัจจามิตรศัตรู ครั้นคลายพิโรธลงก็คงกลับคืนสู่อาการปกติฉนั้น

กาลเวลาที่หมุนเวียนเปลี่ยนไปจนหินลาวาทับถมเห็นซ้อนกันกลายเป็นเขาสูงใหญ่
ตระหง่านเสียดฟ้า ผ่านฝน ผ่านร้อน ผ่านหนาว ปีแล้วปีเล่า ธรรมชาติคืนชีวิตชีพให้กำเนิดสิ่งที่มีชีวิต
สรรพสัตว์น้อยใหญ่แก่ผืนแผ่นดินนี้อีกครั้ง ซ่องปล่องภูเขาไฟกลายเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่
มวลเหล่าจตุรบาท ทวิบาท และมนุษย์ ต่างริบรุดมาอาบ ต้ม ใช้น้ำได้ทั่วกัน

ณ บัดนี้ กลายเป็นผืนแผ่นดินอันอุดมสมบูรณ์ มีพืชพันธุ์ธัญญาหารเขียวชอุ่มสดขจี
ต้นไม้อุดมผลไม้นานาพรรณรสหวานกับกลิ่นหอมหวานบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ขุนเขาคีรีนี้เรียกขานกันสืบมา
ว่า “วุนรุง” เป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนซึ่งมีผู้คนอยู่อาศัยอย่างสมบูรณ์

องค์ที่ 2 ศรีธรรมหาเทพผู้ปกป้อง

กล่าวถึงความศรัทธาของผู้คนที่มีต่อเทพเจ้าในศาสนาฮินดู ยามใดที่รู้สึกขาดที่พึ่ง
หรือมีความปรารถนาสิ่งใด จะมีการสวดเพื่อแสดงความเคารพและขอพรต่อเทพเจ้า

บรรยาย : เสียงร่ำวอนของมนุษย์ซึ่งขาดที่พึ่งรำลือไปถึงองค์ศิวะมหาเทพ พระองค์
ทรงเพ่งจิตและเรียกพระนารายณ์ซึ่งทำหน้าที่ดูแลโลก จากนั้นก็เรียกพระพรหมซึ่งทำหน้าที่
สร้างสรรค์ชีวิตและแล้วก็กล่าวกับเทพทั้งสองว่า

พระศิวะ : มนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อใดที่มนุษย์ยังหาที่เริ่มต้นไม่ได้ก็จะยังคงเป็นอยู่
อย่างนี้ และเมื่อใดที่มนุษย์สร้างเทวสถานสูงเทียมเมฆจำลองสัญลักษณ์บุขาแทนตัวเรา เว้นจาก
ความรู้สึกทางเพศ ไม่กล่าวเท็จ ไม่คิดสร้างบาป กล่าวบูชาเราด้วยสมาธิ “โอม...นัมสศิวายะ” ผู้นั้นจะ
ได้รับผลบุญเพิ่มขึ้นดุจเดียวกับน้ำมหาสมุทรที่เพิ่มขึ้นเมื่อยามพระจันทร์เพ็ญ บุญที่เพิ่มพูนจะนำไปสู่
ศานตินิรันดร์

องค์ที่ 3 วิญญาณจรรักษ์

นำเสนอดวงวิญญาณปุโรหิตเป็นผู้ออกมากล่าวต้อนรับและเล่าเรื่องราวในอดีตถึง
ที่มาของการสร้างปราสาทพนมรุ้งแห่งนี้

ปุโรหิต : ฮีๆ ท่านผู้เจริญ ข้าดีใจ ดีใจเหลือเกินที่ท่านเดินทางขึ้นมาถึงที่นี่ ข้าขอ
ต้อนรับทุกท่านสู่ดินแดนศักดิ์สิทธิ์ ดินแดนอันเป็นที่รวมความลึกลับมหัศจรรย์แห่งสภาวะจิต และมีรังสี

แห่งความสุข ความเจริญเรื่องรองอยู่ชั่ววันรันดร ที่นี่เป็นที่ประทับของมหาเทพแห่งไศวนิกายมาแต่โบราณกาล ฟังสิ... ไซ่เสียงลม มันพัดผ่านไปตามช่องทวาร คูหา ผ่านร่อง ผ่านรอยต่อของแท่งหิน ฟังสิ มันดังเหมือนเสียงลมหายใจ ลมหายใจของดวงวิญญาณที่ยังแผ่รื้นอยู่ท่ามกลางแท่งศิลาที่เรียงรายกายเกย ก่อรูปเป็นองค์ปรางค์ องค์วิหาร ทำจิตใจของท่านให้สงบเกิดแล้วตั้งใจฟังสรรพเสียงรอบข้างให้ดี บางที่...บางที่ท่านอาจจะได้ยิน ได้เห็น สิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นมาก่อน

องค์ที่ 4 ทิพยพิมานอันเรื่องรอง

นำเสนอพระวิญญานของกษัตริย์พระนามว่า “นเรนทรลักษมี” (พระมหะสิขัตริย์นเรนทราทิตย์) พร้อมด้วยพระโอรสพระนามว่า “หิรัญยะ” และ “กษัตริย์นเรนทราทิตย์” ทั้ง 3 พระองค์ เป็นผู้เล่าเรื่องย้อนกลับไปในอดีตถึงเหตุผลและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปราสาทพนมรุ้งในอดีต

นเรนทรลักษมี : เจ้าหิงห้อยน้อย คำนี้เจ้าลอยสูงเปลี่ยถึงที่นี่เขี้ยวรี หรือท่านถูกลมพัดพามา ช่างเถิด เจ้ามาก็ดีแล้ว จะได้เป็นเพื่อนคุยสักชั่วครู่ชั่วยาม เจ้าไม่รู้จักข้าละสิ เอาเถอะๆ ข้าอยู่ที่นี่ อยู่มานานตั้งแต่ครั้งยังมีข้าทาสมุ้คนมาบูชาองค์มหาเทพรอบเทวาลัยเต็มไปหมด ครั้งกระโน้น ที่นี่ไม่ได้เงียบเหงาวังเวงอย่างนี้ดอกนะ ในยามค่ำคืนเช่นนี้จะมีแสงไฟจากประทีปบ้าง จากกองเพลิงบ้าง ส่องแสงระยิบระยับจากที่พักรอบๆ เทวาลัย กลิ่นกำยานเครื่องหอมก็ตลบอบอวนหอมฟุ้งมาจากภายในแผ่ซ่านไปกับสายลม เสียงสวดสาธยายมนต์ก็กังวานไปตามภูผา เจ้าเพื่อนน้อยๆ ผู้มีความงามในยามราตรี เจ้าคงไม่รู้หรือว่าที่นี่เป็นที่อันสงบสุขยิ่งนัก นั้นอย่างไรละ เจ้าฟังสิ เอ๊ะ! เจ้าหายไปทางไหนแล้วละ แหม! เจ้าหิงห้อยปล่อยให้ข้าพูดพาล่ามอยู่คนเดียว

หิรัญยะ : ไม่ได้พูดพาล่ามอยู่ผู้เดียวหรือพระมารดา อย่างน้อยก็ยังมีข้าอีกคนหนึ่ง”

นเรนทรลักษมี : อ้อ! หิรัญยะหรือกริ

หิรัญยะ : ถูกแล้ว ข้าหิรัญยะ ข้าก็อยู่ที่นี้เช่นเดียวกัน แต่เพียงเวลานี้มิได้มีเพียงเราสองเท่านั้นนะท่านมารดา

นเรนทรลักษมี : คงจะเป็นเช่นนั้น

นเรนทราทิตย์ : กระแสจิตของเจ้าดีมาก เราเอง เราคือนเรนทราทิตย์ซึ่งเปรียบเสมือนดวงจันทร์สำหรับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ผู้ไม่เคยแพ้พายุกายุทธิในสงคราม จนได้รับนามว่า “ดวงอาทิตย์แห่งสุริยวรมันทเวะ” แต่เราคือโยคีผู้เป็นประมุขแห่งครูอาจารย์ เจ้าทั้งสองจะจดจำได้บ้างไหมหืม? มันก็นานมาแล้วเกือบ 1,000 ปี แล้วสิ ตั้งแต่ท่านกมรเตงศรีมหิตรธรรมัน มาสร้างเทวาลัยเล็กๆ บนภูเขานี้ นับแต่นั้นมาที่นี่ก็มีแต่การเปลี่ยนแปลง เมื่อครั้งที่เรายังจับอาวุธพาเหล่าทหารเข้าสู่สมรภูมิเพื่อสร้างชัยชนะและนำความยินดีปรีดามากำหนดแก่ชาวมหิศรปุระ สร้างความเป็นปึกแผ่นในพระราชอาณาจักรแห่งพระบาทกมรเตงอันศรีสุริยวรมันทเวะ ข้าก็ยังไม่ลืมวันคืนครั้งก่อนที่มีเพียงองค์เทวาลัยเล็กๆ ที่องค์ราเชนทรรวมันทเวะทรงบัญชาให้สร้างอุทิศไว้

องก์ที่ 5 สำแดงอิทธิฤทธิ์พิชิตไฟรี

ฉากที่ 1 นำเสนอฉากในท้องพระโรงของกษัตริย์นเรนทราทิตย์ในอดีต พร้อมด้วยนเรนทรลักษมี (พระมเหสี) และหิรัณยะ (พระโอรส) ประทับในท้องพระโรงที่แวดล้อมด้วยเหล่าทหารและนางสนม ประกอบด้วยการแสดงดวงกระบองไฟและการรำร่ายของนางระบำ (อัปสรวามันรุม) จากนั้นบุโรहितได้กราบบังคมทูลเชิญให้นเรนทราทิตย์แสดงพระปรีชาในด้านการทรงธนู นเรนทราทิตย์จึงทรงตรัสดังนี้

นเรนทราทิตย์ : หี หี หี ได้ๆ จะเป็นไรไปเล่า เมื่อไหร่ท่านอยากชมข้าก็พร้อม อย่าน้อยจะได้ประจักษ์ว่าข้าเหล่านั้นกรบยโสธรปุระนำชัยชนะมาได้ด้วยความสามารถจริงๆ ลูกกราบขออนุญาตเสด็จพื่อแสดงการยิงธนูในท้องพระโรง

องก์ที่ 6 ประสงค์ต่อตีประจัญ

ฉากที่ 1 นำเสนอถึงกษัตริย์นเรนทราทิตย์มีปฏิสนธารกับบุโรहित เพื่อมองย้อนกลับไปยังเหตุการณ์ในอดีต

บุโรहित : ข้าแต่มหาโยคินเรนทราทิตย์ ความสวยงามก็เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์มิใช่หรือ

มหาโยคินเรนทราทิตย์ : ไซแล้ว มนุษย์มันมือหังการ์ คือ ความยึดถือ ความเป็นของกู มนุษย์มันมีความอหังการ์ คือ ความหยิ่งทะนง หลงลืมตน ใครต่อกามกิเลส จมอยู่ในอวิชา ตัณหา สุริยวรมันจึงมีทေးองค์การมาจากระพระนคร ทำให้งานก่อสร้างที่นี้ต้องค้างไว้

ปุโรหิต : คงจะเป็นดังที่ท่านมหาโยคิกกล่าว ข้าอยู่ในเหตุการณ์วันนั้นที่อุทยานนั้นด้วย

ฉากที่ 2 นำเสนอฉากพระเจ้าสุริยวรมันประทับในอุทยานหลวงที่แวดล้อมด้วยเหล่าทหารและนางสนม ขณะประทับอยู่นั้นได้มีผู้ตรวจราชการประจำปักษ์เขตประจิม พายัพ ขอพระราชทานเข้าเฝ้าและน้อมเกล้าฯ ถวายเครื่องราชบรรณาการแต่พระเจ้าสุริยวรมัน จากนั้นทรงทอดพระเนตรการฝึกการต่อสู้ของเหล่าทหารและการรำรำของนางระบำ (มหินทรปุระ) พร้อมกับเสวยน้ำจันทน์ด้วยแรงโทสะและฤทธิ์ของน้ำจันทน์จึงทำให้พระองค์มีพระดำริจะสู้รบกับกษัตริย์นเรนทราทิตย์ ด้วยเหตุผลที่ว่ากษัตริย์นเรนทราทิตย์ทรงศรัทธาในพระศิวะซึ่งต่างจากพระองค์ที่ทรงศรัทธาในพระวิษณุ พระองค์จึงมีพระราชบัญชาให้ศรีทิวากรบัณฑิตจัดทำพิธีเพื่อนำน้ำเทวมณฑราประพรมสรรพกำลังในการสงครามในครั้งนั้น

สุริยวรมัน : พอที้! พอที้! พวกเอ็งนี่ไม่ไหว น้าเปื้อนสันติ ออกไปได้แล้ว ไปเลย! เอ็งจะทำให้ข้ารำคาญเสียแล้ว หาอะไรที่สนุกครั้นแครงมาให้ข้าดู วันนี้ข้าจะรีนเริงบันเทิงใจให้เต็มที่สักวัน

ไหนด นำเข้ามา ท้องพระโรงหรือในอุทยานก็ไม่ต่างกัน เทวราชาประทับที่ใดที่นั้นก็ศักดิ์สิทธิ์เสมอกัน ความมั่งคั่งร่ำรวยนั้นมีความสำคัญแก่อาณาจักรและราษฎรของข้าทั้งนั้น

ทหาร : กมรแดงอัศศรีสวะ ผู้ตรวจการประจำเขตปัจจิม พายัพ รับทเวบัญชาเข้าเฝ้าพระบาทกมรแดงกันตวลอันศรีสุริยวรมันทေး ถวานประณตน์อมศิโรวาทถวายความภักดีไม่เสื่อมคลาย องค์ทေးราชาประทานวางพระบาทเหนือศิระเกล้าเหล่าข้าทั้งปวง ข้าแต่องค์ทေးราชา

สุริยวรมัน : ลำพอง เอ็งลองชิมสุรจากละโว้สิ เหมือนคำรำลือไหม นเรนทราทิตย์ถือเพศพรมจรรย์ เทวาลัยนามวณั้มรุ่งสูงระฟ้าเทียมเมฆราวกับวิมานสีชมพู

นเรนทราทิตย์กับข้าเลือดเนื้อเชื้อไขวงค์วานวานกอดเดียวกัน แม้จนบัดนี้ข้าก็ยังคิดถึงนัตดาหิรัณยะ ป่านนี้คงเติบโตใหญ่เป็นหนุ่มรูปงาม สติปัญญาเฉลียวฉลาด

เอาละ เก็บสิ่งของทั้งหมด เอาความสวยงามอย่างอื่นมาขึ้นชมบ้าง ข้าไม่
อยากให้สิ่งใดมารบกวนความคิด

(การแสดงระบำมหิธรปุระ)

สุริยวรมัน : นเรนทราทิตย์ถือได้อย่างไร เทิดทูนบูชาศิวะเสมอองค์วิษณุเทพ ไม่ได้!
ไม่! จงหยุดมันให้ได้! นเรนทราทิตย์

หลังจากได้ข่าวมาเนิ่นนาน ครั้งนี้ข้ามั่นใจ ข้าแต่องค์วิษณุมหาเทพโปรด
ประทานพรให้แก่ข้า บัดนี้คือทิวะโงการแห่งข้า ให้ท่านศรีทิววกรบัณฑิตเตรียมพิธีทิวะสักการะ
ประพรมน้ำทิวะมนตราตามกระบวนพิธีหลวง ได้เวลามหาอุดมฤกษ์ เตรียมสรรพกำลังเพื่อประกาศ
บรมเดชานูภาพแห่งองค์วิษณุมหาเทพ จงปรับปรุงพิธีให้เป็นสถลมารคอันสะดวกสบายยิ่งใหญ่อ
สมพระเกียรติยศ สร้างบารายในที่ลุ่มลึก ตั้งป้อมค่ายและทิวสถานเรียงรายตลอดไป จารึกคำของข้า
บนแผ่นศิลาปักไว้ให้ปรากฏ สิ่งใดที่จารึกแล้วจะกระทำสิ่งนั้นตามบัญชาแห่งข้าสุริยวรมันทิวะ

บรรยาย : จากนั้นกองทัพมหิธรปุระโดย พระเจ้าสุริยวรมันก็ยกตราเข้าโจมตีเมือง
ยโสธรปุระ

องค์ที่ 7 โรมรันสงครามสายโลหิต

นำเสนอฉากการสู้รบระหว่างพระเจ้าสุริยวรมันกับนเรนทราทิตย์ซึ่งเป็นสายเลือด
แห่งราชวงศ์มหิธรปุระ ถือเป็นสงครามระหว่างสายเลือดเดียวกัน สงครามในครั้งนั้นไพร่พลฝั่ง
นเรนทราทิตย์ล้มตายเป็นจำนวนมากจึงพ่ายแพ้ นเรนทราทิตย์พร้อมด้วยหิรัณยะ (พระโอรส) ได้พา
ทหารที่เหลืออยู่หลบภัยสงครามเพื่อหาความสงบสุข ขณะสู้รบพระเจ้าสุริยวรมันได้กล่าว ดังนี้

พระเจ้าสุริยวรมัน : นเรนทราทิตย์ ข้าจะหยุดเจ้าให้ได้

บรรยาย : เหตุการณ์ครั้งนั้นเจ้าชายนเรนทราทิตย์และหิรัณยะพาทหารส่วนหนึ่งหา
ที่สงบหลบภัยสงคราม

องค์ที่ 8 กำหนดจิตละกิเลสสู่ทางสวรรค์

นำเสนอภาพนเรนทราทิตย์ หิรัญยะ พร้อมด้วยทหารที่เหลือจากการศึกสงครามเดินทางเพื่อหาสถานที่เหมาะสมสำหรับสร้างที่พำนัก ในครั้งนั้นนเรนทราทิตย์ปรารถนาละทางโลก จึงต้องหาที่สงบเพื่อบำเพ็ญศีลภาวนาตามเจตนารมณ์ ในฉากนี้ได้นำเสนอโดยให้นเรนทราทิตย์มีปฏิสนธารกับปุโรหิตเกี่ยวกับสงครามที่ผ่านมาและกล่าวถึงพระประสงค์ในการที่จะละทางโลก ดังนี้

ปุโรหิต : องค์ชายทำไมไม่ทรงใช้เพลงธนูสังหารข้าศึกให้ราบคาบเสียแต่ในวันนี้ละ พระเจ้าค่ะ

นเรนทราทิตย์ : ข้าทำไม่ได้และข้าก็ไม่ต้องการเห็นชนชาติเดียวกันเช่นฆ่ากันเอง อีกอย่างองค์สุริยวรมันก็หาใช่ใครอื่น วงศ์วานวานกอเดียวกันทั้งนั้น

อะ เราคงไม่ได้ใช้อีกแล้ว (พร้อมกับยื่นธนู) แต่จะไปเราจะครองตัวเป็นเพศนักรบ อดกลั้นต่อกิเลสทั้งหลาย หาที่สงบเพื่อที่จะได้พบกับทางสวรรค์

หิรัญยะ นี่คือทางสุดท้ายของพ่อ พຽງนี้เราจะสำรวจที่สงบๆ สร้างที่พำนักพักพอลงพลบสำหรับเราชายโศธรปุระที่เหลืออยู่นี้เท่านั้น ที่อยู่ใหม่ก็ห่างไกลจากผู้คนแม้จะอยู่สูงเสียดเทียมเมฆเราก็ยินดี

องค์ที่ 9 มหัทธจรย์พนมรุ้งเพลินพิลาส

นำเสนอภาพนเรนทราทิตย์ หิรัญยะ และเหล่าทหารเดินทางเพื่อหาสถานที่สำหรับบำเพ็ญศีลภาวนา กระทั่งเดินทางมาถึงบริเวณเขาพนมรุ้ง พระองค์ทรงเห็นว่าที่นี่เหมาะสม เนื่องจากห่างไกลจากผู้คน จึงมีพระบัญชาให้เหล่าทหารลงมือก่อสร้างที่พำนักและสร้างเทวสถานพนมรุ้งขนาดใหญ่สำหรับบำเพ็ญศาสนกิจ

บรรยาย : จากนั้นองค์นเรนทราทิตย์ก็ออกหาทำเลที่สงบตามที่ตนปรารถนา กระทั่งถึงซึ่งพนมรุ้งขุนเขาสูงเสียดฟ้า พิจารณาก็เหมาะสมทุกประการ จึงได้นำทหารช่วยกันสร้างที่พำนักเพื่อปฏิบัติโยคะกิจและหวังไกล่ฉัดองค์พระศิวะเทพเบื้องบนสรวงสวรรค์ ชาวสร้างเมือง

กระดิ่งไปไกล เมืองน้อยใหญ่ต่างก็ศรัทธา มีแรงช่วยแรง มีทรัพย์ช่วยทรัพย์ ขนกันมา ช่วยกันอย่างจริงใจ

การสร้างที่พำนักนั้น แรกเริ่มนเรนทราทิตย์คิดเพียงพออาศัย แต่เมื่อได้แรงใจ แรงศรัทธา ปราสาทอันแข็งแกร่งที่สร้างด้วยศิลาจำหลักลวดลายอ่อนช้อย ชับซ้อน สะดุดตา ก็ปรากฏเป็นงานประติมากรรมอันเลอเลิศ เด่นสง่า ร่ำลือเล่าขานว่านี่คือ “ปราสาทพนมรุ้ง”

หนอนตัวเล็กๆ มันชอบไปสร้างรังจนกลายเป็นจอมปลอกขนาดใหญ่เพื่อเป็นที่อาศัยของมัน แต่นี่มนุษย์ตัวน้อยๆ ช่วยกันจำลองวิมานของมหาเทพบนสรวงสวรรค์ ขึ้นบนพื้นพิภพเพื่ออันเชิญเทพที่เคารพมาสิงสถิต เบื้องล่างนั้นนั่นแหละโลกมนุษย์ ทางขึ้นระหว่างเสาเสมาคือทางสู่ประตูสวรรค์ สะพานนาคราชนั้นทอดผ่านห้วงเวหาที่เว้งว่างกว้างไกล บันไดทั้ง 7 ชั้น ถึงสัตมหาบรรพต ระเบียบคดพันขุนเขาพระสุเมรุ ชุมประตูเป็นทางไปยังทวีปทั้ง 4 ปรารค์ ปรธาณที่ประทับมหาศิวะเทพ คือ กามาพจรสวรรค์ 6 ชั้น ชั้นที่ 1 จาคุมหาราชิกา ชั้นที่ 2 ดาวดึงส์เทวภูมิ ชั้นที่ 3 ยามาพจรเทวภูมิ ชั้นที่ 4 ดุสิตาเทวภูมิ ชั้นที่ 5 นิมมานนรดี และชั้นที่ 6 ปรนิมมิตวสวัตดี และยังมีเทพทั้งสิบดูแลแต่ละทิศอยู่ที่ยอดปราสาทสูงสุดนั้นด้วย

องค์ที่ 10 พลังอำนาจสุริยาสาดส่อง

นำเสนอภาพกษัตริย์นเรนทราทิตย์ทรงสมาธิจนกระทั่งทรงมีพลังอำนาจพิเศษจนเป็นที่กล่าวขาน พระองค์ทรงแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์โดยให้เกิดแสงอาทิตย์สาดส่องผ่านทั้ง 15 ช่องประตู ของปราสาทพนมรุ้ง โดยได้บรรยายถึงการบำเพ็ญศิวภาวนาของนเรนทราทิตย์ ดังนี้

บรรยาย : “โอม คุรุพรหมา คุรุวิชฌ คุรุเทโว มหเสวารัส คุรุเปรวะ ปรพพหม ตัสโม ศรีคุรุเวนมัส คุรุอาจารย์เปรียบเสมือนพระพรหม พระวิชฌเทพ และพระศิวะเทพ ดังนั้น คุรุอาจารย์คือ องค์บรมพรหมณ์แห่งศิษย์” นี่คือนครดรัสแห่งพระศิวะเทพ เทพเจ้าที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในจักรวาล ขอความศานติสุขของพิงมี พิงบังเกิด สิ้นพระสุรเสียง “โอม...นมัสศิวายะ” ลำแสงแห่งเทพ แห่งดวงสุริยะ แห่งดวงจันทร์ฯ พุ่งมาจากทุกสารทิศมุ่งตรงมายังที่นั่งขัดสมาธิ ผ้าฝ้ายสีขาวที่พันอยู่รอบตัวชายหนึ่งพันทบเป็นกลีบซ้อนอยู่ด้านหน้า หากอีกชายตัวรัดได้ด้วยผ้าพันรอบเอว ส่วนบนมีผ้าผืนเดียวพาดเอาไว้บนไหล่ ดวงหน้าเปล่งรัศมีขาวนวลค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสีแดง พลังอำนาจเปล่งรัศมีออกมาจากร่างท่านมหาโยคี พุ่งออกไปราวกับพายุพัด

ณ บัดนี้ บังเกิดสิ่งมหัศจรรย์เหนือความคาดหมายของมวลมนุษย์ ดวงอาทิตย์แห่งสุริยะได้ปรากฏต่อสายพระเนตรท่ามกลางมหาโยคีผ่าน 15 ช่องประตู ของมหาเทวาลัยพนมรุ้ง บังเกิดเป็นพลังมหาศาลบวกกับพลังมหาศาลของท่ามกลางมหาโยคี ยิ่งใหญ่ งดงาม น่าเกรงขาม น่าสะพรึงกลัว เสียงกัมปนาทดังกึกก้องไปทั่วทั้งปฐพี ประกาศความยิ่งใหญ่แห่งการแห่งพลังอันมหาศาล ที่ไม่มีใครมาเทียบและหยุดมันได้

ท่ามกลางมหาโยคีได้ตั้งจิตแผ่บารมีพลังแห่งนี้ให้กับมวลมนุษย์ที่ตกยาก ทุกข์เข็ญ เจ็บป่วย ไม่ปรารถนาให้นำพลังอำนาจนี้ไปใช้ในการทำลายล้างสรรพสัตว์ทั้งหลาย

องค์ที่ 11 แข่งชิงศิวะมนตรา

นำเสนอพิธีศิวะมนตรา เป็นพิธีลอยบาปของพราหมณ์ ถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์จัดขึ้นที่ปราสาทพนมรุ้งในอดีต โดยการอัญเชิญศิวลึงค์ สัญลักษณ์แทนองค์พระศิวะมาประกอบพิธีกรรมสร่งน้ำ

บรรยาย : ในคืนวันพระจันทร์เต็มดวง นเรนทราทิตย์ครองชุดนักพรตที่ขาวสะอาด แวดล้อมด้วยบริวารที่ศรัทธา อัญเชิญรูปจำลองสัญลักษณ์แทนองค์ศิวะมหาเทพสู่พิธีสร่งน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ และได้เกิดนิมิต ได้ยินไปทั่วทั้งเทวาลัย

พระศิวะ : สรรพสัตว์ทั้งหลายและพลังงานที่ปรากฏขึ้น เป็นสัญลักษณ์แทนตัวเรา ให้กล่าวนาม “ศิวะนิลคำ” จึงจำลองเพื่อบูชาไว้ และจนบัดนี้เป็นศิวาราตรี จงบูชาเราด้วยการอดอาหารทั้งกลางวันและกลางคืน เว้นจากความรู้สึกทางเพศ ไม่กล่าวเท็จ ไม่คิดสร้างบาป จงกล่าวคำ “โอม...นมัสศิวายะ” ในสมาธิตบะ ผู้บูชาเราจะได้รับเพิ่มขึ้นดุจเดียวกับน้ำในมหาสมุทรที่เพิ่มขึ้นเมื่อยามพระจันทร์เพ็ญ ผลบุญที่เพิ่มพูนจะพาเราไปสู่สถานดินิรันดร

ผู้เข้าร่วมพิธี : “โอม...นมัสศิวายะ”

องค์ที่ 12 สิบศรัทธาบูชามหาเทวะ

นำเสนอภาพการเสด็จของพระนางกบดินทรลักษมีเทวีพร้อมด้วยนางจรียา นางสุรณี นางกำนัล และเหล่าทหารจำนวนมาก ได้เสด็จเพื่อทรงร่วมในพิธีศิวะมนตราในครั้งนั้นด้วย ในขบวน

ประกอบด้วยเครื่องสักการบูชาและถวายเทพพาหนะ ในครั้งนั้นพระนางภูปตินทรลักษมีเทวีทรงให้นางสุรภี สาวพรหมจารีเป็นผู้ร่ายรำถวายแด่องค์พระศิวะ โดยในฉกนี้ได้ให้เรนทราทิตย์เป็นผู้เล่าถึงเหตุการณ์ในอดีต

โยคีเรนทราทิตย์ : หิรัณยะ บุตรแห่งเรา พวกเราสายเลือดแห่งมหิธรปุระมีความเชื่อมั่นยิ่งนักในมหิทธานุภาพแห่งองค์ศิวะมหาเทพ จึงสร้างเทวาลัยเพื่อบูชาพระองค์ไว้บนยอดเขาหิรัณยะเจ้าจดจำศิวราตรีในปีนั้นได้หรือไม่ เมื่อเจ้าอายุ 7 ขวบ ศิวราตรีของปีนั้น พระแม่เจ้าภูปตินทรลักษมีเสด็จมาบวงสรวงองค์ศิวะมหาเทพแล้วถวายเทพพาหนะ ขบวนแห่งเทพพาหนะประดิษฐ์ธวัชทิวหลากสี ผู้คนมากมายระดมประโคมเพลง เสียงก้องกังวานไปทั่วภูผา กลางแสงเจิดจ้าของดวงตะวัน ครั้งรัตติกาลพาความมโหฬารมาปกคลุมขุนเขาเบื้องบนนั้นกลางห้วงเวหา ดวงดาวระยิบระยิบกะพริบเต็มแผ่นฟ้า เบื้องล่างนั้นเล่าแสงประทีปในขบวนเสด็จของพระแม่เจ้า ก็ดูเดียวกับแสงดาวลอยเลื่อนเคลื่อนเข้ามายังเบื้องหน้ามหาเทวาลัย

ครานั้น นางสุรภีสาวพรหมจารีเป็นผู้ร่ายรำถวายสักการะแด่พระศิวะมหาเทพ นางนั้นมีวงพักตร์งามผ่องใสดุจพระจันทร์วันเพ็ญ เรือนร่าง เอาจองค์ ทรวดทรงทิวสรรพางค์ไม่มีใครเทียบได้ ลีลาเคลื่อนย้ายร่ายรำก็ดูเทพประทานมา ท่านยังจำได้ไหม

บรรยาย : ที่นั่น บทสะพานนาคราชนั้น พรหมณีโปรยดอกดาวเรืองสีเหลืองสว่างราวกับปูลาดด้วยทองคำ พระแม่เจ้าประทับยืนอยู่ ณ เหนือดอกไม้ เงยพระพักตร์ เฟ่งสายพระเนตรไปที่มหาโยคี ยกพระหัตถ์ทั้งสองประกองมาลัยมะลิและพุ่มพนมพลงยอลงคุกเข่า พระองค์เปล่งพระสุรเสียง “โอม...นมัสศิวายะ”

พรหมณีบุโรหิตนำเสด็จผ่านโคปุระ ภายในปราสาทประธาน องค์ศิวลึงค์ประดิษฐานอยู่บนแท่นโยนีท่ามกลางหมอกควันหอมกรุ่นในห้องครรภคฤหะ เครื่องสังเวท ทั้งนม เนย น้ำผึ้ง น้ำจันท์ ข้าวสาร ข้าวสุก แล้วราตรดด้วยน้ำบริสุทธ์ น้ำเปลี่ยนเป็นสีแดงเมื่อผ่านดินเทพแล้วไปทางโสมสูตรภายนอก พิธีบวงสรวงมหาเทพและพระแม่อุมาเทวีสัมฤทธิ์ผล

พระนางภูปตินทรลักษมี : ตั้งแต่ศิวราตรีปีนั้น ความสงบสุขเกิดเป็นสานตินิรันดร์

องค์ที่ 13 ปิติสุขะศานติกรรม

กล่าวถึง พระนางกุปตินทรลักษมีเทวีทรงปฏิสันถารกับโยคีนเรนทราทิตย์และนางจรียา เมื่อครั้งที่เสด็จมาในพิธิศิวาราตรี จบลงด้วยการให้โยคีนเรนทราทิตย์และพระนางกุปตินทรลักษมีเทวีเข้าไปสักการะในปราสาท โดยฉานี้ได้ให้พระนางกุปตินทรลักษมีเทวีตรัสถึงการมาร่วมพิธิศิวาราตรี

พระนางกุปตินทรลักษมี : จรียา บัดนี้เราทั้งสองได้กลับมายังดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์อีกครั้งหนึ่งแล้วนะ ท่านมหาโยคีนเรนทราทิตย์ แม่ผู้มีใจในสายเลือดมหาราชของท่านเหลือเกิน เมื่อท่านขึ้นมาบำเพ็ญเพียรบนเขาศิริที่เรียกขานกันว่า “วุนรุง” แห่งนี้ แม่มีแรงบันดาลใจอยากช่วยให้ท่านได้บรรลุธรรมที่ท่านปรารถนาเพื่อจะได้มาช่วยเพื่อนมนุษย์บนโลกนี้ที่เจ็บป่วยและทุกข์ทรมาน ศิวาราตรีครั้งนั้น แม่พร้อมนางจรียาได้นำพาแม่นางสุภะมาร่ำรำอาบสราถวายแต่ทวยเทพเบื้องบน ถวายเทพพาหนะ ด้วยขนม นม เนย ถั่ว งา บายศรีอันงดงาม เพื่อให้เหล่าเทพเจ้าประทานพรให้ท่านได้บรรลุผลสำเร็จดังใจปรารถนา

บัดนี้ บารมีของท่านคงถึงแดนชั้นสูงแล้วสินะ การร่ำรำอาบสราถวายด้วยตระนากูราช เจ้าพราหมณ์น้อย เจ้าจงรำอาบสราถวายพระองค์ท่านเถิด เพราะนั่นคือที่สุดแห่งการร่ำรำบูชาพระศิวะเจ้า จากนั้นไปมวลมนุษย์โลกก็จะได้เกิดความสุข สานติ มีความสุข มีแต่สิ่งสวยงาม ความดี ความเมตตากรุณาต่อกัน จะกระจายครอบคลุมไปทั่วทั้งปฐพี “โอม ชยา ชกะ ที่สะหเร ขอชัยยะ และความสรรเสริญจงมีแด่เทพเจ้าทุกทิศเทอญ”

(รำศิวะนากูราช)

หิรัณยะ : ศานติ เป็นอย่างไรรีพระบิดา

โยคีนเรนทราทิตย์ : ศานติ คือ สภาวะแห่งองค์มหาเทพ มีอยู่ทุกหนแห่ง ถ้าเราเจริญสมาธิภาวนาสำเร็จผล เมื่อตายแล้วก็จะไปรวมอยู่ในสภาวะนั้น

ใช่แล้ว เราเป็นข้าในแผ่นดิน ก็ต้องปฏิบัติตามท่วงโองการ แต่ข้าก็ยังใช้บำเพ็ญเพียรภาวนา พระผู้มีไศวะ หิรัณยะ นเรนทรเทวี พวกท่านทั้งหลายยังปรารถนาที่จะ

อยู่ที่นี้หรือ หรือว่าจะไปกับเรา ถ้าไปกับเรายามใดต้องการมายังสถานที่นี้ก็กลับมาได้ บัดนี้ ข้าเห็น
จะต้องกลับไปก่อน หากปรารถนาจะไป ก็จงไปพร้อมๆ กัน

ภาพที่ 112 งานฉลองข่าวประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง นำโดยนายเสรี ศรีหะไตร (ผู้ว่าราชการจังหวัด)
 พร้อมด้วยข้าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ จัดขึ้นที่ปราสาทพนมรุ้ง ในวันที่ 6 มีนาคม 2559
 ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 113 ตรายานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559
 ที่ออกแบบโดยที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์
 ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 114 ป้ายประชาสัมพันธ์ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 โดยความร่วมมือระหว่าง
 ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ กรมศิลปากร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 1)

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 115 ป้ายประชาสัมพันธ์ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประจำปี 2559 มีการประชาสัมพันธ์
 ทั้งภาษาไทยและภาษาเขมร

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

๑-๓ เมษายน ๒๕๕๙
 บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมแสงอาทิตย์สาดส่อง ๑๕ ประตู
 ขบวนแห่งพระนางกุปตินกรลัทยมีเทวีและเทพาหนะกั๊งสิริ
 พร้อมการแสดงแสงสีเสียง

Watching the Sunrise pass through all the 15 doors
 Spectacular Parade , Light and Sound Show
 Only @ Phanom Rung Historical Park On 1-3 April 2016

 นางรอง
 Nangrong Hotel Tel : 044-631-014

ภาพที่ 116 ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ซึ่งนอกจาก
 จะเป็นการประชาสัมพันธ์โรงแรมของตนเองแล้ว ยังเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้กับ

จังหวัดอีกด้วย

ที่มา : โรงแรมนางรอง

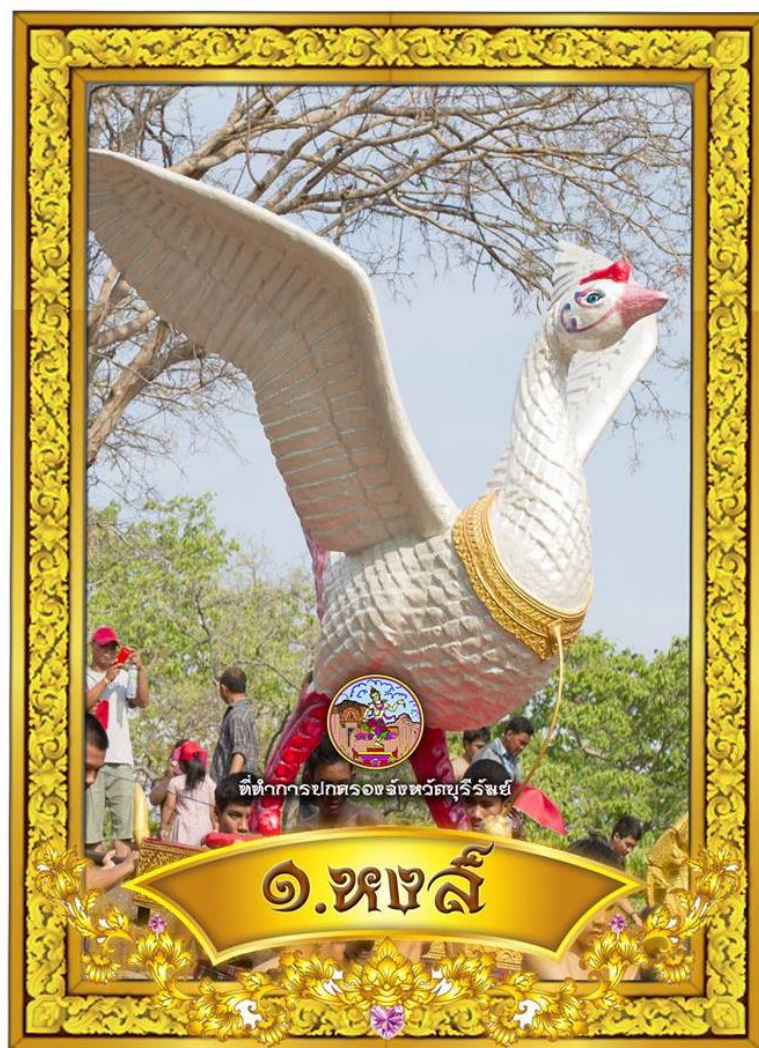

ภาพที่ 117 พิธีบวงสรวงเทพเจ้าประจำปราสาทพนมรุ้ง โดย คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์
 เป็นผู้นำประกอบพิธี บริเวณลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้ง พิธีบวงสรวงเริ่มเวลา 09.00 น.
 ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 118 เครื่องบวงสรวงพระศิวะมหาเทพ และเครื่องถวายสักการะบูรพกษัตริย์ จัดขึ้นบริเวณ
 ลานด้านหน้าปราสาทพนมรุ้งในปะรำพิธี หันหน้าสู่ทิศตะวันออก
 ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณจเร สัตยารักษ์

ภาพที่ 119 ขบวนที่ 1 ขบวนหงส์ (มีนามว่า หงส์สวาทน)

พาหนะพระพรหม เทพประจำทิศเบื้องบน รับผิดชอบโดย อำเภอลำปางพระเกียรติ
สถานที่ค้นพบ คือ ด้านในของประตูระเบียงด้านทิศเหนือของปราสาทพนมรุ้ง
ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

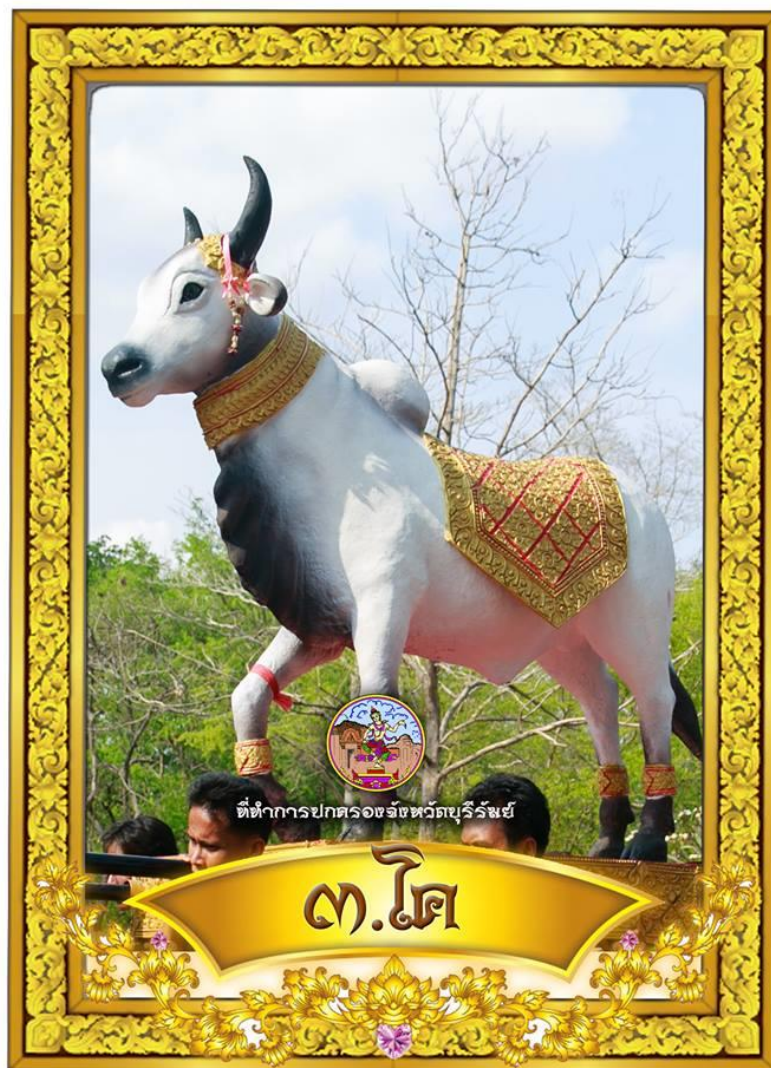
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 120 ขบวนที่ 2 ขบวนช้าง (มีนามว่า ช้างเอราวัณ)

พาหนะพระอินทร์ เทพประจำทิศตะวันออก รับผิดชอบโดย อำเภอลำทะเมนชัย

สถานที่ค้นพบ คือ อยู่ทางทิศตะวันออกของปราสาทประธาน

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

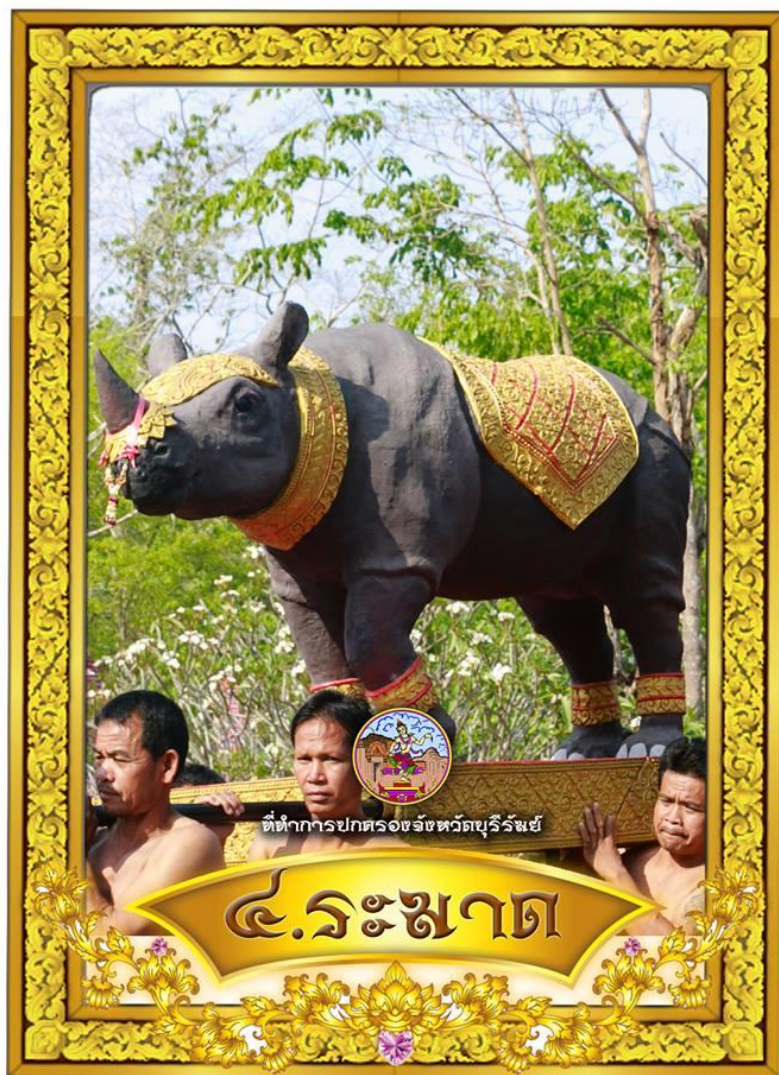
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 121 ขบวนที่ 3 ขบวนโค (มีนามว่า นนทิ อุกุฎราช นันทิราช)

พาหนะพระอิสาน (อิศวร) เทพประจำทิศตะวันออกเฉียงเหนือ รับผิดชอบโดย อำเภอบ้านกรวด

สถานที่ค้นพบ คือ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของปราสาทประธาน

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 122 ขบวนที่ 4 ขบวนระฆาต (แรด)

พาหนะพระอัคนี เทพประจำทิศตะวันออกเฉียงใต้ รับผิดชอบโดย อำเภอบ้านกรวด

สถานที่ค้นพบ คือ ไกล้มุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ของปราสาทประธาน

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

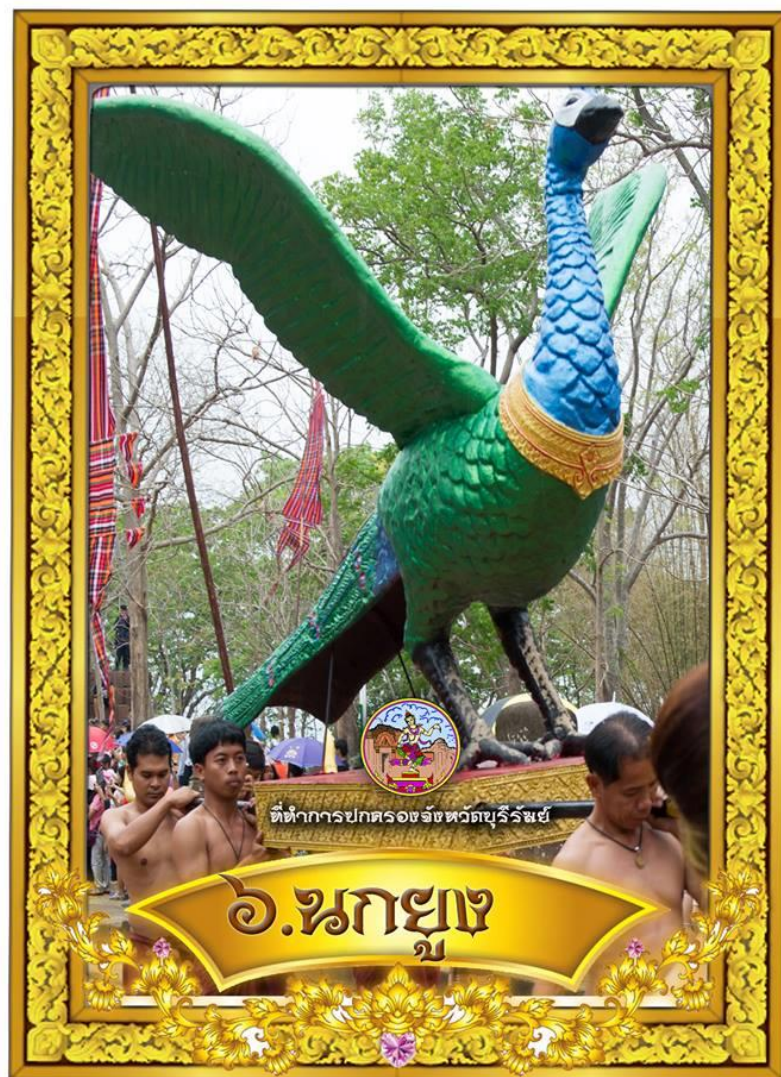
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 123 ขบวนที่ 5 ขบวนศขสิทธิ์

พาหนะพระฤเวร เทพประจำทิศเหนือ รับผิดชอบโดย อำเภอนางรอง

สถานที่ค้นพบ คือ ทิศตะวันตกของปราสาทประธาน

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 124 ขบวนที่ 6 ขบวนนกยูง (มีนามว่า ปรวาณี)

พาหนะพระขันทกุมาร เทพประจำทิศใต้ รับผิดชอบโดย อำเภอนางรอง

สถานที่ค้นพบ คือ ยังไม่มีการค้นพบบนปราสาทพนมรุ้ง

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 125 ขบวนการ 7 ขบวนการ

พาหนะพระวรุณ เทพประจำทิศตะวันตก รับผิดชอบโดย อำเภอละหานทราย

สถานที่ค้นพบ คือ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของปราสาทประธาน

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 126 ขบวนที่ 8 ขบวนม้า (มีนามว่า อาชาไนย)

พาหนะพระพาย เทพประจำทิศตะวันตกเฉียงเหนือ รับผิดชอบโดย อำเภอละหานทราย

สถานที่ค้นพบ คือ ยังไม่มีการค้นพบบนปราสาทพนมรุ้ง

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 127 ขบวนที่ 9 ขบวนรากษส

พาหนะพระนิรฤติ เทพประจำทิศตะวันตกเฉียงใต้ รับผิดชอบโดย อำเภอหนองกี่

สถานที่ค้นพบ คือ ยังไม่มีการค้นพบบนปราสาทพนมรุ้ง

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 128 ขบวนที่ 10 ขบวนกระบือ

พาหนะพระยม เทพประจำทิศเบื้องล่าง รับผิดชอบโดย อำเภอนองกี่

สถานที่ค้นพบ คือ ยังไม่มีการค้นพบบนปราสาทพนมรุ้ง

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 129 ขบวนที่ 11 ขบวนพระนางภูปตินทรลักษมีเทวี
 โดยในปี 2559 ผู้ที่ได้รับบทเป็นพระนางภูปตินทรลักษมีเทวี คือ คุณสรวงสุดา ลาวณิชย์ประเสริฐ
 (น้ำฝน) นางสาวไทย ประจำปี 2540 (คนที่ 34)
 ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 130 ผู้แสดงเป็นพระนางอุปตินทรลักษมีเทวี (แถวบนคนที่ 3 นับจากซ้ายมือ) และผู้แสดงเป็น
 วิญญูณของพระนางอุปตินทรลักษมีเทวี (แถวบนคนที่ 3 นับจากขวามือ) รับบทโดย ผู้ประกาศข่าว
 (ช่อง 5) พร้อมด้วยนางระบำ ซึ่งเป็นนักเรียนจากโรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม
 ในการแสดงแสง สี เสียง ชุด “พนมรุ้งมหาเทวาลัย” ในปี พ.ศ. 2542
 ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์รัฐดาเรีย ผลเจริญ

ภาพที่ 131 นางระบำในฉากท้องพระโรงของกษัตริย์นเรนทราทิตย์ (นักแสดงแถวบน) และระบำ
มหิธรปุระ ในฉากอุทยานของสุริยวรมัน (นักแสดงแถวล่าง) แสดงโดยนักเรียน
โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม ในปี พ.ศ. 2542
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ฐิตารีย์ ผลเจริญ

ภาพที่ 132 พระนางภูตินทรลักษมีเทวี รับบทโดย คุณจินตหรา สุขพัฒน์ (แห่ม่ม) พร้อมกับ
นางระบำอัปสรวานันมรุและนางระบำมหิธรปุระ และอาจารย์ฐิตารีย์ ผลเจริญ ผู้ควบคุมฝึกซ้อม
การแสดง ในปี พ.ศ. 2556
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ฐิตารีย์ ผลเจริญ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นางสาววิลาสินี น้อยครบุรี

เกิด วันพุธ ที่ 9 มิถุนายน 2536

ภูมิลำเนา จังหวัดบุรีรัมย์

ประวัติการศึกษา

- ปีการศึกษา 2555 สำเร็จการศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 3 วิทยาลัยนาฏศิลป์

- ปีการศึกษา 2558 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ปีการศึกษา 2559 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รางวัลและผลงาน

- ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในการแข่งขันลีลาศภายใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในจังหวะ Waltz ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2556

- ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ในการแข่งขันลีลาศภายใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในจังหวะ Cha Cha Cha ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2556

- แสดงหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนฯ สยามบรมราชกุมารี เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร ในงาน “ปีพาทย์ตึกดำบรรพ์” เนื่องในวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2557

- แสดงในงาน “เทศกาลสีสันแห่งสายน้ำ” มหกรรมลอยกระทง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ณ สวนนาคราภิรมย์ ปี พ.ศ. 2557

- ได้รับรางวัลนริศรานุวัตติวงศ์ ประจำปีการศึกษา 2559 และร่วมแสดงชุด “รำสำนักพระคุณ” ถวายหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนฯ สยามบรมราชกุมารี เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร เนื่องในงาน “วันนริศรานุวัตติวงศ์” ณ พระตำหนักบ้านปลายเนิน ปี พ.ศ. 2559

- แสดงถวายหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนฯ สยามบรมราชกุมารี เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร เนื่องในงาน “วันมุลนิธิสิรินธร” ณ พระตำหนักบ้านปลายเนิน ปี พ.ศ. 2559